

Львівські Архієпархіальні Відомості

Річник LV.

Рік 1942.

З м і с т

I. Послання, Промови і Декрети.

	Стор.
Послання, яким запрошується Духovenство на АЕп. Собор	1
„ про річницю коронації св. Отця Пія XII.	25
„ про шіст	27
„ Архипаст. побажання зприв. Воскр. Хр.	33
Декрет Собору про церковний спів	44
„ „ про святкування неділі	44
Декрети і прав. АЕп. Собору 1940. р. Визнання всел. віри	50
Послання про Єпископський Ювілей Папи	73
„ про почитання Марії - Матері	74
„ до тих, що на Пасху не сповідалися	79
„ про 50-л. Ювілей священства Їє. Митрополита	97
Декрет Собору (1940. р.) про культ Хр. Любови	106
Послання (з 1941. р.) про обряди	119
„ про милосердя	133
Декрет Собору (1941. р.) про Почит. Святих	145
Послання до Сестер Служебниць	169
„ про чоловіківбивство	177
Декрет Собору (1942. р.) про виховання	184
Промова Преосв. Митрополита Кир Андрея на закінчення Собору 1942. р.	205

II. Обіжники, Заклики.

	Стор.
Проголошення Преосв. Кир. Йосифа Льв. Єп. Пом.	1
Два обіжники св. Конгрег. для Сх. Церкви про видання нового Служебника	4, 7
Заклик св. Конгрег. для Сх. Церков про З'єдинення Церков	10
Про тиждень З'єдинення Церков	9, 230
Про проголошення Епарх. Синодів	34, 82
Про регулямін Собору	67
В справі видання нового Служебника	100
Про псевдопророків	128
Ще про містичні чи спиритистичні прояви	212
Текст визнання віри	159
Про відправлювання Служби Божої	162
Про спосібність до Божого Царства (Л. IX. 62)	171
До тих що виїжджають на роботи до Райху	208
Пропаганда відступства	221
Наймогутніший орудник душпастирської праці	224

III. Правила.

	Стор.
Правила про віру	11
„ про святкування неділі	44
„ до Декрету про церковний спів	49
„ АЕп. Собору 1941. р.	84
„ про виховання молоді	200
„ про п'яту Заповідь Божу	201

IV. Зарядження і Оповістки.

Конкурсний іспит	229
В справі редуцій Служб Божих	17
„ опіки над полоненими українцями	19
„ поборювання п'ятн. тифу	21
„ навчання релігії	21
„ судовластя від резерватів	30
„ диспензи від посту	31
„ обняття душпастирської посади	31
„ даних до нового шематизму	32,165,172
„ метрик. книг і метрик. копій	68, 230
„ посвідок для вірних	68
„ тверезости, ощадности і моральности	69
„ свячень	69
„ духов. вправ у школах	69
„ душп. опіки над укр. робітником у Великонімечині	92, 130
„ фахової освіти ремісн.-промисл. молоді	93
„ пільних робіт у святочні дні	93, 165
„ заміни назви парох. Ур. у Підгірцях	93
„ посвідок при звільненні та введенні душп.	93
„ мельдування священників	130
„ свячень питомців після IV. р. богосл.	131
„ опіки над студентством	131
„ конкурсу на прийняття до Дух. Семінарії	165
„ вінчань за большевицької влади	166
„ доповнень метрик. клиру	166
„ муки на просфори	167
„ видання нового Служебника	167
„ місалій	167
„ дяків	167
„ вдовичо - сиротинського фонду	173, 202
„ церковного світла	202
„ збіркової акції для шкіль. молоді	203
„ кваліфікацій священників	203
„ особового стану священників і дяків	203
„ точних адрес Духовенства	203
„ річницю коронації Папи	230
Нові книжки	167
Заміна парохії	69,168,231

V. Хроніка і некролог.

22, 32, 69, 72, 94, 95, 131, 168, 174, 175, 203, 204, 231

З м і с т

ДОДАТКУ ДО АЕПАРХ. ВІДОМОСТЕЙ ЗА РІК 1942.

(Документи з часів большевицької окупації)

І. Промови і Науки Їх Впреосв. Митрополита.

	Стор.
Промова на отворення АЕп. Собору	51
Слово дня 30. VIII. 1940. після соборов. сесії	63
Промова на закінч. АЕп. Собору з 1940. р.	56
II. Короткі Послання, обіжники, відповіді та заклики ЇЕ. Митрополита.	
До Духовенства: Програма нашої праці	1
Про задержані гріхи	2
До монахів і монахинь в спр. спіль. життя	2, 34
В справі виховння дітей	3
Права свящ. щодо уділювання диспенз	4
В справі кольпортажі АЕп. Від. і розпорядків МО. 5, 10, 13, 16, 21, 55	
В справі відновлення деяких літург. звичаїв	5
До дяків — в справі ведення церк. співу	6, 10
До укр. молоді — в справі реліг. життя і реліг. практик	6
В справі Евхар. Тижня молитов за З'єдинення Церков	8
В справі проповідування і катихизування молоді	8, 9, 13
В справі оборони ерекціональ. ґрунтів	9
В справі ощадности, щодо вина і світла	9, 46
В справі прикрашування престолів живими цвітами	9
Конкурс на посаду каніт. пралата і 2—3 ґрем. Крилошан МК.	10
Запрошення Духовенства на сесії Митроп. Ради	10, 22
Про диспензу сповідати вірних поза границею АЕп.	10
Про річницю коронування Пани Пії XII.	10
Про удержання священників	10, 14
Про відмовлювання щоден. молитов після відправи	10, 28
Про опіку та релігійне виховання молоді	10, 11, 15, 16, 26, 31
Про свящ., які без відпустки опустили парохії	11, 55
Про місалия	11, 12
Про молитов за безбожників і тих, що позбавлені змоги прий- мати св. Тайни	11
До абсольвентів Богосл. Акад. як мають жити	11
Конкурс на парох. в Києві, Одесі, Вінниці, Харкові і Полтаві	12
Про богословські студії	12, 16
В справі епарх. законодавства	12, 17
Про порок пиянства	13
Про вивішування фани та виношув. многолітствія	14
Конкурс на пароха Акад. Молоді	15
Про відвідування хорих	15, 28
Про св. Причастя під одним видом	16
Закон про катихитів	16, 17
Про св. Причастя православних — дітей і дорослих	17, 20, 21
Заклик до молитов про Епарх. Собор	18

Про совість нез'єднених	18
Чи і як приймати назад тих, що перейшли були на лат. обряд	21, 47
Про передшлюбний протокол	21
Про справи Церк. Суду	21, 33
Про безпеку занедбання потрібної праці	22
Про диспензу від посту	25, 28
Послання про милостиню	26
Диспенза відправл. Сл. Божу св. Золот. замість Преждеосв.	28
Послання про скликання АЕп. Собору	29
Запрошення настоятелів монаших чинів на Собор	31
Про датування по візантійській ері	33
Чи і як розрешати тих, що набули нелегально церковні, або ерекціональні ґрунта	35
Яка повинна бути проповідь?	35
Про вмивання рук при собор. Сл. Б.	37
Письмо ЇЕ. Митрополита до тов. Жарченка	38
В якій мові відмовляти церк. правило?	39
Послання про почитання св. Христа	41
Послання про безбожництво	44
Зазив до Духов. — на Собор	46, 59
В справі старих метрик. книг	46
Про обов'язки першого логотета Собору	46
Послання про церк. брацтва	47
Про пасхальну Сповідь	49
Про безбожників і З'єднання Церков	49
Дисципл. справа о. А. Мельника	55
Повідомлення, що Преосв. Кир Йоан перестав бути Єпископом-Пом. у Львові	55
Послання про цілі АЕп. Собору	56
Обов'язок відправити в нед. 24. XI. Службу Б. в наміренні св. Отця	59
Осторога до Дух. перед вступанням у політику	60, 62
Про дохідний податок	60
Акт совершенного жалю може заступити Сповідь	60
Про відправлення Служби Божої після полудня	63

III. Хроніка. Некрологи.

	Стор.
Іменування о. Мітр. Др. Йосифа Сліного офіціалом і президентом М. Суду	9
Іменування Преосв. Никити хартофілаксом М. Капітули	46
Іменування о. Рудя Стеф. собор. Крилошанином МК.	46
Іменування о. Пеленського А. почесним Крил. М. Консисторії	46
Іменування о. Ковалюка Т. почесним Крил. М. Консисторії	46
Іменування суддів Собору	46
Іменування секретарів Собору	46
Некролог 1939—40 рр.	22, 61, 63

08 ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТІ

РІЧНИК LV.

ЛЬВІВ, СІЧЕНЬ 1942 р.

Ч. I.

**Проголошення Преосв. Кир Йосифа
Львівським Єпископом Помічним.**

Подаємо до відома Всеч. Духовенства та Вірних АЕпархії, що св. Отець Папа Пій XII. підніс Ректора Богословської Академії та Духовної Семинарії у Львові
Архидіякона Митрополичої Капітули
о. Д ра ЙОСИФА СЛІПОГО
до достоїнства Серрейського Єпископа й Єпископа-Помічника у Львівській АЕпархії.

Хіротонія Кир Йосифа відбулася в день празника Непорочного Зачаття Пр. Д. М. р. Б. 1910. Посвячення доконав о. Митрополит при участі Преосв. Єпископів Кир Никити й Кир Николая та в приявності всіх Крилошан Митроп. Капітули.

З огляду на переслідування Церкви під большевицьким режимом, з волі Ап. Престола, хіротонія Кир Йосифа мала бути до часу збережена в тайні. Документи Ап. Престола, що відносяться до промоції, себто буллі чи брев-я, є зложені в св. Конгрегації для Східньої Церкви.

Преосв. Йосиф знаний вже всьому Духовенству як довголітній Ректор Духовної Семинарії. Його заслугою є основання та ведення Богословської Академії й велике оживлення науково-богословського руху в нашій АЕпархії. Його теж заслугою є незвичайно цінний музей Семинарії.

Серед дуже тяжких відносин відновив Преосв. Йосиф зруйнований будинок Семинарії та zorganizував наново в ньому Духовні Семинарії — велику і малу.

Преосв. Владиці желасмо якнайуспішнішої праці на славу Всевишнього Бога, для добра нашої Церкви, нашої АЕпархії та цілого Українського Народу.

На многая і блага я літа!

† АНДРЕЙ
Митрополит.

Львів, 31. грудня ст. ст. 1941.

ПОСЛАННЯ

до Духовенства трьох канонічно зєдинених Епархій: Львівської, Галицької та Кам'янецької

МИР І БОЖА БЛАГОДАТЬ!

З Божою благодаттю відбули ми вже два АЕпархіяльні Собори й через ці два роки удосконалили технічну, сказати б, зовнішню сторінку цих АЕпархіяльних Соборів, — так, що наші практики були одобрені Львівським єпархіяльним Духовенством. Але мимо усильної праці, так передсоборової Комісії, як і всіма Ду-

Львівська державна наукова бібліотека

№ 6597

Львівський єпархіяльний Духовенством
Комісії, як і всіма Ду-
АН України

ховенства не висчерпали ми ані наміченої в 1941. р. програми, ані предложених вже Комісії внесків Духовенства. Тому маємо намір відбутися в 1942. р. четвертий з ряду, за нашого митрополітування, АЕпархіальний Собор трьох канонічно з'єднаних Епархій: Львівської, Галицької та Кам'янецької і визнаємо ціле епархіальне Духовенство до участі в цьому Соборі.

Запрошуємо на Собор Преосв. Єпископів які є учасниками нашої душпастирської в Епархії праці, себто помічними Єпископами, Генеральними Вікаріями, чи Офіціалами.

Запрошуємо на АЕпархіальний Собор Преосв. Крилошан, Всеч. Митроп. Референдарів і Дорадників, Всеч. Настоятелів Духов. Семинарій, усіх Професорів Богосл. Академії, Суддів наших церковних Судів, Протоігуменів, Ігуменів і Бромедіахів усіх наших монашеских Чинів, Вар. Деканів і Містодеканів, Всеч. Парохів, Завідателів і Сотрудників, усіх Всеч. Катихитів, як і всіх священників Епархії, які есентуально не мають ніякого уряду, ні душпастирської праці.

Предметом наших декретів, проголошуваних на соборних сесіях, і правил, що їх передсоборова Комісія предложить Соборові до дискусії та ухвалення, будуть іще, — так, як це було в попередньому році, — Заповіді Божі, обряди Богослужб і бажання та внески Всеч. Духовенства.

Предмети поодиноких сесій будуть наперед проголошені оповіщенням на дверях нашої Катедральної Церкви. Так само проголошені будуть й правила, передискутовані на підготовчих сесіях, які то правила мали би бути дефінітивно прийняті на найближчій торжественній сесії.

Таке прилюдне проголошення правил на церковних дверях не буде условною важністю їх рішення, бо до важності рішення не тільки цілковито але й понад міру вистарчас, щоби ухвали АЕпархіального Собору були передискутовані на передсоборній Комісії та бодай на одному підготовчому засіданні Собору, — так, як це було й в попередньому році.

Запрошуючи всіх священників Епархії до участі в Епархіальному Соборі, не домагаємось від нікого такого учасництва, яке могло би бути перешкодою у душпастирських, чи інших церковних обов'язках Всеч. Отців. Ждаємо однак від цілого Духовенства такої участі, аби зі семи торжественних сесій кожний священник брав участь бодай в двох, а коли б це було затажкою, — то бодай в одному засіданні.

Зазив Епархіального Єпископа на Епархіальний Собор потягас за собою важкий обов'язок священника явитися на Соборі. Цей важкий обов'язок обмежуємо так, що кожний священник в совісті зобов'язаний явитися бодай на одному торжественному засіданні, хоча має право бути присутнім й на всіх засіданнях і брати участь у всіх соборних дискусіях. Наколи б однак й такий найменший обов'язок був, з огляду на старечий вік, чи брак здоров'я кого зі Всеч. Отців, затажкий, тоді перешкоджений священник зобов'язаний предложити Соборові своє виправдання; воно буде передане окремо, покликаному до цього соборовому Судові, завданням якого є саме судити про важкість причини, що перешкоджує комусь явитися на Соборі.

Торжественні соборні сесії будуть відбуватися, принаймні в літніх місяцях, у Катедральному Храмі. На кожній сесії зложать присутні священники ісповідання віри, відмовляючи спільно Нікеодаргородський Символ віри, а запрошений нами проповідник виголосить з проповідниці слово до зібраних на Соборі Отців.

Голосування над правилами буде відбуватися на торжественних сесіях — і то тим способом, що на запит предсідника соборові Отці відповідатимуть або

всі разом, або, у важніших справах, поодинокі: „Чи угодно вам це?“ „Хто не приймає?“ або: „Угодно!“ або „Не приймаю!“ Таке додаткове питання ставлятиме предсідник сесії при кожному голосуванні. Завданням нотарів і секретарів Собору буде ствердити вислід голосування й, на зазив протоногара, стверджувати його своїм підписом під текстом правила, долученим до протоколу.

Кожне торжественне засідання буде зачинатись — так, як у минулому році — Молебнем о призначення помочі св. Духа. А всіх Всеч. Отців вже сьогодні прохаю, по можності при кожній Службі Божій, або бодай в день соборової сесії, додавати до мирної екстени два прошення о призначення помочі св. Духа.

Торжественних соборних сесій буде сім. Вони відбудуться:

- 1) 5. II. н. ст. (23. I. ст. ст.);
- 2) 12. III. н. ст. (27. II. ст. ст.);
- 3) 7. V. н. ст. (24. IV. ст. ст.);
- 4) 11. VI. н. ст. (29. V. ст. ст.);
- 5) 8. X. н. ст. (25. IX. ст. ст.);
- 6) 12. XI. н. ст. (30. X. ст. ст.);
- 7) 10. XII. н. ст. (27. XI. ст. ст.).

Перед кожною торжественною сесією відбудеться три підготовчі сесії, на яких Всеч. Отці вислухають декрети Епархіального Єпископа, себто наші; на торжественних сесіях не будуть вони вже проголошені, тільки по можності, оповіщені будуть в АЕп. Відомостях.

На підготовчих сесіях будуть дискутовані правила, що їх предложить передсоборова Комісія. На такій сесії вільно кожному прийнятому забирати голос. Свої внески ставлятимуть Всеч. Отці тільки на письмі, до рук підготовчої Комісії, яка забере разом і впорядкує всі внески Духовенства, що будуть відноситися до одного предмету.

Підготовча Комісія збиратись буде на зазив нашого Єпископа-Помічника Преосв. Кир Йосифа. До тієї Комісії належать: соборні й почетні Крилошани, есентуально всіх трьох Канітул, і запрошені предсідником богослови та правники. Усі запрошені до участі в працях передсоборової Комісії з р. 1941. залишаються членами тієї Комісії й на 1942. р.

Усі правила, передискутовані в підготовчій Комісії або на підготовчих соборних сесіях, в грудні 1941. р. предложені будуть Соборові на першій святочній сесії 1942. р. Усі соборові урядовці, протоногари, нотарі, секретарі та судді, вибрані в 1941. р., залишаються в урядуванні й на рік 1942.

Всеч. Отці Деканів визнаємо обговорювати предмети соборних рішень на деканальних соборчиках і так розложити приїзд священників на торжественні засідання Собору, щоб по можності на кожному торжественному засіданні був делегат деканату, вибраний цілим соборчиком. Таким способом щонайменше 7 священників кожного деканату брадо б участь в торжественних засіданнях. При тім треба уложити такий порядок, щоб, узгадуючи бажання самих священників, розложити їх приїзд до Львова так, аби на кожному засіданні був бодай один священник із даного деканату.

Всеч. Отці Декани порушать теж на соборчиках важні питання, над якими застановляться буде АЕп. Собор, заохочуючи священників, аби предлагали Соборові свої пропозиції та внески, — в першу чергу: про святкування неділі й свята. Велика є скількість таких сіл, де нема священника, і парохій, що ними завідують сусідні парохі. Через те багато наших вірних не може брати участі в Службі Божій. Треба отже найти раду на це.

На Соборі буде теж мова про VI. і IX. Заповідь Божу. Смертоносною язвою, яка починає ширитися вже й по наших селах — то святотатське зловживання подружжя через обмеження числа потомства. Треба тут дуже енергійної співпраці цілого Духовенства, щоб успішно поборювати ту ю язву, що приносить українському народові дотеперу смерть й бездонну руїну християнського життя. Треба нарадитися, яких уживати орудників, щоби запобігти цьому страшному нещастю цілого народу та кожної християнської родини зокрема.

Усіх священників других Епархій, що принагідно наводяться будуть у Львові в дні підготовчої чи торжественної сесії, запрошуємо до приязности на наших сесіях як гостей і, якщо схотять, до отвертого висказання своєї думки, як й до дискусії в справі права.

А що дармо трудяться ті, що будуть дим, якщо Бог не дасть будові твоякої сили, коли і всі наші змагання мало можуть причинитися до звернення духового життя між Духовенством і до удосконалення його душпастирської праці, тому покійно благаємо Всевишнього Дателя всіх ласк із Неба, дати обильну благодать для того діла, яке зачинаємо в святе Імя Його. А передовсім благаємо про Дар Божої Мудрости для всіх тих, що будуть трудитися в цьому АЕп. Соборі на хвалу Всевишнього Бога в Тройці Єдиного, на спасення людських душ і на побільшення власної нагороди в небі.

А Ви, Брати, прилучіться до моїх молитов!

І Бог мира хай буде зо всіми Вами! Амінь.

Дано у Львові, при Архикатедр. Церкві св. Юрія, в день пророка Малахії.

3. січня ст. ст. 1942. р.

† Андрей
Митрополит.

СВ. КОНГРЕГАЦІЯ
для Східної Церкви

Ч. прот. 1219/28.

Рим, 10. вересня 1941.

I. ОБІЖНИК

ДО УКРАЇНСЬКИХ ОРДИНАРІВ.
(Укр. переклад присланий з Риму).

Мило мені заслати Вашому Пресвященству по три примірники з тих літургійних книг візантійського обряду в старославянській мові, руської рецензії, що їх перевірено й видруковано вже за старанням сеї Св. Конгрегації, виконучи тим постанови Їх Еміненції Отців Кардиналів, ухвалені на Псаларному Засіданні дня 10. січня 1938 р. та затверджені Його Святістю Пієм XI. дня 15. того ж місяця.

Перша з цих книг — то витяг (в малому форматі) з Літургікона, себто Службника, що містить Чин Вечірній й Утренній та різні Часи в році. Друга книга (в більшому форматі) містить Літургію св. Іоана Золотоустого. Третя, — то та сама Літургія в малому форматі.

В наслідок дискусії, які завелися були між Українцями в справі деяких змін у літургійному чині, що їх уведено нещодавно в тексті, чи рубриках літургійних книг, — дискусії, що порушували теж і ті чотири пункти, що їх обмірковано на Синоді в Замості 1720 р., та й те, що постановив в V. Титулі Синоду у Львові 1891 р. український Епископат, — перевіряючи в цілості цю літургію згроблему на конференціях 1927, 1929 і 1932 р., вирішив укр.

Епископат віддати ділу цю квестію під розсуд Св. Престола й просити Його, щоб був ласкавий зарядити зладження типового видання всіх літургійних книг.

І тому то Св. Конгрегація в 1933 р. просила українських Пресвященних Ординаріїв висловити свої думки на деякі квестії та, одержавши разом з їхніми відповідями й Протоколи Засідань Міжепархіальної Комісії Літургійної у Львові 1930—1935 р., віддала весь той зібраний матеріал до перевірки Консульторам-спеціалістам у канонічному праві, в східній літургії та в старославянській мові.

Їх Еміненції Отці Кардинали, Члени сеї Св. Конгрегації, на вже згаданому Псаларному Засіданні дня 10. січня 1938 р., не входячи в мерітум поодиноких спірних точок, поставили певні загальні принципи, що мають служити за базу в далішій праці при зговірні і друкуванні руських літургійних книг та й поручили цю роботу спеціальній Комісії під проводом Його Еміненції Кардинала Секретаря сеї Св. Конгрегації.

У міжчасі заряджено оминати всякі спори, дозволено однак провізорично уживати всякі тексти, які є, а заборонено публікувати нові видання без особливого дозволу Св. Конгрегації.

Вашому Пресвященству певно присмно буде довідатися, до яких результатів дійшла дотепер у своїх працях Комісія, що над самим Літургіконом, себто Службником, мала 61 засідань, не перестаючи при тім заходжуватися приладжувати й інші книги.

1. Насамперед упевненося, що є спеціальна руська рецензія, яка від загально вживаної далеко старша, бо не виправлювана, як вона, на друкованих щойно з початком XVII. ст. грецьких виданнях. Отже ж ця руська рецензія, коли показується, що вона згідна з найстаршими текстами, заслуговує на те, щоб її поставити на першому місці.

2. Скопостановано, що починаючи від другої половини XVII. ст. не лише тексти самі, але й то сесбляво, рубрики позмінювано та поперейначувано під різними впливами, в чім, якщо виявити ті чотири спеціальні пункти, обмірковувати на Синоді в Замості, Св. Престіа не мав ніякої участі.

3. Найважливіше переіначення було в рубриках евхаристійної Літургії: Скодифіковано їх зразу в Літургіконі Митрополита Кипріяна Жоховського, виданому у Вильні 1692 р., а описля багато побільшено в „Чині служення Літургії читаної“, що його вставлено насамперед у Службнику, друкованому в Уневі 1733 р., а відтак передруковано в наступних виданнях XVIII. ст. І коли вони майже цілком зникли в Галицьких виданнях XIX. ст., то одначе заховались по нинішній день в торжественній Літургії. Бажалося тим чином наслідувати церемонії читаної Служби Божої латинського обряду.

Та хоч і радо прийнято в північних епархіях Київської церковної провінції ті модифікації, то не так уже легко приймалися вони в епархіях Львівській і Перемиській, (бо тільки вони існували тоді в Галичині), а в епархіях на південь від Карпат, — то ще трудніше.

4. Уявляючи під увагу приватне джерело тих модифікацій, — з чим Св. Престіа не мав нічого до діла, — та зважаючи на те непохитне бажання Їх Святостей, заявлюване не раз у документах і давних і найновіших, щоб зберігати непорушно чистість східних обрядів, уважалося за відповідне триматися текстів найдавніших, стараючись при тім придержуватися, оскільки лиш воно можливе. (грецького) тексту Його Святости Веледикта XIV. і то передовсім у рубриках. Тим чином хотілось би сповнити вірно припоручення того Архієрея, що то апробуючи 1754 р. римське видання грецького Евхологіона, дораджував Його в Апо-

стольській Конституції „Ех quo ргіііііі“ з дня 1. марта 1756 р. всім Епископам візантійського обряду.

5. Видання типових книг літургійних для Русинів-Українців, зладжене старанням Св. Престола, придержується давньої традиції окремих книг: 1. **Напрестольне Євангеліє**, 2. **Літургікон**, себто **Службник**, що містить у собі службу священнику й діаконові. 3) **Апостол** з Антифонами, Тропарями й Прокіменами, що належать до єхаристійної Літургії, а призначені для Хору й Чету. З уваги на обставини, видання друкується в зменшеному форматі, вигіднішому, з багатьма витягами, себто особливими відбитками. Тим однак не забороняється в дальших передруках, що їх робитимуть Українці, держатись якоїсь іншої системи й не такого формату. Важне тут одно, щоб заховати цілковито текст і рубрики. Цей критерій також важний й щодо порядку матерії в книгах.

6. Тепер друкується Євангеліє у великому форматі, призначене на престіл, — так зване „напрестольне“. А як тільки скінчиться друкувати Літургікон, себто Службник, так зараз, не гаючись ні трохи, ради конечної потреби, зачнеється друк Євангелія в малому форматі. Воно обійматиме всі євангелія, так недільні, як й празничні цілого року, а крім того обидну седмицю й обидну Святих. У такій самій обр'їбі, в малому форматі, видається й Апостол, щоб тим способом дати до рук священників, що в дорозі, практичні літургійні книги.

Скінчивши друкувати Євангеліє у великому форматі, є надія, що можна буде зачати друкувати Апостол у такому самому форматі.

Крім цього, що сказалося, вважає Св. Конгрегація за потрібне похити оці норми:

1. На тереторіях, де заховується літургійні постанови, оголошені Замойським Синодом, себто ті, що в цьому виданні є в червоних дужках (), не може Епископ, Апостольський Ексарх, ні який інший Пралат, що має порядочну юрисдикцію єпископську або наче-єпископську, переіначувати існуючу практику без дозволу Св. Престола. Отже якщо, зваживши добре обставини часу й місця, вважатиме дерогацію закону (частинне ухилення закону), потрібною, тоді має її просити у Св. Престола.

2. У місцевостях, де заховування літургійних постанов Замойського Синоду введено нещодавно звичаєм, дозволяє Св. Конгрегація Епископам і відносним Ординаріям диспензувати по своїй розсудливості від такого заховування.

3. На тереторіях, де літургійні постанови заряджені Замойським Синодом і Львівським не введено, бажанням Св. Конгрегації є, щоб їх там і не вводили.

4. Для клиру, підчиненого латинським Ординаріям диспенза застережена Св. Конгрегації; вона рішатиме, вислухавши місцевого Ординарія.

5. Тим, що прийняли священничий чин перед датою цього письма, дозволяє Св. Конгрегація відправляти приватно й надалі, якщо Соборі бажать, по давньому звичаю.

Одначе в великих і малих Семинаріях, у Схоластикатах і чернечих Новиціях відправи мається відправляти відтепер на будуче, по новому Літургіконі, себто Службнику, й новому „Чині богослуження“ (що дається), виховуючи в тій практиці молодих аспірантів до священства, чи там чернечого життя.

Вдячний Вашому Преосвященству, якщо зволите повідомити мене про одержання цього обіжника, з почуттям глибокого поважання мило мені підписатись

Вашого Преосвященства щиро люблячий брат
Евгеній Кард. Тіссерап
Секретар

† Антоніо Арата Архієпископ Сарділійський
Ассесор.

Рим, дня 10. ІХ. 1941.

II. ОБІЖНИК

В залученні до цього письма, мало честь переслати Вашій Ексцелснції перші примірники літургійних книжок для Українців, напечатаних старанням Св. Конгрегації для Східної Церкви та обіжник до Епархіальних Епископів і Апостольських Ексархів, виданий цією ж Конгрегацією.

В літургійному об'єднанні молоді треба відтепер придержуватися виключно рубрик, що містяться в цих книжках. Зрештою ці рубрики є ті самі, що в грецькому Євхології Венедикта XIV., з деякими тільки поспеннями й узглядненням української традиції, подекуди старшої, чи то в тексті, чи в рубриках, — традиції, що була скрупулятно заховувана.

Відносно цього вважаю керсним звернути увагу Вашої Ексцелснції на деякі точки, що могли б спричинити сумніви. І так:

1. В новому виданні Службника не говориться зовсім про ту форму приватної відправи Служби Божої, що зветься „Читана Служба Божа“, бо у властивому обряді нема розрізнення між торжественною а приватною Службою Божою. Церемонії є ті самі і мають бути всі заховані, навіть тоді, коли священник відправляє сам без діакона; тільки що в цьому випадку церемонії відбуваються без торжественности.

Вісім точок, відносно приватної або неторжественної Служби Божої, названої „читана“, які є заховані в повному Службнику, Львів 1905, треба пояснити ось так:

1) Перша точка є цілком знесена, бо священник, замість відправляти Проскомідію в захристії, має відправляти її при трапезі Предложення і перенести опісля Даря з трезви Предложення на Престіл, як це приписано в одобреному Службнику. Заховання цього правила є неможливе при бічних Престолах припертих до стіни тому, що вони сприяють пілком належне виконання прочих церемоній. На майбутнє не треба більше ставити подібних вівтарів і, оскільки це можливе, не користуватися ними. Існуючі можна толерувати, але треба приставити по лівій стороні таких престолів столик, на якому можна би відправити Проскомідію. Якщо не було б зовсім неможливим, треба відправляти Проскомідію на лівій стороні Престола.

2) Друга точка, що відноситься до положення Службника остає незміщеною, але замість підставки треба уживати малої подушки, як це є також правдивим римським звичаєм.

3) Уживання каддила поручається, але не є обов'язковим, передовсім, якщо мова про Служби Божі цілком приватні, без участі якогось гуртка вірних.

4) Малий Вхід з Євангелієм треба виконувати, обходячи навколо Престіла, як це приписано в Службнику. Якщо вложення Престола не дозволяє на це, можна толерувати дотеперішній звичай: але на кожний випадок, священник має сходити зі ступеня Престола.

5) Пята точка остає в силі: церемонія горного сідалища не відбувається.

6) Євангеліє читається завжди з Царських Воріт, при чім священник звернений до народу. Якщо вівтар смертий о стіну, священник просто звертається до народу.

7) Великий Вхід треба виконувати по припису Службника, тільки, якщо Престіл є смертий о стіну, священник, держачи чашу в правій руці а дискос у лівій, робить півкруг під (проскомідійного) столика до Престола, виглошуючи голосно формулу.

8) Для відмовлення молитви, знаної під імям „заамвонної“, священник повинен вийти з Царських Воріт і читати її посередині хору. На кінець благо-

словлення і „отпуст” виходить він перед Царські Ворота, як це приписано в Службнику.

Якщо Престіл є смертий до стіни, священник сходить зі ступеня, щоби відмовити заамвонну молитву і обертається до народу, щоби дати кінцеве благословення та „отпуст”.

Церемонії, що їх не подано в рубриках Службника, будуть означені в „Типіконі” (церемоніальнику), який опрацюється.

Чтець або служачий не може знаходитися в Святині, але поза ним, хіба, що його привність в Святині є konieczністю для обслуги священника: тоді входить туди заєсди бічними воротами. Може стояти по правій, або по лівій стороні, бо заступає один або другий з двох хорів.

II. Друге важне питання відноситься до сослуження:

Характер обряду вимагає, щоби не множили приватних Служб Божих, як цього не вимагає користь народу, але, щоби священники радше сослужили при одному й тому самому Престолі. Начальствующий виконує всі церемонії, благословить, і т. д.: Прочі стоять з боку Престола, кожний зі своєю книжечкою в руці, і виголошують по черзі дияконські сктенії. Коли виголошується дияконську сктенію, вистарчає, щоби прочі, включно з Начальствующим, її слухали; в тім часі вони повинні відмовляти відповідну священничу молитву. Обязовки священничі молитви, на які налягає Бенедикт XIV. в своїй Конституції „Demandatam” з 24. XII. 1743. р. точка 9а, с: Для Архієрейської Служби Божої молитва Трисвятого і слідуючі аж до молитви благодарення включно, а для інших Служб Божих молитви першого антифона аж до молитви благодарення включно.

Прочі молитви відчитує Начальствующий: але сослужачі не сміють скидати святих риз перед отпустом. В „Demandatam” є вєстакі уступ, що вимагає пояснення. В точці десятиї (Т. 10.) має Бенедикт XIV. на думці виключно побічні намірення, — для яких в обряді Проксидії кладеться тільки одну частину, а не властиві головні намірення. Відносно цих останніх — то їм можна задовільнитися або Службою Божою відправляваною одним тільки священником, або Службою Божою в сослуженні. Апостольський Престіл ніколи не робив розрізнення між одною а другою, і така є практика священників візантійського обряду. Якщо вірні бажають собі, щоби намірена ними Служба Божа була відправлена тільки одним священником, повинні це заявити, і можна вимагати більшої стипендії. Таке є правдиве пояснення т. 10. „Demandatam”. Поручається уживати радше дискосів східньої форми, чи то з підставою, чи без підстави, але з заглибленням, бо латинський дискос є небезпечний по причині великого числа частиць. Треба звести звичай т. зв. „сушених агців”:

Евхаристійний хліб має бути крайній за кожним разом зі всіма церемоніями проксидії, уживаючи до того літургійного конія. Той сам хліб може служити для більше Служб Божих: зберігання його є легке. Також в Римі можна його набути у монахів св. Йосифа при в'їзді Ломбарда ч. 6, якщо не приготується його дома. Ці пояснення мають на цілі облегчити уживання нового Службника: Інші точки, що могли б давати основу до сумнівів, будуть пояснені в „Типіконі” (в церемоніальнику).

Користаю з нагоди, щоби запевнити про глибоку пошану
для Вашої Ексцелєнції.

Вашої Ексцелєнції найвірнійший брат

Евгеній К'рд. Тіссеран
Секр.

† Ант. Апата
Архієп. Ассесор.

Подаючи до відома Всєч. Духовенства ці два письма, поручаємо всім Отцям точно приміноватися до змін, які оце введено у нове видання Службника.

Більша частина цих змін, чи додатків майже цілком сходяться з ухвалами нашого АЕнарх. Собору з р. 1941. На Соборі було проголошено, що вони починають обовязувати з початком 1942 р. Та, на жаль, не мали ми змоги видати ці Собором ухвалені поправки та доповнення нашого Службника з 1929. р. І тепер не в силі ми подати Всєч. Духовенству цілого тексту нововиданого Службника, бо не маємо кирилівських черенок — й тому не можемо цього Службника видати.

Треба би на сесії Собору ще раз перейти ухвали з 1941. р. й перекопатись, які саме з ухвалених принципів треба прийняти як доповнення чи пояснення нового Службника. Але що св. Конгрегація заповідає видання додаткового Типікона, тому здержуємося покищо від проголошення поодиноких рубрик нового Службника та предложення Соборові ревізії ухвал з 1941. р.

На одній з підготовчих сесій до другої святочної сесії Собора будуть всі тії рубрики прочитані.

Зміни, порушені в повищих письмах св. Конгрегації введуть Всєч. Отці з хвилию, як оба ці письма Конгрегації дійдуть до відома Духовенства. Але перед введенням змін треба докладно поучити вірних про усі ці зміни та причину введення їх.

Львів, дня 9. (ст. ст.) січня 1942.

† **АНДРЕЙ**
Митрополит, в. р.

ТИЖДЕНЬ ЗЕДИНЕННЯ ЦЕРКОВ.

16. січня ст. ст., себто в день поклону Кайданам св. Петра починається тиждень молитов і наук про Зєдинєння Церков. В цьому то тижні евхаристійних молятов за незєдинєних наших братів, запрошує Митроп. Ординаріят вірних до якнайчастішого приймаєння св. Евхаристії.

Ніколи ще від віків не було таких можливостей, як під теперішню пору. Ніколи від віків справа Зєдинєння Церков не була такою життєвою квестією й такою пекучою потребою та konieczністю нашого національного життя, як саме тепер. Ніколи ще від віків не були всі Українці поставлені перед такою безумовною колєчністю робити все, що тільки в силі для осягєння національної єдності, без якої розвіються всі наші ідеали та праці для церковної єдності, що є знову одною з найважніших умовин національної єдності.

А що в праці над Зєдинєнням Церков найважнішою річю — то молитва для упрєщення благодати, без якої не можемо зділати нічого доброго, — тому кожний укр. патріот повинен розуміти і вводити в діло щоденні молитви за весь укр. народ. Ось ціль Евхаристійного Тижня для Зєдинєння Церков!

А програма його така: Щоденно Молебєнь чи Акафіст, еєвтуально з виставленням св. Тайн, коротка наука, горячий зазив до приймаєння св. Причастя й молитов за Україну!

Справу Зєдинєння Церков поручаємо особливим способом опіці великого нашого Київського Митрополита Йосифа Рутського. Хай Бог прославить його великим чудом, щоби звернути увагу, баєання думок і сердець усіх Українців до злуки з осередком Всєленської Церкви. Бо тільки одна Всєленська Церква принєсе Україні тую єдність й силу, якої їй тепер так дуже треба.

Львів, дня 4. I. (ст. ст.) 1942.

† **АНДРЕЙ**, Митрополит.

Після написання цього листа, наспіло з Риму в тій самій справі письмо ось якого змісту:

СВ. КОНГРЕГАЦІЯ
для Східньої Церкви.
Ч. 701/38.

Рим, 14. листопада 1941.

ЗАКЛИК.

Це вже від трьох літ, як за благословенням великого Мученика за Унію, св. Йосафата, звертаюся з довіреном припорученням до Всіх Високопреосв. Владик і Впр. Провідників Місій, які підчинені цій св. Конгрегації, аби щораз більше поширювали та з тим більшою торжественністю обходили цей загально прийнятий уже „Тиждень молитов за Унію“.

І на правду почувуюсь оце до обов'язку переслати Преосв. Владикам та Настоятелям Чинів і Місій вияви моєї подяки. за те, що так охоче й будуючо вповнили мого прохання у попередніх двох роках. Я щиро радію з Ними, що цей гарний звичай щораз з року на рік щораз більше, а то й імпонує, поширюється. Це є й мотивом, який каже натіяти, що щораз більше наближуємося до св. Зєдинення всіх визнавців Ісуса Христа. До тієї ж мети ведуть саме й численні молитви цінного нашого „Тижня молитов“.

Ті всі лиха та нещастя, що їх спричинюють жалю гідні непорозуміння й ненависти поміж народами, є власне переконуючим аргументом і сильним імпульсом не тільки для добрих християн, але й для всіх чесних і благородних людей, щоб стремити саме до тієї єдності віри й сердець, що її так гарячо бажав Розп'ятий Наш Господь Спаситель.

І через це почувуюсь до тим більшого обов'язку ще раз повторити свої слова, які я висказав перед трьома літами, у той сам день і з цього самого приводу: з приводу „Унійного тижня: Якраз по причині теперішньої тяжкої хвилі, у якій стоять люди ваче над отвореною пропастью й не мають просто змоги рятунку, — саме тепер є найвищим обов'язком звернути свої молитви до Того, що у Своїй Всемогучості може „ужити навіть перепон, як орудників, щоб речі й події так уложити, а умі і волю людей так покерувати, аби досягнути Свою найвищу ціль“.

(Енцикл. „Summi Pontificatus“).

Тож уважаючись ваче слабим відгомном високих ключів-напрямних, нераз уже висказуваних теперішнім Вселенським Архипастирем, поновляю оце ще раз заклик в цьому напрямі, щоб обходячи „Унійний тиждень“, винайдено й ужито було всіх можливих орудників, які вчинили б наші молитви, — особливо ж молитви невинних сердець, — більш успішними, — м. і. уладжуванням богослужень та торжественним Причастям дітей, — в тій власне цілі, щоб виблагати скорє здійснення задушевного бажання. Св. Вітця, аби скінчилась раз ненависть, а розгорілась любов, — словом: аби приспішити прихід того Царства на землі, яке являється стремлінням сердець і Божої волі, — „Царства справедливости, любови й миру“.

Нехайже всі молитви цього тижня за Зєдинення зміряють до тієї одної цілі!

А поновляючи ще й цього року свій заклик до цих молитов, я щиро переконаний, що тим способом сповняю волю Господа Нашого Ісуса Христа, який звертався бувало до Небесного Вітця з молитвою, яку всі ми добре знаємо, а яку мало здійснюємо у житті, (— а до здійснення цього Він запрошує нас якнайвиразніше у своїому благанні): „Щоб усі були одно“.

Евг. Кєд. Тіссеран,
Секретар.

Ант. Арата, тит. Архiep. Сардіянський.
Ассесор.

ПРАВИЛА

(Витяг з приготованої до друку книги: „Анти, декрети та правила Львівського АЕпархіяльного Собору 1940. р.“).

I. ПРО КАТОЛИЦЬКУ ВІРУ.

1. Фєрму віроісповідання треба перекласти на українську мову, в цій мові на майбутнє її уживати й вона повинна стати предметом поєснювання народів і предметом науки кандидатів св. богословії.
2. Признаємо коначним видання творів св. Отців в українському перекладі.
3. Домагаємось оснування в Духовній Академії окремої катедри для студій над енцикліками Римських Архисреїв.
4. Закликаємо наших учених богословів до видання короткого підручника моральної богословії.
5. Звертаємось до наших богословів з побажанням видати св. Письмо в українській мові з повним коментарем.
6. Отці Собору усильно поручають Духовенству читання та роздумування над псалмами, бо не може бути кращих молитов, як ті, що їх нам надає Св. Дух.
7. Закликаємо наших поетів і письменників до дальших витривалих праць над перекладом Псалтиря.
8. Собор признає за коначне утворення Товариства чи Інституту для поширення св. Письма.
9. Нікому без канонічного ієслашництва від єпархіяльного Єпископа не вільно проповідати Божого слова.
10. Канонічне ієслашництво до проповідання Божого слова дістають священники в самому призначенні їх до душпастирства в парохії.
11. Кожний священник, що завідує парохією, є обов'язаний проповідати в кожному неділю і торжественне свято; опущення чотирьох проповідей підрад без канонічної перешкоди є порушенням тяжкого обов'язку.
12. Канонічним оправданням опущення проповіді є: недуга, довша відпустка від єпархіяльного Єпископа, або такі обставини, які навіть коротку проповідь роблять неможливою.
13. Душпастир, перешкоджений проповідати, повинен заступити себе іншим священником, або читанням науки св. Отців згл. єпископського послання.
14. В дочерніх церквах, або в інших парохіях завідуваних одним парохом, буде порушенням тяжкого обов'язку, коли священник впродовж двох місяців не говорив проповіді.

II. ПРО ОБОРОНУ Й ПОШИРЕННЯ ВІРИ.

15. В околицях, де шириться зараза єресі, душпастирі обов'язані так проповідати, щоб їхня проповідь була успішною обороною віри.
16. В таких околицях треба уладжувати окремі богослуження й проповіді для навернення відпащих від Церкви і людей до таких богослужень заохочувати, але ніколи так, щоб якимнебудь способом зражувати, або ображувати відпащих.
17. В розмовах із сектантами треба їх не тільки почувати та відповідати на їх аргументи й труднощі, але також виявляти християнську любов і велике бажання їх добра.

III. ПРАЦЯ НАД ЗЄДИНЕННЯМ ЦЕРКОВ.

18. У душпастирській праці обов'язаний кожний священник пам'ятати про діло Зєдинення Церков, у тому наміренні жертвувати Служби Божі, обзнайоми-

тися докладно і глибоко зі всіми богословськими питаннями, зв'язаними з цим ділом, поучувати нарід про важність цієї справи та заохочувати людей до молитов у тому напрямі.

19. Закликаємо всіх наших молодших собратів, щоб приготувалися до студій і праці над Зединням Церков.
20. В парохіях, або місцевостях, де серед наших живуть також незединені православні, треба нам вистерігатися як небезпечного й шкідливого промаху всякого кроку й слова, яке могло б їх зражувати і від нас відшхати, а виявляти їм словом і ділом любов ближнього.

Також треба стеретися, щоб навіть законним ділом, або недбалим виконанням обрядів не дати їм згіршення.

Закликаємо священників часто заохочувати вірних до любові всіх ближніх, навіть ворогів, і перестерігати їх перед усякою ненавистю.

21. Архієпархіальний Собор відновлює й одобрює давні ординаріятські розпорядки, що кожний священник в Архієпархії обов'язаний у першу неділю кожного місяця до недільної служби додавати службу „О зединення Церков” і в щоденних молитвах усильно просити о святі покликання до цієї справи.
22. Архієпархіальний Собор одобрює практику, прийату вже в Архієпархії, щоб щороку після Йордану, а саме після свята Поклону Оковам св. Петра, відбувати Евхаристійний і Унійний Тиждень, присвячений молитвам о Зединення Церков, о святі покликання до цієї справи, проповідям і науковим викладам, яких цілком буде поширення знання й оцінення цієї справи.
23. Приймаючи незединених до Вселенської Церкви, треба, згідно з інструкціями Апостольського Престола, вживати такої формулки:

„Я, Н. Н., добровільно прилучуюся до св. Вселенської Христової Церкви. З вірою і любов'ю приймаю всі правди, які вона визнає в Нікейсько-царгородському Символі віри, в постановвах вселенських Соборів і в науці св. Отців. А зокрема визнаю блаженного Єпископа Римського як наслідника Верховного Апостола св. Петра і головного провідника єдиної Христової Церкви на землі”.

П о я с н е н н я до правила про приймавання незединених:

Після цієї формулки треба жадати визнання св. віри від тих, що є свідомі догматичних різниць між Церквою вселенською і незединеною та приймають вповні і зі зрозумінням усі правди Вселенської Церкви.

Після зложення визнання віри треба їх розіршити перед св. сповіддю від цензури, затриманої Апостольському Престолові особливим способом (*excommunicatio specialiter reservata*) по формулі Архїєп. Треби. ст. 56.

Від духовних: єпископів, священників і дякопів треба вимагати визнання св. віри по формі, приписаній Вселенським Архїєрєєм, Папою Урбаном VIII.

З а в а г а: Приймати незединених священників може тільки сам Вєспр. Митрополит. Від людей простих (*rudes*) в справах віри, а щирих, вистарчить по думці інструкції Апостольського Престола відібрати визнання віри загальним способом, збуджуючи з ними акт віри в Трисидного Бога, в Ісуса Христа, в Його Церкву та в усі правди, яких вона навчас.

Від цензури розіршити їх у самій сповіді, словами: „розіршаю тя от всякого союза клятвенного”, якщо попередньо отрималося через Митрополитий Ординаріат на це владь від Апостольського Престола.

В теперішніх обставинах усі священники мають цю владь.

З а в а г а: Правила чч. 21—23 Собор ухвалив додатково дня 25. ст. ст. квітня 1941. р.

IV. ПРАЦЯ В ДОЧЕРНИХ ЦЕРКВАХ.

24. Декан обов'язаний обговорити на деканальному соборчику положення тих сіл, де немає церкви чи священника, та обдумати засоби до просвічування мешканців світлом Євангелія.
25. Якщо душпастир, якому повірене таке село, занедбує проповідь і катихизм та нічого не робить для передавання людям Божої науки, декан обов'язаний, за ухвалою соборчика, заридити в тому селі місію, поручити кондеканальним відвідувати такі села, радому сусідові дати владь зорганізувати братство, і заридити все, що треба, щоб діти і старші мали достаточну науки віри.
26. Кожний душпастир обов'язаний у всі неділі й торжественні празники року катихизувати дітей у церкві. Залишення цього обов'язку через місяць підряд без канонічної перешкоди є порушенням тяжкого обов'язку.
27. Канонічною перешкодою є недуга й законна відпустка, отримана з Ординар.
28. Кожний священник є крім цього обов'язаний так учити дітей катихизму, щоб кожна дитина в літах від 8—12. року життя набула докладне знання всіх правд віри й молитов.
29. В тій науці вільно душпастиреві заступати себе родичами, старшими братами й сестрами дітей, але при тому він обов'язаний так пильнувати науки тих своїх заступників, щоб мав моральну певність, що наука віри дійшла і просвітила кожну дитину зокрема.
30. Душпастир повинен поучувати родичів про той їх обов'язок і помагати їм у його виконанні.
31. Кожний душпастир повинен заохочувати дітей до усильних і частих молитов о Божу Мудрість із неба.

V. УМОВИНИ УСПІШНОГО ПРОСВІЧУВАННЯ СВІТЛОМ ВІРИ В ПАРОХІЇ.

32. Усильно поручаємо проповідникам довго й багато молитися про успіх і благословенство своїх проповідей і Божу благодать для слухачів.
33. Проповідники обов'язані давати мирянам приклад святого життя, внутрішнього і зовнішнього, та відзначатися чеснотами й добрими ділами християнського життя.
34. Поручаємо часто сповідатися, щодня робити найменше впродовж пів години розважання-молитву, відвідувати часто Ісуса Христа укритего в Найсв. Тайні Евхаристії, щодня робити іспит совісті.
35. Кожний проповідник повинен щонайменше раз на три роки робити духовні виправи через найменше п'ять днів.

VI. ОБОВ'ЯЗКИ СУПРОТИ ВСЕВИШНЬОГО.

36. Собор поручас усім священникам усильно над тим працювати, щоб у богослуженнях, у храмах, у проповідях і в справуванні св. Тайн ясно висказувалася перед людьми гадка святости, величі Божої справи, чеснота Господнього страху, Божої любові і свідомість марноти всього поза тою одною справою: „одного тільки треба”.
37. Життям і проповіддю, а передовсім безнастанною молитвою, мусимо своїх вірних першзавсе навчити: Бога боятися, Бога любити та стеретися смертного гріха більше, ніж найбільшого лиха.
38. Життям і проповіддю мусимо дати людям ясне поняття того, чим є поклін Богочитання та навчити їх віддавати той поклін цілим життям.

VII. КУЛЬТ БОЖОЇ МУДРОСТІ.

39. В церквах посвячених Божій Мудрості храмовим днем буде день Рєждєства Прєсв. Богородици.

40. Собор просить наших церковних малярів так розповсюдити ікону Божої Мудрості, щоб вона могла служити підставою проповіді про Божу Мудрість.
41. Собор поручає Духовенству поучувати наряд у проповідях про Божу Мудрість і часто заохочувати його до поклону Богопочитання, відданого Божему Слову та до частой молитви про дар Божої Мудрості.

VIII. КУЛЬТ СВ. ДУХА.

42. Собор усильно радить Собратам додавати часто на проповідях якусь згадку про Св. Духа, Його славослов'я, або бажання, щоб освячував нас і вв дорогами Христа до вічного спасення.
43. Собор усильно поручає молодим проповідникам обробити старанно кілька проповідей про Св. Духа і щороку перед Сошествієм Св. Духа по змозі з народом відправляти духовні вирави, яких предметом був би культ Св. Духа, коментар до молитви „Царю небесний“, наука про св. Миропомазання, пояснення прегарної Бктенії зі служби Сошествія, Степенні, тощо.
44. Собор поручає посвячувати нові храми в честь Св. Духа.

IX. УТРИМАННЯ ДУХОВЕНСТВА.

45. Дотацію Духовенства становить слово Христа: „Шукайте передовсім Божого царства, а все інше буде вам додане“.
46. Епітрахильні доходи унормовані словом Христа: „Даром ви прийняли, даром давайте“.

Заввага: Цей закон обов'язує від 5. IX. (23. VIII. ст. ст.) 1940.

X. ПРО ТИХ, ЩО ЖИВУТЬ ЗА ЄВАНГЕЛЬСЬКИМИ РАДАМИ.

47. Архієпархіальний Собор поручає особам, що живуть за євангельськими радами на світі поза монастирем, мудро вибирати сповідника, що заступає би їм настоятелів, коли не могли би зноситися з ними. Сповідатися можуть у всіх священників.
48. Поручає їм:
1. Здавати настоятелям бодай двічі в році звіт зі способу життя і з уживання зароблених грошей.
 2. Засягати їх ради бодай у важніших рішеннях.
 3. Бути по змозі щодня, а коли це неможливе, бодай у неділі і свята на Службі Божій, часто приступати до св. Причастя, сповідатися пересічно раз на тиждень, щодня робити по змозі щогодинні розважання і бодай п'ять хвилин духовного читання.
- Обов'язані до відчитування церковного правила, живучи на світі, якщо не є священниками, є звільнені від цього обов'язку, але повинні, оскільки це можливе, відчитати з часослова бодай Утреню і Вечірню.
49. Собор поручає їм заховувати бодай раз на місяць через один день більше совокуплення, більше молитви з відвідуванням Ісуса Христа в Пресв. Евхаристії, а раз у рік, по змозі, відбутися кількадемні духовні вирави. Поручає їм давати зі заробітку хоч малу милостиню вбогішим від себе, а передовсім братам чи сестрам по Чину, що потребують помочі.

Сповідникам їх поручає заохочувати їх до витривання, терпеливості і заховання монашого духа, як вище вказано.

50. Усім душпастирям і сповідникам поручається пояснювати представлені тут принципи тим душам, які бажать посвятитися Богові і жити за євангельськими радами. Для них життя таке, яке повинні вести монахи й монахині, що живуть на світі, могло б бути найкращим приготуванням до вступлення до монастиря, або й життя за євангельськими радами поза монастирем на світі.

51. Сповідникам поручається не дозволяти на вічні обіти чистоти.
52. Приклад і праця душ, відданих всеціло Г. Богові, може бути дуже корисна для громади; нехай душпастирі не заведбають використати їх впливу для добра вірних. Можна їх ужити до науки релігії, до виховання дітей, часом може до обслуговування хворих, до порядків у церкві, до шиття і прання церковного бізля, тощо.

Отці духовні, коли будуть користати з їхньої щирої волі і посвяти для церкви, громади, або для себе, нехай вистерігаються надуживати їх праці.

53. Хоч монастирі знесені, Отці духовні звольять повідомляти настоятелів монаших Чинів і Згромаджень, або Митрополичий Ординаріат про душі, що бажать посвятитися Г. Богові за євангельськими радами.
54. Тими душами заопікується, даючи їм провід подібний до того, який дають монахам, що живуть на світі.
55. Нехай не дозволяють їм робити якихнебудь вічних обітів. Часові обіти можуть мати більшу нагороду, коли випливають із сильнішої волі і чистішого наміру.
56. Архієпархіальний Собор поручає усильно Духовенству уникати всякого позору, що воно у якомунебудь напрямі мішається до політики. Наше завдання: проповідати Євангеліє і вести всіх людей до спасення, а при повній любові нашого народу і всіх наших ближніх не мішасмося до ніякої політики. Собор пригадує ті принципи, яких Духовенство притримувалося і які Духовна Влада при кожній нагоді пригадувала.

XI. МОЛИТВИ ХРИСТІАНСЬКОЇ РОДИНИ.

57. Священця родина повинна відмовляти разом християнські молитви бодай раз на день, по змозі зі співами.
58. Священники обов'язані дуже усильно над тим працювати, щоб загально поширилася практика спільних співаних молитов.
59. До повних щоденних християнських молитов належить: Начало обично, Помилуй мя Боже, Вірую, Ослаби-остави, Богородице Діво, Достойно сєть, Под Твою милость, Преславная Приспо-Діво, Упованіє нам Отець, — а з катихизмової частини: дві заповіді любові, десять заповідей Божих, шість заповідей церковних, сім св. Тайн, шість правд віри, сім гріхів головних.
60. У випадку великої перешкоди повинен кожний християнин і кожна родина відмовити, або відспівати бодай 3 Отче наш на день.
61. Собор поручає душпастирям навчити вірних збуджувати короткий акт (випів) совершенного жалю, формулку жалю оголосити на церковних дверях, а в проповідях обширно його пояснювати.
62. Собор висловлює бажання, щоб видруквано щоденні молитви з доданням євангельських блаженств, діл милосердя, останніх речей і ін. для масового поширення, при чому катихизмові частини повинні бути попереджені відповідними вступами і мати молитовний характер.

XII. КУЛЬТ ХРИСТОВОЇ ЛЮБОВИ.

63. Повинуючись волі Римських Архієреїв, Львівський Архієпархіальний Собор поручає Всч. Духовенству щороку в третю неділю після Сошествія Св. Духа після торжественної Служби Божої відчитувати на голос акт посвяти цілому людському роду безконечній Любові і Милосердю Христа, який віддаємо культ Богопочитання під символом Його Найсв. Серця, по долученій тут формулі:

„Пресолодкий Ісусе, Відкупителю людського роду, поглянь на нас, що покійно припали перед Твоїм престолом. Ми Твої й Твоїми хочемо бути,

але щоб із Тобою ще більше зединитися, це кожний із нас посвячується доброохотно Твому Пресв. Серцю. Багато Тебе не пізнало, багато від Тебе відступило, погордиши Твоїми заповідями. Змилосердися над ними, Всещедрий Ісусе, і пригорни всіх до свого Святого Серця. Будь Царем, Господи, не лиш тих вірних, що не відступили від Тебе, але й блудних синів, що покинули Тебе; дай, щоб скоро повернули до родинного дому та не погбли з нужди й голоду. Будь Царем тих, що їх звали блудні науки, або розділили незгоди і приверни їх до джерела правди та єдності віри, щоб скоро стало одно стадо й один пастир.

Будь Царем і всіх тих, що живуть у старому забобоні поганства, або ісламізму; зволь і їх вирвати із тьми та привести до світла й Божого Царства.

Ще й поглянь оком Твого милосердя на синів того народу, що колись був народом особливо любленим. Нехай і на них, мов живець відкуплення й життя, сплине та Кров, що її колись кликали на себе.

Дай, Господи, Своїй Церкві без насилля і злиднів свобідно розвиватися, пішли всім народам лад і мир, — вчини, щоб від краю до краю землі лунав лиш один голос: Слава Божественному Серцю, що в Ньому наше спасення, Йому честь і слава на віки, амінь”.

В попереджуючу неділю кожний душпастир заповість не торжество народові, заохочуючи його до вдячності й любови задля безконечної доброти й любови Його Найсв. Серця.

64. Архієпархіальний Собор одобрює всі практики почитання Христової Любови й Милосердя під символом Його Серця, які вводяться в Братствах Апостольства Молитви, але поручає дуже не випроваджувати ніяких практик, що не відповідають духові і стилеві нашого обряду.
65. Архієпархіальний Собор одобрює і дуже поручає Духовенству практику побожних вірних приступати до св. Причастя, щоб винагородити Спасителеві за всі зневаги, байдужність і легковаження, яких зазнає від людей передовсім у тому Таїнстві Любови.
66. Архієпархіальний Собор поручає Духовенству заводити всюди Апостольства Молитви і дуже заохочувати вірних до почитання Любови й Милосердя Христа під символом Його Найсвятішого Серця.
67. Архієпархіальний Собор посвячує безконечному Божому Милосердю і Любови Христа в символі Його Серця цілу Львівську Архієпархію, особливим способом її Духовенство, Семінарію, Академію і кандидатів духовн. стану.
68. Архієпархіальний Собор поручає всім священикам посвятити Христовому Серцю себе самих, свої родини і свою парохію. Учасники духовних вправ, які мають відбутися для членів Собору між 9—14. п. с. грудня ц. р., зроблять у своїм імені і своїх парохій той акт підчас духовн. вправ.
69. Псьвячуючи Божому Серцю цілу Україну, духовенство незаслуженої церкви і весь православний парід. Духовенство буде віддавати Божому Серцю справу Зединення Церков і буде благувати Христа о привернення до Вселенської Церкви всіх незединених наших братів.

XIII. КУЛЬТ ХРИСТА У ЙОГО СИМВОЛАХ:

Євангелію, Престолі і Хресті та в Його Іконах.

70. Собор поручає Духовенству пояснювати правди віри і на катихитичних проповідях, і при катихизуванні дітей, і з нагоди празників, яких ікони містяться в іконостасі, пояснювати правди віри на іконах і в проповідях звертати увагу народові на іконостас.

71. Собор поручає усильно Духовенству учити дітей і старших поважно і свято робити знак Хреста.

XIV. СОБОРОВІ РЕЗЕРВАТИ.

72. Собор задержує в Архієпархії такі гріхи: 1. чоловіківбвство; 2. зігнання плоду, або вживання до тієї цілі засобів, навіть без наслідків; 3. супружій онанізм.

З а в в а г а: Задержанню не підлягають: а) хлопці перед 14. роком життя і дівчата перед 12. роком життя; б) хворі, що мають прийняти св. Причастя; в) жєнхи перед самим вінчанням; г) ті, що вибираються в далеку дорогу; д) невідомі задержання, якщо перший раз сповідаються з того гріха; ж) ті, що відправляють сповідь із цілого життя; е) якщо відложення розршення грозить утратою доброї слави; ж) учасники триденної духовної місії, якщо сповідаються в тій же церкві в часі від другого дня місії до восьмого дня після скінчення місії.

Львів, д. 20. XII. 1940.

Протопатар Собору:

о. Василь Личиняк.

Секретар Собору:

о. Іван Нозосад.

В СПРАВІ РЕДУКЦІЙ СЛУЖБ БОЖИХ.

Священик, який приймає т. зв. стипендію, себто даток на відправлення Служби Божої, є до того відправлення обов'язаний під тяжким гріхом. Не робить це ніякої ріжнці, чи той, що дає на Службу Божу робить це з власної волі, чи з обов'язку, наложеного якимсь записом, чи завіщанням, чи дає безпосередно чи через третю особу. М. Ординаріат не має ніякого права зменшувати або міняти обов'язок прийнятій разом зі стипендією, хіба що фундатор (як напр. при богослужбних фундаціях), це право виразно уділив Ординаріатові. Лише Ап. Престол має власть богослужбній стипендії редукувати, себто зменшувати обов'язки відправлення Служб Б.

Редукуючи обов'язок, прийнятій зі стипендією, св. Отець признає зі скарбниці св. Церкви тим, за котрих мала бути відправлена Служба Б. ті овочі Жертви, які на них припадають. Однак у випадках, в яких без ніякої вини священика, що прийняв стипендію, виконання прийнятого обов'язку сталося неможливим, чи то через зменшення доходів фундації, чи з якої іншої причини, Ординарій може, після вислухання інтересованих і при захованні волі фундатора так, як це в даних обставинах можливе, обов'язки фундації зменшувати, але тільки тоді, коли йде про якісь богослуження, як Молебні і Акафисти, або додаткові обставини Служби Б. Редукція Служб Б., себто відправлення меншого числа Служб Б., є завжди застерєжена Ап. Престолові.

Беручи під увагу особливі обставини і потреби Духовенства в теперішньому часі, уділив Св. Отець Ординаріатам власть редукувати до половини обов'язки, прийняті зі стипендіями. Ця власть дана до кінця 1942 р. Маючи тяжкий обов'язок надзору над способом, як усі священики сповняють важкий обов'язок відправити за кожна стипендію Службу Б., М. Ординаріат пригадує усім священикам обов'язок провадити докладний список прийятих стипендій і відправлених за стипендії Служб Б. В ту книгу мають бути внесені фундації Служби, себто дохід з фундації, і число відповідних Служб, як не менше стипендій не-фундаційні і відповідні Служби.

АНБ Служб, як не менше стипендій не-фундаційні і відповідні Служби.
АН України

М. Ординаріат пригадує Всеч. Духовенству принципи церковного права що відносяться до цього обов'язку:

1. Душпастир, себто парохі і завідателі, обов'язані під тяжким гріхом відправити Службу Б. за нарід в неділі і торжественні свята. Не вільно їм за цю Службу Б. приймати ніяких датків, ані що Службу Б. відправляти в іншому наміренні.

2. Коли душпастир, з огляду на потребу вірних, має право відправляти дві Служби Б., тоді не вільно йому на другу Службу приймати ніякої стипендії. Усі звільнені від тих обов'язків, які би М. Ординаріат комунебудь був уділив на основі влади дапої Ап. Престолом, вже від хвили уступлення большевників страшили силу. Другу Службу Б. священники обов'язані жертвувати на обов'язки Епархії, себто за ктиторів, яких фундації затратилися або втратили вартість і за інші обов'язки Духовенства. аплікувати Служби Б., що їх одначе не сповнено через неувагу, забуття, або смерть.

3. Не вільно священникові: а) Приймати стипендію на Службу Б. вже відправлену, з наміром відправити цю Службу за того, який дасть стипендію. б) Приймати стипендію за Службу належну з іншого титулу, н. пр. парохіяльну за вірних. в) Приймати дві стипендії на одну Службу і г) приймати особну стипендію за відправлення Служби, а особну за пам'яння Служби, хіба що належно знається, що стипендія дана на само відправлення, без намірення.

4. Треба дуже стеретися всякого навіть найменшого підозріння якогонебудь торгу і спекуляції.

5. Треба відправити стільки Служб Б., скільки прийнято, хоч би малих стипендій.

6. Якщо і без вини того, що має відправити Службу, милостиня за Службу вже прийнята пропаде, обов'язок не приймається.

7. Коли хто дав якусь суму на Служби Б., не говорячи про їх число, тоді треба відправити стільки Служб Б., скільки дана сума покриває стипендій по епархіяльній таксі, хіба що можна розумно думати, що намір жертводавця був інший.

8. На АЕп. Соборі, при найближчій підготовчій сесії до другої торжественної, обговоримо, а на другій торжественній сесії проголосимо митрополітичій декрет про високість стипендій на Службу Б. Нікому зі священників не вільно жадати вищої стипендії.

9. Коли нема (отже в нашому положенні, як довго нема) декрету Епархіяльного Епископа, себто Ординарія, треба держатися звичаю заховуваного в Епархії.

10. Монахи, навіть виняті згід з юрисдикції місцевого Ординарія, є обов'язані приміноватися щодо висоти стипендій до декрету або звичаю Епархії (кодекс кан. 831, пар. 3.).

11. Вільно священникові приймати вищу стипендію понад епархіяльну таксу, але добровільно жертвовану, може також приймати вищу, якщо Ординарій не наказав цього. (В декреті св. Конгрегації з дня 1. VIII. 1941 під ч. 5. дана рада Ординаріям заборонити Духовенству приймати вищі стипендії, бо таке припинання потягає за собою різні труднощі). На соборовій сесії, після передискутовання справи, М. Ординаріат справу вирішить.

12. Щодо часу відправлення Служби Б., то треба: а) Відправити Службу в день назначений жертводавцем, бо приймаючий стипендію до цього якраз зобов'язався. б) Коли жертводавець не назначив часу, тоді треба Службу відправити якнайскорше, якщо причина стипендії нагла (н. пр. за недужного), а в інших випадках, відповідно до числа стипендій, після дещо довшої потрібної проголо-

кл. г) Коли той, що дав стипендію, виразно лишив священникові свободу в виборі часу відправити, тоді може священник тієї свободи ужити, однак:

13. Нікому не вільно прийняти так багато стипендій, що не має змоги до року відправити.

14. У відпустових місцевостях, або при церквах, де вірні дають стільки стипендій, що їх священник не може відправити в приписаному часі, треба вірних про це повідомити. проголошенням з проповідниць і то кілька разів, або оповісткою на церковних дверях про це, коли і де Служби будуть відправлені.

15. Хто має до роздачі більше число стипендій повинен їх роздати якнайскорше. Час назначений на відправлення Служб Божих зачинається від дня, коли священник, що має їх відправляти, приймає стипендію.

16. Хто відступає стипендію з обов'язком відправлення Служби, відповідає за це відправлення священником, якому дав стипендію і то до хвили одержання посвідки прийнятої стипендії і відправленої Служби.

17. Хто прийняті стипендії іншим відступає, повинен відступати цілі стипендії, хіба жертводавець виразно згодився на те, щоби часть заховав собі посередник, або коли певним є, що надвизка над епархіяльну таксу дана з огляду на особу.

18. При фундаціях, яких виразною ціллю є дотація священників чи кантули, можна обов'язок фундації сповнити, роздаючи стипендії по епархіяльній таксі.

19. Ті, що завідують жертвами вірних на Служби Божі в відпустових місцях, повинні після одного року, від хвили прийняття стипендій, віддати Ординарієві всі стипендії й Служби ще не відправлені.

20. Обов'язок чування над сповнюванням обов'язків, прийнятих зі стипендіями, обтяжує в світських церквах Епархіяльного Епископа, в монаших церквах Еклезіархів або Ігуменів.

21. В церквах, де нарід много дає стипендій, Настоятелі чи Еклезіархи повинні мати особну книжку, в якій записуються дані стипендії, їх число, намірення та відправу.

22. Обов'язком Епископа згд. Декана щороку переглядати такі книжки.

23. Подібну книжку обов'язаний мати кожний священник, що приймає стипендії — так, щоб у випадку смерті було ясним, скільки було прийнятих стипендій та відправлених Служб, себто скільки залягаючих. Після смерті священника, обов'язаний Декан залягаючі Служби роздати священникам або переслати справу до Ординаріату.

24. Коли декретом Ординаріату в АЕпархіяльному Соборі рішення будо наказ приймати стипендії ниці, треба буде вмістити в церкві пушку на дрібні жертви на стипендії Служб Божих. Таким способом жертвовану суму буде ділитися по епархіяльній таксі.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

Львів, дня 4. січня (ст. ст.) 1942.

В справі опіки над полоненими Українцями.

В таборах полонених в Ген. Губ. знаходиться ще понад 40000 Українців з червоної армії. Укр. Нац. Комітет дістав від влади дозвіл ними опікуватися. В кожному з таборів може бути і священник, з огляду однак на пошесть п'ятистого тифу, мусить священник замешкати в таборі на час кwarantани. Взиваю священників, які могли би бодай на якийсь час піднятися душпастирської праці для полонених в таборах, зголоситися до М. Ординаріату і рівночасно до Укр. Центр. Комітету в Кракові (вуа. Зелена 26). До тої самої жертвенної душепа-

стирської праці звизаю усіх священників львів. Архієпархії, які знаходяться ще в Г. Г., поза границями Епархії або в Райху, і які не можуть одержати позволення повернути домів. Поручаю також Всеч. Духовенству усильно поперти змагання Допомогових Комітетів в нашому краю, які збирають для полонених харчеві пачки, що конечно істрібні для доживлювання полонених наших братів. Харчеві пачки повинні важити 3 кг. і складатися зі сушеного хліба (ок. 2 кг.) і перетопленого товщу (ок. 1/2 кг.). До того додати ок. 1/2 кг. сушених овочів, цибулі, чісику, цукру тощо. Такі пачки найліпше пересилати чи передавати просто до Укр. Красв. Комітету (відділ Укр. Черв. Хреста) у Львові Ост-штр. 37.а/І.

УЦК паміряє такі пачки висилати два рази на місяць, коли осягне від влади дозвіл пересилати пачки до Г. Г. Є теж надія, що для полонених дістанеться дозвіл пересилати родині, чи знайдем картку зі своєю адресою. Такого дозволу досі не мають тому, що совіти не прилучилися до Гагської конвенції, яка застерегла полоненим із країв конвенції це право. Нехай не знеохочує жертводавців та обставина, що не знають, чи їх син або брат жис і де знаходиться. Милосерве діло супроти терпячого полоненого, хоч би й не свояка, заслужить у Бога поміч для терпячого свояка.

При оголошенні до душнастирської служби для полонених, а певно і при пересилці пачок треба подати табор полонених, для якого призначена і служба і пачка. Тому подаємо до відома список тих таборів. Між ними є і такі, до яких вже тепер, перед отворенням поштових пересилок поза границю до Г. Г., дозволено пересилати пачки. Табори полонених знаходяться: (Біля кожної місцевости приблизне число полонених з грудня 1941 р.):

Острів маз. — 481; Острувек венгровський б. Варшави — 2421; Беніямінов б. Варшави — 219; Сілець (Седальце) — 888; Петриків — 230; Ченстохова — 88; Кельце 3659; Конське 3659; Білжин б. Скажиско Камєнна 2457; Святий Хрест б. Келець 553; Кобєжин б. Кракова 9; Деблін 2167; Понятово б. Пулав — 211; Холм — 5185; Володава — 4551; Біла Підлашєська — 1009; Заміста — 1717; Скробів б. Любартова (лазарет) І. —; Риманів — 2218; Вільхівці б. С. — 7; Шебне б. Ясєла — 491; Перекопана б. Перемишля — 3782; Ярослав — 471; Хирів — 2249; Нєгрябка б. Перемишля — 662; Нікулічі б. Перемишля — 746; Тернопіль — 4; Дрогобич — 1170; Стрий — 26; Львів — 2130; Рава руська — 824; Яворів — 14. — Разом усіх полонених Українців в таборах Г. Г. в грудні 1941 р. мало бути около 42.546. Крім цього знаходяться укр. полонені в різних таборах Райху. Досі не вдалося нашим Комітетам ані Черв. Хрестові навизати зносин із полоненими та властями, від яких залежать. Тому брак і статистичних дат, і відомости, й можности помічі. В Райху знаходиться також вже велике число Українців-робітників, понад 75.000. Наколи б було можливим священникові, що перебуває в Райху, обслуговувати табори чи робітників, нехай зголоситься до Ап. Адміністратора Українців в Райху о. прал. Вергуна Петра (Берлін, NW. 87. Schleswiger Ufer 6/II). Священників Львівської Архієп. усильно звизаю до пороблення старання в тому напрямі, а всіх ОО. Душнастирів прохаю в мойому імені усильно поручати молитвам вірних цю справу і душнастирську працю й опіку полонених. Коли не можемо нести їм в такому тяжкому положенні ніякої помічі, пам'ятаймо бодай про них в наших молитвах. Просім усильно Всевишнього, щоб нашим по ваціональности братам подав поміч від наших братів по вірі. І будьмо переконані, що наші молитви будуть вислухані, коли надисано: „Проеїть і дасть ся вам”.

У Львові, в Навечєра Богоявлення 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит в. р.

ГЕНЕР. ГУБЕРН., ДИСТРИКТ ГАЛИЧИНА

Начальник міста Львова, Міський Уряд,
Здоровля.

Ч. і./І.

Львів, 8. грудня 1941.

В справі поборювання п'яткистого тифу

Поширювання пошести плямистого (висипного) тифу спонукує мене просити Церковну Владу помічі в боротьбі зі страшною цією недугою.

Церковна Влада зволить ласкаво поручити Парохіальному Духовенству звертати увагу вірним на проповідниці, що ширення плямистого тифу спричиняють гиключно й одиноко заражені тифом воші, які дістаються до одєжі й білля здорових людей. При цій нагоді слід пояснити вірним, що в теперішніх часах треба дуже уважати на чистість та дбати, щоби до одєжі і білля не дісталася вош. Тому є обовязком кожної людини провірювати частіше одіж і білля, щоби завчасу усунути розсадники пошести тифу. Не можна рівнож легковажити частого прання білля і занедбувати зміни білля з приводу браку мила в теперішніх воєнних часах. Звичайні орудники можуть захоронити людей перед агаданім лихом, а це часто виварювання білля в киплячій воді в пайдовіших відступах що пять днів. Ці виварювання треба часто й так довго повторяти, як довго триває небезпека пошести та нагода стикатися з хворими, або уживати зараженої одіжи та избирання вошей. Коли мешканці міста Львова й околиці будуть часто уживати таких випарувань білля, тоді зможуть припинити небезпеку поширення плямистого тифу, який зачинає ширитися. В інтересі захоронення мешканців Львова й околиці перед згаденою недугою, прошу поручити підчищеному Вам Духовенству звертати увагу вірних на вище згадані способи, як охоронитись перед плямистим тифом. Прохаю відповісти.

Др. Віггарс
директор санітарний міста.

Український переклад згідний з німецьким текстом з дня 8. XII. 1941 р.

Ч. 179/І.

З Канцелєрї гр.-нат. Митрополичої Консисторїї
У Львові, дня 31. грудня 1941.
о. МИКОЛА ГАЛЯНТ
Канцєлєр.

В СПРАВІ НАВЧАННЯ РЕЛІГІЇ.

До всіх Деканальних і Парохіальних Урядів.

Подасться до відома Всеч. Духовенства, що на основі повідомлення Губернатора Дистрикту Галичини, — Відділ Знання й Наук, — з дня 6. І. 1942., ч. 0033/42, — священники мають право уділяти в школах науку релігії. Одначе в тій справі муситьсє предложити відповідний виказ священників для Шкільної Влади.

Митроп. Ординаріат поручає тому Деканальним Урядам виготовити негайно такий список священників свого Деканату та предложити його даному Kreisschulrat-ові.

Львів, дня 20. січня 1942.

Від Митрополичого Ординаріату.

ХРОНІКА.

а) Звідательства та сотрудиництва:

- о. Боднар Роман, неопресп. завідательство в Лютовиці, дек. Підкам'янецького.
- о. Будицький Герман, Студ. Уст. душпастирство при шпит. для полонених у Львові.
- о. Бучацький Антін, неопресп. завід. у Тучині, дек. Перемишлянського.
- о. Вавко Микола, неопресп. завід. у Сторонибабах, дек. Олеского.
- о. Гайдукешч Йосиф, завід. у Покропівній, дек. Озірянського.
- о. Гервасио Микола, завід. у Висіцьку, дек. Брідського.
- о. Голдв'яський Мурси, завід. у Беневій, дек. Зарваницького.
- о. Грицай Семен, неопресп. завід. у Вертеці, дек. Залозецького.
- о. Дзедзи Петро, сотр. при Ц. сп. Пятинь у Львові.
- о. Котлярчук Константин, неопресп. сотруди. у Добротворі, дек. Струм'яно-Камен.
- о. Кривінецький Степан, завід. у Жульні, дек. Тухлянського.
- о. Лабенцький Маріян, неопр., сотруди. у Перегінську, дек. Перегінського.
- о. Нагаєвський Сидір, завід. у Вілявцях, дек. Брідського.
- о. Пасічник Степан, завід. у Вербівчуні, дек. Залозецького.
- о. Ратч Борис, неопресп. сотр. в Оріхівці, дек. Скалатського.
- о. Сугран Микола, сотруди. у Синеїдську вижн., дек. Сізьського.
- о. Сірко Ярослав, неопресп. завід. у Газах Дитковецьких, дек. Брідського.
- о. Славський Євген, неопресп. завід. у Магдалівці, дек. Милушинського.
- о. Чорний Тарас, неопресп. завід. у Сичівній, дек. Збаразького.
- о. Яськівч Ярослав, неопресп. завід. у Станьковій, дек. Войнилівського.

б) Катихитурі:

- о. Бедан Василь у вселюдн. і фахових школах в Долині, дек. Долинського.
- о. Квач Сергій, у вселюдн. школах у Перемишлянах, дек. Перемишля.
- о. Лабенцький Маріян, у всел. школах у Перегінську, дек. Перегінського.

в) Інші призначення:

- о. Дзедзи Петро у Львові, редактором АЕпархіальних Відомостей.

ПОМЕРЛИ.

РІК 1939.

1. о. Давидович Володимир, Гайбовичі Свірські, деканат Перемишлян., 15. VIII.
2. о. Янович Антін, Струтин, дек. Золочівський, 1. IX.
3. о. Еснейно Роман, Надітичі, дек. Миколаївськ., 15. IX. Убитий польс. жовірами.
4. о. Яблоцький Іван, Ялишківате, дек. Тухлянський, 5. X.
5. о. Кордуба Теодор, Кутківці, дек. Тернопіль., 9. X.
6. о. Полянський Акврозій, Гірне, дек. Любінський, 19. XI.
7. о. Йосифович Дмитро, Хітар, дек. Тухлянський, 27. XI.
8. о. Дольницький Іван, Тустав, дек. Галицький, 2. XII.
9. о. Мартинів Йосиф, Стрий, дек. Стрийський, 18. XII.

РІК 1940.

1. о. Левицький Микола, Підберез, дек. Болехівський, 7. I.
2. о. Яворський Йосиф, Лучинці, дек. Рогатинський, 9. I.

3. о. Пайнуш Теодор, Остапів, дек. Грималівський, 6. II.
4. о. Скемерсеський Евстахій, Топорів, дек. Буський, 9. II.
5. о. Др. Хомин Евстахій, Камінка Стр., дек. Струм'яно-Камен., 19. II. Катихит.
6. о. Богачевський Теодор, Голів, дек. Калуський, 7. III.
7. о. Стоцький Александер, Курочичі, дек. Галицький, 15. II. Парох-емерит.
8. о. Іванчун Іван, Товсте, дек. Грималівський, 3. III.
9. о. Малий Микола, Ісенівці, дек. Золочівський, 8. IV.
10. о. Степанна Василь, Гориня, дек. Струм'яно-Кам., 19. IV.
11. о. Рощан Іван, Протеси, дек. Журавенський, 30. V.
12. о. Кармалита Григорій, Стрілки, дек. Бобрецький, 7. VII. Парох-емерит.
13. о. Герасимович Володимир, Терезівка, дек. Новосільський, 17. VIII.
14. о. Лопушанський Смерян, Чагрів, дек. Бурштинський, 17. VIII.
15. о. Краснопера Янів, Почапи, дек. Золочівський, 19. VIII.
16. о. Рибачун Йосиф, Телаче, дек. Підгаєцький, 1. IX.
17. о. Лисно Василь, Ракобоги, дек. Буський, 21. IX.
18. о. Клодінський Маріян, Путитинці, дек. Рогатинський, 5. XI. Парох-емерит.
19. о. Мещан Іван, Липица Гол., дек. Рогатинський, 4. V.
20. о. Диний Йосиф, Мартинів Нов., дек. Бурштинський, 29. XI.
21. о. Вергун Микола, Нараїв, дек. Нараївський, 3. XII.
22. о. Садовський Дюмет, Волод., Львів (Ц. Преобр. Госп.), дек. Львівський, 10. XII.
23. о. Бучацький Александер, Львів, дек. Львівський, 21. XII.
24. о. Поланський Андрій, Лисятичі, дек. Стрийський. Помер на еміграції в Німеччині.
25. о. Жагалевич Зиксвій, Вовків, дек. Перемишлянський, 30. XII.

РІК 1941.

1. о. Чубатий Євген, Сваричів, дек. Рожитівський, 12. I.
2. о. Чемеринський Лев, Пітричі, дек. Озізьський, 16. I.
3. о. Чайковський Волод., Козтів, дек. Озізьський, 16. I.
4. о. Весна Константин, Драганівка, дек. Тернопільський, 18. I.
5. о. Сендецький Іван, Золотники, дек. Зарваницький, 30. I.
6. о. Біліцький Ювеналь, Пешари, дек. Стрийський, 26. I.
7. о. Томович Василь, Львів, дек. Львівський, 3. II. Грем. Крилошани М. К.
8. о. Винярський Волод., Іванівка, дек. Скалатський, 14. II.
9. о. Пилипчук Василь, Любша, дек. Журавенський, 17. II.
10. о. Ганас Олекса, Печенія, дек. Галицький, 17. II.
11. о. Яворський Степан, Рудники, дек. Миколаївський, 21. III.
12. о. Березинський Роман, Озлядів, дек. Радохівський, 28. III.
13. о. Сосанко Ксенсфонт, Козюхи, дек. Поморянський, 8. IV.
14. о. Жигаль Іван, Кізалів, дек. Буський, 7. V.
15. о. Петриця Петро, Токи, дек. Новосільський, 12. VI.
16. о. Др. Ішан Андрій, Сихів, дек. Львівський. — Замордований більшовиками.
17. о. Др. Конрад Микола, Стради, дек. Янівський. — Замордований більшовиками.
18. о. о. Др. Сирон Станислав, Пезанів, дек. Струм'яно-Камен. Замордований більшовик.
19. о. Боднар Олекса, Борнів, дек. Перемишлянський, 30. VI. — Замордований більш.
20. о. Садовський Волод., Поляхів, дек. Перемишлянський, 1. VII.
21. о. Федис Януарій, Ст. Уст. Кропивне, дек. Золоч., 1. VII. — Замордований більш.
22. о. Микитна Волод., Струтин Вижн., дек. Рожитівський, 27. VII.
23. о. Давидович Іван, Ювашків, дек. Бурштинський, 7. VIII.
24. о. Коновалець Володим., Малехів, дек. Яричівський, 2. IX.
25. о. Дубанович Йосиф, Стратин, дек. Рогатинський, 1. IX.
26. о. Назвоцький Василь, Красне, дек. Буський, 19. X.
27. о. Ссадца Михайло, Євген, Броди, дек. Брідський, 25. X. Катихит.

1,60

24

ЛНБ ім. В. Стефаника
ПРОВЕРЕНО-1857

ИП 21593
Р. 55 1942 ч. 1

- 28. о. Зробен Янів, Вілоголови, дек. Олівецький, 28.
- 29. о. Стеткович Юрій, Львів, дек. Львівський, 30. XI. — Емерит-патрихт.
- 30. о. Дєбровольський Гоман, Слобода Золота, дек. Козацький, 25. XI.
- 31. о. Масян Волод., Новосілка-Лепч., дек. Підгацький, 2. XII.
- 32. о. Білінкевич Іван, Грйбовичі, дек. Причівський, 19. XII.

РІК 1942.

- 1. о. Білоцький Микола, Нацків, дек. Долинський 9. I.
- 2. о. Волошинський Маріян, Козівка, дек. Миколаїнецький, 10. I.

Їх душі поручається молитвам Духовенства Архієпархії.
Імена їх вписані в АЕпархіяльний Помяник.

Надаєць:

Канцелярія гр. кат.
Митр. Ординаріату
Львів, Пл. Юра 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного

пошта _____
(Дистрикт Галичина)

Видас: Гр. кат. Митрополічий Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзедзик.
Митрополічча друкарня „СТУДІОН“, Львів, Площі Св. Юра 5. Телефон 247-12.

Львівська державна
наукова бібліотека
М. И. 6592

08

P. 55 1942 ч. 2

Львівські Архієпархіяльні Відомости

РІЧНИК LV. ЛЬВІВ, ЛЮТИЙ 1942 р. Ч. 2.

РІЧНИЦЯ КОРОНАЦІЇ СВ. ОТЦЯ ПІЯ XII.

Дня 12. березня припадає трета річниця коронації Папи Пія XII. Як що року, так і цього року треба нам скористати з цього торжества, щоби нашим вірним пригадати те неоцінене щастя, яке мають ті, що є членами Вселенської Церкви. Належати до того містичного Христового Тіла, що його Христос є невидимою головою, а Намісник Христовий провідником, душпастирем і учителем, — це найпревніше орудинк злуки і єдності зі самим Христом Спасителем. Тую єдність з Христом дає нам вправді першизавсе Божа благодать, яку мавмо зі святих Тайств і з молитви, й тому таку єдність можуть мати теж і ті християни, що не належать до Вселенської Церкви, але мають змогу побожно приступати до св. Тайств і при св. церковних обрядах підносити душу до Неба християнською молитвою. Однак наше положення щасливіше в тому, що ми заодно безпечно перед усякими помилками та блудами щодо віри. Ціла Вселенська Церква, себто всі Єпископи, що до неї належать зі своїм верховним провідником, Римським Архієписком, враз із всіми священниками та монахами цілого світа, враз із превеликим числом учених богословів, — всі вони разом голосять одну і ту саму науку, — всі вони працюють над поглибленням і звершенішим пізнанням тої Божої науки.

Така єдність науки у Вселенській Церкві така, що коли би тільки один проповідник через неувагу висказав у своїй науці хоч би одно лише слово, протинне тому, що уся Церква уважає за Богом обявлену науку, — то така помилка була би в короткому часі піднесена та помилка справлена. А коли би показалося, що тим блудом була недобровільна помилка, а фальшивий суд про науку віри, тоді проповідник був би покараний й усунений з проповідничого уряду, хоч би займав і зовсім незначне, другорядне становище в Церкві. Тим то кожний вірний є певний, що наука, яку проповідують священники — то наука цілої Церкви, то наука Божого Обявлення. Тим то вірні й безпечні перед усякою помилкою.

Во треба Вам знати й те, що уся наука богословії, якої кожний священник, мусить через 5 літ учитися, щоб бути допущеним до Тайни Священства, має на меті лише те одно, щоб у кожній точці науки зокрема стверджувати, що таку саму науку мала Вселенська Церква у всіх віках своєї історії. Богословія досліджує і стверджує, що наука, яку всюди по церквах голосимо є наукою, що її голосили вселенські Собори, Отці таї Учителі Церкви від I. стол., себто від самих апостольських аж до наших часів. Вірний, слухаючи проповіді священника, бачить за ним оком віри довгі ряди церковних учителів, учених богословів, єпископів, мучеників, що за тую віру умирали; бачить накінець й патрених письменників, яким завдячуємо усі святі книги Нов. Завіта. Усі вони від початку Церкви аж до наших часів працювали і працюють над наукою Божого Обявлення. Цілу їхню працю можна порівняти до монументальної будови, в якій кожна, навіть і найменша подробиця, гармонійно лучиться з цілістю. В навці Божого Обявлення, пояснюваній людьми, нема ні одної подробиці, яка противилася би другій. Ця будова подібна до гранітового моноліту, — до величавого храму; вона ділом Всеблудого Бога, але співробітниками в цьому ділі є мільйони ділових людей. Одні,

Львівська державна
наукова бібліотека

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

натхнені св. письменники, ще старозавітні пророки, — бо Обявлення Нового Завіта є доповненням і звершенням Старого, — а в Новому Завіті Євангелісти і Апостоли. Вони, натхнені св. Духом, є неначе фундаментом тієї будови. До їхньої праці приступає праця Церкви, Христом поручене їй св. Передання, несписане Боже Обявлення. Тую науку св. Передання, wraz із наукою св. Письма, Церква береже й боронить від хибних думок людей та проголошує її людям. Слуги Церкви, наслідники Апостолів, проповідують Боже слово, поясняють Євангеліє та устне Передання і з покоління в покоління працюють над розвиненням Божого слова. Вони, як те каміння, покладені на фундаментах Апостолів; з них підноситься будова храму.

Наука Божого Обявлення зразу мало пояснена, мало розвинена, хоч у глибині обявленої правди вже міститься все, що колинебудь Церква проголосить і що колинебудь будуть проповідати Отці Церкви, єпископи та священники. І хоч при тій будові працюють люди усіх народів і всіх поколінь світа — то є вона таким **одноцілним**, таким **одним** ділом, що виразно видно, що воно є викопанням Божого, Христового пляну. В тому храмі один стиль, одна велич, одна сила, одна краса; в тій науці один дух. Ті мільйони людей, які працюють над тією наукою, є чимсь так одним, так зєдиненим духом Христа, що не більше від них згармонізований хор зложений з тисячі голосів. Вони всі разом непомильні, бо веде їх св. Дух, але кожний окрема не тільки **може** помилятися, але **не раз** й помиляється. Й найбільші церковні вчителі в деяких подробицях мали відмінні думки від загалу і через те вони ошибочні. Але тих ошибок було не більше як треба було, щоб праці людей надати ціху людської слабости і помилности. Але **кожна помилка** була завжди справлявана гадкою, наукою загалу. Ті помилки — то наче зовнішні риси в будівлі; то недотягнення такі дрібні, що не нарушують ні сили, ні краси будови. Вони навіть й причиняються до тієї краси, бо додають до цілости людського життя і людської праці тої ціхи, яка не обійдеться без дрібних похибок. Вони в нічім не перешкаджають, що цілість будови являється далі монументальною; вона обнимає вселенну і проголошує небо! І в кожній науці, навіть найпокірнішого та найменшого служителя Церкви є щось з величі, сили й краси цілости. Убогий священник пояснює дітям катихизм, але його слова є словами Всемогучого Бога, бо, здучені з наукою Вселенської Церкви є висказом науки св. Письма і Апостольського Передання. І віруючий християнин у цих словах покірного катихизауючого священника, чи в проповіді у сільській церкві бачить силу, красу і велич Божого Обявлення.

Так виглядає єдність церковної науки у Вселенській Церкві. Тому правильно кажемо: Щасливий той християнин, що належить до Вселенської Церкви, що слухає, приймає її науку і має її, — що вірить вселенською вірою.

Того щастя не мають християни поза Вселенською Церквою. Бо в інших Церквах можуть приймати за науку Божого Обявлення всякі вивудки людей, часто навіть правдиві ересі. Протестанти і ті, що належать до різних сект, які вийшли з протестантизму, узнають іще св. Письмо і зберегли деякі Таїнства й тому можуть осигнути Божу благодать; але як це їм трудно! Вони ж у многих правдах Божої науки беруть за правду те, що учать провідники їх віроповідань, за чим однак не стоїть апостольська повага Церкви. І хто між ними сповняє завсіди приказ совісти та в нічім не прогрішиться проти Божого закону, може спастися, але як рідко найти таких людей! У незєдинених Церквах Сходу мають християни правдиві Таїнства і правдиву вселенську віру Х. століття, себто віру семи перших Вселенських Соборів. Але до тієї первісної віри Х. століття много богословів, а то й архієреїв і проповідників долучує науки, не раз просто зовсім противні православної вірі, а вони подають їх як православні правди віри. Східня

Церква, що себе називає православною, уважає як правди віри тільки ті науки, що проголошені на Вселенському Соборі як правдиві. Через дивне, незрозуміле помішання понять приймають ті богослови як правди православної віри заперечення деяких догм Вселенської Церкви, які не є проголошені ніяким Вселенським Собором як правди віри, і тим чином понадають у суперечність самі з собою і з наукою православної Церкви, бо називають правдами віри те, чого по принципам православної віри не можуть так називати. Важка це ошибка. А коли на ошибку, цей блуд щодо віри стається предметом проповіді, науки в богословських школах, предметом богословських книг, тоді вводиться в блуд кандидатів духовного стану, священників, а відтак і вірних. Щоби перед такими блудами втеретти вірних, одного тільки треба; треба, щоби східні Церкви зєдинилися з осередком християнства, з Престолом св. Ап. Петра і щоби своє правдиве православя семи перших Соборів доповнили усіми тими правдами віри, що були проголошені як такі у всіх дальших Вселенських Соборах і щоб прийняли тим способом цілу вселенську віру. Як довго цього не зроблять, мусимо їх, — хоч як сердечно любимо їх як наших братів, — уважати як таких, про яких Христос Спаситель сказав: „Маю і інші вівці, що не належать до того стада та потреба привести їх до Мене і почують Мій голос і буде одно стадо і один пастир“. Є вони вірними Христа, коли про них Христос каже: „Я маю інших“... але не належать до того стада. Про них, Дорогі Братя, треба нам усильно молитись; треба просити, щоб їх Божа благодать привернула до того стада. Треба нам усильно, витривало і покірно просити Всевишнього, щоб сповнилося бажання Христа: „І буде одно стадо і один пастир“.

В неділю перед річницею коронації св. Отця, себто 8. березня, в третю неділю Великого Посту, Отці Душпастирі відправлять в другому наміренні Службу Божу за Христового Намісника Папу Римського. І заповівши це народові та заохотивши їх до зложення жертви любови на гріш св. Петра, відчитують це наше шесьмо замість проповіді, при чім додадуть від себе потрібні пояснення та заохоту.

Мир Вам у Христі!

Дано в день св. Григорія Ніського дня 23. І. 1942.

† Андрей, Митрополит.

ПОСЛАННЯ НА ПІСТ (Заклик до покаяння)

Чотиродесятиниця — то час призначений на покаяння. В цьому часі приготовляє св. Церква вірних до великої хвилі в їх житті, до найбільшої хвилі в році, себто до хвилі св. пасхального Причастя. Від тої хвилі залежить може ціла вічність многих душ: або щаслива вічність зі Святими в небі, або бездонне нещастя відкинення і прокляття в день Страшного Божого Суду.

Тому то і я, Мої Дор. Браття і Сестри, приходжу до вас, на початку того Великого Посту з покликком до покаяння: **Понайтесь, жалуйте за свої гріхи, бо пахдохить Великий День! Приготовляйтесь на цю хвилю!**

Впродовж двох років большевицького панування много грішників повернуло до Бога; у всіх церквах у цілому краю приходили до сповіді і побожно причащалися навіть такі, що їх цілими літами ніхто не бачив в церкві! До них то в першу чергу звертаюся: Витаю вас цілим серцем! Ви вернули до своїх, до рідних, ви з нами всіми вернули до батьківської хати, до милосерного Батька. З вами всіми, — бо хто ж між нами не є тим блудним сином, що вернув до мило-

серного Батька. Дехто поміж вами, Дорогі, повернув до Батька після довгих може літ, і тимбільше його щастя, тай тимбільша радість усіх нас. Бо коли, як каже Христос, ціле Небо тішиться з одного наверненого грішника більше, ніж з дев'ятьдесять девяти праведників, то оскільки ж більше всі ми мусимо тішитися, — ми, ваші браття, коли ви ось вернули нам до Батька. Будьте ж тепер вже аж до смерті добрими, вірними християнами!

Заховуйте ж уже Божий закон і, отверто скажу, приступайте часто до св. Таїнств. Бо без Божої благодати, яку находимо передовсім в Пресв. Евхаристії, трудно нам бути добрими християнами; без неї так легко упадемо, так легко відступасмо від Батька, так легко можемо й пропасти! І не занедбуйте молитов! Молитва потрібна до християнського життя; без молитви годі жити.

А тепер звертаюся до вас усіх, яких запрошуємо до пасхального Причастя: Якщо совість не закиде вам ні одного важкого гріха, то ви могли би і без сповіді приступати до того ангельського пира, в якому Спаситель кормить нас Пресв. Хлібом Евхаристії і дає нам пити пресв. Чашу. Але якщо ви не сповідалися хоч би тільки через кілька місяців, то до сповіді треба вам піти; треба заллунти в глибінні своєї душі і поглянути, чи не закрався у нашу хату лютий, мерзений ворог, тяжкий гріх. А о тяжкий гріх так легко в житті: Не бути на Службі Божій в неділю, чи свято тоді, коли можна це без великої труднощі, зломити здоровому піст, ворожнечу заховати в серці, хоч би тільки й клясти, проклинати або божитися за щонебудь.

Рахунок совісті легко робити. Затримайтеся хвилику над Божими заповідями, — пригадуйте собі їх щодня — правда? Вони ж є частю християнських молитов. А ви привикли, або бодай від послідної сповіді зачали молитися разом нагодос з цілою родиною. Так повинна молитися кожна християнська родина.

Легко вам буде і **жалі**, себто вияв сердечного відвернення і осудження кожного свого гріха, перед сповіддю збудити в собі. Бо вияв совершенного жалю міститься також в щоденних молитвах і кожний християнин повинен привикати ввечір перед сном збуджувати в собі совершенний акт жалю, себто акт, що походить з любови до Бога, найліпшого Батька в Небі. Хто ж з нас знає, чи не вмере наглою смертю ще цієї ночі? На таку несподівану смерть треба бути готовим! А нема ліпшого приготування на смерть, як совершенний жалі.

А далі йде осушення свого власного гріха, як діла противного Богові, найбільшому нашому Добродієві.

Поміж усіма вами, до яких це пишу, — поміж усіма присутними в церкві, коли ваш Духовний Отець будуть читати вам це моє письмо, є може такі, що не мають охоти цього року сповідатися; може від року не сповідалися вони. А може й є такі, що не сповідалися тамтого року на Великдень, а може й від кількох літ не сповідалися. До них треба було мені звернутися в першу чергу; їх треба першзавсе рятувати. Бо вони найближчі до пропасти, бо їм найбільше грозить небезпека, що вмруть без покаяння. Яка ж це страшна небезпека! Якеж це страшне нещастя вмерти без покаяння та з тяжкими, мерзеними гріхами ставати перед Божім Судом, щоб почути це страшне слово: „Ідіть від мене прокляті у вічний огонь“! А так легко можна було оминити ту небезпеку, — а так легко було піти до сповіді!

Не конче мусите сповідатися у знайомого священника; можна піти й до чужого, можна піти до другого села, чи міста. Тільки до пасхального Причастя треба приступити в своїй парохіяльній церкві, а до сповіді можна піти до чужої. Навіть пераз треба піти до чужого священника, — а то тоді, коли чоловік дуже стидася якогось гріха; тоді міг би він перед знайомим священником зле сповідатися, а цього ніколи не годиться й не можна робити!

Коли ж сповідаєшся, Брате, то вже все скажи, усі рани душі відслони, усі мерзенькі учинки витягни наверх, хоч би вони десь на дні душі були закриті й від п'ятидесяти літ. А коли найдеши у своїй душі такий гріх, коли найдеши гріх несповіданий, закритий зі страху, чи зі стиду, то вже конечно поправ усі свої сповіді; скажи все, що лишень пам'ятаєш! Бо хто знає, чи ця твоя сповідь не буде послідною в твоєму житті! Не знати, чи дочекаєшся літа, чи дідеши Успення Богородиці. Бо десь в тому часі треба знову приступити до св. сповіді та св. Причастя. Але цим разом уже не під тяжким гріхом.

Св. Церква **радить**, наминає і просить причащатися і сповідатися бодай чотири рази в році, а **приказує** раз у рік. І хто того приказу не послухає, той тяжко грішить непослухом для Церкви і грішною байдужністю про своє спасення; той грішить проти самого себе; шкодить своїй душі; той поступає з душею так, як чоловік, що давав би тілові трутину.

Та може не треба аж так намовляти вас; може між вами дуже мало таких, що опустили минулого року пасхальне Причастя. Але й до тих немногих треба мені відізватись: Коли за большевиків сповідалися і причащалися навіть знапі грішники, а чому ж ти, Брате, ти, Сестро, від року, від двох, чи аж п'ятьох так занедбав свою душу? Чи то може бути, щоб ти був гірший від тих, про яких сам знаєш, що навернулися? Твоє занедбання є хіба забуттям! Але уважай, Брате! Не годиться забувати про таку важну справу, не годиться наражуватися на таку небезпеку тільки через свою байдужність, чи легкодущість! Треба ж дбати про душу свою, — треба ж чистим являтися перед Божим Престолом в неділю чи свято, а не в бруді, не зі стидом, не з ранами, з яких гній тече і від яких з обридженням відвертається твій Ангел-Хоронитель! Якби ти, Брате, впаав у калабаню, в болото, — тоді ти спішився б щоб якнайшвидше вимитися. І не показувався б людям таким брудним.

А чи думаєш, Брате, що душа неочищена не є брудна? Чи думаєш, що бруд душі, незмиваний цілими літами, не робить її мерзеною кльоакою, від якої з обридженням відвертаються всі ті, що тільки відчувають її положення?

Чи не знаєш, що очищенням душі є покаяння? І що того покаяння по́требує конечно душа, бо без нього стається мерзеною тай обридливою? Чи не знаєш, що перозкаїнністю серця готовиш собі осудження в день Божого гніву, — обявлення справедливого суду Бога, що заплатити кожному по його ділам, добрим — вічним життям, а грішникам — гнівом і ярстю? Чи не знаєш, що за страшна річ власти в руки живого і загнаного Бога? Чому ж не користаєш з часу, як довго Боже милосердя вличе і запрошує тебе до покаяння? Чому ж не приступавши до Престола благодати, щоб одержати те милосердя? Може ти цього і бажав би, може й здаєш собі справу з того, якою цінністю є щастя супокійної та чистої совісті, а тільки боїєшся, тільки не маєш відваги й не можеш рішитися. То чому ж не попросиш о потрібну для доброї сповіді покору і відвагу? Чи не знаєш, що „всяке даєніє благо і всяк дар совершен свине єсть“, — з неба? Попроси Господа Бога о дар покаяння, о дар доброї сповіді, о рішучу поправу життя і не переставай просити, аж випросиш собі те, чого тобі треба. Господь Бог тільки тому не відразу вислухає тебе, щоби скрінити твої бажання, щоб тоді, коли одержиш пічну ласку з неба, ти її тим більше цінив і не вертав так легко до гріхів, як досі, щоби покаяння і великодня сповідь була дійсною поправою цілого життя та початком нового, святого, християнського, чистого життя.

А може ти, Брате, хворий на дуже тяжку недугу душі, — може ти цілком естратив віру? Коли так, то ти пропав для Христа; тоді ти далеко відійди, тоді ли і в Церкві чужим, і серед українського народу також чужим! Бо цілий наш нарід є християнським народом і свята вселенська віра є його найбільшим, найціннішим

добром. І моя бесіда для тебе тоді чужа; ти її не зрозумієш, і, очевидно, не послухаш моєї ради.

А однак не перестану я за тебе молитися і буду молитися тим усильніше, чим менше схочеш моєї ради послухати. І не візьмеш мені за зло, що тебе називаю ще „братом во Христі“, що за тебе молюся і, що до тебе у цьому письмі промовляю. Може ти від віри відступив, може до якоїсь секти пристав, може до церкви не ходиш, може ти сьогодні тільки припадково прийшов. То Боже Провидіння так зарядило, саме, щоб ти послухав мого завізвання до покаяння. А на дні твоєї душі дрімає ще християнин, Божа дитина, покликана до Божого Царства в небі. І на твоїй душі незатерта ще печать святого Таїнства Хрещення і друга пресвята печать дару св. Духа. Ти назначений цими святими знаками перед Христом і Ного святими Ангелами; тії святі знаки не тільки відрізняють тебе від тих невірних, що їх ніколи не мали; вони дають тобі дуже цінне і високе право до тої Божої помочі, що веде після християнського життя до вічного спасення.

На дні твоєї душі дрімає може й віра; вона наче мертва. Бо віра без дії мертва. Та вистарчить майже одно слово, щоб її назад збудити до життя, але ти сам мусиш сказати це слово. В глибині душі скажи тільки: „Боже прийди мені в поміч!“ а я майже певний, що відчуси в душі щось з тієї помочі. Бачиш, Брате: Те слово „прийди мені в поміч“ ми, християни, безнастанно повторяємо і тим словом просимо про Божу благодать з неба. А ця благодать така могутня, що часом, як грім з неба, поразяє чоловіка і в одній хвилині робить грішника праведним християнином.

Так, як грім з неба спалила колінь Божа благодать на душу грішника Савла і зробила з нього великого і святого Апостола Павла. І ти, мій Брате, покликаний Богом до святости християнського життя, і ти з християнського роду Божих синів; через Хрещення ти дитина світла, а тільки припадково попавеш у ту темряву, в якій жиєш.

На дні твоєї душі дрімає совість; проси з неба про один проміньчик, а пробудиться твоя душа. Тоді покинеш гріхи й доброю сповіддю навернешся до нового життя, а Бог, милосерний Батько, прийме тебе у св. Причастю Христового Тіла і Христової Крови; обійме, пригорне до серця, піднесе, очистить, освятить, потішить і скріпить. І пасхальне Причастя цього року буде для тебе тим, чим воно є для нас усіх християн: великою хвилею в житті, і великою радістю, і додатком безконечної радості колінь в небі.

Нехай же Всевишній Бог дасть усім вам добре, повне, правдиво святе Причастя. Нехай це Причастя буде повним відпущенням усіх гріхів і таким очищенням душі; щоб ви вже ніколи не вертали до давних великих гріхів, а зачали таке християнське життя, в якому у всім прославляється Бог через Ісуса Христа, що Йому слава і сила во віки вічні. Амінь.

Писано у Львові в неділю Митаря і Фарисея р. Б. 1942.

† Андрей, Митрополит.

В справі судовласти від резерватів.

Ч. 97.

Уділяю всім священикам, які мають судовласть в АЕпархії, розрешати від всіх єпископських і папських резерватів з винятком випадків задержаних „speciatissimo modo“ Ап. Престолаві на час Великодньої сповіді, себто до Вознесіння 1942 р. включно.

З тим днем устають усі власті розрешати від резерватів, на які нема документу виданого Ординаріатом після 31. XII. 1934.

Від Митрополічного Ординаріату 18. II. 1942.

Диспензи.

Ч. 98.

На час Чотиродесятниці 1942. р. уділяємо всім священикам, що не мають душпастирських обов'язків, власть відправляти в середу і п'ятницю Службу Б. св. Йоана Золот. замість Преждеосв. Дарів. На три перші дні Великого тижня не уділяється ніякої диспензи на звичайну Службу Б.

Від Митрополічного Ординаріату 18. II. 1942.

Ч. 99.

Щодо заховування повдержности посту в часі Чотиродесятниці пригадую рішення провінціального Синоду. Тільки незвичайні причини можуть оправдувати даліше йдучі диспензи.

В поєділок, середу і п'ятницю диспензує Синод на уживання набілу. В суботу, неділю, второк і четвер диспензує на уживання мяса, поручаючи, щоби ті які тої диспензи уживають, відмовляли, коли є клириками 50. псалом, а коли є світськими 5 Отче наш і 5 Богородице Діво.

В перший тиждень В. Посту і Страсний тиждень треба здержатися від мяса, а уживання набілу дозволяється тільки вівторок, четвер, очевидно і суботу.

Від того посту є звільнені усі ті, які в бурсах, або закладах дістають харчі. Тим дозволяємо їсти так, як їм дають, з обов'язком молитви як вище подано, кожний зокрема.

З огляду на трудність тепер. часу дозволяємо замість молока уживати смальцю. Усім ОО. Парохам поза сповіддю, а Сповідникам в сповіді дозволяємо уділяти дальших йдучих диспенз по потребі того, що просить, зглядно його родині.

Від Митрополічного Ординаріату 18. II. 1942.

† Андрей, Митрополит.

В справі обняття душп. посади.

Ч. 100.

Подаємо до відома Всєч. Духовенства, що всі грамоти на душпастирські посади є важні тільки через 21 днів від хвилі підпису. Священик, який до того речення не міг переслати Митр. Ординаріатові посвідки, що був введений Деканом на дану грамотою посаду, тратить до неї право. Хто був перед тим речинцем введений Деканом, має сам посвідку введення Деканом прислати до Митроп. Ординаріату. Якщо до місяця після підпису грамоти того посвідчення в Ординаріаті нема, буде уважатися посада за опорожнену. Священик, введений на нову посаду, з днем введення тратить право сповідати і правити Службу Б. в дотеперішній посаді.

Від Митрополічного Ординаріату 18. II. 1942.

Ч. 101.

Священик, що має грамоту на душпастирську посаду, може в новій парохії відправляти Службу Божу заки ще буде Деканом впровадженний, виказуючися грамотою. Перед введенням Деканом не може вірних ані сповідати ані вінчати.

Від Митрополічного Ординаріату 18. II. 1942.

В СПРАВІ ПЕРЕДПЛАТИ „АЕПАРХ. ВІДОМОСТЕЙ“.

Передплата „АЕпархіальних Відомостей“ вноситься в р. 1942. 2.— зол. місячно аж до відкликання.

Зазначується при тім, що кожний священник обов'язаний передплачувати „АЕпархіальні Відомості“ і є власником їх. Для Парохіального Уряду можна передплачувати „АЕп. Відомості“ особно.

Тому, що є нарікання на неточне доручування поштових пересилок, „АЕпархіальні Відомості“ будуть відтепер доручуватися особисто священникам-відпоручникам даних Деканатів.

В СПРАВІ ДАНИХ ДО НОВОГО ШЕМАТИЗМУ.

Митрополичий Ординаріат зважає Деканальні Уряди до предложення точних і совісних дат парохій даного Деканату до 20. березня б. р. — Рівнож проситься подати імя і назвисько дяків у парохіях і прилучених.

ХРОНІКА**ІМЕНУВАННЯ:**

1. о. Ігумен Шептицький Климентій, Студ. Уст. — Офіційом М. Церк. Суду І. інст.

ЗАВІДАТЕЛЬСТВА ОДЕРЖАЛИ:

- о. Пасічник Теодор, завідат. в Покропивній, дек. Озирського.
- о. Черниш Семен, завідат. ex sup. у Вишній Малій, дек. Янівського.
- о. Познахівський Володимир, завідат. в Білоголовах, дек. Озирського.
- о. Милевич Ярослав, завідат. в Клепарові, дек. Львівського.
- о. Янович Лев, завідат. у Горині, дек. Струмільо-Каменецького.
- о. Ронещий Ярослав, завідат. у Товстім, дек. Грималівського.
- о. Чирівський Минола, завідат. в Загір'ю, дек. Залозецького.
- о. Бабій Александер, завідат. в Пацкові, дек. Долишнього.
- о. Мисевич Роман, завідат. в Корсові, дек. Брідського.
- о. Старух Минола, завідат. в Городищі, дек. Коалівського.
- о. Масли Степан, завідат. в Малашівцях, дек. Тернопільського.
- о. Яцишин Іван, завідат. ex sup. в Пальчинях, дек. Новосільського.
- о. Бучацький Антін, завідат. в Телячій, дек. Підгаєцького.
- о. Телішевський Роман, завідат. в Перевоці, дек. Войняківського.
- о. Стацишин Григорій, завідат. в Лозині, дек. Янівського.
- о. Бемно Теофіл, завідат. в Куропатинях, дек. Бережанського.

КАТИХИТУРИ ОДЕРЖАЛИ:

1. о. Проніпович Іван, катихит всел. шкіль у Рогатині, дек. Рогатинського.

ПОМЕРЛИ

- о. Дурделло Омелян, завідат. в Ляцькій, дек. Золоч., 27/6. 1941. р., заморд. більшовик.
- о. Рудницький Омелян, б. парох в Колошвах, дек. Рогатинського, 28/1. 1942.
- о. Городницький Григорій, парох в Загір'ю, дек. Залозецького 27/1. 1942.
- о. Сахно Теодор, б. парох Лагодова, дек. Перемишляського.
- о. Присяжний Михайло, парох в Дубівцях, дек. Грималівського, 27/1. 1942.

Їх душі поручається молитвам Духовенства Архієпархії.
Імена їх вписачі в АЕпархіальний Пом'яник.

Видає: Гр. нат. Митрополичий Ординаріат у Львові. За редакцією відповідає: о. Петро Дзедзи.
Митрополичий друкарня „СТУДІОН“, Львів, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

АН Україна

Львівська державна наукова бібліотека

ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

РІЧНИК LV. ЛЬВІВ, БЕРЕЗЕНЬ—КВІТЕНЬ 1942 р.

Ч. 3-4

ПОСЛАННЯ ДО ВІРНИХ

(Архипастирські побажання).

Пишу це в Страсну Середу; це найстрашніший день в цілому році. Страшна страсна Пятниця, — день Христової смерті, але причиною Христової смерті — Юдина зрада. Христова смерть є нашим відкупленням, нашим спасенням і тому навіть для найбільших грішників, це день просвічений небесним світлом надходячого празника Христового Воскресення. А зрада Юди пригадує нам, нещасним грішникам, бездну злобу людства, його безприкладну, непоняту, прямо загадочну невдячність, пригадує бездню нерозуму, добровільне засліплення людей, що не хотять бачити правди, пригадує нам наше засліплення, нашу безкопечну, безстыдну слабкість, наші пристрасти, нашу злобу, всі наші злочини та Юдину зраду святокрадського Причастя, яке для нас усіх християн є бодай можливим упадком.

Коли хочете кілька слів радісних побажань на Великдень, не кажіть їх нікому писати в велику Середу, бо замість радісних побажань, ви готові почувти зойки невольної безодні, якою є злоба цього світу. Ви готові почувти виття скажених собак, якими є ті, що в житті мали нещастя вже не допуститися юдиної зради святокрадського Причастя, але перед тим злочиним задержані Божою благодаттю, зрозуміли до чого їх пристрасть веде й покалися. А це покаяння невольним вогнем в їх грудях; воно наповнює їх душу таким безмірним соромом і жалем, що не багато бракувало, а були би злочинну руку злочинця піднесли на найбільшого добродія, на Спасителя, на Батька, на одинокого Давеля життя і спасення. І довгі ще літа після страшної хвилі забуття їх серце виє з болю і як розтопаний хробак повзає по світу, щоб стерти з душі незмиту і не до змиття пляму тої невірності — можності такого злочину.

А однак і велика Середя недалеко до світлого поранку Пасхи. І серед найбільшого болю та стиду, як що з гниючого трупа, яким є грішник, може зробити світлого ангела, жителя небес, то гадка Христового воскресення.

Так є, Браття, Сестри, Діти, — Христос воскрес.

Хоч ми й недостойні, хоч ми нужденні грішники, Христос і для нас воскрес і ось ще один-два дні, а побачимо на небі ясне сонце. Вірою побачимо воскреслого Христа і на крилах небесної надії і більше ніж небесної, бо Божої любові, піднесемося на небо до Христа, Спасителя, до Пречистої Диви; піднесемося до неба, до мети цілого нашого життя, до того добра, що нам ніхто його не відбере, до того добра, при якому наше серце, хоч ще й терпить, але спасається, може якраз терпіннями. Бо нема іншої дороги до спасення як терпелівість, витривалість лагідність, вірність у сповнюванні щоденних обов'язків і це пересвідчення, що його часом лише надмір болю затирає: від великої Середи недалеко до світлого Христового Воскресення.

Такі мої побажання для кожного з вас зокрема, для батьків і дітей, для старих і молодих, для тих, що над гробом і тих, що вийшли щойно з колыски, для

НБ ім. В. Стефанька
АН Україна

БІБЛІОТЕЦІ НТШ

Львівська державна наукова бібліотека

БІБЛІОТЕКА

Львівська державна наукова бібліотека

Львів

вас тут і вас там, для тих, що по тюрмах і в'язницях, для тих, що терплять голод і тих, що насичені, для тих, що живуть в Божій благодаті і для тих, які сьогодні ще мають руки сплямлені кровю. Нехай же для нас всіх без винятку:

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!

Писано 1. квітня н. ст. 1942 р.

† **АНДРЕЙ**, Митрополит.

ПРОГОЛОШЕННЯ

рішень Епархіальних Синодів.

Не маючи змоги, з приводу браку паперу, видати майже приготовані і приготовлювані до друку (3 томи) „Діяння, декрети і правила АЕп. Соборів з літ 1940, 1941 і 1942“, — стараємося в „АЕп. Відомостях“ видати бодай правила і деякі декрети, які являються нам важнішими. При тій нагоді мусимо предложити науку св. Церкви та церковного права про епархіальні собори.

Більші частина правил — то уваги, вказівки і ради для Духовенства, щоб його душпастирська праця ставала чимраз успішнішою. При них не приходиться говорити про обов'язуючу силу; вони не накладають на священників ніяких нових обов'язків.

Щодо декретів — то в них епархіальний Єпископ, себто Митрополит, по наперед обдуманому та вільно виконуваному плану, звертає Духовенству увагу на ті сторони душпастирської праці чи духовного життя самих священників, в яких спостерігає щось до одобрення, до зміни або поправлення. На основі тих уваг передсоборова сесія і підготовні сесії собору приготують і приймають ті вказівки й ради, що їх прокладають торжественній сесії Собору до дефінітивного прийняття. А що ті правила є твором соборових Отців, а на Собор запрошені усі священники АЕпархії, то в хвилі їх проголошення на торжественній сесії приймають їх священники як власні постанови, як програму праці над собою і над вірними. І зачинають їх впроваджувати в життя. Між тими правилами є і такі, що є правдивими законами, які обов'язують в совісті кожного священика в АЕпархії. Тому, зачинаючи друком проголошувати соборові правила, мусимо Всеч. Духовенству пригадати науку про епархіальні закони, а саме:

1. Про різницю між соборовими законами, а законами, виданими самим епархіальним Єпископом.
2. Про хвилю, в якій зачинають обов'язувати.
3. Про вагу того обов'язку і
4. Про способи, як можуть перестати обов'язувати.

Передовсім треба ствердити, що одиноким законодавцем в епархії є епархіальний Єпископ, а на випадок його смерті — собор крилошан. Є правдою віри, що епархіальні Єпископи мають таку судовість, що можуть видавати обов'язуючі в совісті епархіальні закони. Усі богослови є тої думки, що це наука віри. Наведемо тільки слова ученого папи Венедикта XIV., що наводить багато текстів богословів і правників, які збирає в тому висказі: Ніхто не може без порушення віри відмовляти епархіальним Єпископам судовості до зв'язування законами своїх вірних, яким вони мусять піддаватися.

Ту правду віри доказують уступами св. Письма, в яких сказано, що Єпископи є „наставлені св. Духом, щоби пасти Церкву Божу“ (Діян. 20—28) і тими

словами, котрими І. Христос дав Апостолам владу вязати і розв'язувати. Тому усі правники уважають як основний принцип, що соборові закони становлять партикулярне право, яке обов'язані є заховувати усі ті, що живуть на території епархії.

Годяться також правники на те, що до заховування епархіальних законів обов'язані є й ті монахи чи законні конгрегації, які мають привилей т. зв. екземпції, або ставропігії, себто, які вищою церковною владою вняті згід з влади епарх. Єпископа. Мимо того привилею вони обов'язані тими епархіальними законами, що відносяться до душпастирського і справування св. Таїнств. Так рішив і Тридентський Собор в 25. сесії, розділ „Про монахів“.

Монахи, вняті згід з судовості епархіального Єпископа, є крім того зв'язані епарх. законами і в випадках, в яких Єпископи мають судовість делеговану Апост. Престолам. Вкінці і в тих випадках, в яких вірні соблазнялися б незахованням ними приписів, заховуваних цілим Духовенством, або і всіми вірними, як н. пр. незахованням посту, наложеного на всіх вірних, якимсь епарх. законом, в такому випадку, хоча від заховування того закону є вільні титулом ставропігії, мусять однак йому повинуватися титулом уникнення соблазну.

Епархіальні закони є законами територіальними, тому не обов'язують вірних чи священників, що перебувають поза границями епархії. Тим різняються від приказів чи поручень, виданих епарх. владою поодиноким особам. Ті обов'язують і поза границями. Виняток від тої засади в тому, що епарх. законом зв'язаний і той, що вийшов з границь епархії, щоб увільнитися від обов'язку, щоб „обманути закон“, (*in fraudem legis*).

Епархіальні закони, видані Єпископом поза синодом, обов'язують так само, як закони видані на синоді, але тільки тоді, коли вони є справжніми законами, а не розпорядками або статутами, даними з природи речі на якийсь час з огляду на якісь переминаючі обставини. До видання епарх. закону треба, щоб Єпископ засягнув ради собору крилошан, хоч їх згода неокончна. Один епархіальний закон, що може бути і звичайним розпорядком, виданий поза собором, обов'язує тільки до смерті Єпископа, а тим є застережена судовість в т. зв. резервованих випадках.

Тим то закони, видані на епархіальному соборі, зовуться сталими або вічними (*perpetua*). Це очевидно не значить, щоб такий закон не міг бути цофнений. Не тільки Єпископ, що видав закони, але й кожний його наслідник може не зробити. Тому то, коли є два рішення собору собі протинні, тоді обов'язує тільки останнє рішення. Бо „пізніший закон усуває попередній“ (*ius posterius derogat priori*).

(Докінчення буде).

ПРО СВЯТКУВАННЯ НЕДІЛІ

(Один з декретів Собору 1942. р. читаний на підготовній сесії).

Божий закон, що приписував святкування суботи, був даний давно перед Мойсесвим законом. Мойсей говорить про цей закон так, що без сумніву приписує йому дуже давнє існування; навіть можна б думати про його установу вже в раю. Значення цього закону в св. Письмі величне: Це свято не тільки пригадує сотворення, але є наче б пам'ятником сотворення і обов'язків, випливаючих із сотворення Це також пам'ятник вічного спасення. Ввійти в Господній супокій в суботу значить у св. Письмі стільки, що спастися на віки (Євр. IV. 1—2 і там наведені та пояснювані уступи св. Письма).

День Господнього супочинку, святий савват, це також пам'ятник, знак і символ завіту — умови між Богом і людьми. Тимто і старинність тої установи, мряка передвічної традиції та глибина якогось бездонного тайства, повного великих і майже недоступних значень, надавали савватові таке важливе значення. Святкування суботи — це визнавання культу, належного єдиному Всевишньому Богові; осквернення суботи — це відступство від Бога; в святкуванні Господнього супокою — ціла релігія перед потоком і перед Мойсеєм. Упродовж довгих століть це один приказ, одне жадання Бога, тому воно стільки разів і з таким напругою повторюване у всіх книгах Мойсея. В тому слові міститься все, що від людей Богові належить, і все, що Бог обіцяє людям та чого від них жадає.

В Мойсеевому законі передвічний закон саввату стає частинно законом церемоніальним, обрядовим. На той день приписані окремі жертви (Чис. 28, 29), який то припис розширений чи змінений в епісі пророків або й ними самими (Єзек. 46, 3—4). В суботу міняються хліби предложення (Лев. 24, 8). Звичай не дозволяє в той день постити (Юдифь 8, 6). Приписане Мойсеєм здержання від усяких робіт має також і церемоніальне значення. Приписи Мойсея щодо святкування суботи були наче обрядовою інтерпретацією і potwierдженням природного закону. Ціла церемоніальна сторона тих приписів мала характер тимчасовий, характер прообразу, що тимсамим мав уступити в хвили, коли надійшла передсказувана правда Нового Завіту, і в дійсності з усім Мойсеевим обрядовим законом була знесена Новим Завітом.

Але в законі саввату була і моральна частина, що potwierджувала природний закон, який кожна людина пізнає самим світлом розуму. Природний закон вимагає від людини присвячувати на службу Богові якийсь час, однак не каже, який довгий має бути той час і в яких відступах. Позитивний Божий закон potwierджує і ближче визначає обов'язок природного закону, тобто визначає, що людина обов'язана присвячувати Богові один день на тиждень. Те визначення одного дня на тиждень є тим моральним приписом Божого закону, що не став і не міг стати усуненим при знесенні всього церемоніального Мойсеевого закону.

В Старому Завіті святкування саввату полягало на цілковитому і дуже строгому приписі здержатися від усякої праці. Закон обов'язував Ізраїльтян являтися в єрусалимському храмі тільки раз у рік. Коли після повороту з вавилонської неволі стала поширюватися практика будувати дома молитви в кожній місцевості, став поширяться і звичай відвідувати ті дома в день суботний. Звичай поволі ставав обов'язком. Сам Спаситель придержувався того звичаю, відвідував синагоги в суботу і в них учив (Мар. I, 21—22, VI, 2; Лук. IV, 16). Головним приписом закону було здержуватися від усякої праці. В день суботний не вільно було працювати не тільки членам родини, але й слугам та невірникам, гостям, а навіть звірятам, що належали до голови родини (Екс. XX, 11, XXIII, 12 — XXXIV, 21 і Девт. V, 14). Переступлення того закону було каране смертю (Екс. XXXI, 15).

Крім загального припису закон додавав іще окремі закази робіт на полі (Екс. XXXIV, 21), торгування і запалювання вогню в хаті (Екс. XXXV, 3). Той припис у полученні з чудом манти, якої можна було в п'ятницю збирати подвійну порцію (бо в суботу манти не було), став причиною загальної практики: не приготувляти в суботу ніякої поживи. Відті і старозавітна назва п'ятниці: параскевеприготування. Тільки надзвичайні обставини дозволяли переривати святкування суботи. Такою обставиною була війна і konieczність оборонити життя (I. Мак. 11, 41), хоч нагодою для тої диспензи була героїчна смерть війська, що в суботу не хотіло боронитися, щоб не нарушити закону. Вільно було обрізувати дитину в 8 день (Йо. VII, 23), сповняти роботи, приписані Божим культом у храмі (Мат.

XII, 5). До того прилучалася konieczність напоювати худобу (Лук. XIII, 14) і рятувати її, коли впаде в рів (Лук. XIV, 5). Поодинокі учителі закону робили списи тих надзвичайних випадків та за загальним напрямом, або ригористичним, або ліберальнішим, заказ закону або загострювали або різними полекшами дещо звільняли. Якого строгого зберігання нечинности домагався закон, це найкраще виявляє випадок, коли на приказ Бога укаменовано Жіда, що в суботу збирав сухі галузки (Чис. 32—36).

Так понятій і зберіганий закон Мойсея християнство від першої хвилини приймає, але з дуже засадничими змінами. Передовсім християнство переносить обов'язок святкування Господнього дня зі суботи на неділю. Св. Павло згадує про зібрання вірних в неділю („першого дня тижня”, хоч сам іще зразу в суботу ішов до синагог промовляти (I. Кор. XVI, 2); а св. Лука оповідає, що „першого дня тижня, коли ми зішлись ломати хліб”... Павло проповідав аж до півночі (Діян. XXVII). З того уступу виявляється, що недільні сходи вже були злучені з практикою ломання хліба, тобто з Пресв. Евхаристією. Те саме ясно виявляється з усієї християнської літератури післяапостольських часів. Прямо перша пенатхнена книга спомінає про звичай, який вже майже набирає сили обов'язку, сходиться в неділю на прийняття Евхаристії. Тим твором є недавно, бо щойно 1883 р. відкрита книга, яку всі критики признають за найдавніший твір християнської післяапостольської літератури: „Дідахе ту кирію дія тон додека апостольон тойс етнезін” — так звучить оригінальна і первісна назва, або в скороченні „Наука Апостолів”. У ній є літургійні приписи і науки, що їх треба подати катихуменає перед хрещенням. Вона є найпершим ядерним кодексом літургійним, правничим і моральним, тим то й незвичайно важне її свідцтво. Ось її слова: „Кожної Господньої неділі збирайтеся на ломання хліба і благодарення (Евхаристію), наперед обжалувалися за свої гріхи, щоб ваша жертва була чиста” (XIV, 1). Цей клясичний, знаменитий текет доказує практику частої сповіді, частого Причастя й обов'язку недільної Служби Божої, яку уважається за жертву. Ті самі елементи находимо в св. Юстина, мученика (замучений між 163—167 р.; П. Г. т. VI, кол. 429 і 563).

Так звичаєм введено в християнстві пересунення обов'язку зі суботи на неділю і його доповнення обов'язком присутности на Евхаристійній Жертві. Той обов'язок, очевидно, поволі щораз більше утверджується і докладніше описується, та в суті він лишається завжди тимсамим.

Щоб відразу перейти до законодавства східної Церкви, наведемо тільки канон 8. Трульського Собору (692), який карас клятвою того, що через 3 неділі з черги не приходять до церкви, і правило 159 Номоканона: „В неділі і празники завіщавай не ділати, но приходити в церков, якоже подобаєть християном: аще ли кто ділаєт в тия дні, да отлучится. Должен же ест священник в неділі і празники слово Божєє проповідати і людей о вірі і житиі учити по правилі 58 св. Апостол і 9 VI. вселен. Собору” (Номоканон Желіборського 1646 р. ст. 38).

Одночасно, тобто в часах апостольських і безпосередньо після них наступаючих, християнська практика лагодить строгість нечинности в суботу, практиковану в Жидів. Передовсім припис законної нечинности в суботу, як і багато інших церемоніальних приписів закону, поясняє християнство як прообрази: суботня нечинність мала бути образом і прототипом святости Нового Завіту, яка полягала на цілковитому здержанні від усякого гріха. Обрядовий припис Мойсеевого закону був символом; коли дійсність заступила символ, то прообраз тимсамим утратив значення. Така є наука, поміж іншими, і св. Йоана Дамаскина, тим замітного, що неначе шкільний підручник ядерно представляє цілу богословську науку Отців до його часів (VIII ст. — П. Г. XCIV — XCVI тт.). Св. Дамаскин

пригадує, що припис суботньої нечинності не був відомий перед Мойсеевим законом, він був установлений для Жидів, ще дуже тілесних і неспосібних піднести понад зміслові справи. Та практика була прообразом здержності від гріха в християнському законі. („Про православну віру“ IV, 23; II. Г. т. XCIV, кол. 1201).

Святкування неділі в Новому Завіті заступило святкування суботи не з припису церковного права, але зі звичаю християнського народу. Те святкування неділі вже не є прообразом, як субота Старого Завіту, тому і його практика вже не є така строга. До злагодження старозавітних обов'язків певно причинилися так сильно зазначені в Євангелію критики Спасителя на пересади фарисеїв, а на означення першого дня в тижні вплинув факт Христового воскресення в той день. Значення саввати, як пригадки сотворення світа і людей, заступлено значенням Христового воскресення, повнішого і кращого прообразу вічного спасення. Все це є предметом часто повторюваних наук і міркувань у писемках Отців, ехольстиків і богословів.

II.

Після цього короткого богословського вступу відразу перейдемо до святкування неділі, як воно представляється в практиці нашого народу.

На перший погляд релігійне життя нашого сільського народу так виглядає, що вимагає передовсім дуже дбайливої праці для поправлення і довершення зберігання III Божої заповіді. За АЕпархіальним шематизмом на 1267 парохій маємо тільки 804 священиків, зайнятих у душпастирстві. Коли звернемо увагу на те, що в більших осередках працює в кожній парохії по кількох священиків та що крім парохій, у яких є церква, є чимало присілків і сіл, де ніякої церкви нема, — далі, коли звернемо увагу на те, що гірські парохії дуже розкинені, що члени сільської родини, навіть у місцевості, де є священик і відправляється Служба Божа, не можуть усі піти до церкви, бо хтось мусить лишитися дома, крім того дерев'яні церкви бувають такі малі, що часто не можуть помістити цілої парохії, — вкінці, що в наших селах виганяють худобу на пасовище так, що пастушки майже ніде не є в можливості бути в церкві, то дійдемо до переконання, що для багатьох зноміж наших вірних присутність у церкві на Службі Божій сполучена з такою трудностю, що многи кожної неділі і свята мають тяжку спокусу впасти в тяжкий гріх незберігання III Божої заповіді.

Закон, обов'язуючий до присутності на Службі Божій, і закон відпочинку чи нечинності в неділю — це церковні закони, що тільки ближче означають, інтерпретують та доповняють природний і позитивний Божий закон Мойсеевого права. Ті закони за такі й уходять, бо по загальному прийнятій практиці церковна влада може від обов'язку тих законів увільняти, чого, очевидно, не має права щодо Божого закону. Хоч це елементарна правда моральної, та треба її тут пригадати. Від Божого закону ніщо і ніколи не може звільнити: ні церковна влада, ні труднощі обставин. До збереження Божого закону кожний є обов'язаний, хоч би з параженням або утратою життя. Інакше обов'язує церковний закон. Церковна влада, від якої вишов закон, може в поодиноких випадках дати диспензу, увільнити від обов'язків. Зі загальних церковних законів може звільняти зверхник Церкви, в котрого руках „власть ключів“, тобто повнота церковної влади на землі. Він також може комусь уділити ту владу, тобто дозволити комусь увільняти від обов'язків загально церковного права. Від епархіального закону може дати звільнення епархіальний єпископ, котрий є одним законодавцем в епархії.

Крім того церковний закон, як кожний людський закон, у деяких випадках не обов'язує, а саме тоді, коли збереження його є для християнина дуже тяж-

ким обов'язком (*lex humana cum cravi incommodo non obligat*). Це загальна засада: Її причина в тому, що законодавець не може хотіти в випадку тяжкої перешкоди обов'язувати людей. В такому положенні закон став би шкідливим, н. пр. піст, що ставав би причиною недуги. Тому обов'язок святкувати неділю, оскільки він є церковним законом, не обов'язує тоді, коли його спочинення получене з великою трудностю чи невгодою. Хто наражався би на недугу, не є обов'язаний піти до церкви. На тій самій засаді вільно в неділю варити страву, робити в хаті порядки, кунити на торзі те, що потрібне до життя в той день. Але в III Божій заповіді є й щось, від чого ніяка трудноість, ніяка прикрість і ніяка влада не може звільнити, бо III Божа заповідь є і в Новому Завіті Божою заповіддю, тобто накладає обов'язок ненарушимий і нехлібно, безоглядко всіх обов'язуючий. Той обов'язок є і обов'язком природного права, тобто обов'язком, що його кожна людина пізнає природним розумом і відчуває в сумлінні. Несповнення тої сторони III заповіді є отже гріхом навіть при таких обставинах чи таких диспензах, що звільнюють від обов'язку бути на Службі Божій і здержатися від праці. Незбереження тої заповіді завжди буде гріхом, а через те і великою втратою та шкодою для душі. Н. пр. господина мусить лишитися в хаті, мусить для родини зварити, тому вона звільнена від Служби Божої і від святого спочинку; але коли побіч усього того, не знайде способу день святий святкувати, коли її темне сумління не відчуває того обов'язку, або коли ложно думає, що конечність звільняє її від усякого обов'язку святкувати неділю, то має гріх, поносить шкоду на душі, втрату, яка відемно відбивається на здоров'ї душі. Бо Божі заповіді — всі без винятку — є умовою для здоров'я душі не менше, як умовою для здоров'я тіла є повітря, в якому є бодай конечна частина кисня. Жити в зіпсованому повітрі конечно відбивається на здоров'ї людини, навіть коли вона про те не знає. Не інакше відбивається на житті й здоров'ї душі атмосфера, в якій нема досить Божого культу та любові — ні стільки, навіть, щоб була бодай збережена III заповідь, оскільки вона є Божою заповіддю. Тому є обов'язком душпастирів так повчати людей про Божий культ, щоб їм не забракло того Божого хліба, тої небесної християнської атмосфери. А чим трудніше означити, до чого обов'язує III Божа заповідь, коли та сама заповідь, як церковна, перестала обов'язувати, тим більше душпастирі обов'язані так працювати і вчити, щоб безумовно кожний християнин від 6-го чи 7-го року життя розумів, до чого він обов'язаний, коли і від чого звільнений і що має зробити, щоб не наразитися на шкоду втрачення неділі. З того, що звичай і право Церкви накладає як обов'язок в неділю, можна доходити до того, що заступити той обов'язок, коли його виконання стало неможливе. Церква вимагає від вірних, як ми бачили, хоч би тільки в одному тексті „ДІДАХЕ“, присутності і участі в Евхаристійній Жертві. Християнський нарід мусить розуміти, що йде про участь в Евхаристії навіть і тоді, коли християнин не причащається, та що йде про участь у жертві і тоді, коли християнин на Службу Божу й не дає. Щоб по християнськи сповняти III заповідь, нарід мусить розуміти, чим є жертва, чим Евхаристія, чим участь у ній. Коли це буде розуміти, зрозуміє і те, що втрачає і яку шкоду поносить, коли не може бути в церкві.

Інша річ, що християнин, несвідомий того всього з вини свого душпастиря, теперішнього чи попереднього, не має гріха, коли думає, що сповняє церковний обов'язок, коли в церкві присутний без молитви, без участі в Жертві, без каїна, тощо. За нього відповість його душпастир. Він має бодай частинно і той хосен, який приносить сповнення заповіді: він бере участь у спільних молитвах парохії, за нього і священик і нарід моляться, і хоч неповні свідомо душею звертається до Бога, шукає Христового царства; в ньому, в його душі, в умі і сер-

ці є щось із того, про що просимо, коли кажемо: „Да святиться Імя Твоє“. Навіть боги не вмє молитися, він через годину віддихає чистим повітрям християнства, Божої любови, молитви, і при найпримітивнішій молитві збуджується в його душі щось із віри, хоч вона може й мертва, щось із надії. А коли він живе в освячуючій Божій благодаті, струни його душі починають часом дрожати тям, що є тільки з неба, любовю до Бога. Навіть механічна, сказати б, присутність у церкві приносить християнинові великий хосен, тому Церква вдволюється і такою фізичною присутністю, хоч не перестає запрошувати і вести до духовної участі в Жертві, не перестає вказувати на Божу премудрість Євангелія, взивати до молитви за всіх і за вся та запрошувати до Причастя: „Прийдітьте...“ Вірний може того всього й не розуміє з вни душпастиря, але присутній у церкві — так від дитинства навчився, таї ціле оточення змушує до того, — не сміє голосно заговорити, обертатися, розмовляти, курити, їсти чи воду пити — отже церква веде його до того, щоб через ту годину над собою панувати і здержуватися від всього, що хотів би робити. Дивна Божа мудрість в церковних установах! Дитина, що дома не має християнського виховання, або й така, що їй все вільно чи задля слабости батьків, чи зі сваволі оточення, коли тільки буде до церкви ходити, переходить знамениту школу брати поважно хоч щось у житті, здержатися від говорення, сміху, розмов, бігання, від забав бодай часом, учиться чемного поведення, уваги на те, що робиться, і набуває ще інших прикмет, які дає християнське життя. Така дитина вже й самою присутністю в церкві набуває щось із дуже цінної християнської культури, чого не має і не буде мати дитина, вихована хоч би в цісарських палатах без тої, хоч би і як привітливой, церковної дисципліни. Однак душпастир є обов'язаний у неділю Службу Божу так відправляти, щоб вірним давати не тільки той примітивний і перший хосен, але по можності і повну, здорову атмосферу християнського життя.

Парохіяльна Служба Божа мусить зачинатися о 10 годині по приписам провінціального Собору. Ми додамо: о 10 год. не з астрономічною точністю, але так, щоб люди знали і могли завсіди уложити життя і домашні заняття стосувати до церковного порядку. Причина назначення Синодом саме 10. години в тому, що вона дає можливість пастишкам пригнати худобу з пасовища і не втратити Служби Божой; а вже коли це неможливе, то треба старатися, щоб їх, пастишків, в часі Служби Божой якнайменше лишалося на пасовищі. Священик, який парохіяльну Службу не відправляє дуже точно о назначеній годині, робить прикрість усім побожнішим парохіянам, а що важніше, в дуже важному предметі занебудється в сповненні найважливішого обов'язку. Кожний непорядок в церкві учить християн непорядку.

Загальна практика в нас занадто легко звільняє душпастирів від тої точности, без достаточних причин. Буває н. пр., що опускається парохіяльну Службу, або відправляється її рано, досвіта навіть без повідомлення парохіяни, — тоді, коли в сусідньому селі або й далше в деканаті є храм, місія або якесь торжество. Так не повинно бути. Нема в деканаті торжества, яке оправдувало б опущення найважливішого обов'язку. Важнішою річчю є, щоб вірні мали можливість брати участь у Службі Божій, ніж якнебудь свято чи торжество в деканаті. Якщо конечно треба парохів виїхати, то він мусить знайти заступника, який правив би парохіяльну Службу Божу о 10 год. рано. Сам епархіальний єпископ чи його генер. вікарій міг би уділити диспензу від-того обов'язку тільки в якомусь надзвичайному випадку, як н. пр. бомбардування села ворожою армією. Я бодай не знаходжу випадку, в якому міг би Ординарій без скрупулу дати диспензу; може з приводу канонічної візитації в якомусь недалекому селі, але й тоді, тобто з диспензою Ординарія, треба б мати певність, що всі вірні повідомлені і на ра-

нішу Службу Божу прийдуть всі ті, котрі мали би прийти о 10 год. Треба вважати прямо за злий звичай, який мусить бути конечно усунений, тії процесії до сусідніх парохій, що усувають парохіяльну Службу неділю та підкопують той стовп, на якому спирається ціле християнське життя в парохії.

Врівнобіжно з таким святим сповнюванням того святого обов'язку мусить їти безуминне пригадування вірним важности і святости сповнювання їхнього обов'язку участі в Службі Божій. Вони мусять розуміти, яким превеликим добром, даром з неба, є та хвилина, коли серед села повторяється Жертва Голгофти для громади. Вони повинні ту хвилину так високо цінити, щоб не тратити її нізащо в світі. Коли душпастир навчить того людей, легко буде йому мати в неділю бодай половину парохіяни, що приступатимуть до св. Причастя. Того самого треба навчити дітей вже в школі. Добрий катихит мусить довести дітей до того, щоб покидали всі забави, всі приємности і бігли до церкви, коли почують церковний дзвін. Коли того навчить дітей, здобуде їх для мужного поконування навіть тих спокус, що найлегше збивають дітей з ніг, як н. пр. брехнею уневиннятися зі зробленого закиду. Якщо катихит хоче виробити в дітях сталеві характери та виховати майбутніх героїв, що за віру, за Церкву, за нарід не завагаються віддати життя, нехай передовсім у молоденьких душах виробить таке високе і святе поняття про Жертву Евхаристії. Очевидна річ, що й для дітей і для народу треба не одної проповіді, а тисячу разів повторюваного, гарячого заклику і заохоти, очевидно, і прикладу. Коли, не дай Боже, душпастир, маючи задля недуги заступника, не дбає про те, щоб бути на Службі Божій і причащатися, як не може її правити, нехай буде на те приготований, що не тільки ніхто з парохії не принесе стипендії на Службу Божу, але ним виховані парохіяни будуть його обкрадати, клеветати і лежоважити. Може не заслугував би нізащо ліпше. А навпаки, коли в день святой, довго перед Службою Божою парох, затоплений у молитві перед Найсв. Тайнами, буде просити для себе і народу про ласку розуміти і цінити Жертву Пресв. Евхаристії, то побачить, якими пречудними квітами зацвіте його парохія.

Окремо треба буде працювати над тим, щоб і ті, які не можуть бути на Службі Божій, бодай здалека брали в ній участь. Це може іще найпростіше розв'язання питання, як має сповнитися обов'язок III Божой заповіді той, що не може сповнитися церковної заповіді, яка доповняє III Божу заповіді. Хто не може бути на Службі Божій, бо обставинами змушений працювати, а буде бодай трохи тужити за церквою, оцінюючи якслід добро Жертви і ті ласки з неба, що через Жертву сливаються на нарід, той може сповнить обов'язок заповіді Божой. Кажу „може“, бо не знати, чи н. пр. одна хвилина такої туги чи такої думки про те, що в церкві діється, вистарчає на сповнення Божой заповіді. Коли Церква жадає від нас присутности при Жертві, тобто дороги може кількох кілометрів і присутности, що триває щонайменше пів години, то здається, що одна думка і одна хвилина бажання не будуть достаточним еквівалентом за міру, приписану Церквою. Природне право, пояснене та потвержене безсумнівною заповіддю Божою, що обов'язує в Старому Завіті, признає Всевишньому Богові один день на тиждень. Отже тільки одна хвилина, посвячена тій цілі, ледве чи може вистарчити.

Треба за прикладом св. Письма про обов'язок святкування неділі говорити або бодай згадувати в проповідях так часто, щоб вірні, перешкоджені бути на Службі Божій, а може й змушені працювати, бодай думали про Бога і святой день та цілим поведенням старалися освячувати всі зайняті дні. Недільний відпочинок уже не має того значення прообразу, яке мала в Ст. Завіті субота, прообразу освячення Нов. Завіту, яке полягає на здержности від усякого гріха, все-

такий він є, як не прообразом, то символом святости в небі. Не можна сказати, щоб гріх, сповнений у неділю, був такою зневагою святого дня, щоб каяльник був зобов'язаний з тої обставини сповідатися; але безперечно повинні душпастирі вчити вірних, щоб у святий день особливоїм способом старалися не грішити. Треба дуже поручати практику бажання присутності на Службі Божій і Причастя. Таке духове Причастя може душі давати значну благодать і буде в разі несприятливості на Службі Божій, н. пр. у хворих, знаменитим зберіганням святого дня. Той день, призначений для святости, є і знаменитою нагодою праці над собою. Вчити вірних, як вони повинні в день святий більше, ніж колибудь, стреттися сварні, проклятих, боження, пияцтва, це значить учить їх зачинати працю над собою від подробиць, і через те легше досягати перемогу над пристрастями та гріхом. Легше послухає ніяк, коли від нього жадається не пити в неділю, ніж як би жадалось від нього цілковитої здержки.

На особливу увагу заслуговують ті сторони святкування неділі, які може більше на Сході, ніж на Заході, обов'язували завдяки законодавству царгородських василевсів. Ті василевси законами нормували святкування неділі, забороняючи в той день всі судові і процесові чинності. Від Константина Великого до Юстиніана те законодавство царів щораз усильніше приказує той спосіб освічення неділі, і тим законам не можна закидати, що мішаються до справ Церкви. Святкування неділі чи недільний відпочинок у новіших часах від останньої чвертини XIX ст. стався предметом світських законодавств, і Церква радо приймала та приймає ту поміч світської влади, без якої церковні закони про святкування неділі не могли би вповні бути виконані. Те новітнє законодавство держав не відноситься до самого святкування; його предмет є соціальний відпочинок, а метою опіка над робітниками, яка від половини XIX ст. була соціологами і політиками признана за обов'язок держави. Майже в усіх державах недільний відпочинок приписаний законами. Початок дала Швейцарія (1877), за нею пішла Австрія (1885), Німеччина (1891), Англія (1878 і 1895), Бельгія, Еспанія і Франція (1906), Італія (1907). Поза релігійними молитвами за недільним відпочинком промовляє багато фізіологічних аргументів. Учені доказують, що крім кожногодневного відпочинку після праці і поза відпочинком сну вночі людині треба якогось періодичного відпочинку. Напруження м'язів і нервів, якого вимагає не тільки ручна, але й інтелектуальна праця, спричиняє, кажуть, кожногодневну втрату кисня, якого ні нічний сон, ні дневний відпочинок не доповняє. Таким чином недільний відпочинок являється konieczною умовою для здоров'я і життя працюючих та для сили і розвитку раси. Сприяючи домашньому життю, родинному щастю, менше наражає робітника на страшні знищення алкоголізмом і тимсамим веде людей до духа опадности: В Франції, а певно і в інших краях, відбуваються інтернаціональні конгреси, що займаються тою справою. Недільний відпочинок ніяким способом не може причинитися до зменшення зарплати, бо конечний відпочинок не зменшує, але побільшує інтензивність, отже й вислід праці. В торгівлі може бути перешкодою конкуренція тих, що не зберігають неділі, на те й потрібна інтервенція держави.

Очевидна річ, що святкування неділі приносить превеликі і переважні користі для морального життя. Зберігання III Божої заповіді стереже людей від пересадного зайняття матеріальною стороною життя. Хоч день святий втратив характер старозавітного прообразу закону благодати, проте неділя, день Христового воскресення, не перестає вказувати на те воскресення, яким є двигнення грішника з упадку, і на те друге воскресення тіл, якого очікуємо в день страшного суду. Душпастирі не повинні залишати тих аргументів; навпаки: треба їх часто представити побожності вірних.

Недільний відпочинок для робітників має також превелике значення при вихованні дітей. Робітників — особливо такому, що працює в більших фабриках, неділя пригадує обов'язки і радости родинного життя, виховання дітей і потіху, яку приносять родичам добре виховані діти. До виховної сили Церкви належить і те, що в неділю і свята сходяться всі в церкві, як діти одної родини сходяться в хаті Батька. Багаті і вбогі, вчені і прості, старі і молоді через мудрий провід Церкви зближуються до себе. Церква всім пригадує їхні взаємні обов'язки і всім голосить закон любови. Приступаючи разом до Пресв. Евхаристії, християни вчать ся вважати себе взаємно за братів та пам'ятати, що не той достойний, який має дорожче одішши, а той, що достойніший в очах Всевишнього Бога.

Хоч нема ніякого закону, який обов'язував би вірних слухати в неділі проповіді, всетаки нема сумніву, що християнин обов'язаний дбати про знання своєї віри. А що знання віри вимагає пригадувати собі нераз те, що легко забувається, та поганбляти науку поодиноких правд віри, тому можна безпечно сказати, що навіть образована людина, яка в середніх школах училась не тільки катихизму, але й догматики, моральної, історії Церкви і обрядів, рідко має досить знання правд віри, щоб могли безпечно занедбувати всяке старання про набуття більшого і глибшого знання. Навіть тоді, коли хтось міг би без гріха не робити нічого для набуття того знання, значить, як би мав досить знання, щоб спокійно залишати всяку духовну науку, слухання Божого слова буде для нього таке корисне, що це всетаки буде якимсь опущенням дбайливості про свою душу, як би він ніколи не слухав слова Божого. Тому душпастирі повинні так голосити слово Боже, щоб дати нагоду і тим, що не можуть посвятити церкві більше, ніж годину, слухати бодай короткої науки. Тому і предкладаємо Соборові до евентуального вирішення правило, одобряюче і поручаюче короткі 10-хвилинні проповіді. Проповідник, який би мав так голосити Євангеліє, мусів би старанно над тим працювати, щоб така проповідь приносила правдивий хосен слухачам. Треба б тоді взяти добре вибраний один уступ із св. Письма з коротким поясненням, завдяки якому світло з неба звернулось би до душ слухачів. Тим усильніше треба би просити і про поміч з неба, тобто молитися за слухачів.

Церкви по селах бувають такі малі, що АЕп. Собор міг би поручити Духовенству відправляти в літі, коли погода, Службу Божу на дворі. Це дуже добре випадє, коли на майдані біля церкви є дерева і коли можна побудувати маленьку капличку, широко отворену, яку можна б замикати, щоби престол не був наражений на непошанування. Якщо нема каплички, то треба би на тиждень і на зиму престол ховати чи в церкві, чи на хорах, бо ніяк не випадє лишати його на дворі, щоби по ньому могли ходити коти чи кури.

В справі святкування неділі головна річ, щоб вірні були переняті гадкою про святість і важність тої заповіді. Та думка — не менше, як у науці св. Письма Ст. Завіту — є основою, на якій спираються не тільки три перші заповіді, але й цілий декалог. Та думка про вагу обов'язку Божого культу дає неначе напрям цілому життю, дає, як це говорять, орієнтацію душі; без неї майже неможливе, щоб душа була звернена до того сонця, яким є Христос. Саме те слово „орієнтація“, яке треба би перекласти на „звернення до сходу“, є тим цікаве, що доказує, що і в западних краях, може ще в середніх віках, бували церкви будовані до сходу і люди молилися звернені до сходу сонця так, як це є ще й досі в нас.

Варта вірним пригадувати, що при тій заповіді, як при всіх інших, треба усильно Бога просити про світло і тепло Його святої благодаті, потрібне до зберігання Божих заповідей.

Скінчено 7. II. 1942 р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

П РА В И Л А

до декрету „Про святкування неділі“, прийняті на торжественній сесії Собору дня 12. березня 1942.

1. АЕп. Собор поручає Духовенству часто пригадувати вірним важний обов'язок святкування неділі і дуже усильно і часто вчити їх заховувати день святий, — навіть і тоді, коли не мають змоги брати участі в Службі Божій і змушені працювати.

2. Душпастирі повинні довести вірних до такої свідомості, щоб вони щонайменше в неділі і свята бажали собі Пресвятої Евхаристії і духово лучилися з Евхаристійною Жертвою в церкві.

3. Душпастирєві не вільно без дозволу Ординаріату опустити недільної Служби Божої або відправити її раніше, ніж приписує це церковне право (Гл. Собор).

4. Душпастирі обов'язані усильно працювати над тим, щоб у неділі і свята якнайбільше вірних причащалося по змозі і без св. Сповіді.

5. Особливим способом буде Духовенство заохочувати молодь до Причастя кожної неділі і свята.

6. АЕп. Собор одобрює і усильно поручає Духовенству 10-хвилинну проповідь на кожній Службі Божій в неділі та свята.

7. АЕп. Собор дозволяє, якщо цього треба, відправляти Службу Божу надворі біля церкви, уживаючи до того антимису і престола, який треба після Служби Божої сховати, щоб не був варажений на непошанування.

8. Коли буде можливе передавання в радіо Служби Божої та проповіді, тоді добре буде заохочувати тих вірних, що не можуть бути на Службі Божій в церкві, як н. пр. у дочерних селах, щоб вони побожно вислухали Службу Божу та проповідь, передавану через радіо. Однак треба нарідріш поучати, що це не заступає дійсної присутності на Службі Божій в церкві. Церковний радіоанарат не сміє служити до інших цілей, як тільки до релігійних.

9. Хоч не переступає третьої заповіді Божої тої, хто в неділю чи свято купує потрібні до життя харчі, то всетаки добрий християнин повинен по змозі здержуватися від усякого торгу. Торгування в неділі чи свята допустиме тільки там, де населення інакшим способом не може придбати собі konieczних орудників до життя.

Передискутовано і прийнято на передсоборній Комісії на приготівній і торжественній сесії Собору дня 9. лютия н. ст. 1942 р.

ПРО ЦЕРКОВНИЙ СПІВ

(Декрет Собору, читаний дня 25. квітня 1941 р. ст. ст.).

По приписам церковного права і по практиці, заховуваний від віків у нашій Церкві, церковне правило має бути співане. Щоби тим церковним правилом віддати Всевишньому якнайповнішу і найпобожнішу честь від нас, а почасти тому, щоби вірним придбати усі користи, які приносить величава і прегарна відправа Богослужб, треба з великою старанністю плекати церковний спів і нічого не жалувати, що могло би причинитися до більшої мистецької його краси. Щоби в АЕнархії піднести рівень мистецької вартості царк. співу, АЕп. Собор пригадає Духовенству засади, які в тім напрямі мусять бути точно зберігані.

Служба, яку віддаємо Всевишньому, повинна обіймати все, що маємо від Бога. Люди повинні молитися не тільки духом, тобто умом і серцем, але й тілом і всім тим, що мають і в душі і в тілі і чим можуть хвалити Всевишнього. У співі віддає чоловік на службу Господеві свої легені, руки, коліна, ціле тіло, голос, язик, почуття краси, мелодії, ритму і гармонії, — словом ціло себе. Співана молитва відповідає людській природі та природним довам чоловіка супроти Всевишнього. У співаних молитвах, передовсім же у співаному церковному правилі, подає людям св. Церква неначе доповнення євангельської проповіді. Вид людей, що моляться і самі слова, а більше ще стиль їх молитви заохочують людей до їх наслідування та учать їх молитися. Свято відправляване церковне правило, як і взагалі всі церковні співи, — це одна з многих форм, в яких можемо слабими своїми силами причинитися до того, щоби „славилося Імя Всев. Бога нашого небесного Отця“.

Церковний спів привязує увагу, відвертаючи її від пустих і марних образів, світових роскошів і підносить ум і серце до якоїсь краси, що у мистецькій глибині є наче образом духовної, надприродної і вічної краси. Церковний спів може і повинен скріпляти і у відповідному релієфі представляти значення слів молитви, а тими словами так часто бувають слова, якими Всевишньому подобалося передати людству предвічну правду наукою Божого Об'явлення.

Спів є крім того пречудним символом молитви, бо так, як у співі голос раз підноситься до високих тонів, то знову знижається до низьких, — так і в молитві: Душа, стоячи перед Всевишнім, раз підноситься до неба актами надії чи любові, то знову понижає себе до покійного визнання гріхів і каїння за них. Як у співі мелодія розходить на всі сторони і наче хотіла б обняти вселенну, так і в молитві душа людини розширяється на весь світ, щоби любовю ближнього обняти всіх братів. Як у співі мелодія підносить душу і веде її у якісь безконечні простори, в яких затонається душа, догадуючись більше ніж пізнаючи якісь тайни краси та гармонії, так само в молитві душа підноситься до неба, очі звертаються до Вітця, що в небі, і в Ньому і Його службі, в Його дарах, в Його любові знаходить безконечну глибину думок, почувань і незнаного ще, а очікуваного будучого життя. Як в співі участь бере душа і тіло і усі влади душі, усі нерви і м'язи тіла, так в правильній молитві людина віддає всеціло: молиться цілим життям. І так, як у співі людина, що її серед життя ломить і мучить безнастанний нелад і дисгармонія, внутрішня боротьба і зовнішні удари, знаходить те, що є ідеалом життя, себто лад і гармонію і на той вид, на ту гадку наче зі себе виходить та руки витягає, щоб обняти те, що мусять увалати за блаженство, за щастя: так само і в молитві чоловік душу і руки до неба підносить, у всесвітній гармонії Божого ладу і Божої доброти пізнає ціль життя і наче ту ціль обнімає. Коротко кажучи: так як спів є високим мистецьким діланям духовного ества чоловіка, орудуємого людським тілом, так і молитва є найвищою функцією ума, до котрої зноситься по тих ступенях, якими є найбільше „ухові функції“ тіла.

Таким символом молитви одначе є спів тільки тоді, коли є в правдивому значенні того слова церковним співом. А церковним є спів тоді, коли є співаною молитвою. В тому одному слові містяться усі прикмети правдивого церковного співу і глибока, майже безконечна різниця між церковним, а світським співом.

Передовсім мусять церковний спів відзначитися характером етичним. Вже в старині філософи розрізняли різні роди музики (Аристотель: „Політика“ Лів. VIII. с. 7.), а між ними музику етичну (Та етіка тон мелодії) і театральну. Перша промовляє до почування, друга бажает приподобитися і промовляє до змислових пристрастей.

На другому місці так, як молитва, так й церковна музика мусить бути щира, себто мусить походити з простого і чистого серця, а не бути спрямована до композиторського чи співацького попису вишуканими труднощами. Церковний спів повинен бути безпосереднім виливом розмоленої душі. Щирість є під деяким оглядом прикметою кожного мистецтва і мистецького твору. Але в церковному співі це умовина, без якої спів у церкві разить. Правдивий мистець не може удавати; він мусить бути собою. Але вільно йому пошисуватися і хвалитися, що у християнина завжди разить. Й тому буде це разити і в церковнім співі. То само треба сказати і про здержливість. Церковний спів мусить бути здержливим не тільки в тому значенні, щоб не висловлював змисловости і пристрасти, але й в тому значенні, ще глибше християнському, щоби чи то в композиції, чи то в мистецькому її виконуванні, захував міру; щоб без злишнього зусилля, без крику уживав свого мистецтва так, щоб в тому уживанні лишалася якась глибинь невичерпаної до дна сили і внаслідок укритего мистецтва. Це також прикмета кожного правдивого і великого мистця, але у християнина і при молитві, якою є спів, вона прибирає від християнської чесноти скромности і покоря і є нею. Можуть подобатися, хоч не траплять до серця, співи, що їх напруження, сила не містяться в замкненому просторі невеликої церкви. Вони може надавалися б добре на велику віддаль, або в дуже величавому храмі; зблизка мусять робити вражіння крику.

Церковний спів мусить також захуувати вірно передання батьків, що у християн є правдивою і великою чеснотою. І композитор мусить наче своєю інтуїцією відчувти духа рідної Церкви (що не перешкадає йому бути собою), а не тільки бути наслідувачем старих зразків.

Від церковного співу жадає християнин, щоб душу підносив у якийсь надзвичайний, надприродний світ, щоб йому і під тим оглядом давав приклад того християнського життя, що по словам Апостола, є в небі. Співана молитва мусить робити вражіння чогось вищого, надземного, ангельського. Церковні гармонії мусять мати щось херувимсько-непорочного, щось чистого, піднеслого, благородного. Крім того церковний спів мусить бути наче тлом величавих наших обрядів, себто бути достроєним до його повати, до маєстату віри, яку усі обряди голосять, бути відгомном давних часів, наче перших віків християнства, з архаїчною староцерковною бесідою.

Обряд при відповідному церковному співі — це ж щось відвічного, прастарого, предківського, як ціла наша Церква; від віків переслідувана, а всетаки живе, розвивається, а часом і відносить світлі побіди.

Церковний спів мусить накінець служити, бо й ціле християнство і усяка праця священників служителів престола є передовсім службою Всевишньому, а для Нього і службою ближніх, своїх братів, свого народу. Так, як Христос прийшов служити, так й все в нас мусить бути службою Господеві і людям. А спів церковний служить передовсім ідеї, що її висказує текст молитви. Спів мусить ограничатися на інтерпретацію тексту молитви. Він же має бути молитвою, не може тому усувати тексту, зміняти, неувати, й не повинен висуватися на перший ряд.

Одипока цілє, для якої уживасмо в церкві співу, є та, щоби ним побуджувати вірних до побожности. Це вправді може робити й сама мелодія, але не осягне того як що буде в суперечности зі словами, що було би дисгармонією. Спів, що мелодією підчеркує і дає релієф словам молитви, побуджує до молитви так самих співаків і слухаючих вірних, та осягає свою цілє, бо є молитвою.

Від віків є узаконено в нашій Церкві, що не уживається музичних інструментів. В старому Завіті уживали при Богослужбах різних інструментів: китари,

щось як гусли, десятиструнної гарфи тощо. (Порів. пс. 33. згл. 32). Христова Церква прийняла від Жидів майже цілу первісну службу як н. пр. читання св. Письма і Псалтирі. Є певною річчю, що прийняла й церковний спів. Св. Павло поручає Ефесянам церковний спів і привисує йому немале значіння, коли каже: „Наповняйтесь Духом, бесідуючи між собою псалмами, гимнами і духовними піснями, співаючи і граючи у ваших серцях Господеві (Ефез. V. 18 і 19). Хоч Апостол говорить про духовні пісні і поручає співати у серцях, одначе нема сумніву, що він говорить й про зовнішній спів, застерігаючись тільки, щоби пісні були духовними, очевидно не тільки змістом, але й способом висказу, себто жадає духовного співу, або співу звершеного до побудження духовного розположення слухачів. Того розположення жадає не менше й у співаків, бо це означає: „Співайте у серцях ваших...“ себто не тільки устами, але й серцем. Слово „граючи“ могло б робити вражіння, що тоді уживали в церкві і музичного інструменту, себто тої 10-ти струнної гарфи, яку „псалтирем“ називали. Одначе так лишень видається, слово яке віддають наші переклади словом „грати“ — (psallere і psallere) означає вправді пальцями вдарити в струни на інструменті, (що його „псалтеріон“ називають), але може бути, що вже тоді значення того слова переходило на те значіння, яке відтак цілком на стало прилясоє: — співати псалми з псалтиря. На кожний спосіб треба зауважити, що св. Ап. Павло на іншому місці, повторюючи ту саму раду, про грання не згадує. До Колосян пише: „Слово Христове нехай замешкає в вас обильно, щоб ви навчалися і напаминали себе взаємно з усякою мудрістю псалмами, гимнами і духовними піснями, щоб ви у вдячности співали Господеві у ваших серцях“ (Колос. III. 16). Може бути, що порівнюючи ті два тексти, ми свідками тої еволюції, яка певно творилася в часах, коли Ап. Павло зачинав проповідь Євангелія в синагогах до Юдеїв, а відтак, опускаючи Жидів, чимраз виразніше звертався до поган (Діян. Ап. XIII. 46).

В тій еволюції християни, приймаючи з синагоги спів, відкинули музичні інструменти. Може й бути, що псьмо до Ефесян представляє стан в якому християни, ще не відлучені від синагоги, уживали ще псалтиря як музичного інструменту. Св. Тома є тієї думки, що Церква від самого початку музичні інструменти відкинула (II—11 Q. XCI. 2). Його аргументи такі: В Старому Завіті уживали інструментів тому, бо Жиди були народом грубим і змисловим й тому треба було промовляти до нього обітницями дочасних дібр і музикою, що більше ділає на змісли. А музичні інструменти більше порушують до приємности, ніж викликають в душі розположення до побожности. Християнська Церква якраз тому й не привияла інструментів, а привияла спів, бо спів „робить людей добрими“ як говорить Аристотель (Пол. кн. VIII. 6.).

Уживання співу в церкві і його значіння доказує св. Тома уступами зі св. Августина, який оповідає (Визнання кн. IX. 7.), що св. Амврозій запровадив в Медіолані усюди спів, а сам св. Августин опише вражіння, яке той спів на него робив: „Я плавав зворушений до глибини душі, чуючи гимни і пісні, співані в Твоїй Церкві, Боже“. (тамже гл. 6). Для характеристики того співу додаймо й те слово Августина: „Коли мені лучається, що мене більше порушить сам спів, як те, що співають, признаюся, що тим грішу і тоді водів би я не чути співу (кн. X. Визнання, гл. 23).

Коли введено в лат. Церкві органи, не знаємо; здається, що ще й за св. Томи, себто ще в XIII стол. і латинська Церква не допускала музичних інструментів. Св. Тома каже: „ne iudaisare“ (латинська Tabula aurea“ у вид. св. Томи, Вівеса I. т. 682 ст.).

ЛНБ ім. В. Стефанива
АН України

Уживанню музичних інструментів у нашій Церкві, протриває і характер нашої церковної музики. Епарх. Собор усильно настає на те, щоби та практика і той закон був точно зберіганий і щоби ніхто не заводив ніяких музичних інструментів при церковному співі. Обряд наш вимагає також, щоби увесь нарід співав, і тим способом брав чинну участь в церковних відравах. Та участь є дуже важною прикметою нашого обряду; через неї люди учаться християнського життя. Церковні обряди і Богослужби є після проповіді і катихизації найважливішою школою християнського життя.

Під деяким оглядом є вони навіть важливі, ніж проповідь та катихизація, бо учать того, чого в проповіді трудно навчити, — учать молитви. А молитва — то перша і найважливіша сторінка християнського життя. Богослужби учать молитися якраз тою участю народа в жертві і молитві священника. Та участь сходиться пінащо, коли нема всенароднього співу, тому й всенародній спів є умовиною кожного Богослуження. Собор уважає за один з найважливіших обов'язків священника працювати над веденням всенароднього співу, уважає також за перший і найважливіший обов'язок дяків навчити нарід брати участь в Богослуженні спільним співом. Дяки, які після кількох літ праці при церкві не довели до того, щоби увесь нарід брав участь в Богослуженні, не повинні бути системізовані.

До всенароднього співу треба вибирати відповідні мелодії, — себо такі, що відповідають традиціям нашого церковного співу. А вже рішучо треба стеретися і не допускати театральних, скочних, невідповідних і чужих духові Церкви мелодій. Одобряючи і горячо поручаючи самоївку, не хочемо одначе ніяким способом цілковито усувати хорова-церковного співу, який має завні і світлі традиції в нашій Церкві. А поручаючи знову усильно вдержувати зв'язь із традицією, не вимагаємо невідповідного повторювання одних і тих самих старинних зразків зперед ряду віків. Під вірністю традиції розуміємо відчуття духа обряду і перелиття прастарої церковно ритуальної ментальності у форми хоч би й новітні, але-духом зі стариною злучені. Знаючи кажуть, що хорова музика Бортнянського і цілої золотой доби українського хорového співу на перший погляд спертта на зовсім протилежних основах до старого церковного одноголосся — „простоїнія“, але зв'язь між одним а другим таки дається відчутти. Якраз дух нашої найстаршої церковної мелодики був тим, що спинав старих класиків нашого церковного хорového співу внасти в тодішню спокусливу італійщину.

Наші Богослужби мають різні уступи, які повинен по обряду співати один або кілька четців чи співаків. Границю між тим, що співає увесь нарід, а тим, що співають деякі співаки, можна пересувати так, щоби при відправі давати дещо співати цілому народові, а дещо хором. Важна річ, щоби при Службі Божій увесь нарід відмовляв чи відспівав „Вірую“ і „Отче наш“. Можна також (і відай так треба робити на більшні празники) часом співати хором, а часом лишати спів цілому народові. Добре було би може, щоби часом хор співав на 2 голоси, втягаючи увесь нарід до співу.

Благородні і правдиво мистецькі хоральні співи будуть ублагороднювати і всенародній спів, так, як людей побуджуватимуть до побожної молитви та учитимуть людей молитовного співу. Йде тільки про те одно, щоби хоральний спів був дійсно високої мистецької вартости і щиро церковного традиційного духа. Не можна допустити до диригування хором людей, які є слабими диригентами і яких хор не має ніякої мистецької вартости. А вже під ніяким претекстом не можна допускати ніяких творів о театральному характері, чужих і невідповідних духові і церковній естетичній.

ПРАВИЛА:

читані й приняті на торж. сесії Собору 25. квітня ст. ст. 1941.

1. АЕпарх. Собор постановляє покликати до життя Комісію для церковного співу, яка складатись буде з чотирьох секцій:
 - 1) музикологічної
 - 2) композиторської,
 - 3) диригентської,
 - 4) секції для церковно-народнього та ірмологічного співу.

В цілі введення в життя цієї Комісії Собор установає „Організаційний Комітет“, який займеться зложенням листи кандидатів до Комісії і предложенням їх до апробати Митрополічному Ординаріатові.
2. Обов'язком Комісії буде: 1) Поручати Духовенству і дякам відповідні до церковного співу мелодії, а заказувати невідповідні. 2) Видавати свідоцтва на диригентів, без якого нікому не вільно диригувати церк. хором. 3) Одобряти нові композиції. Без одобрення Комісії не вільно ніяких нових творів співати в церкві.
3. Обов'язком Комісії буде обдумувати орудники до впровадження всюди всенароднього співу.
4. Диригентські кваліфікаційні свідоцтва буде Комісія видавати лише тим кандидатам на церковних диригентів, які викажуться при іспиті повним теоретичним і практичним знанням, потрібним до ведення церковного хору.
5. АЕпарх. Собор усильно поручає Духовенству точно придержуватися поручень і заказів Комісії. Усюди треба усильно працювати над веденням в церкві загально-всенароднього співу.
6. При кожній Службі Божій, навіть читаній, увесь нарід або всі, що беруть участь в Службі Божій, повинні наголос відмовити, зглядно відспівати „Вірую“ і „Отче наш“.
7. Церковні хори повинні попри потний спів також старанно культивувати всенародній самоїлковий спів та в цілі втягнення цілого народу до активної участі в Богослуженні в більшости неділь і свят в році повинні співати на самоїлку.
8. Собор усильно поручає Духовенству і дякам дуже старанно зберігати і по можности записувати у ноті місцеві традиційні церковні мелодії. Відписаних записок треба пересилати Комісії для церковного співу.
9. АЕп. Собор поручає до вжитку при всенародньому співі збірники церковно-народніх і літургійних пісень, зібраних і опрацьованих: А. Вахнянином, В. Матюком, І. Кипріяном, М. Конком, І. Воробкевичем, О. Нижанковським, С. Дорундяком, К. Стеценком, С. Людкевичем, П. Кишакевичем, як також Богослужбні пісні, поміщені в Ірмологію, Богогласнику, Гласопісній, І. Дольницького та „Напівнику“ І. Полотнюка.
10. АЕп. Собор заказує під тексти церковних і богослужбових пісень підкладати світські і театральні мелодії, чужі духові церковної музики.
11. Дяків, заслужених для ведення всенароднього співу не залишать душпастирі представити Ординаріатові до відзначення.
12. Для заслужених, старших і дуже побожних дяків буде відзначенням поставлення їх в чин четців і півців.
13. Собор заказує усякі конперти по церквах.
14. В літургійних проповідях не залишить Духовенство поучити нарід і співаків в хорі, як повинні співаючи молитися.

15. Собор поручає Духовенству старанно зберігати і в окремих шафах переховувати всі, — так друковані, як і рукописні духовно-музичні твори. Треба зладити спис усіх творів зі зазначенням імені та прізвища автора, місця друку й часу видання, а при рукописах крім імені автора, назви, змісту й тонації, треба подати теж і рід хорального укладу (мішаний, мужеський чи жіночий хор), у якому даний твір написаний. Спис цей має бути зладжений в двох примірниках, з яких один треба переховувати в музично-бібліотечній шафі, а другий переслати Комісії для церковного співу.
16. Собор наказує уживати при Богослужбах у церкві музичних інструментів, — уважає однак допустимим співучасть трубної оркестри при церковних походах поза церквою.
17. Справу студій над Ермологієм з 1700 р. (Львів) переказується як соборний дезидерат музикологічної секції „Комісії для церковного співу“.

ДЕКРЕТИ І ПРАВИЛА АЕПАРХІАЛЬНОГО СОБОРУ 1940. РОКУ.

ЧАСТЬ I. (ВИДАНА НА ЦИКЛЬОСТИЛЮ 1941. Р.).

ВИЗНАННЯ ВСЕЛЕНСЬКОЇ ВІРИ

Ч. 1. Визнання віри словами й ділами.

Ми зложили визнання вселенської віри по формі, приписаній Папою Урбаном VIII. Це визнання не є тільки формою вірування і молитвою, але воно є висказом глибоких переконань, які є провідним світлом цілого нашого життя. Воно є висказанням устами того, що має висказувати ділами наше християнське життя і наша душпастирська праця.

Визнанням вселенської віри нехай буде і ціла праця, вложена в це діло АЕпархіяльного Собору, праця над поправою і звершенням нашого життя і душпастирської праці, праця над ділом покаяння за себе і нарід, ділом поправи похибок нашої праці, похибок, чи може, й пороків у житті народу.

Визнанням віри нехай будуть і всі рішення цього Собору. Тому й усне визнання віри буде основою й підставою цілої праці на Соборі, і поза Собором, і після Собору. Тому постановляємо:

1. ПРАВИЛО: Форма визнання віри, перекладена на українську мову і в цій мові на майбутнє уживана в Актах торжественного визнавання віри, повинна стати і для проповідників предметом частого посягання народів, і для богословів та кандидатів духовного стану предметом студій та іспитів.

Ч. 2. Писання Отців Церкви.

Текст визнання віри предкладає у хронологічному порядку правди віри, проголошуваних на Вселенських Соборах. Щоб дійти до глибокого та повнішого знання всіх тих правд, треба священникові бути обзаяомленим з творами християнської літератури, а знати треба поза св. Письмом й твори Отців Церкви. Немає кращого способу пізнати Церкву й полюбити її, як читати твори св. Отців. А знати Церкву і любити її, — це найважливіші прикмети душпастиря, бо це найвищий вияв любови ближнього, а через те й любови Бога. Читаючи твори Отців, пізнаємо, як поширилося знання Євангелія, як Євангеліє проповідали ті знамениті, а здебільша й великої святости мужі, що їх називаємо Отцями Церкви.

Стасмо неначе свідками їхньої боротьби з еретиками, бачимо, як в обороні Церкви працюють над поглибленням у собі самих знання св. Євангелія, бачимо, як з тієї праці випливає розвій церковної науки. Неначе самим досвідом пізнаємо, чим є церковне передання, бо бачимо, як із науки, яку Христос і Апостоли передали Церкві, правди, зразу невідомі людям, стають поволі чимраз ясніші, аж доходять до догматичних дефініцій на Вселенських Соборах. Читаючи твори Отців, пізнаємо ту працю Церкви, яку вона вкладає у Вселенські Собори. Бачимо, як ті Собори пригтовляються, як радять і рішення, — вкінці, як їхні рішення, прийняті цілою Церквою, стають основою віри. При цьому ми є свідками проповідництва тих великих церковних учителів і Єпископів, що перші після Апостолів мали той уряд, якого й ми, з покликання Всевишнього, стали учасниками. Все те приносить нам таку користь, що хто тільки закуштує того духовного корму, так полюбить його, що без нього не обійдеться.

Писання св. Отців, — чи то проповіді-гомілії, чи пояснення св. Письма, чи книжки, призначені до поборювання якоїсь ересі, — є цінною скарбницею для кожного душпастиря. Кожен знайде в них прецікаві і прецінні вказівки для власної праці та легко перейметься вподобанням у такому читанні. Нажаль, у нашій церковній літературі маємо мало перекладів писань Отців, а читати їх в оригіналі є все трудністю, якої багато не в силі побороти. Тому побажане таке видавництво, яке влгшувало б духовенству ту працю.

2. ПРАВИЛО: Визнаємо за конечне видавництво вибраних писань св. Отців в українському перекладі.

Ч. 3. Папські письма.

Глибоко переконані про правду наук Божого Об'явлення, які подає нам до вірування католицька Церква, будемо пильно звертати увагу на всі акти того церковного учительства, себто на всі письма, що виходять від Апостольського Престола і від самого Зверхника Церкви — Христового Намісника, Римського Папи. Тому будемо старатися, щоб Бібліотека Папських Енциклік, яка виходить у Львові, була предметом пильних студій священників і обширних звітів на деканальних соборчиках.

Навіть уже давно видані Енцикліки Римських Архієреїв будемо нераз перчитовувати; — вони тим важливі навіть від неодних переважних писань Отців Церкви, що в них порушені актуальні справи та науки, які відповідають потребам наших часів. Читання папських Енциклік і праця над ними вважасмо за конечне доповнення наших богословських наук і для удержання себе самих на рівні душпастирів, які живуть життям Церкви. Тому:

3. ПРАВИЛО: Домагасмося, щоб у Богословській Академії була створена окрема катедра для обговорювання Енциклік Римських Архієреїв.

Ч. 4. Наука богословії.

Щоб бути добрими проповідниками і сповідниками, треба нам зберігати беззастанну зв'язь з наукою богословії і її поступом, з неї черпати корм для інтелектуального життя і для душпастирської праці. Цього нас учить не тільки теорія духовного життя, але й кождоденний досвід. Нам треба беззастанно читати богословські книжки та поглиблювати й розширяти наше богословське знання, а крім цього часто заглядати до моральної для розвязки трудніших випадків. Без цього ми наражені на вчинення великої і тривалої шкоди душам, для яких ми поставлені суддями у Тайні св. Покаяння. По богословськи хибний суд може завдати душі невилічиму до смерті рану, навіть без лихої волі сповідника, що хибний суд видав. Розуміючи цю потребу, будемо про те старатися, щоб кожний

із нас мав богословську бібліотеку, в якій знаходиться відсвіження богословських відомостей і потрібного глибокого розуміння їх. Поміж богословськими науками перше місце мусить зайняти наука про об'явлені правди, себто догматика, яку можемо доповнити обширнішою наукою катихизму. Але нам, як сповідникам, треба практичного і ясного та короткого підручника моральної богословії, тому:

4. ПРАВИЛО: Вживаємо наших учених богословів, щоб їхньою працею і старанням був виданий в українській мові ясний і короткий підручник моральної.

Ч. 5. Наука св. Письма.

З подібним закликком звертаємось до наших учених богословів у справі видання бодай важливіших усіх текстів св. Письма в правильнім перекладі на українську мову і з коментарями, потрібними не тільки, щоб відповісти приписові церковного права, але й для глибокого та правильшого розуміння Богом наданих книг. Ми свідомі, чим є св. Письмо для християнина, чим для священника-душпастиря і проповідника. Ми знаємо, що св. Письмо є безконечним і бездонним океаном правди і добра; — воно ж є бесідою Всевишнього Бога в Тройці єдиного до нас, марних грішників, яких Всевишній кличе до достоїнства своїх дітей і яких за дітей приймає. Тому воно є безконечною скарбницею усіх небесних добр, джерелом світла небесної, непомильної правди, живої води, що тече на вічне життя й вічне спасіння цілого людства. Тому й ясовуємо собі, яким ліком для душі, яким ангельським кормом, якою життєвою силою і яким пречудовим дарунком із неба є кожне слово св. Письма. Ледве чи знайдеться поміж нами людина, що не хотіла б кунатися в світі того сонця, змивати й відсвіжувати душу в воді тієї криниці і приражатися кожної днини тієї небесної манаї, остільки вищої від даної жидам на пустині, оскільки Новий Завіт вищий від Старого.

Вправді з уряду читаємо кожної днини приписані в денній службі зачала Апостолів і Євангелія, але читання на голос для народу обрядово приписаного уступу св. Письма не дозволяє ані задержатися над словом, котрого значенням душа хотіла б бодай хвилинку натішитися, ані над повторенням речення, на котрого значення в зв'язку з попереднім і наступаючим не звернулося уваги. Тому таке обрядове читання не дає достаточного знання св. Письма; — поза ним треба священникові над св. Письмом глибше застановитися і так його читати, щоб слова читання переплігати й словами молитви.

Тому, виконуючи уряд законодавців, до якого Митрополит нас закликав, як члени Архієпархіального Собору, постановляємо й рішасмо:

5. ПРАВИЛО: Кожний священник обов'язаний ціле св. Письмо Нового Завіту з добрим коментарем перечитувати щонайменше раз на два роки, а Старий Завіт у цілості раз на п'ять літ.

Ч. 6. Читання Псалтирі:

З огляду на церковний закон, до якого наші батьки прив'язували колінь першорядне значіння, поручасмо дуже Духовенству читати Псалтирю значно частіше. Наш обряд вимагає при церковному правилі відчитувати катизмами цілу Псалтирю раз на тиждень. Катизми були розложені на Утрені й Вечірні, починаючи в суботу на Вечірній першою катизмою „Блажен муж...”. Цілу Псалтирю кінчалось в одному тижні. Крім цього 17-у катизму відчитується при кожній Полунощниці крім суботньої, а часто і в неділю на Утрені, дев'ят ж катизму читається не тільки в вівторок на Вечірній, але і в суботу на Полунощниці. Тільки незрозумілій помилці треба приписати пропущення 16-ої катизми (Пс. 109—117). Може бути, що та катизма первісно відчитувалася все після Причастя, бо немає сумніву, що 6 останніх Псалмів (2 Слани) тієї катизми (Пс. 112—117) були

тим гімном чи піснею, яку Христос відспівав з Апостолами після Тайної Вечері (Мат. 26, 30). Жиди називали ті Псалми великим Алілуя, або великим Галзель (Корнеллі ст. 97).

Той церковний закон затрачується так, що навіть у монастирях, де ціле Богослуження відпраляється дуже правильно, катизми читає тільки один чтець, а всі, що беруть участь у хорі, слухають голосно відмовлені тільки 3 перші стихи першого Псалма кожної катизми. Таке занедбання справи, часом, важнішої задля менше важної, деформує обряд; затрачуються принципи, що не тільки по думці давніх Отців Церкви, але й з природи речі важніші в економії церковного життя. Трудно поправити після довгих літ таку помилку, але трудніше не звернути на неї увагу й не старатись ту похибку направити та доповнювати брак бодай у часті.

Занедбання Псалтирі в наших часах є разячим браком, разячим занедбанням і сумним свідомством неграмотності наших часів. Бо як же не назвати неграмотними людей, що не знають найбільшого поетичного архитвору старовини? Може його навіть ніколи й не перечитали ті, що вважають за конечне перечитати всіх сучасних авторів, а між ними й неодного правдивого портрета! Не годиться нам забувати, що Псалтиря була книгою, з якої через довгі століття цілі покоління монахів і священників учились богословії, аскетички, провідництва, — книжкою, яку кожний кандидат духовного стану мусів знати напам'ять, була через довгі століття одним молитвословом християн. Псалтиря була й досі ще є урядовим, офіціальним молитвословом Церкви, бо є тим молитвословом, що його сам Спаситель поручив вірним не тільки тим, що з тієї книжки молилися кожної днини, так як усі побожні жиди, але й тим, що на Тайній Вечері з Апостолами відспівав 6 Псалмів, а вкінці й тим, що на хресті голосно відмовив перший стих 21-го Псалма, а потиху, правдоподібно, решту. Тим то правильно треба сказати, що Христос, вмираючи на хресті, лишив нам і ту пам'ятку, той Молитвослов, обатрений власною Кровю.

Щоб усе мати в пам'яті значіння Псалтирі, пригадаймо собі слова св. Василія (Гом. на 1-ий Пс. ч. 1 і 2). „Щось інше вчуть пророки, щось інше історики, щось інше закон, щось інше містяться в тих нарімненнях і намовах, що їх наводять книги Притч, але що тільки корисного знаходиться в усіх тих книгах, одна тільки книга Псалтирі містить у собі. Вона предсказує майбутнє, пригадує те, що минуло, дає правила життя, вказує, як треба поступати. Тому та книга є гейби загальним якимсь підручником усіх корисних наук, з неї кожний може черпати те, що йому потрібне. Бо чого ж із тієї книги не можеш навчитися? Чи вона не вчить світлої відваги та мужності, чи не вчить ваги повдержности, звершености, мудрости, способу покаяння, міри терпеливости, — одним словом, чи ж та книга не дає тобі всього, чого тобі треба? В ній міститься звершена наука про Божі пророцтва, про прихід Христа в тілі, погроза суду, надія воскресення, страх перед карами, обітниця слави, відкриття тайн, — одним словом, скажу: все неначе в якійсь великій спільній скарбниці зложено є в тій книзі Псалмів”. Подібним способом висказуються всі Отці; всі бачуть у Псалтирі звершеність богословської науки, або зібрання всіх богословських предметів.

Треба нам користати ще й з уподобання, яке традиційно має наш нарід до тієї св. книги, до того, щоб його захопити до вдумування в ті безконечні скарби. Признаючи дуже похвальні зусилля видати Псалтирю в українській мові і поручаючи вірним ті переклади, Собор предкладає молодим письменникам ту з таких багатих оглядів нецінену поезію. Нехай поетичні молоді сили змагаються подати якнайзвершеніший переклад Псалмів на нашу мову. Може Бог вислухає наші молитви і дасть нам такого великого поета, що був би при тому

й віруючим християнином та який так переклав би Псалтирю, щоб величю і красою перекладу змусив і всіх невіруючих до читання тієї книги.

6. ПРАВИЛО: Отці Собору дуже поручають Духовенству читання та роздумування над Псалмами та вживання Псалтирі як молитвослова.

7. ПРАВИЛО: Взиваємо наших поетів і письменників до дальших витривалих праць над перекладом Псалтирі.

Ч. 7. Поширення знання св. Письма.

В міру, як читаючи св. Письмо перенимаємо любов'ю до нього, наповняємо тим духом і вірних проповідями й популярними книжками. Кожна проповідь повна тієї любові запалює в серцях вірних жажду того напиту, голод на той корм, радість із того світла, жадобу тієї сили.

Але крім того, що зможемо передати вірним нашими науками і прикладом, треба нам організувати чи то видавництва св. Письма, чи товариства або братства пропаганди тієї книги, які отвірять б нашому народові знання св. Письма.

Вискажуємо велике признання для тих Отців, які трудилися над перекладами св. Письма взагалі, а зокрема над перекладами Нового Завіту і Псалтирі.

Людей треба усильно заохочувати до читання св. Письма, але при тім дуже перестерігати перед принципами сектантів, які легковажать і не приймають учительського уряду Церкви. В тому вони противляться самі собі, не добачують, що прийняли від католицької Церкви канон св. Письма, себто спис тих книг, що їх від віків Церква вважала і вважає за натхнені Богом. Сектанти, вправді, по своїй волі з того канона відкидають книги т. зв. девтеро-канонічні і ті, що заперечують їхні блудні науки, але всі інші книги, які вони прийняли як канонічні та науку про канонічність тих книг, вони мають із рук католицької Церкви; від неї прийняли вони її. Заохочуючи людей до читання св. Письма, треба нам вертати до авторитету католицької Церкви, від якої приймаємо пояснювання св. Письма. Без полеміки зі сектантами треба нам при тій нагоді, як і при кожній іншій, утверджувати вірних у вірі в ті Богом обявлені правди, які найбільше є загрожені науками сектантів; — усі вірні мусять до того дійти, щоб розуміли вартість св. Письма і вчительського церковного уряду, який дає нам автентичне пояснення бодай важніших уступів св. Письма. Ті два Божі дари: **св. Письмо й авторитет Церкви** так доповнюються, що один без другого не мав би значення, а навіть св. Письмо, блудно пояснюване, може допроваджувати у пропасть ересі.

8. ПРАВИЛО: Собор визнає konieczність утворити товариства або братства для поширення св. Письма.

Ч. 8. Проповіді.

Могутнім, переконливим визнанням віри нехай будуть і всі наші проповіді. Памятаючи про те, що від вартости проповіді Євангелія в якійсь церкві чи народі зависить цілий рівень християнського життя, держім у нашому душпастирському уряді високо прапор проповідництва Євангелія. Безупинно й витривало аж до смерті працюємо над тим, щоб наша проповідь була достойна Євангелія. Нехай вона буде правдивим світлом, що має світити перед усіми людьми, нехай люди бачуть ясне світло нашої науки і нашого життя та нехай учаться прославляти нашого Отця на небесах (Мат. V, 16). Ніколи з очей не траймо мети проповідництва, якою є просвічення умів світлом віри, бо без того просвічення неможливе, як й неможливе тривале наклонення їхніх сердець до полюблення Євангелія. Тому безнастанно працюємо над тим, щоб слова нашої проповіді, — її наука була ясна, прозора, як соняшне світло в білий день. Памятаймо,

що перша і найважливіша прикмета проповіді — це те ясне, переконливе представлення правд віри. Молодих наших співбратів священників перестерігаємо й напоминаємо, що повинні кілька, а то й кільканацять перших літ священства дуже усильно й дуже витривало працювати над своїми проповідями. Проповідь Євангелія повинна випливати зі сильних переконань, із віри твердої як криця; повинна бути повна св. Письма. Не йде про те, щоб наводити багато текстів, — мало, а добре дібраних та з натиском і силою пояснених, більше значить, ніж багато, менше пояснених і менше щасливо дібраних. А передовсім нехай у наших проповідях тексти св. Письма віддають звук ангельських мелодій неба, або архангельських труб страшного суду. Нехай св. Письмо в наших устах буде правдивим словом Всемогучого Бога, якого ми в проповідях є посланниками і служителями. У своїх проповідях мусимо стеретись, щоб до науки Бога не додати нічого, що не є поясненням тієї науки, або не служить до пристосування тієї науки в житті. Мусимо стеретися додавати до Євангелія якінебудь людські засади, чи науки, чи людські політичні цілі. Проповідь Євангелія не має бути „в мудрости слова, щоб не став порожній хрест Христовий“ (I. Кор. 1, 17).

З уваги на те, що метою проповіді є потягнути вірних до пізнання і полюблення Євангелія, будемо стеретися всього того, що може зражувати людей до життя по Євангелію. Тому лише в надзвичайно рідких випадках може зайти потреба картати грішників із проповідальниці, а ще значно рідших обставин треба б на те, щоб деяких грішників по імені назвати і скартати. Коли ті незвичайно рідкі обставини заходять, повинен судити Ординаріат.

Як треба канонічної місії до навчання релігії, — бо давній загально прийнятий закон у наших Епархіях не дозволяє викладати ані професорам богословії, ані катихтам учти без такої місії, — так само до проповідання Божого слова треба канонічної місії від Ординаріату. Ту місію дістають парохі й завідателі парохій та сотрудники при самім назначенні їх на ті уряди. І їхнім першим обов'язком є проповідати слово Боже. Та щоб та церковна засада не виходила з ужиття, пригадуємо парохам, чи завідателям парохій, які часом на празник, або й довше гостять у себе священників з іншої Епархії, щоб не допускали їх до проповіді без окремого дозволу Ординарія, — так, як, зрештою, завісиди не допускають їх до слухання сновіді без судовласти.

Кожному священникові усильно радимо, щоб привикав записувати предмет кожної проповіді, бо тільки тим способом може душпастир впродовж року, чи кількох літ перейти всі правди віри. Не можемо лишити випадкові ведільного Євангелія предмет проповіді. Перечитавши Євангеліє в українській мові, ми повинні дати коротке пояснення Євангелія, а відтак перейти до катихтичної проповіді. Рад тих проповідей повинен у році, чи в двох літах перейти цілий катихизм. Коли будемо мати цілковиту невність, що всі християни в парохії добре знають і розуміють усі правди катихизму, тоді зможемо зробити собі інший, може повніший план навчання християн про християнське життя. Може тоді вистачати і гомілії, але й тоді треба буде, щоб гомілетичні науки взаємно себе доповняли, а лише дуже рідко повторялися. Без сумніву, усе мусимо памятати про цілість наших наук. Проповідальниця є школою, і так, як у школі, мусять усі науки разом зібрані дати якусь цілість. Від катихтичних наук мусимо зачинати хоч би тому, що немає парохії, в якій ми могли б бути цілком певні, що всі вірні знають цілість християнської науки.

9. ПРАВИЛО: Нікому без канонічного післанництва від епархіального Єпископа не вільно проповідати слова Божого.

10. ПРАВИЛО: Канонічне післанництво до проповідання слова Божого дістають священники в самім назначенні їх завідателями якоїсь парохії.

11. ПРАВИЛО: Кожний, хто завідує парохією, має обов'язок слово Боже проповідати в неділю й торжественне свято. Цей обов'язок дуже важкий; занедбання його може бути каране позбавленням парохії.

12. ПРАВИЛО: Оправданним непроповідання є недуга, законна відпустка від Ординарія, або такі обставини, які роблять проповідь, навіть коротку, неможливою.

13. ПРАВИЛО: Душпастир, перешкоджений канонічною перешкодою проповідати, має обов'язок заступитися іншим священником, чи, коли такого немає, через читану на голос проповідь якогось Отця Церкви, або послання Ординарія, або й іншої відповідної і порученої Ординаріатом книжки.

14. ПРАВИЛО: В дочерних селах або в другій парохії, завідуваній одним душпастирем, де Служба Божа відправляється рідше, тяжкою провинною є допустити, щоб через два місяці в році не було Слова Божого.

Ч. 9. Оборона й поширення віри в парохії.

В деяких селах емігранти, що повернули зі закордону, поширюють різного роду секти. Хоч за Божою благодаттю пропаганда сект не має такого успіху, щоб будив занепокоєння, й хоч АЕпархіальний Собор має сильну в Бозі надію, що та пропаганда причиниться хіба тільки до того, що наші вірні дійдуть до повнішої свідомості католицької віри і більшого привязання до католицької Церкви, то все ж не може він бути рівнодушний на справу, в якій іде про обявлену Богом науку і про св. віру. У переконанні, що ще й на майбутнє через якийсь ряд літ пропаганда сект і безбожництва буде певно небезпечною для наших вірних, ми, зібрані на Соборі, подаємо нашим співбратам, теперішнім і майбутнім, ті засади, які повинні ми всі мати в пам'яті, щоб успішно проповідати Євангеліє і привертати до католицької Церкви тих, що від неї відступили, або знаходяться в небезпечі, що відступлять від неї через гріхи протилежні надприродній чесноті віри. Безсумнішний обов'язок кожного душпастиря передовсім мати якнайдокладніші інформації про все, що в тому напрямі в парохії діється, щоб протиставити пропаганді певіри добре обдуману і zorganizовану оборону тієї віри.

Щоб успішно боронити віру й Церкву перед пропагандою сект, треба в тих околицях, де секти ширяться, і взагалі, де є люди, що довше були за границею і могли там перейнятися якимись засадами протилежними католицькій вірі, так проповідати, щоб, не полемізуючи з місцевими сектантами, в дуже ясному світлі представляти ті правди віри, які сектанти заперечують, або підкопують. Секти, які у нас проповідують, усі вийшли з того руху, який називають реформацією і який у 16-ому столітті відірвав від вселенської Церкви велику більшість усіх германських і англосаських народів. У деяких головних рисах перші ересіархи, подібні. Щоб їх побороювати, треба їх знати, і тому священникам поручаємо читання тих книг, які представляють чи загалом вірування, що вийшли з реформації, чи поодинокі секти, які в нас поширюються. Нераз треба священникові і читати самі писання сектантів; — таку потребу слід представити Ординаріатові з проханням дозволу читати такі книги. Тут подаємо лише ті головні ознаки, які спільні всім всюдореформованим церквам і які перейшли до всіх сект, а залишаємо всі партикулярні риси, які є власністю так кожного з перших реформаторів, як і кожної поодинокі секти.

Протестанська реформація була передовсім антиримська. Всі ересіархи відзначалися великою ненавистю до Апостольського Римського Престола.

Реформація була в усіх своїх галузях рухом егатицистичним, який віддавав світським володарям велику частину тієї влади, яку заперечив Апостольському Престолові. Усі більші галузі протестантизму стали державними релігіями і та-

кими стали великі реформовані церкви, хоч пізніше багато менчих сект, не будучи в змозі стати релігією якоїсь держави, зішли на дорогу нелегальних організацій.

Реформація була рухом протимонашим; вона ненавиділа монаше життя, знесла всі монастирі, сконфіскувала їхні добра й передала державі.

Цілий рух антиримської реформації був від самого початку антиобрядовий; — він зніс усі обрядові звичаї, цілу обрядовість і майже увесь зовнішній культ Божества.

Всі реформатори 16-го століття поставилися відразу ворожо до цілої тодішньої богословської науки, себто до схоластики. Одним замахом вони відкинули працю всіх богословів Церкви у середніх віках. До писань Отців Церкви вони нераз відкидалися, шукаючи в них potwierдження своїх наук, але не признавали Отців за свідків церковної традиції, яку відкидали.

Відкидаючи богословську науку й цілу церковну обрядовість, зробили вони з релігії індивідуальне, ірраціональне почування серця. В тих змаганнях вони піддавали людям якийсь неозначений містицизм, який оперли на науці оправдання через саму віру. Ту оправдуючу віру вони різно толкують, але всі годяться на одне, що сама віра без діл робить чоловіка праведним перед Богом.

Протестанська революція відзначалася виключним, пересадним і ентузіастичним культом св. Письма. Зі св. Письма протестанти зробили найвищий трибунал віри, віддаючи йому певнач найвищу владу, яку заперечували Папі, а не віддали державі, себто шукаючи в ньому рішення всіх труднощів доктрини.

Відкидаючи авторитет Католицької Церкви, вони мусли рішуче заперечити свободного пояснювання св. Письма (таб. „ліберум ексамен"). Признаючи собі ту свободу, вони зішли відтак до накидування вірним свого способу пояснювання св. Письма, себто до заперечування засади, на якій оперлися.

До цього короткого представлення підстав антиримського реформаторського руху додамо, що всі секти, що з нього вийшли, заперечують авторитет католицької Церкви, заперечують і відкидають церковне Передання, змінюють традиційне поняття віри, представляючи її як одну умовину оправдання перед Богом, — вірні кожної по своєму змінає основні правди, що відносяться до Божої благодаті. З Тайнів усі вони признають Хрещення, більша частина — Покаяння й Евхаристію, але так, що в Покаянні мало що зберегли з того, що в Католицькій Церкві до 16-го ст. було загально ужитим за конечні умовини Тайніста Покаяння, а секти, що вийшли з кальвінізму й цвинглівізму, не признають Покаяння а Тайніста. Священство, як Тайністо, відкидають навіть ті, що „пресвітеріальними" називаються. Дуже рішучо й засадничо відкидають Евхаристію, як жертву, навіть ті, що приймають її за корм душі при споминанні страстей Господніх, але в тому кормі не признають присутності Христа, себто освячення св. Дарів. Не признаючи Тайніста Побожджя, хоч подружній стан признають за Богом благословений, усі приймають розводи, а світській владі віддають усію владу над подружнім контрактом.

З уваги на те, що досі ще всі секти уживають св. Письма і надуживають його, найважливіша річ в обороні віри народів дати якнайясніше поняття про право св. Церкви автентично пояснювати св. Письмо. Св. Собор Тридентський на 4-ій сесії, говорячи про канон, проголосив цю науку, повторену пізніше Ватиканським Собором (пор. Денцігер-Умбер чч. 786, 995 і 1788): „Відновляючи той декрет Тридентського Собору, визначуємо — кажуть Отці Ватиканського Собору —, що таке його значення: В справах віри і моралі та в справах, що належать до поширення християнської доктрини, треба уважати за правдиве те значення св. Письма, якого тримала й тримається св. Мати Церква, до якої на-

лежить судити про правдиве значення та інтерпретацію св. Письма. Тому то нікому не вільно св. Письма пояснювати проти того змісту, а також і проти однозгідної науки Отців" (Сес. 3. розд. 2).

Для пояснення конечної потреби триматися того значення слів св. Письма, яке надає їм католицька Церква, треба пам'ятати, що св. Письмо не є таке цілком ясне, як твердив Лютер, а за ним й більшість реформованих богословів. Певно, у св. Письмі є багато уступів цілком ясних. Послання Апостолів були писані для громад вірних, тому в великій частині і для людей простих, і велика їх частина така ясна, що кожний простий чоловік може їх добре розуміти. Але є й інші уступи такі неясні, що без проводу тієї непомилкової Учительки, якою є Церква, просто неможливе правильне розуміння їх. Св. Петро виразно учить, що „всьяке пророцтво писання не є ділом власного толкування, бо ніколи не вийшло пророцтво з волі чоловіка, а натхнені св. Духом промовляли святі люди Божі" (II. Пет. 1, 20—21).

Особливим способом про послання св. Павла пише св. Петро: „Улюблений наш брат Павло написав вам по даній йому мудрости, як і в усіх листах, говорячи в них про це, в чому неодне трудно зрозуміти, що невчені й неутвержені перекручують, як і інші писма, на свою власну погибель" (II. Пет. III. 15—16).

Те виключне право св. Церкви давати автентичне пояснення до слів св. Письма, відноситься, очевидно, до цілого св. Письма, але небагато є таких уступів, які св. Церква непомилково пояснила; — в усіх інших, неясних, вільно кожному св. Письмо пояснювати як хоче, але під тією умовиною, щоб його пояснення не протилежало науці віри, або згідному розумінню св. Отців. Закони св. Церкви, які відносяться до пояснювання св. Письма, є для християн — учених богословів і небогословів — радше поміччю, ніж обмеженням свободи, — бо вони обмежують свободу помилкового пояснювання, а тим самим у високому ступні помагають дослідникам-богословам і всім вірним знаходити правдиве значення св. Письма. Правильно каже Корнеллі у своїй Інтродукції (I, ст. 608): „Морський маяк, що морякам у темній ночі вказує дорогу, щоб могли уникнути всі підводні скали й доплисти до пристані, — чи ж обмежує і відбирає їм свободу?"

15. ПРАВИЛО: В околицях, де шириться ересь, душпастирі обов'язані так проповідати, щоб їхня проповідь була успішною обороною віри.

16. ПРАВИЛО: В тих околицях треба влаштовувати окремі Богослуження для навернення відпавших від Церкви людей і до тих Богослужень людей заохочувати, але ніколи так, щоб якимнебудь способом зражувати, або відражувати

17. ПРАВИЛО: В розмовах зі сектантами треба їх не тільки поучувати та відповідати на їхні аргументи і труднощі, але також виявляти християнську любов і велике бажання їхнього добра.

Ч. 10. Праця над зєдиненням Церков.

Працю для зєдинення Церков мусимо вважати за таку, яку Боже Провидіння призначує нам особливим способом. Передовсім тому, що така велика частина нашого народу належить до незєдиленої церкви і носить усі наслідки нещасного роздору, що відірвав від вселенської Церкви всі Церкви Сходу. Будучи в Західній Україні одинокою віткою українського народу, що зберегла св. вселенську віру і византійсько-слов'янський обряд, ми тим більше від усіх слов'ян і католиків можемо зробити для тієї справи, а коли можемо, то й до того зобов'язані; — братня любов зєволює нас до того. А коли до того зобов'язані,

то й до того покликані та можемо числити на ті помочи Божої благодаті, які потрібні для тієї переважної, а такої трудної праці. Вкінці Боже покликання і наш обов'язок можемо пізнавати і в тій сумній для нас обставині, що, може, нікий нарід на світі не терпів стільки від нещасного розєднання Церков, що український нарід. Розділ Церков був і розділом народу на дві частини, що пераз серед релігійних різниць, які їх ділили, не вмів зберігати братньої любови. Розєднання Церков і ті внутрішні роздори спричинили в нашому народі і те історичне нещастя, що з обох сторін ми тратили тисячі вірних, які покидали нас і ставали чужими для нашого обряду та народности й віри. Те історичне нещастя українського народу спричиняє, що зєдинення Церков є неначе потребою нашого народу та одиноким його спасінням. Зєдинене з вселенською Церквою українське благочестя, відмежовуючи нас від єсєдів від заходу і сходу, є — на нашу думку, оперте на історичному досвіді, — одинокою формою релігійного буття, яке нам може заневити свобідний розвій нашої релігійної та національної культури і встергти нас від внутрішніх роздорів та домашньої, братовбивчої війни. Те зєдинення всіх Українців у вселенській вірі і византійському обряді, воно одне лише може нам дати свободу релігійного і культурного життя при всіх політичних формах федерації, злуки, чи союзу з іншими братами слов'янами.

Тому всі ми мусимо вважати працю для зєдинення Церков за наш моральний обов'язок любови Бога, що проявляється у християнській любові ближнього, але також за один із найважливіших конституційних елементів нашого християнського патріотизму. Той християнський патріотизм не проявляється і не може проявлятися у нас ніякою політикою та не може містити в собі ніякої ненависти до наших братів іншого народу. Слухняні Христовому наказові, ми любимо всі народи світа любовю ближнього. Ненависть супроти якогонебудь народу, чи єсєдильної верстви, чи стану ми вважасмо за противну Божому законові, і тому за шкідливу для дочасного й вічного нашого добра. Наш християнський патріотизм у тому одному, що свій нарід, нарід український, любимо християнською любовю більше від інших народів та готові для нього віддати працю цілого життя й саме життя. Той християнський патріотизм не може перешкоджувати нам в обниманні християнською любовю ближнього і тих християн, які за приписами церковного права належать до наших парохій чи Епархій. Тих нечислених католиків византійсько-слов'янського обряду, що належать до народности великоруської, білоруської, польської, німецької, єсєської, чи жидівської, ми не хочемо вднародовлювати. Ми готові сповняти супроти них з яконайбільшою християнською ревністю і любовю наші душпастирські обов'язки, стаючи, за прикладом св. Апостола Павла, „всім для всіх". Ми готові передавати їм Євангеліє в їхній рідній мові і по наших силах помагати їм у зєберіганні й оцінюванні якслід їхніх традицій і звичаїв. Вони всі є нашими братами, бо вони діти одного Отця небесного, що Свого Сина прислав на цей світ, щоб нас грішників спасти.

В праці, якої метою зєдинення Церков, слід передовсім стереттись усього, що може зразити незєдинених та утруднити їм поворот до церковної єдности. І на проповідях і поза ними, священник мусить, говорячи про незєдинену Церкву, чи про православних, уникати і найменшого слова, яке могло б видаватися легковаженням, погордою, гострою критикою, чи загальом браком любови чи зичливости. Люди не розрізняють якслід ненависти гріха від розположення супроти грішників, чи людей, для яких працюється. Те, що проповідник у найкрайшому намірі скаже проти розділу Церков і всього лиха, що з того розділу походить, незєдинені можуть брати як ознаку неприхильности й ненависти до себе, а оскільки більше може їм пошкодити кожна зїдлива і неприхильна критика, чи висказ легковаження, звернений до людей, чи їхньої інституції!

Незєднених не можна називати схизматиками, бо це слово їх образув. Практика Апостольського Престола така, що ніколи ні Східня Конгрегація, ні Св. Отець не вживає цього слова. Говорячи про „православну віру“, треба добре пам'ятати про те основне розрізнення. Тим словом належить називати науку православної Церкви, а не науку богословів. Православна Церква урядово вважає за свою науку науку перших сімох Вселенських Соборів, а та наука це наука вселенської Церкви до XI століття. Так поняття „православна віра“ не є фальшива, а тільки неповна. Вселенська Церква ту науку в XI і XII ст. доповнила дефініціями, визначеннями дальших Вселенських Соборів і Римських Архієреїв. Православна Церква не брала участі в тих Соборах, крім Флорентійського. Тому й не признає їх за Вселенські Собори, але науки, яка була на них проголошена, не заперечує, а навіть не може заперечити з уваги на засаду, якої тримається як Церква, що до проголошення догми віри треба рішення Вселенського Собору, а такого Собору Східня Церква, (як сама признає), не в змозі відбутися. Тому ті дефініції католицької Церкви, яких не приймають незєднені, себто походження св. Духа від Отця і Сина, примат юрисдикції Римських Архієреїв і непорочне зачаття Преч. Діви Марії, це науки, яких православна Церква, як така, не заперечує і не може заперечити. Ті правди містяться в скарбниці церковного Передання, яке збереглося у Церкві, і тому можуть бути доказувані наукою Отців, що жили перед розділом Церков. Хто їх заперечує, стає еретиком в очах католицької Церкви, а його наука є неправославна, бо вона не належить до науки сімох перших Соборів і ніяким Собором не була вирішена, а навіть до деякої міри є противна науці православної, бо противна св. Переданню Церкви першого 1000-ліття, хоч Церква тієї науки ще не була розвинула. Тому хто вчить, що Св. Дух не походить від Отця і Сина, що Римський Архієрей не є головою цілої Церкви й не має примату юрисдикції над цілою Церквою, і ті заперечення вважає за православну віру, той помилується і його наука є неправославна, а що так є, легко не вказати зі засад, признаних самими незєдненими. З цих трьох правд дві перші були здефініювані на Вселенському флорентійському Соборі, який ціла Східня Церква прийняла за Вселенський Собор. Від тієї віри відпала вправді більшість грецьких архієреїв, але не ціла Східня Церква як така. Вона ані не заперечила тих правд, ані не заперечила факту здефініювання їх Вселенським Флорентійським Собором.

Не можемо також заперечувати значення, яке має те слово „православний“, себто правдива думка про віру, і треба народові те значіння пояснювати в проповідях там, де між слухачами є і незєднені; нераз прийде нагода говорити і про противні католицькій і православної вірі еретичні науки богословів і навіть катихизмів Східньої Церкви.

Непорядно вдаватися у зайві полеміки, бо все більше хісна приносить і людей до віри потягає позитивно, а ясне поставлення правд віри. Але до цього належить і ствердження помилковості противної науки, при чому треба підносити, що та наука не є православна, що вона ложно представлена за таку науку. Якщо в богословських часописах прийдеться критикувати, чи полемізувати з такими неправославними науками, треба ж передовсім доказувати католицьку науку по змозі текстами св. Отців, що жили перед розділом Церков, а особливим способом східніх Отців, які для Східньої Церкви є більшим авторитетом.

І нашому народові і незєдненим треба дати ясне поняття того, що є православна віра. Треба їм пригадувати, що й католицька Церква себе називає православною, те слово міститься навіть у каноні Служби Божої латинського обряду (ортодокса фідес), того слова вживають нераз і св. Отці з давніх часів. В нашому обряді те слово приходить у кількох устунях Служби Божої і при інших

відправах, а св. Конгрегація Пропаганди забороняє те слово опускати, або зміняти на інше рівнозначне (Письмо з 19. 5. 1887 год. до Льв. Пров. Сов. 1891 XXXII). Таке пропущення, або зміна могли б бути для нас дуже шкідливі, бо служили б за доказ, що ми перестали бути православними, себто стали католиками шойно в хвилині, коли пропустили те слово в церковних службах.

При розмовах із незєдненими належить уникати також таких бесід, які були б рівнозначні з намовою покинення православної віри, або відречення від неї. Православні вживають того слова всюди там, де ми говоримо про християнську віру. Гадка відречення від християнської віри видається їм безбожною. Незєднені, що приймають вселенську віру, не відрікаються православної віри, але доповнюють її, поправляють її наукою вселенської Церкви. Така гадка значно приступніша для всіх. Авторитет Вселенського Архієрея, головна наука, яка відділює незєднених від католицької Церкви, не може становити труднощі для вірних, які на Україні і Руси від віків привикли підлягати московським патріархам, чи синодам по волі царів, а догма Непорочного Зачаття так виразно записана в наших Богослуженнях, як не менше в проповідях українських богословів, що, здається, немає християнина, який не волів би вірити в непорочне зачаття Преч. Діви Марії, ніж вірити в те, що Вона була зачата в первородному грісі. Наші церковні молитви величають Преч. Діву „дрєсватою, пречистою, преблагословенною, честнїшою від Херувимів...“.

Треба також при сповнюванні церковних обрядів уважати на те, щоб не давати соблазні, чи то байдужим і неточним їх сповнюванню, чи додатками, взятими з латинського обряду, а не опертими на рішення якогось Провінціального Собору. Ми, очевидно, і як АЕпархіальний Собор, і як приватні священники, чи вірні, не маємо ніякого права змінити рішення наших Провінціальних Соборів. Але не маємо також ніякого права нашим авторитетом вводити якісь обрядові зміни, які псууть східній характер нашого обряду і зражують до нашої Церкви незєднених.

З уваги на те ціле положення наш АЕпархіальний Собор мусить дуже усильно поручати цілому Духовенству приготуватися до тієї праці над зєднанням Церков, яка скоріше, чи пізніше напевно буде нам отворена. Ми до тієї праці не підготовані, ані як Церква, ані як її служителі; — кожному з нас треба ще багато працювати, щоб набути і теоретичні відомості і відповідну практику поступування. Належить передовсім пам'ятати, що свята справа зєднання Церков це справа, про яку Христос Спаситель так дбав, що перед Своєю смертю поручав її Отцеві небесному як першу і найважнішу справу в Архієрейській Своїй молитві, висказаній, мабуть, після принесення Хресної Жертви, себто після встановлення Пресв. Евхаристії, висказання обрядової форми, якою приносив Всевишньому жертву цілого Свого життя і хресної смерті. Спомінаючи ту жертву, Христос так молився: „І за них Я посвячую самого Себе, щоб і вони були посвячені правді. І не про цих тільки молю, але й про тих, що задля їхнього слова увірять у Мене, щоб усі були одно як Ти, Отче, в Мені і Я в Тобі, щоб і вони одно були в Нас, щоб світ вірив, що Ти Мене післав, а Я славу, котру Ти Мені дав, дав їм, щоб були одно, як Ми є одно. Я в них, а Ти в Мені, щоб були звершені в одно, і щоб пізнав світ, що Ти Мене післав“ (Іо. XVII, 19—23). Єдність людей між собою, єдність Церкви і єдність Церков, — це дар із неба, про який Христос молився, виходячи на муку, — це дар, який і нам треба випрошувати молитвами цілого життя. Тому більше від усякої іншої праці треба нам молитвами випрошувати з неба розв'язки тієї справи. Христос через ціле життя приносив Себе в жертву небесному Отцеві і безастанно, спомінаючи про ту жертву, епомінав про головну мету тієї жертви. Казав: „Свою душу кладу

за вівці..." і зараз додавав: „І інші вівці маю, що не є з тієї вівчарні, і тих треба Мені привести, і слухатимуть Мого голосу, і буде одно стадо і один пастир” (Йо. X, 16).

І нам треба „класти душу за братів..." (І. Йо. III, 16). І нам треба привести до Христа ті вівці, що не є з „цеї вівчарні". Але щоб це сповнитися, треба в першому ряді постушити так, як Христос казав Апостолам, коли дивлячись на юрби втомлені й опущені, як ті вівці, що не мають пастиря, казав: „Жинво вправді велике, та робітників мало...". Але Апостолам поручав перед усякою працею: „Моліть отже Господина жинва, щоб вислав робітників на Своє жинво..." (Мат. IX, 38). — Тому й постановляємо:

18. ПРАВИЛО: В душпастирській праці кожний священик обов'язаний пам'ятати про справу з'єднання Церков, в наміренні тієї справи жертвувати Служби Божі і заохочувати людей до молитов у тому наміренні.

19. ПРАВИЛО: Кожний священик-душпастир повинен познайомитися докладно і глибоко з усіма богословськими питаннями, зв'язаними з тією справою, та поучувати нарід про важність тієї справи.

20. ПРАВИЛО: Взиваємо всіх наших співбратів, щоб приготувалися до душпастирської праці в Україні і в Росії в хвилині, коли Всемогучому Богові сподобається отворити нам двері до тієї апостольської праці.

21. ПРАВИЛО: В парохіях, або в місцевостях, де живуть серед наших нез'єднених православні, треба нам стерегтися, як небезпечного і шкідливого промаху, великого кроку і слова, яке могло б їх зражувати і від нас відшхатати, а показувати їм словом і ділом любов ближнього. Взиваємо священиків часто заохочувати вірних до любови всіх банжних, навіть ворогів, і перестерігати перед усякою ненавистю.

22. ПРАВИЛО: Архієпархіальний Собор відновляє і одобрює давні Ординаріятські розпорядки, що кожний священик в Архієпархії обов'язаний у першу неділю кожного місяця до недільної служби додавати службу „О з'єдненій Церков" і в щоденних молитвах дуже просити о святі покликання до тієї справи.

23. ПРАВИЛО: Архієпархіальний Собор одобрює прийняту вже в Архієпархії практику — щороку після Йордану, а перед Поклоном Оковам св. Петра відбувати Евхаристійний і Унійний Тиждень, посвячений молитвам о з'єднання Церков, о святі покликання для тієї справи, і проповідям, чи науковим викладам, що мають на меті поширювати знання і оцінення її.

24. ПРАВИЛО: При припинанні нез'єднених до католицької Церкви, слід уживати такої формулки, одобреної Апостольським Престолом: „Я, НН., добровільно прилучуюся до св. Вселенської Церкви Христової. З вірою і любовю приймаю всі правди, які вона визнає в Нікейсько-царгородському Символі віри, в постановках Вселенських Соборів і в науці св. Отців, а зокрема визнаю блаженного Римського Єпископа як наслідника верховного Апостола св. Петра і головного провідника єдиної Христової Церкви на землі.

Ч. 11. Наука віри в селах, де немає священика.

Просвічення світлом Євангелія в селах і присілках, де не мешкає священик, або де і церкви немає, натрапляє на такі труднощі, що вимагають окремої уваги душпастирів, яким ті села повірені, а також і цілого Духовенства деканату. В таких селах у найкращому випадку відправляється Служба Божа щодва тижні, а часто й раз на місяць немає Служби Божої. При нагоді Служби Божої мусить душпастир сповняти всі душпастирські функції: відвідати хворих, часом похоронити, людей вінчати, хрестити, дітей катихизувати і проповідати. При найбільшій ревності та жертвенній праці душпастиря мусить часто бувати

так, що і діти і старші не дістають ні навіть малої частини того, чого їм у християнському житті конечно потрібне. Тому і Декан і деканальне Духовенство, а передовсім сам душпастир мусить дуже старанно обдумувати засоби, якими передасть вірним світло Євангелія. Він буде заступатися і родителями і письменними та побожними людьми, щоб бодай побожні книжки так передавати людям, щоб наука віри могла дійти до кожної душі зокрема. Кожний із нас мусить боятися, що через брак духовного корму науки віри пропаде якась душа і, за словами пророка: „Крови його буде домагатися Бог із наших рук", мусимо про ті заєдбанні не раз душі більше дбати, ніж про ті, що мають досить Божої науки.

Такі дочерні, як їх називали, села є і в тому параженні на заєдбанні, що люди так рідко можуть бути на Богослуженні. При тому треба б Ангелів, а не людей, щоб сповняли III заповідь Божу. А як же може виглядати християнське життя, де та заповідь не є вірно заховувана? Такі села бувають у такому положенні, що багато вірних є звільнені від обов'язку участі в Службі Божій і слухання духовної науки. Бо ті обов'язки накладає церковне право, а церковне право, як людське, не обов'язує тоді, коли його виконання дуже тяжке. Коли село віддалене кілька кілометрів від церкви, в якій відправляється Богослуження, то саме те вже робить сповнення обов'язку недільної Служби Божої таким тяжким, що бодай старші люди від нього звільнені, напевно тоді, коли лиха дорога, а чоловік здоровий, не старий, не може вважати виконання того обов'язку за дуже тяжке, тим то рід тяжким гріхом він обов'язаний бути на Службі Божій у сусідньому селі. А знову, коли вже церковне право не обов'язує, то ще обов'язує кожного без внімку Боже право: День святий святити. Скільки треба усильної праці душпастиря, щоб людей навчити так заховувати Божий закон, щоб не множився той такий небезпечний гріх проти III заповіді Божої. Тому постановляємо:

25. ПРАВИЛО: Декан обов'язаний на деканальному соборчику обговорювати положення тих сіл, де немає церкви, чи священика, і обдумувати засоби до просвічування мешканців світлом Євангелія.

26. ПРАВИЛО: Якщо душпастир, якому таке село повірене, заєдбує проповідь і катихизм та нічого не робить для передавання людям Божої науки, Декан обов'язаний зарядити в тому селі місію, поручити кондеканальним відвідувати такі села й оочому сусідові дати власть у такому селі зорганізувати братство і зарядити все, що треба, щоб діти і люди мали достаточну науки віри.

Ч. 12. Катихизація.

Вірно важний з урядом проповідників є наш уряд катихизів супроти молоді. Може і важніший, бо хто замолоду навчився всіх правд віри і переживався ними та розуміє їх так глибоко, як на те дозволяє розвій його ума, той на ціле життя може лишитися добрим християнином. Йому, вправді, буде треба того духовного корму, яким є для душі Боже слово, але, свідомий його потреби, буде моти сам шукати собі того корму в читанні св. Письма і побожних, добрих книжок. А кому в молодості забракло того духовного корму, той ледве чи колись зможе доовнити той брак; — на ціле життя лишиться він калікою, душею не досить розвинуеною, в якій легко будуть моти переважувати всі пристраси. Тому сміло можна сказати, що ціле життя християнського народу спирається на катихизації дітей.

Також безсумнівна і та правда, що людина потребує тим більшого і повнішого знання правд віри, чим більше розвинений її інтелект. А що поступ культури приносить чимраз більший розвій інтелекту, то мусить із поступом культури рости і міра знання правд Божих, які дітям даємо в катихизмі. Вже перед

світовою війною (1914. р.) німецькі педагоги рішуче твердили, що двох повних годин катихизму на тиждень було замало для німецьких дітей того часу через усі літа початкової школи. Вправді Духовенство вважає за важкий і може найважливіший обов'язок що неділі і свята катихизувати дітей у церкві, але хоч би та катихизація в церкві була ведена найправильніше і тривала повну годину, ми нею давали б ледве 4-ту частину того, чого треба, і то тільки тим дітям, які могли би стати приходити на той недільний катихизм. При найбільшій участі людей у недільних Богослуженнях ще лишилася велика кількість дітей, які не можуть прийти до церкви. Катихизація буває після Вечірні, і діти, які були рано в церкві, пополудні ледве чи можуть вернутись. А скільки то таких, яким задалеко до церкви, скільки то таких, які мусять пасти худобу, скільки тих тижнів, у які до церкви не пускають морози, лиха дорога, брак теплої одежі або чобіт, недуга. Коли те все візьмемо під увагу, здається, треба буде сказати, що годинна катихизація в неділі це 5-а або 6-а частина того, чого дітям конечно треба, і що велика частина дітей не дістане у тій катихизації ні 1% того, чого їм треба. Щоб душпастир здав собі справу з того, чого дітям треба, мусів би в часі, в котрім учить катихизму в церкві, бути в змозі обходити село, вступати до всіх хат, піти на всі пасовища і з олівцем у руках рахувати, чи поза церквою немає більше дітей, ніж у церкві. Коли сам того не може зробити, повинен через довіреного собі чоловіка придивитися тій справі, мусить більше шукати неприємних дітей, ніж тішитися присутніми.

Очевидно, потягнути дітей, щоб їх більше приходило, може тільки заохоту, а ніколи ніяким примусом. Та заохочувати мусить усіми можливими способами, хоч би призначуючи на ту ціль якусь суму з церковної каси (з провізорами, чи радою) на образці, хрестики, тощо. Добрий душпастир буде часто ридчати пригадувати їх обов'язок дбати про те, щоб діти були в церкві на катихизації, шукати помочи в братствах, вибере собі зпоміж найліпших членів братства катихистів, які помагали б учити катихизму дітей та вишукували б тих дітей, які ще катихизму не знають.

27. ПРАВИЛО: Кожний душпастир обов'язаний в усі неділі й торжественні празники року катихизувати дітей у церкві. Залишення того обов'язку через місяць з ряду без канонічної перешкоди є важкою провинною. Оправданням є недуга, або законна відсутка отримана з Ординаріату.

28. ПРАВИЛО: Кожний священик крім цього обов'язаний дітей учити катихизму так, щоб кожна дитина в літах від 8—12 року життя мала щонайменше 4—5 повних годин науки релігії на тиждень.

29. ПРАВИЛО: В тій науці вільно душпастиреві заступатися батьками, старшими дітьми і сестрами дітей, але при тому він обов'язаний так пильнувати науку тих своїх заступників, щоб мав моральну певність, що наука віри дійшла і просвітила кожну дитину зокрема.

30. ПРАВИЛО: Душпастир обов'язаний поучувати батьків про той їх обов'язок і помагати в його виконанні.

31. ПРАВИЛО: Кожний душпастир обов'язаний заохочувати дітей до усього і частих молитов про Мудрість з неба.

Ч. 13. Виховання катихистів.

До помочи в науці катихизму мусить душпастир виховати собі добрих катихистів, активних і охочих до тієї праці молодих мужчин і жінок, які при душпастирі навчилися б і самі добре катихизму та способу передавання його дітям. Передовсім вистаряється для них о канонічну місію для навчання релігії. На час війни така місія уділена Ординаріатом усім тим, котрих місцевий душпастир ви-

знає за відповідних. Само собою розуміється, що жінки і дівчата можуть рівно добре, як і мужчины, мати таку місію. Усі монахині в дійсності вже таку місію мають, як і всі монахи.

Відповідними треба признати всіх правдиво побожних, письменних і щирих, до Церкви й віри прив'язаних молодих господарів, чи молодців, жінок та дівчат, які хотіли б добровільно прийняти на себе той обов'язок. Вони повинні відзначитися побожністю і катихизм не тільки самі добре знати, але й при душпастирі навчитися добре катихизувати. Обов'язок душпастиря — вибрати й виховати собі таких помічників. Праця над їх вихованням принесе обильні овочі, тому не треба тієї праці жалувати. Вона лучиться з працею організації братства, бо важним завданням братства є якраз зайнятися вихованням дітей, чи радше помічу, яку може дати родителям у вихованні дітей. Ревніших і ліпших катихистів слід відзначити перед людьми і старатися для них про якусь нагороду, чи похвалу з Ординаріату.

Ч. 14. Умовини успішного просвічування світлом віри парохії.

Першою умовиною нашої проповіді, без якої наші науки не можуть принести ніякого хісна, а навпаки можуть принести велику шкоду, це те, щоб ми, за словами св. Ап. Якова (1, 22), були „виконавцями слова, а не тільки слухачами, обманюючи себе самих“. Мусимо проповідати передовсім прикладом цілого життя, щоб ми могли проповідати Євангеліє і словами. Ісус Христос дуже гострими словами картає книжників і фарисеїв, у котрих теорія і наука була далеко від практики життя: „Бо вижуть важкі титари і кладуть їх людям на плечі, а самі і вальцем своїм не хотять їх рушити“ (Мат. XXIII, 4). А Ап. Павло так картає гордих жидівських учителів: „Отже ти, що навчавиш іншого, себе самого не навчавиш; ти проповідавиш, щоб не красти, а крадеш; ти говориш, щоб не чужоложили; ти бридишся ідолами, а поповняєш святотатство; ти хвалишиш в законі, а переступленням закону зневажавиш Бога. Бо імя Боже через вас хуляється між поганями, як написано (Іса. LI, 5; Єзек. XXXVI, 20).

Ще в більшому ступні шкодить вірним християнська проповідь, якій противить приклад проповідника, бо всяке фарисейство, облуда — протинні Євангелію. Люди тільки з трудом можуть виконувати приказ Христа, який перестерігаючи перед книжниками й фарисеями, що засіли на Мойсєєвому сидищі, каже: „Отже все, що тільки скажуть вам, робіть і заховуйте, та по ділах їх не робіть, бо говорять, а не роблять“ (Мат. XXIII, 2—3). Для людей вимовніша і більш переконлива проповідь прикладу, ніж гарні бесіди. А вороги Христової віри використовують те положення, і тим аргументом більш, ніж яким-небудь іншим, відводять людей від віри: „Яке поступування, така й віра“. І ми самі даємо їм у руки можливість підкопувати авторитет Церкви і нашими ділами доказувати, що слова наших проповідей обманливі. Тому мусимо всім нашим собратам пригадати наш святий і великий обов'язок давати в усьому святий приклад християнської праведності людям. Навіть незначні й неспівомі наші промахи соблазняють вірних і пошкодять людям, пошкодять Божій справі в їхньому житті. А що промахи трапляються і праведним християнам, тому ми обов'язані в християнській праведності шукати досконалости. Хто з нас вдоволяється посередньою праведністю, кому вистачить стеретися тяжких гріхів, той буде наражений на те, що в якомусь поодинокому випадку дасть лихий приклад. Заховуючи тільки те, що конечно, не доведемо людей до того, щоб вони те саме робили, бо не можемо вимагати від людей, щоб були вірні своїм учителям; це ж неначе закон природи, що учень приймає тільки частину того, що вчитель дає. До нас звернені слова Христа: „Будьте звернені, як і ваш Отець

небесний звершенний" (Мат. V., 18). Ставлячи нам за приклад безконечну досконалість і святість Бога, Христос вимагає від своїх учеників незвичайно багато, жадає того, що видається неможливе, або радше накладає обов'язок бодай бажати звершеності і до неї працею цілого життя змагати. Коли вже в Старому Завіті Бог жадав від людей святості, і той приказ стільки разів повторяв, то оскільки більше жадає тієї святості від нас.

До Авраама Бог говорив: „Живи передо Мною і будь звершений" (Бит. XVII, 1), а до всіх казав: „Будьте святими, як Я святий" (III. Мойс. XI, 44), „Будьте святі, бо Я святий, Господь і Бог ваш" (III. Мойс. XIX, 2), „Освятуйтеся і будьте святі, бо Я є ваш Господь і Бог" (III. Мойс. XX, 7), „Ви мусите бути Мені святими, бо Я святий, ваш Господь" (III. Мойс. XX, 26), „Ти наряд наряд святий твому Господеві і Богові" (V. Мойс. VII, 6 і XIV, 2).

Хто ж має бути народом святим, як не Христові священники? Хто ж виконає прикази Євангелія бути звершеними, коли священники ними не будуть! А Євангеліє це ж наука звершеності! До всіх вірних говорив Апостол: „Злобою будьте дітьми, а умами будьте звершені" (I. Кор. XIV, 20), а цілий закон Євангелія охоплює цими словами: „Будьте наслідувачами Божими, як улюблені діти" (Єфес. V, 1), „Бог покликав нас до святості" (I. Сол. IV, 7).

До тієї святості обов'язує не тільки закон Христа, але й природне та кочене в нас бажання, щоб наша проповідь була успішна, щоб Бог нашу душпастирську працю благословив. Не в нашій силі так говорити, щоб наші слова трапляли до людських сердець, доводили грішників до покайня, запалювали їх любов'ю Бога і ближнього. Тільки Божа благодать може надати нашим словам ті прикмети, а ту благодать вона дає в міру нашої святості і святості наших молитов.

Тому всіми силами стараймося бути людьми молитви і в молитвах багато просім про успіх нашої праці, про силу нашої проповіді. А передовсім кожної днини просім про дар мудрости з неба. Та мудрість торжественно обіцяна Богом устами Ап. Якова (I, 5). Ми легковажили б ту безконечно цінну обітницю, якщо не вноминалися б про той нам, душпастирям, такий потрібний дар. А коли просимо про Божу Мудрість, уживаймо слів, які з Божого натхнення подає нам Мудрець Старого Завіту: „Пришли її (Твою Мудрість) зі святих Твоїх небес і від престола Твого величства, щоб була зі мною і зі мною трудилася, щоб я знав, що Тобі подобається" (Прем. IX, 10). Мудрець просить про дар ще безконечно цінніший, ніж дар мудрости, що є тільки найвищою прикметою людського розуму, бо просить, щоб сама іпостатична Божа Мудрість, саме Боже Слово, предвічний, безконечний Бог жив у його душі і з ним разом працював. Тим даром уже не є прикмета розуму, але сама присутність Божого Слова при нас і в нас, тому це дар, що переходить усякі людські поняття і перевищає навіть ангельський спосіб говорення.

Крім усильної і беззастанної молитви працюймо над своїми проповідями, а передовсім високо ціним той уряд проповідників, страшний для самих небесних Ангелів. Від способу, в який сповняємо те наше посланництво, залежить у великій мірі рівень християнського життя в нашій Церкві і в народі. Чи ж це не чудо Божої доброти для нас, що ми, марні і слабкі, а так часто грішні люди, ще живемо на цьому світі і ходимо по цій землі, поставлені в такому високому достоїнстві, що маємо голосити Божі слова й науки, які всевідучий Бог вкладає в наші уста. Оцінюючи те достоїнство проповідників, працюймо над тим, щоб наші проповіді були бодай у часті достойні у величі і святості науки, яку людям передаємо і яка має людей спасати і вести до неба. Тому постановляємо:

32. ПРАВИЛО: Проповідники обов'язані давати вірним приклад святого внутрішнього і зовнішнього життя та відзначатися чеснотами й добрими ділами християнського життя.

33. ПРАВИЛО: Поручасмо часто сповідатися, щодня найменше впродовж пів години робити розважання, відвідувати часто Ісуса Христа, укритого в Найсв. Тайні, щодня робити іспит совісті.

34. ПРАВИЛО: Занедбаня одної з трьох сповідей у рік, поручених вірним, є тяжкою провинною, яка робить священника нездібним до проповідничого уряду.

35. ПРАВИЛО: Кожний проповідник повинен щонайменше раз на три роки робити духовні справи впродовж найменше п'ятих днів.

М. О. ч. 105.

ДО РЕГУЛЯМІНУ СОБОРУ

Ріжниця, яка заіснувала поміж текстом правил Собору з 1940 р. у виданні в „АЕп. Відомостях", ч. I, з 1942 р., а текстом тих же правил виданих на цикльостилію ще за більшовицького режиму, тепер вже вияснена.

Рішенням передсоборової Комісії була застережена змога зробити стилістичні поправки в тексті правил, а не було сказано, в якій хвилі текст вже не допускає ніяких змін.

Потрібне впорядкування тої справи. Тому постановляємо, що всякі стилістичні поправки, що їх уважається кінчними або корисними, мусять бути зроблені перед хвилею, коли передсоборова Комісія після дискусії правил рішає предложити їх підготовчій сесії Собору. Текст, прийнятий передсоборовою Комісією і підписаний протонотарем та одним або двома секретарями Собору і, по змозі, проголошений вивішенням на дверях Катедри, може бути змінений і поправлений тільки підготовчою сесією Собору. Передсоборова Комісія могла би своє рішення реасумувати і цофнути правила вже призначені для підготовчої сесії Собору, але може зробити це лише з якоїсь важкої причини і то одностайним рішенням, яке відтак було б potwierжене Ординаріатом.

Правила, предложені передсоборовою Комісією, підлягають дискусії. В засадничих питаннях, себто, коли йде про правило, що пригадає Духовенству якийсь принцип віри або моральної богословії, дискутується лише питання, чи це правило предложити торжественній сесії Собору чи ні. — При правилах, в яких йде про нові обов'язки Духовенства, або в яких нормується їх душпастирську працю чи християнське життя вірних, під дискусією підпадає питання чи, і з якими есентуальними змінами предложити правило. Після ухвали підготовчої сесії Собору правила з підписами і пренотациями нотарів і секретарів, які стверджують, що правила вже прийняті підготовчою сесією, будуть знову проголошені вивішенням на церковних дверях. Тоді недопустима вже ніяка, навіть стилістична зміна в тексті.

Наколи би друга підготовча сесія рішила якусь зміну вже ухвалених правил, мусів би протонотар зі секретарями запотувати це на тих самих примірниках, на яких potwierдили рішення підготовчої сесії щодо первісного тексту. Іншими словами: якийнебудь документ, підписаний соборовим нотарем, є тимсамим усуненим від всякої можливої поправки чи зміни, — так само, як нотаріальний акт, підписаний цивільним нотарем. Перечеркнення, додатки, дописки або зміни тут недопустимі. Той принцип, який мусить бути захований в усіх урядових документах, як також церковних судів, є великої ваги. З браку точного заховання

того припису дипломатички дійшли ми були, — на Соборі 1940 р. — до сумнівів, чи два правила були ухвалені, чи ні, і чи яке інше правило було ухвалене в одному, чи другому тексті.

Пропущені і змінені через ошибку правила пропозити просинодальна комісія ще раз підготовній сесії Собору, а та, евентуально, торжественній сесії.

Беручи під увагу потребу одностайної стилізації і поправної української мови та стилю постановляємо, що передсоборова Комісія, передискутувавши дані правила, передаватиме їх вибраному зпоміж своїх членів україністові на цілий тиждень і після його стилістичних поправок рішатиме квестію, чи правила пропозити підготовній сесії Собору. Наколи би та підготовна сесія зробила багато змін у правилах, тоді правила вдруге вернуть до стиліста на тиждень і щойно наступна підготовна сесія Собору рішить справу, чи правила пропозити торжественній соборній сесії. А що правила і перед і після першої підготовної сесії є проголошені як пропозиції вивіщенням на дверях Катедри, то всі священники, читаючи їх, мають можливість запропонувати стилістичні поправки, але тільки до часу дефінітивної постанови підготовної сесії.

У Львові, 20. лютого 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

М. О. ч. 106. В СПРАВІ МЕТРИКАЛЬНИХ КНИГ У ПАРОХІЇ.

Всі Парохіяльні Уряди повідомлять негайно Митр. Ординаріат:

1. Котрі річники метрикальних книг (хрещених, вінчаних і померших), так матерної, як і дочерних церков відібрані зі Заксу і в якому стані?
2. Чи відібрали теж „Статус анімарум“?
3. Яких, евентуально, томів метрикальних книг іще не одержали — і де вони є?

Відібрані книги метрикальні треба переглянути, чи не бракує у них карток. Якщо бракує, треба подати, скільки бракує позицій з даного року чи місяця.

У звідомленні треба подати теж, які роки обіймає кожний том.

Звідомлення ці пересилають Парохіяльні Уряди своєму Деканальному Урядові, а цей перешле звідомлення цілого Деканату Митрополічому Ординарітові до кінця квітня ц. р.

М. О. ч. 107. В СПРАВІ МЕТРИКАЛЬНИХ КОПІЙ.

Копії метрик — почавши від 1939 р., треба надіслати через Деканальні Уряди Митр. Ординарітові по кінець липня ц. р. Пригадусться, що копії мають бути коляціоновані, — з підписом коляціонуючого.

Подається до відома, що друки на метрикальні копії вже друкуються. Зі замовленнями треба звертатись до Консист. Канцелярії.

Деканальні Уряди допильнують, щоби ті поручення були точно вповнені.

М. О. ч. 108. В СПРАВІ ПОСВІДОК.

Митрополічій Ординаріат звиває всіх ОО. Душпастирів не робити ніяких труднощів при видаванні посвідок вірним, що виїздять на роботи до Німеччини. Всякі надужиття будуть строго карані.

М. О. ч. 109. В СПРАВІ ТВЕРЕЗОСТИ, ОЩАДНОСТИ Й МОРАЛЬНОСТІ.

Митрополічій Ординаріат поручає всім ОО. Душпастирам звертати вірним увагу в проповідях на страшні наслідки пиянства та заохочувати до тверезости й повздержности по вказівкам поданим в Арх. Від. 1917 р, ч. IX., стор. 95., ч. 4073., 1915., ч. VI., стор. 56, ч. 2866., 1914., ч. III., стор. 20., ч. 12501/13. і 1904, ч. XVII., стор. 199, ч. 103. ОО. Душпастирі познакомяться з вище загаданими відозвами, порушать справу тверезости на деканальних соборчиках та своїм приміром, вступаючи до союзів священників абстинентів, видінуть на вірних, щоби занекали страшний і шкідливий наліг пиття алькоголевих напоїв, які не тільки нищать здоровля, але спричинюють матеріальну нужду і так вже убого нашого народу.

М. О. ч. 110. В СПРАВІ СВЯЧЕНЬ.

Митрополічій Ординаріат подає до відома всім Абсольтентам Богосл. Акад., які внесли прохання о уділення їм свячень перед війною, значить в р. 1939, — що їх подання будуть розглянені, якщо поновлять свос прохання.

М. О. ч. 111. В СПРАВІ ДУХОВ. ВПРАВ У ШКОЛАХ.

Подається до відома Всеч. Духовенства, що Шкільна Влада (Відділ Знання і Науки) письмом з дня 16. III. 1942. Ч. 3448/42 дозволяє на триденні духовні вирави у всіх українських школах перед Великоднем.

Від Гр.-Кат. Митрополічого Ординаріату.

Львів, 24. III. 1942.

Парохія до заміни.

Парохія Скоморохи Старі, Галицького деканату (почта і залізнична стація 1 км. у прилученій: Підшумлянці) з родинних оглядів до заміни.

Зголошення слати: Гр.-Кат. Уряд Парохіяльний в Скоморохах Старих, п. Підшумлянці.

ХРОНІКА

До звязи Духовенства Львівської АЕпархії прийнятий зі Станіславівської Епархії: о. Апольтон Сімович, Крилош. Каменецької Капітули.

Відпустительну грамоту до Станіславівської Епархії одержав: о. Тадей Галькевич, б. завідатель Цінева, дек. Рожнітівського.

До праці у гр. кат. Духовній Семінарії приділені:

- о. Апольтон Сімович,
- о. Володимир Фуринович,
- о. Михайло Левенець.
- о. Труш Йосиф.

Іменування.

Регістрантом гр. кат. Митроп. Консисторії іменований (від 8. VIII. 1941 р.) о. Константин Стисловський.

МІСІЮ НАВЧАННЯ РЕЛІГІЇ ОДЕРЖАЛИ:

- Тимчишин Ярослав, упр. школи в Митниці, парохія Корсів дек. Броди.
 Бегота Василь, упр. школи в Коцурові, дек. Бібрка.
 о. Давосир Григорій, катихит, Камінка Струмилова.
 о. Харина Мирослав, Львів, Торговельна школа.
 о. Годуньо Осип, Львів, Ремієнча школа.
 о. Клюс Іван, Львів, Хемічна школа.
 о. Шараневич Омелян, Бережани.
 о. Гаврилишин Ілля, Стрий, Гімназія і Торговельна школа.
 о. Наронняк Зиновій, Стрий, Вселюдні школи.
 о. Шпитковський Станислав, Львів, Технічна школа.
 о. Павлович Зенон, катихит у Черниці, дек. Миколаївського, господ. школа.

ДУШПАСТИРСЬКІ ПОСАДИ ОДЕРЖАЛИ:

- о. Потурняк Степан, сотр. в Добриводах, дек. Збаразького.
 о. Кушинський Степан, завід. в Труханові, дек. Любінецького.
 о. Якимів Михайло, завід. в Дубівцях, дек. Збаразького.
 о. Іжан Богдан, завід. в Полоничах, дек. Глинянського.
 о. Шуст Ярослав, завід. у Вишняках, дек. Глинянського.
 о. Сенів Михайло, доїжджаючий завідаєтель в Богданівці, дек. Глинянськ.
 о. Рудин Володимир, завід. в Дичкові, дек. Тернопільського.
 о. Боднарчук Михайло, доїждж. завід. в Дідушицях малих, дек. Долишськ.
 о. Саляк Василь, доїждж. завід. в Уїзді, дек. Рогатинського.
 о. Вовчик Вінцентій, завід. в Ялинковатім, дек. Тухлянського.
 о. Лабенцький Маріян, завід. в Дубі, дек. Перегінського.
 о. Гринчишин Іван, завід. в Демні, дек. Миколаївського.
 о. Др. Стасюк Омелян, у диточому будинку у Львові.
 о. Милевич Ярослав, у шпиталі у Львові.
 о. Сембай Тимотей, у шпиталі у Тернополі.
 о. Федунік Ярослав, завід. у Скоморохах нових, дек. Галицького.
 о. Куницький Корнило, завід. у Дубівцях, дек. Галицького.

РУКОПОЛОЖЕННЯ ОТРИМАЛИ:

- 1939 р. 2. IV. Ванджала Теофіль,
 Вербовський Василь,
 Ліщинський Степан Аленсандр,
 Матусевич Михайло,
 Пиріг Михайло,
 Сенківський Володимир,
 Станімир Василь,
 Юревич Евген,
 Яцкевич Лев.
 1939 р. 25. IV. Гарасимів Аленсандр,
 Журовський Василь,
 Куленій Лев,
 Сидоран Микола,
 Телішевський Дмитро,
 Труш Осип.

- 1939 р. 29. X. Дейнега Микола Нінанор, Схимонах Студ. Уст.
 Пристанський Михайл Меланій, Схимонах Студ. Уст.
 Стек Михайло Марко, Схимонах Студ. Уст.
 Іванюк Онуфрій.
 1940 р. 28. I. Коструба Теофіль Іван, ЧСВВ.
 Шульган Кирило Кипріян, Схимонах Студ. Уст.
 1940 р. 19. V. Лецишин Василь Всеволод, Схимонах Студ. Уст.
 1940 р. 16. VI. Будзінський Григорій Герман, Схимонах Студ. Уст.
 1940 р. 28. VII. Домбровський Ангел.
 1941 р. 12. I. Порендовський Лев Агенор.
 1941 р. 16. III. Дідин Володимир.
 1941 р. 6. VII. Фреїв Осип.
 1941 р. 27. VII. Гадзевич Омелян.
 1941 р. 3. VIII. Цегельський Артим.
 1941 р. 28. VIII. Грицишин Михайло,
 Дурбак Роман,
 Загульський Лев Маріян,
 Лиско Роман Іляріон,
 Мельник Роман Евстахій,
 Хома Ярослав,
 Янчинський Григорій.
 1941 р. 28. IX. Гринчишин Іван,
 Ковч Сергій Дмитро,
 Когут Микола,
 Хома Володимир.
 1941 р. 5. X. Голейно Петро,
 Остапович Богдан Володимир,
 Романчук Володимир,
 Смаль Павло.
 1941 р. 23. XI. Войновський Маріян,
 Потурняк Остап,
 Федунік Ярослав Минола.
 1941 р. 28. XII. Боднар Роман,
 Бучацький Антін,
 Ваньо Володимир,
 Грицай Семен,
 Лабенцький Маріян,
 Ратич Борис,
 Сірно Ярослав,
 Чорний Тарас,
 Яськевич Ярослав.
 1942 р. 12. II. Лазарун Мирослав,
 Лемцьо Володимир,
 Назаревич Андрей,
 Пристай Микола,
 Федорович Зенон,
 Фуртак Петро,

1942 р. 15. Ш.

Іваник Евген,
Коваль Павло,
Косар Антін,
Легінь Ярослав,
Люнас Михайло,
Матвіїв Іван,
Процишин Василь,
Стебельський Василь,
Щур Богдан,
Мицько Омелян.

ПОМЕРЛИ

1. о. Охримович Остап, парох Дичкова, дек. Тернопільського 7. XII. 1941.
2. о. Целевич Іван, пар. Бязи, дек. Болехівського 17. III. 1942.
3. о. Побоярський Лука, б. завід. Хащовання, дек. Тухлянськ. 27. III. 42.
4. о. Фільварнів Микола, ювілят, парох Демні, дек. Миколаїв. 11. IV. 42.

Їх душі поручається молитвам Духовенства АЕпархії.
Імена їх вписані в АЕпархіяльний Помяник.

Надавець:

Канцелярія гр. кат.
Митр. Ординаріату
Львів, Пл. Юра 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного

пошта _____

(Дистрикт Галичина)

Видас: Гр. кат. Митроп. Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзедзи.
Митрополіта друкарня „СТУДІОН“, у Львові, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

ИП 21593
Р.55 1942 г. 3-4

Львівські Архієпархіяльні Відомості

РІЧНИК LV.

Львів, Травень 1942 р.

Ч. 5

ЕПИСКОПСЬКИЙ ЮВІЛЕЙ ПАПИ.

Дня 13. травня ц. р. припадає 25-та річниця єпископської хіротонії Папи Шія XII. З огляду на воєнні часи і на терниня майже цілого людства, св. Отець не бажає собі жадних зовнішніх проявів, якими би християни схотіли виявити Зверхникові Вселенської Церкви свої почування і побажання. Св. Отець відправить тільки того дня торжественну Службу Богу в базиліці св. Петра, а ціла Церква буде лучитися з Папою своїми молитвами і жертвами. До того самого і ми заохочуємо вірних.

Молитви за св. Отця є не тільки знаком приналежності до вселен. Церкви, але через те саме й виявом відданості для Всевишнього Бога за той неоцінений дар, як теж і любови до Христового тіла, якого Намісник Христовий є зверхником і головою. А любов до Церкви — це перша і найважливіша частина любови ближнього, а через те й найвищий прояв любови Бога. Ми вправді молимося кожної днини, при кожному Богослуженні за Вселенського Архієрея і за св. Вселенську Церкву, але треба і нашим вірним пригадувати вагу тої молитви і самих себе заохочувати до того, щоб в тую молитву вкладали ціле серце.

Ніколи не можемо заперекати пригадувати собі тої пресвятей і великий обов'язок любити ближнього: „По сім пізнати діти Божі і діти диявола. Кожний, хто не чинить справедливости, не є від Бога, і хто не любить свого брата. Бо се є звичення, котре ви чули від початку, щоби ви любили один одного. Не як Каїн...“ (І. Йо. III, 10—11). „Ми, знаємо, що ми перенесені від смерти до життя, бо любимо братів. Хто не любить брата, перебуває в смерті“. (тамже 14. стих). „Улюблені, любім один одного, бо любов є від Бога і кожний, хто любить, від Бога родився і знає Бога. Хто не любить, не анає Бога, бо Бог се любов“ (І. Йо. IV, 7—8). — Любов до ближніх, до всіх ближніх, до всіх людей, за яких Христос проляв Свою Кров, найліпше проявляється у молитвах за Церкву і за її Зверхника, Римського Архієрея.

Кожна людина з природи бачить лишень то, що безносередньо її обходить. Тим то навіть у добрих християн любов ближнього сягає так далеко, як зір. Любимо передовсім тих, що нам найближчі, з якими живемо, що їх в житті наче потребуємо. Закон Христа підносить ту слабу людську волю і розтягає її любов до цілого світу. Христос учить обіймати любов'ю ціле людство, разом зі всіми ворогами і з тими, що нас кривдили і кривдять. Така Христова любов є сповненням цілого закону (Рим. XIII, 9). Хто любить, сповняє усі заповіді Божі. В тім однім слові замикається ціла наука Христа і ціла християнська праведність: „Бо весь закон виповняється в одному слові: Люби ближнього твого, як себе самого“ (Гал. V, 13). Тому Христос називає заповідь любови: „Своїм законом“ і бажає, щоби люди по тім пізнавали Його учеників.

Любов наша до ближніх має бути така, як любов Христа, — аж до відання життя за них, до проляття крові. „Нову заповідь даю вам, щоби ви любили один одного. По сім спізнають всі, що ви мої ученики, коли любов матимете між собою“ (Йо. XIII, 34). А що Він свою душу положив за нас, то і нам треба класти душі за братів (І. Йо. III, 16). Молитва за Церкву — то саме щиро такої любови до всіх людей. Коли молимося за Церкву, тоді наша молитва має значення

Львівська державна наукова бібліотека
№ 6542

АН України

ня, що бажаємо усім людям тих ласк і Божих дарів, які дає Церква. Бажаємо їм пізнання Євангелії, що його Церква проповідує, достойного припинання св. Тайнств, які Церква роздає, праведного християнського життя, що його дорогою веде Церква, і всіх тих ласк християнського життя, які випрошують нам молитви усіх вірних за Церкву і за ближніх.

Нехай же наші щоденні молитви за св. Отця, за Єпископів, за Церкву будуть дійсно проявами любови ближнього! В цьому дусі 13. травня, або в день Христового Вознесіння всі Отці Душпастирі відправлять Службу Божу в намірених звуки своїх молитов з молитвами вселен. Архієрея. Будемо просити для Него Божої мудрости з Неба, так дуже потрібної в цих незвичайних тяжких часах; помолитимемо про здоров'я і довге життя та про Боже благословенство для всіх намірів і праць Його для добра Вселенської Церкви. Відповідною проповіддю, при якій Душпастирі перечитають не наше коротке слово, пояснять народові вагу тієї лучби зі Вселенським Архієреєм в Його намірах і молитвах та заохотять людей до жертви, хоч би й найменшої на „гріш св. Петра“. В тих складках більше йде про намір наших сердець, як про дійсну жертву. Покищо грошей не можна післати до Риму; перешлемо їх тоді, як буде можна. Нехай кожний вірний дасть хоч би й найменшу лепту. Нею лучиться він з Церквою і проявляє щире серце для свого найвищого церковного Зверхника.

Писав 17. IV. 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит вр.

МАРІЯ — МАТИ.

„Не маємо іншої помочі, не маємо іншої надії крім Тебе, Пресвята Діво“.

Коли серед найтрудніших і найтяжчих обставин упадемо майже під тягарем хвилі, коли до страждань, спричинених війною, прилучається минулорічний неврожай, осінні повені, голод, пошесть п'ятнистого тифу і, зі всіх язв найстрашніша, язва злочинів добровільно сповнюваних нашими людьми, — тоді проповідник Божого слова, що має давати вірним потіху та піддержувати їх на силах, не знаходить відповідних слів, як слова тієї молитви до Пресв. Діви.

По всіх церквах зачинаються саме Марійські щоденні Богослуження, що триватимуть через цілий місяць травень. Всевишньому Богові слава, що дав нам діждатися Великодних Свят, Світлого Тиждня, П'ядесятиці і тих Богослужень, в яких серед болю і терпіння прибігаємо просити помочі у нашої Матері Марії.

Тяжко діткнула нас Господня рука, бо сьогодні не тільки в болю та терпінні, але зі стидом і почуттям власної вини стаємо перед Божим Престолом. Почуття злочинів, сповнених нашими вірними, це таке бремя, що дійсно не знаходиться інших слів, як слова: „не маємо іншої помочі, не маємо іншої надії“.

Годі це просто зрозуміти, щоб у хвилі, коли від заховування Божої заповіді зависить уся наша будучність, коли від нашої праведности залежить, чи будемо засуджені на смерть рабами, чи свободними і щасливими громадянами, — щоб поміж нашими дітьми найшлися люди, до того ступеня нерозумні і несовісні, що на весь нарід стягають тяжчі ще Божі кари!

В хвилі, коли весь нарід терплять, коли від Всевишнього очікує милосердя, знаходяться люди досить безбожні, що своїми злочинами не бояться здержувати від народу Божого благословенства та важуться стягати на нього чимраз більші і тяжчі Божі кари!

В такому положенні одна Пресвята може спасти нас. Сьогодні треба цілого могутнього Її заступництва, щоб воно здержало від нас Божий гнів і ви-

прошувало для пуждених грішників і для тих, що їх руви сплямлені кров'ю, милосердя й ласку навернення.

Коли під большевиками вороги Церкви виступали ясно з наміром знищення Церкви і християнського народу, здавалося, що тоді християни почали розуміти, чим віра, вічне спасіння і Божа благодать. Люди горнулися до церкви; навіть такі, що цілими літами не сповідалися, спішили до сповідальниці, щоб оскарженням себе самих у св. Тайнстві Покаяння, помиритися з Богом і достойно приступити до Найсвятішої Евхаристії. Сьогодні, коли знову вільно уже священникам учити дітей катихизму, коли можна ходити до церкви без нараження на прикрості, — ревність уже слабне; люди зачинають менше дбати про церкву і знову є вже такі, що найсвятіше Пасхальне Причастя відкладають на пізніше, а навіть, стративши через тяжкий гріх Божу благодать, не спішаються з покаянням. Хто ж у такому положенні допоможе нам, душпастирям, так промовляти, щоб пробудити тих, що сплять і отворити очі засліпленим, які не бачать на що наражаються своєю байдужністю, відкладаючи з дня на день покаяння?! Одна Преч. Діва, Мати милосердя, може саме дати нам, душпастирям і проповідникам, такі вогненні слова, щоб ними праведних і побожних людей запалити вогнем Божої любови, а грішників перейняти страхом перед Божим судом.

Вона ж, Преподобна Діва, Мати І. Христа Бога і Спасителя, Вона стояла під хрестом у хвилі, коли Христос умирав і лучилася з Ним у кривавій Жертві Голгофти за гріхи людства! Ніхто ж не розумів так глибоко, як Вона, намірів Христа в тій Жертві. Стоячи під хрестом, Вона зі Сином своїм ту Жертву приносила і зі Жертвою Його дучила свою жертву. Способом для нас непонятним, але певним, Вона ділилася з Христом Його мукою, терпіла з Ним, терпіла в душі усіма Христовими терпіннями, — терпіла таким безмірним, таким глибоким терпінням, що те терпіння не було менше, як коли б була переносила своїм тілом, цілу Христову муку. Во терпіння душі можуть бути більші, ніж найбільші терпіння тіла; душа може відчувати такий безмірний біль, що той біль робить тіло просто невражливим на п'який біль. Душа може переходити такі внутрішні муки, може бути такою розп'ятою, такою опущеною, такою розшкентеною, що й найбільші терпіння тіла в її очах є нічим. Біль душі поглотує її цілу; душа під тягарем болю така розторожена, така рознята, що на все забуває, й не відчуває хоч би й найбільших мук тіла. Вона тоді неначе не має ані сил, ані спромоги звертати уваги на те, що могла б тілом чи в тілі терпіти. Такою мусіла бути й мука Преч. Діви Марії, коли стояла під хрестом.

Певно ні одна мати на світі не любила своєї дитини так, як тая Мати любила свого Сина.

Передовсім тому, що той Син заслугував на таку любов. Його доброта, краса й велич, Його безконечні прикмети душі і тіла, Його лагідність зняття при геройській силі вождя і велиття, Його терпеливість дитини, простота голуба, а мудрість, знання, наміри, ціле поступовання до найменших річей, — все то просто Боже, небесне. В кожному слові, в кожному русі, в кожному погляді — безконечна глибина якоїсь любови, якої ніхто на світі не бачив! А до того яким Він був для Неї Сином? Перш усього одинаком і Сином, яким Пресв. Матір не могла поділитися з нимким вітцем, бо як чоловік народився чудом св. Духа, з Матері-Дівиці без вітця.

А відтак Марія своєму Синові все завдячувала. Він був Її Богом і Спасителем, Він устеріг Її перед нещастям первородного гріха, Він дав Її святість вищу ніж святість небесних ангелів і достойнство, що перевищає всі людські поняття. Через 33 роки був Він Її Учителем; кожне Його слово було для Неї об'явленням, даним з неба. Під Його проводом Вона перейшла таку школу святости, про яку найвищі пророки могли мати ледве мале поняття. Тому Пресв. Діва

бачила в своєму Синові не тільки свого Сотворителя, Спасителя, Учителя і Бога, але й ціле своє власне життя, ціле своє щастя, цілу свою славу. Тому, і відчула Вона в своєму серці кожний удар бичування, кожну колючку з терневого вінця та кожнісіньку рану Пресв. Тіла. Кожна рана була раною Її серця; Його біль був таким Її болем, що в кожному в них відчувала кожну подробицю, всі обставини. Коли відбирали Її Христа, коли вели Його перед суд то роздирали Її внутрішності гірше, ніж могли б це зробити найстрашнішими знаряддями мук. Для Неї стратити Сина було якимсь внутрішнім конанням, — таким конанням, в порівнянні з яким конання смерті було нічим. І те конання, те роздирання душі, та внутрішня боротьба життя зі смертю продовжалася майже через 20 годин!

А коли стояла під хрестом і бачила муку Сина, Вона могла здобутися на таку силу жертви і любови, що годилася на Його муку і на кожну зокрема подробицю тих мук і на кожний біль; добровільно все приймала і разом зі Сином приносила ту жертву за спасіння людства, за спасіння наше. Віддавала Сина свого на смерть з любови до нас. Яка безмірна була тая любов, — того ніякий людський розум не зможе оцінити; можемо тільки про це здогадуватися і зда-лека міряти та подивляти велич тої любови й жертви.

Щоби людську душу Пресв. Богородиці довести до такої героїчної жертви і любови, треба було довголітньої праці самої Богородиці. Зачинала від святости Ненорочного Зачаття, себто від святости довірливішої, ніж святість найвищих Святих, і росла в тій святості життям, віданим Вев. Богові, безнастанною працею молитви і жертви, з небесною благодаттю, яка вища і повніша ніж благодать, що була участю небесних Ангелів. Відтак Христос Спаситель сам, працюючи через ціле Своє життя над освяченням душі Преч. Диви, вів Її дорогою терпіння, жертви і молитви аж до хвили, коли, стоячи під хрестом, Своєю жертвою доповнила Евхаристійну Жертву Христа Спасителя. Тим то той вияв любови Пресв. Диви Марії вищавав з чесноти любови Бога і людей; такої високої, такої Божої, що ніякий розум, ні людський ні ангельський, не може оцінити величі тої святости і жертви.

І коли під хрестом приносила ту жертву, коли Божою любов'ю обіймала ціле людство, за яке Христос умирав непонятою любов'ю ближніх, коли тою любов'ю обіймала і всіх ворогів, себто людей, що своїми гріхами Христа розпинали, тих жидівських архієреїв, книжників і фарисеїв, і тих темних і перозумних людей, що наповняли Єрусалим своїми дикими криками: „расни, расни“, — коли любов'ю ближніх обіймала усі поганські народи світу, коли за всіх з любови Бога, з любови Христа разом з Христом приносила Всевишньому Богові Евхаристійну Жертву Христа, долучуючи до неї жертву зі свого життя, тоді почула слово Христа, що вказував може очима на ап. Іоана і говорив: „Се Твій Син“.

Якщо було можливе побільшити ще жертву й новий ще біль додати Марії до усіх дотеперішніх Її болів, то саме це слово Христа мусіло Його Матері завдати той біль. Як довго про жертву Христа думала, обіймаючи ціле людство любов'ю ближнього, не була поставлена перед тим ясравим зіставленням, наведеним перед Її душею тим словом Христа. Марія зрозуміла очевидно, що ап. Іоан мав бути для Неї сином тим самим титулом, яким то титулом ставали через це слово Христа синами Її усі ті, за яких Христос умирав.

„Так! Вони то мають мені заступити Тебе, мій Сину? Трачу Тебе, віддаю Тебе і в заміну дістаю їх, — тих поганих і безбожних, тих, що Тебе на смерть судили, що Тебе мучили й розпинали, — їх усіх за Тебе? Чи ж маю разом з ними бажати Твоїї смерті, щоб увільнити Вараву? Чи ж Вараву має мені Тебе заступити? І не тільки Вараву, але й ті довгі ряди людей, що враз із Юдою Тебе паново розпинають і святотрадськими Причастям топтати, на землю проливати Найсвятішу Кров Твоїї Евхаристії! Я жертву свою дучу з жертвою Твоюю, Сину мій! Я готова з Тобою умирати, Я готова доповняти своїми жертвами те,

що буде бракувати Твоїй хресній жертві для спасіння людей. Але в ту жертву за ворогів, в ту любов Твоїх ворогів вложити ціле материнське серце так, щоб їх прийняти за рідних дітей? Вараву, Юду — синами назвати і любити серцем матері? Чи можеш і тої жертви від мене вимагати? Чи вимагаючи її, не забираш мені того одного-однісінького, що мені лишилося, — материнства? Бо тая жертва, якої вимагаєш, — то розп'яття мого материнства!

І вже мені нічого не лишилося!

Взяли мені самотню потіху життя, — Тебе, мій Сину. Судили Тебе, бичували, плювали на Тебе, розпали Тебе. Така була воля Небесного Вітця, така була Твоя жертва. На все я погодилася, але те, чого тепер від мене жадаєш, переходить вже мої сили: щоби усі бруди цілого світу, злоба усіх людей мала плювати, топтати, понижати моє материнство! Мати Твоя, Христе, має стати матір'ю Юди і Варави — чиж це можливе?! Якщо це може статися, — то хай, відійде від мене та чаша, однак, якщо не може відійти, якщо мущу її винити, хай буде воля Твоя! Але якщо можливе, хай відійде від мене той стид, те понижання, те збещення того, що у мені найкраще, — материнство Бога. Чи ж до того ступеня, Отче Предвічний, Ти Його опустив, чи до того ступеня і на мене цілком Ти забув, що маю стати матір'ю тих многих, зроджених в проституції і з проституції?”

Так могла випрошуватись Діва... Бо за прикладом Христа Спасителя Вона мусіла перейти через Свою Гетсєманію і з Христом сказати: „Ляма савахтані!“ Але жертву Свою довершила і сталася Матір'ю людства, християн, грішників, — Матір'ю кожного з нас зокрема. Бо для кожного з нас Вона є Матір'ю і хоч не повторяється внутрішня боротьба, закінчена побідою жертви над кожним з нас Її материнське серце показує Небесному Вітцю жертву, принесену за кожного з нас зокрема. Бо та пречудна душа так близько Христа, так в Ній повторяється ціле життя і ціла жертва Христа, що Вона одна-однісінька поміж всіми сотворіньми має той привілей чи дар з Неба, що так, як Евхаристійна Жертва, Жертва Голгофти, приноситься кожної днини, на кожному престолі зокрема і готова повторитися для кожної душі зокрема, — подібним способом Пречиста Д. Марія є нашою Матір'ю і кожного з нас зокрема, як коли б рідні діти була на світ привела і за рідні діти Небесному Вітцеві повторяє і пригадає жертву, зложену під хрестом в хвилині, коли прийняла нас за дітей. Кожного з нас готова була рідна матір спасати може й власною смертю, кожного з нас любила рідна мати материнською любов'ю рідної матері для рідної дитини. Пречиста Д. М. за кожного з нас зокрема принесла жертву рідного Сина і тим сталася для прибраних дітей більше ніж рідною матір'ю, бо матір'ю, що для тих своїх дітей не тільки віддала Своє життя, але й більше ще, ніж власне життя, — остільки більше, що ніяка людська мова не зможе того ані описати, ані висказати.

II.

Такою любов'ю любить Пречиста Діва людей, з такою любов'ю випрошує для них усі ласки, потрібні до спасіння, такою любов'ю заступається за них, щоб відвернути від них Божий гнів! І коли схочемо тій материнській любові ближче придивитися, зрозуміємо, що так воно є. Тоді теж за поміччю Божої благодаті будемо прибігати до нашої Матері в небі з більшим іще довірям, і з глибшим іще переконанням про Її любов й материнську Її доброту для нас.

Преч. Д. Марія Мати любить нас любов'ю рідної матері, бо в нас бачить справу рідного Її Сина І. Христа. Справа нашого спасіння, нашої святости — те ж справа Христа Спасителя в нас, — хто ж цього не знає?! Справа нашого спасіння полягає на тому, щоб ми жили надприродним життям Божою благодатю. Бо наше спасіння, наша святість, — то освячуюча благодать Божя в наших душах. Хто в хвилині смерті має ту благодать, той щасливий, бо спасений на ві-

ки. А та освячуюча благодать — то велика тайна, укрита в глибині душі, тайна не тільки тому, що її не бачимо, — бо щойно тоді побачимо, коли „внявиться, чим будемо“, коли „внявиться, будемо Йому подібні, бо побачимо Його як е...“ (І. Йо. III, 2).

Божа ласка — то велика тайна ще й тому, що лиш в маленькій частині знаємо чим вона є. Найліпше ще пояснює ту тайну наука Божого Об'явлення, що Божа благодать — це наче життя Христа Спасителя в нашій душі. Християни, що кормляться Пресв. Евхаристією, живуть з Христом і не тільки з Христом, але й Христом, себто Христовим життям. Св. Ап. Павло часто вертається до тої правди. Каже н. пр., що „Христос мені життям...“ (Филип. I, 21). Ще виразніше каже: „Жие в мені Христос“ і „Я з Христом прибитий до хреста“ (Гал. II, 19). То само значить те дивне слово, що його повторяємо у кожний великий празник замість трисвятого: „Ті, що в Христа охрестилися, у Христа одяглися...“ (Гал. III, 28). А „в Христа одягатися“ значить стільки, що наповнятися Христовим життям.

По науці св. Апостола праця над вірними полягає в тому, щоби в них Христос „вообразився“. Каже н. пр. „Діточки мої, котрих я знову роджу в болях, доки Христос вообразиться в вас“ (Гал. IV, 19).

Так і Преч. Діва, працюючи над вірними, родить їх наче в Христі. А працює Вона над кожним з нас зокрема, працює більше ніж хто небудь інший на світі, бо працює своїми молитвами. А молитви — то найважливіша й найуспішніша праця для спасіння душ. Тою працею виробляє Пречиста Діва в наших душах Христове життя Божої благодаті. Тим то наче родить для нас і в нас І. Христа. Вона поширює на нас Його життя, дає нам те життя. Тому й любить нас тою самою любов'ю, якою любить Ісуса Хр. любить нас, мимо усіх наших гріхів і слабостей, задя І. Христа. І не менше любить нас, не менше, для нас працює; Вона дає нам Христа, наново наче родить Його. А це все робить для нас, з любови для нас, бо нас любить любов'ю, якою любить Христа.

Очевидно, та наука Божого Об'явлення велика, свята, а нашому слабому розумі лишень частинно доступна за поміччю світла віри. Але вже те, що знаємо з тої правди, вистарчає на те, щоб і ми зі своєї сторони люблячи Пр. Діву як рідну матір і щоб ми старалися в цілому житті жити як діти, що правдиво і щиро люблять Пр. Богородицю. Тому св. Церква проповідас вірним любов до Пр. Д. Марії (можна сказати) — усіми майже молитвами нашого св. обряду. Нема відрави, в якій не було би кілька, а то й кільканадцять молитов, якими християнська душа виявляє свою любов до Небесної своєї Матері. А щоб іще успішніше заохотити людей до тієї любови, Церква, так давніми установами як і новими практиками присвячує Пр. Богородиці цілі місяці. І так давньою передвічною установою цілий місяць серпень, присвячений почитанні та любові Пр. Богородиці. В самій середині місяця празник Успення (два тижні наперед піст, яким приготуємося на той празник), а після празника попраздество, що тягнеться майже до кінця місяця. А щоб виразніше було те бажання Церкви почитати Пр. Діву через цілий місяць, — а нема звичаю таких довгих попраздеств, хіба попраздество Пасхи, що триває 40 днів, — Отці наші постановили закінчити цей місяць Богородичним празником: „Положенням поясн. Пр. Богородиці“ в останній день серпня. Ту саму передвічну установу відновляє практика наших часів, одобрена св. Церквою, — аби другий ще місяць посвячувати почитанні Богородиці, а саме місяць травень, коли то з весною зазеленіє земля та зацвітуть всі дерева і квіти. Тоді то привикли люди збиратися кожної днини по церквах, щоб у стій Пр. Д. Марії знайти потіху, розраду і силу та нашій Пр. Матері в Небі принести поклон любови, вдячності і покірного прохання про все, чого нам треба. Цього року більше, як колинебудь, треба нам горнутися цілим

серцем на ті марійські Богослуження місяця травня; треба нам передусім подякувати Пр. Богородиці за її велику любов і опіку, якою стерегла нас через два роки за большевиків. Багато в цьому часі нагрішили безбожники проти Пресв. нашої Матері. Відвертаючись від Бога, відрікаючись Христа, заперечували вони й честь, належну Пр. Діві, та усіми способами старалися відірвати людей від нашої Небесної Неньки, а щонайгірше дітей та молодь. За ті всі зневати і образи безбожників треба нам Пр. Богородицю перепросити, треба її задоситьучинити любов'ю та ревнішим почитанням. Особливим способом треба нам перепросувати її за гріхи і злочини наших рідних братів, як і за тих, що не перестають Бога ображати самородним большевизмом і безбожництвом.

Але треба випросити і покаяння для них. А Пр. Богородиця така могутня, — майже всемогутня, — що може все випросити у Свого Сина!

Нехай же змилується над нами, нехай здержує Божий гнів і заступить нас перед Божими карами, що з приводу грішників могли би впасти на весь нарід. А відтак поручаймо їй цілу нашу молодь, від маленьких немовлят до тої дорослої молоді, яка зачинає вже чинити життя для народу, для Церкви, для родини. Як би можна цілій тій молоді запевнити горячу любов Небесної Матері, ми запевнили би її більшій скарби, ніж ті всі достатки, які бажаємо для них і для всіх наших родин. Великим скарбом душі тая любов до Пр. Дівин, великим даром з Неба тая воля бути щирими дітьми Марії! Батьки, що своїх дітей доведуть до того, полишать їм скарб, цінніший ніж усі дочасні, хоч би й які великі маєтки; той скарб устереже молодих від неодоного упадку, запевнить не один цінний дар з Неба і поведе їх дорогою святости християнського життя до щасливої вічності в небі.

Преч. Богородиці треба нам в молитвах поручувати і весь наш нарід, цілу Батьківщину до Дніпра і за Дніпром. Треба нам випросити для всіх братів наших і для нас усіх ласку правдивої і щирої любови до Батьківщини і усіх тих ласк, яких нам так дуже треба в лютих і сумних часах світової війни. Пресв. Богородиця розуміє наші терпіння, наші потреби і як добра Мати схоче випросити нам зараду і поміч у всіх пекучих справах, що нас непокоять.

Тому горніться цього року до тих травневих Богослужень; старайтеся в цьому місяці в честь Пр. Богородиці частіше причащатися, не занедбуйтеся в голосному відмовлюванні кожної днини усіх християнських молитов! Як маєте яку побожну книжочку, або ще ліпше св. Письмо, читайте її на голос в неділі і свята для цілої рідні. І кожної днини прибігайте до нашої Небесної Матері і складайте у її стій все те, що нас болить, чого бажаєте для себе, для родини, для села, чи цілої Церкви і цілого народу.

Нехай Всевишній Бог благословить наші міста, наші села, наші хати і християнські душі, що в них живуть.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа з Вами.

Писав 14. і 15. квітня 1942 р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ДО ТИХ, ЩО НА ПАСХУ НЕ СПОВІДАЛИСЯ

Заки зачну, по приписам Пров. Собору карати карою клятви тих, що на Пасху не сповідалися і списи яких присилають мені Духовні Отці, відзиваюся ще до всіх разом. Отці Душпастирі перечитають це моє письмо у всіх церквах матерніх і дочерних, додаючи до моїх слів потрібні пояснення і доповнення, щоби ними коначе всіх заохотити до сповнення свого обов'язку, що його з року на рік відкладають, наражуючи себе на страшний небезпеку.

Чи ви цілком вже не дбаєте про вічне спасіння? Чи для вас цілком байду-же, де після смерті підете, чи у вічну радість з благословеними, чи у вічний во-

гонь з проклятими діволами? Чи ви не бачите й не розумієте, що не можете бути спасені, коли для спасіння нічого не зробите?

Чи ви не чули ніколи Христової притчі про 10 дів, з яких тільки половина спаслася, а друга половина є, в оповіданні Христа, образом і символом тих, що пропадають на віки. Христос називає їх — „нерозумними“ дівицями! А ви, що відкладаєте покаяння, постуєте гірше від них і ставляєте себе в гірше положення перед страшним масстатом Всев. Бога, Судді живих і мертвих. Дівниці, як тільки спостерегли, що їм може забракнути оливи до світильників, себто Божої благодаті до життя душі, просили мудрих позичити їм, а коли ті відмовили, пішли купувати. Бачите, вони дбали про те, старалися, хотіли купити, а опісля і молилися, кричали: „Господи, Господи, отвори нам!“ А однак почувли страшне слово: „Не знаю вас“. — Що ж чекає вас, коли не сповнієте ні десятої часті того, що тамті нерозумні дівиці?

Чи ви не чули притчі про таланти, коли то прийшов пан робити рахунок зі слугами і коли то кожний відбирав нагороду за свою працю? Останній відніс панові цілий даний йому, чи радше позичений талант; не змарнував його. А однак почув страшне слово: „Непотрібного слугу вкиньте в тьму кромішню, там буде плач і скрегіт зубів“. А ви даний вам талант: природні дари тіла і душі, так марнуйте! А дари благодаті: Хрещення і інші Таїнства Христової віри, — скільки ласк, скільки дарів марнуйте? Чи ж не боїтеся, що і ви може почувте слово: „Лукавий слуго і лінивий“, — коли ви гірші від тамтого в притчі. Він о ціле небо ліпший ніж ви. А коли в церкві священник читає притчу Христову про Божий суд, чи не боїтеся тоді почувти те слово: „Ідіть від Мене прокляті!“ Бо де ж Ваші милосерні діла, де ж любов ближнього, де ж убогі, накармлині чи приводіть? Чи ви не знаєте, що написано в св. Письмі, що треба нам „зо страхом і трешетом працювати над своїм спасенням“ (Филип. 2, 12)? А де ж у вас праця над спасінням? Де ж страх перед Божим судом? Жиючи так, як ви живете, не можна спаситися. Не годиться так жити! Наражаєтеся на певне засудження! Чи ж ви не чули ніколи, що пише в своєму посланні св. Петро (І. Петра IV, 18): „Коли праведний ледве спасається, то безбожник і грішник де буде міг показатися?“ І праведним, тим, що часто сповідаються, трудне спасіння, — і їм треба зусилля та праці, і їм треба покаяння та покори, — на чім же ви опираєте думку, що спасетеся, коли нічого з того не робите, що треба робити? Не тільки не дбаєте про те, щоб кормити свою душу Найсв. Тілом і Кров'ю Спасителя Христа, не тільки не змиваєте душі з гріховного бруду, що його само життя наносить, але й стягаєте на себе Божий гнів прокляттями, нечистотою, людською кривдою, безбожними бесідами і такою байдужністю на все, що святе! Замість жити по Божій волі, ідете дорогами похоті — в розпущені, пристрастях, пиянстві“ (І. Петра, IV, 3). Просто стягаєте на себе скору погибель (І. Петра, II, 1). Стидаєтеся визнати свої гріхи в сповіді? А як же потрапите перенести стид, коли всі ваші діла, ваші гадки будуть виявлені на Христовому суді, коли на Божому суді отворять всі книги совісті, в котрих записані ваші гадки, слова і діла? Стидно вам сповідатися перед знайомим священиком? А хто ж вам каже якраз до нього йти? Хто ж вам боронить сповідатися у такого, що вас не знає? Зрештою, коли не було вам стидно грішити, то най же не буде стиду й упокоритися! Покора лікує гріх; ця покора потрібна, не бійтеся її! І хоч цей лік гіркий, то треба його випити! Бо тільки про те йде, щоб вернулось здоров'я.

І не можна відкладати цього повороту до здоров'я, не можна чекати якоїсь іншої, ліпшої нагоди. Бо хто ж вам сказав, що доживете до других Великодніх Свят? Чи ж бачили ви много людей, що рік, а навіть місяць перед смертю напевно знали, що умирають? Навіть такі недужі, по яких всі бачать, що зближається їм остання година, надіються ще на будуче, роблять всілякі пляни. Кажете: Сьо-

юдні або завтра підемо в те місто і перебудемо там рік і торгуватимемо і зиск матимемо; так кажете ви, що не знаєте, що завтра буде. Бо що є ваше життя? Парою є, що на короткий час являється, а опісля щезне“. (Як IV., 13—14). Ви пречінь не хотіли би вмирати в такому стані, в якому ви є сьогодні, себто в стані тяжкого гріха. А ви саме в стані тяжкого гріха, бо й це вже є тяжким гріхом опустити на Пасху св. Причастя; — це гріх непослуху для св. Церкви, нашої матері. І хоч би ви іншого гріха й не мали, то той один вистарчить на засудження, — той один гріх ділає, що ви заслугуєте на відкинення від Бога.

Християнське життя, Дорогі Браття, таке, що виглядає воно наче тісні ворота. Дорога, що веде до спасіння, вузка; треба труду й праці, щоб нею йти. Жиючи так, як жисте тепер, — пропадете на віки; це не тільки можливе, але правдоподібно. Ось пригадайте собі те слово Христа: Хтось Його питав: „Чи мало є тих, що спасуться?“ Христос відповів: „Старайтеся увійти через тісні ворота, бо многі, кажу вам, будуть старатися увійти і не зможуть. А коли встане господар доми і зачинить двері, зачнете на дворі стояти та стукати в двері кажучи: Господи відчини нам! І відповідаючи, скаже вам: Не знаю вас, звідки ви. Тоді зачнете говорити: ми їли перед тобою і пили і на наших дорогах Ти навчав. І скаже: Кажу вам, не знаю вас, звідки ви! Відступіть від Мене всі, що творите неправду. Там буде плач і скрегіт зубів“. (Луки XIII, 24—27). — Дивіться, стукають у двері, впрошуються, хотять увійти та — запізніо, двері замкнені!

Уважайте, Дорогі Браття! Ви цього року не сповідалися у Великодні Свята! Не відкладайте ж сповіді на другий рік, не чекайте до другої Пасхи! Кожної днини можна сповідатися, а хто в тяжкому грісі, той й мусить сповідатися.

Не чекайте заходу сонця; нехай сонце не заходить на душу, сиямлену тяжким гріхом! Не відкладайте до завтрашнього дня, як можете сьогодні; то справа надто важна, надто свята, щоб годилося бути таким байдужим! Віддавна закидає тобі совість, що маєш гріх, може й не один, — може й много тяжких гріхів, може й святотрадські сповіді і Причастя, — може затасня в сповіді тяжких гріхів, може Причастя без стану освячуючої Божої благодаті, а ти не маєш тієї сили, щоби встати, як блудний син, і вернутись до милосерного Батька, що чекає на тебе! А не маєш тієї сили, бо не просиш про неї. Покаяння—це дар з неба, про який треба усильно просити. Ти навіть не маєш охоти каїтися, бо ти не просив і про тую добру волю. Але від часу до часу приходиться тобі на думку: може би висповідатися?... Це теж Божий дар; то благодать Божя наче стукає до твого серця і кличе до покаяння. Не будь же глухим на той поклик і на голос Церкви, що тебе напам'янає. А якщо твої гріхи дуже тяжкі, як ти, Сердешний Брате, не сповідався від довгих літ, або як ти може від ту же давна добре не сповідався, як може через ціле життя затаював найтяжчі гріхи в сповіді, то постанови висповідатися тепер, в цьому місяці нашої Небесної Матері! Вітчай її тую сповідь; поручи своїй Матері тяжку недугу своєї душі, проси її про все, чого треба до здоров'я. Нехай Вона візьме тебе за руку, нехай поведе, навчить, нехай випросить ласку щирого покаяння, доброї сповіді і святого Причастя.

А коли Преч. Діва доведе тебе до того Причастя, то вже на будуче не вертайся до давніх гріхів, а передусім не вертайся до тієї небезпечної практики на довго відкладати сповідь. Зараз на другий день після Причастя, якщо можеш, приступи вдруге до Причастя; заки ще душа чиста і совість не закидає тяжкого гріха, можеш причащатися й без сповіді. Запричащайся бодай 3—4 разів; тим способом надоложиш за давні Причастя і за давні гріхи, тим способом здобудешся може на Божу любов і любов ближнього, про яку написано, що покриває множество гріхів. І зачни вже нове життя, зачни вже приготуватися на тую хвилину, коли Бог покличе тебе до себе. Не знаєш скільки літ Бог призначив тобі ще жити, може їх вже не много. Нехай же вони будуть літами праведного християнського

життя. Най будуть такими, яким повинно бути життя християнина — приготуванням до вічності, — за поміччю терпеливого несення хреста і збирання заслуг та вірної, щирої служби Всеб. Богові, якому най буде честь і слава во віки! — А м і н ь !

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ПРОГОЛОШЕННЯ

рішень Епархіальних Синодів.

(Докінчення).

Крім відкликання чи цюфнення закону є ще два способи, як епарх. закон перестає існувати. Перший, — коли вірні в епархії від першої хвилі закону не приймають і навіть не зачинають заховувати, а другий, — коли після прийняття закону усуваються від нього противним правним звичаєм. Щодо першого випадку, — то треба передусім сказати, що взагалі закони, а зокрема церковні закони, не залежать від прийняття, чи одобрення народу. Тому неприйнятій закон є відразу вповні важним і вірні грішать, якщо його не слухають.

Закон перестає існувати з волі законодавця, який не може хотіти обов'язувати підлягаючих його судовласті, коли заходить такий спротив проти його закону. Коли він знає про той спротив і легко міг би домагатися послуху, а того не робить, то тимсамим мовчки закон відкликає. Коли ж не знає про спротив, тоді треба уважати закон вже необов'язуючим після одного року або й кількох літ.

Значне довшого часу треба на те, щоб обов'язок, зразу прийнятий, усунути наступним противним правним звичаєм. Такий звичай стає законом, але тільки тоді,

- а) коли: є раціональний, себто непротивний Божому і природному праву, ані не зганений загальним приписом церковного права;
- б) коли не був введений наперекір законодавцеві;
- в) коли прийнятий добровільно та заховуваний більшою частиною суспільства та в більше випадках — не поодиноким, а часто повторюваним;
- г) коли був одобрений згодою законодавця, не так особисто і виразно висказаною, як радше тою законною згодою, що є висказана в загальних законах, канолах або звичаях, які одобрюють звичай та рішають, що такий звичай усуває противний закон. Такий звичай, з тими всіми прикметами, стається законом після довшого заховування цілою суспільністю. Скільки на це треба літ, — річ непевна; можна тільки сказати, що звичай, противний цивільному законові, рівняється під тим оглядом звичасві противному церковному законові. Це зависить почасти від того, який важний і як давно прийнятий був закон, що його усуває новий звичай. Найменше треба 10 літ, а найбільше 40, або 100-літнього звичаю. Від обов'язку заховування епархіального закону може епархіальний Епископ звільнити диспензою; на таку диспензу не треба згоди собору крилошан, а тільки раціональної причини.

Епархіальному епископові не вільно давати диспензи від законів провінціального собору, бо провінціальний собор вищий від поодиноких епископів і від митрополита. Тому закони провінціального собору є законами вищої влади для них. Такі рішення провінц. собору можуть бути однак змінені чи усунені таким самим противним звичаєм, або й новим рішенням провінц. собору, — навіть тоді, коли такі рішення є одобрені Ап. Престолом.

Таке одобрення звичайно не змінює характеру провінціального чи епархіального закону. Може мати такий характер лиш тоді, коли без нього рішення

собору не мало би ніякої обов'язуючої сили. Воно є таким для т. зв. народних соборів, або державних соборів, до яких належать епископи одного народу, чи одної держави. Такі собори не є зібраннями знаними у церковному праві; бо вони признає тільки наради епископів, що належать до одної провінції, чи пак патріархату. Такого теж, потрібного до важности, одобрення Ап. Престолу треба і т. зв. епископським конференціям, себто неканонічним з'їздам чи нарадам епископів. Таке одобрення називають есенціоніальним, в протиставленні до акцидентального, що відноситься до собору, який має право видавати важні закони. Перше одобрення стається наче законом Ап. Престолу, друге не змінює характеру закону і тому може бути занесене або змінене другим собором. Так само у візантійському праві тестамент, навіть затверджений імператором, міг бути змінений.

З огляду на важність такого одобрення провінціального собору наведу тут ще іншу ріжницю. Ап. Престол може одобрити провінц. собор або загальним способом *in forma communi*, або *in forma specifica* себто може їх одобрити після докладних дослідів і студій над поодинокими рішеннями собору і тоді уживає способу говорення чи клявзулі *motu proprio atque ex certa scientia* або без тої формулки, при загальній клявзулі церковного права, що ті рішення були справедливі, відповідні і не були противні ні канонам церковним, ні декретам Тридент. Собору, ні Апост. Конституціям. Статуту, одобрені першим способом, набирають сили закону Ап. Столиці. З наших провінц. соборів ні один не був апробований тим способом.

Вертаючись до законів епархіальних соборів, скажемо, що вони зачинають обов'язувати з хвилею їх проголошення на соборі, себто на торжественній соборовій сесії. Не може бути торжественішої форми проголошення, як саме така. Тому соборова сесія є природно хвилею, в якій закон зачинає обов'язувати. Ті Отці, які не є приязні на сесії, можуть про той обов'язок ще не знати і через те можуть не виповняти свого обов'язку без вини. Очевидно, безвинне це незнання уступає з хвилею, коли довідаються про проголошення.

Може однак собор, чи радше епарх. епископ на соборі і за згодою собору вирішити й іншу хвилю, від якої ухвали набирають законної важности. Так напр. на соборі з р. 1941 всі обрядові правила, які відносяться до Служби Божої св. Йоана Золотоустого, мали зачати обов'язувати щойно від початку 1942 р. А рішення Рим. Конгрегації, при якому було заповіджене видання осібною ще Типікону, вчинили деякі зміни та доповнення до цих обрядових правил. Вийшло таке, що з ухвалених собором правил деякі обов'язують, а деякі рішенням Конгрегації або змінені, або усунені. А що праця над порівнянням тексту рим. Літургікона з правилами нашого Собору, передбачена і заповіджена ним, досі собором не зроблена, можна положення так означити, що тії правила стали сумнівними. І той сумнів потриває ще через якийсь час, себто до хвилі, коли отримаємо римський Типікон і примінення наших правил до нього і до римських видань. Однак праця Собору над тими правилами не була безхосенною. Бо навіть з поверховного порівняння наших правил з рішеннями і виданнями Конгрегації показується, що в переважачій більшості наші правила відповідають вповні римським рішенням, бо тільки в кількох пунктах від них відступають. Римська комісія пішла в дуже многих точках за нашими радами і римські рішення наче одобрили нашу працю на Соборі.

Писано в тиждень Мироносць між 20—24. квітня 1942.,

† АНДРЕЙ, Митрополит.

Правила АЕпархіального Собору 1941. року.

До декрету про „Культ Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці”.

1. Собор віддає під покров Пресв. Непорочно Зачатої Діви Марії львівську АЕпархію, усі парохії, церкви, християнські родини і християнські душі, благаяючи Пресв. Богородицю о випрошення у Всевишнього милосердя для страждуючого народу в тих лютих часах війни. Під Ї св. Покров віддає Собор передусім справу спасіння вірних, поручених нашій опіці, справу зверхности священників і цілу їх душпастирську працю.

2. Собор поручає горячо Духовецтву так працювати, щоби кожного християнина допровадити до щирої синівської любови супроти Пресв. Богородиці.

3. Нехай кожний священник зрозуміє, що лишень тоді буде добрим душпастирем, коли в його проповідях буде, наче промінь з неба, бластити думка надприродної чистоти, до якої кожний християнин мусить стреміти.

4. Нехай кожний душпастир буде пересвідчений, що щойно тоді буде, мимо хрестів життя, правдиво щасливий, коли з любови до нашої Небесної Матері працюватиме над ділом Ї Сина та що до правдивої любови Христа найскорше дійде через любов Матері.

5. Собор поручає особливий увазі і дбайливості катихитів таку працю над дітьми, щоби вони якнайскорше перейнялися любов'ю до Небесної Матері.

6. Собор поручає і одобряє усі брацтва, в яких християни віддають Богородиці особливий культ, а в тих брацтвах одобряє особливим способом посвяту і віддання себе під покров Богородиці.

7. Собор поручає особливим способом молодшим священникам дуже старанно обробляти Марійські проповіді на всі Богородичні празники, з яких то проповідей легко буде черпати коротеньку науку при майському Богослуженні.

8. Сповідникам поручає Собор тепло заохочувати каянників до любови Богородиці, особливим способом тих, які упадають в нечисті гріхи. Сама побожна думка про Непорочно Зачаття є для них ліком.

9. Коли проповідник, чи сповідник, в своєму приватному житті не відчуває того тепла любови супроти Богородиці, нехай тим усильніше поміщує хоч би в усіх проповідях і в усіх радах, даваних каянникам, кілька теплих слів про Богородицю. Тим способом виробить собі сам чесноту, таку конечно кожному християнинові, а таку необхідну священникові.

10. Хоч східна вервиця, зложена зі 100 зерен, з котрих кожне десяте є більше, — є з передання батьків призначена на те, щоби служити до відмовлювання т. зв. Ісусової молитви, може однак бути уживана — по практиці, яка чимраз більше приймається у наших вірних, — до відмовлювання на дрібних зернах „Богородице...” а на грубших „Отче наш...” при рівночасному розважуванні тайн життя Богородиці і Христа Спасителя.

До декрету про: „Закон”.

11. У вихованні християнського народу нехай душпастир прив'язує велику вагу до вироблення в умах людей самого поняття „закон”.

12. Собор усильно поручає проповідникам і сповідникам часте повторювання з моральної богословії трактику про право і справедливість.

13. В термінології проповідника і сповідника треба дуже усильно стерегтися такого говорення, з котрого виходило би, що якийсьнебудь закон не обов'язує; такий висказ суперечний в самих термінах.

14. Замітка: Коли що є законом, є вже чимсь святим і обов'язуючим; не обов'язуючий закон не є законом. Тільки поміж свідомими можна так скорочу-

вати висказ, який повинен так звучати: Те, що ти називаси законом, що виглядає на закон, не є законом, бо не обов'язує, бо знесений, відкликаний тощо.

До декрету: „Догматичні основи моралі”.

15. Справедливо оцінювати, що кому належиться, є незвичайно рідкою прикметою, навіть між людьми, що хотіли би бути справедливими. Тому Собор усильно поручає Духовецтву часто випрошувати собі з Неба чесноту справедливости і виралятися в конечно до справедливости спосібність входити в чуже положення.

16. Собор поручає часто на проповідях пригадувати основне правило справедливости: Хто уживає свого права, пікого не кривдить.

17. Бувають однак випадки, коли то „чись право” є незвичайно тяжке для другого і тоді можливо, що воно тільки виглядає на право, а в дійсності правом не є. І тоді, коли справедливість не наказує уступити від свого права, то це може наказувати християнська любов ближнього.

18. В суперечності двох прав, права свого доходити дорогою процесу може християнин тільки тоді, коли основи того права є поважні і дійсні.

19. Собор радить Духовецтву здержувати нарід від процесів.

20. АЕп. Собор усильно поручає Духовецтву часто робити з вірними вияви усіх богословських чеснот, а передусім любови.

21. Собор поручає також пояснювати вірним обов'язок любови власної душі і власного тіла. „Хто любить беззаконня, ненавидить свою душу” (Іс. X, 6). Противним Божій любови своєї душі є передусім опущення пасхального св. Причастя, перебування довго в грісі, занедбування духовної науки тощо. Але найважливішим гріхом проти себе самого є самовбивство.

22. АЕп. Собор поручає дуже стисло придержуватися церковного закону, що не дозволяє по-християнськи ховати самовбивників. Лиш тоді можливий християнський похорон самовбивника, коли він ділав в стані такого роздраження нервів, психічної недуги, або високої гарячки, яка цілком відбирала йому всяку свідомість.

23. Душпастирі не залишать часто пригадувати вірним, що тяжким гріхом проти любови тіла є пиянство і ті гріхи нечисті, які підконують та нищать здоров'я тіла.

24. Душпастирі також пригадуватимуть вірним, що любов своєї власної душі є важнішим обов'язком, ніж любов ближнього, а любов ближніх важнішим обов'язком, ніж любов тіла, бо: „І нам треба класти душі за братів” (І. Йо. III, 16).

25. Любов ближнього обов'язує особливим способом навіть з важким трудом і власною невигодою помагати ближньому, коли він знаходиться в крайній потребі.

26. Кожний душпастир повинен плекати у вірних чесноту милосердя супроти терплячих, тому й часто заохочувати повинен до давання милостині, хоч би й малої — зі засади, щоби про ту чесноту і цей обов'язок любови ближнього не забувати.

27. Коли знаходяться в парохії люди, що уважаються за ворогів і дійсно живуть зі собою у ворожнечі, обов'язком душпастиря так над ними працювати, безпосередньо й посередньо через добрих християн, щоби їх конечно помирити.

28. Душпастир пригадуватиме, що першим і найважливішим обов'язком любови ворога в зовнішньому поступованні є не показувати ворожого розположення душі. Тому й не може відмовляти ворогові таких загальних знаків зичливости, яким є поздоровлення.

29. Дуже усильно буде душпастир перестерігати теж перед всякими про-
клонами.

До декрету про: „Декалог”.

30. При науці про Божі заповіді нехай проповідники часто пригадують вір-
ним, що заховування декалогу є найважливішою основою добробуту і щастя.

31. Нехай не задшають вірних, а особливоїм способом побожних хри-
стиян, приготувати їм терніння, в яких християнська віра бачить учасництво
в Христових муках.

32. Нехай проповідники часто піддають вірним вияв згоди на всі терніння,
недуги і смерть зі всіми обставинами, з якими Богу сподобається їх зіслати.

33. Нехай захвалюють також вияв відступлення душам в чистилищі усіх
молитов, жертв і відпустів, офіруваних комусь після смерті.

34. При щоденних молитвах, а й принагідно на проповідях, будуть душпа-
стирі учити вірних докладно по-богословськи побудованих виявів трьох богослов-
ських чеснот: віри, надії, любови.

35. Є важною річчю у християнському житті сповняти всі обов'язки супро-
ти людей з Божою любові. Таким властиво повинно бути заховування Божих за-
повідей.

До декрету про: „Три перші Божі заповіді”.

36. Кожний душпастир повинен усильно плекати і виробляти у вірних,
а особливоїм способом у молодих, розположення до побожності.

37. В тій цілі буде дуже дбайливо уникати при Богослуженні всього того,
що може разити релігійне чи естетичне почування християн.

38. Повинен часто вихвалювати те, що наш обряд називає любовію краси
Божого храму і все те, що належить до Божої слави в зовнішніх урядженнях.
Осібними молитвами просить Церква Бога про освячення тих, що люблять „блз-
голініє” Божого храму.

39. Вей обряди, церковний спів, чистість скатертів, якими прикритий пре-
стід, цвіти уложені у стіл Христа в Пресв. Евхаристії, старанно діbrane церков-
не кадило, гарні, чисті і цілі церковні ризи, все аж до найменшого руху свяще-
нослужителя і всіх, що при престолі служать, повинно вливати на молитовне
і побожне розположення вірного народу.

40. В проповідях буде душпастир звертати увагу людей на незвичайну ва-
гу і вартість чесноти побожності в християнському житті.

41. АЕпархіяльний Собор заохочує наших письменників з-поміж духовен-
ства до старанно обробленого ще раз життя Святих, при чім найважливішою спра-
вою буде не тільки історична вірність (себто оповідання легенд, як легенд, а не
як історичних фактів), але й тенлий настрій в бесіді, стилі, образах, порівняннях
тощо, який вів би читачів до наслідування чеснот Святих.

42. Кожний проповідник нехай старанно збирає приклади побожності зі
св. Письма і життя Святих, щоби ними оживляти і прикрашувати свої проповіді.

43. Нехай усильно перестерігас перед тою формою девочії, що, заведуючи
найважливіші пераз обов'язки, шукає тільки насолоди в релігії.

44. Правдива побожність веде й до радісного співновання найприкріших
обов'язків і до жертвенної любові Христа і терніння.

45. Собор звертає вже на тому місці увагу Духовенства на незвичайну
вагу педагогічну правдиво церковного, себто побожного співу.

46. Не можна досить пригадувати, що найважливішою цілю правдивої по-
божності є простота.

47. Промахом проти побожності є кожне слово, висказане в церкві підне-

сеним голосом і роблені священником уваги, які бувають гіршим порушенням по-
рядку, як те, за що картає, або коли звертає увагу на помилку, якої ніхто не
спостеріг би.

До декрету про: „Почитання Святих”.

48. АЕп. Собор, в почутті вдячності для наших Ангелів Херонителів,
а особливоїм способом для Ангелів Опікунів нашої Церкви, нашого народу і ді-
ла з'єднання Церков, поручає Духовенству усильно працювати, щоби виробити
у вірних якнайбільшу любов і почитання їх.

49. Великому св. Предтечі Йоанові віддає АЕп.-Собор опіку над усіми мо-
нашими чинами, мужеськими і жіночими, нашої Церкви, благаючи Бога за йо-
го посередництвом о многочисленні святі покликання до життя по євангельським
радам. — Св. Христовому Предтечі й Хрестителю враз із патріархом і небесним
Опікуном усіх душ, посвячених Богові у монашому житті, св. Пророком Ілією,
горячо поручасмо і посвячуємо усі будучі монастирі на безмежних територіях ко-
лишньої російської імперії.

50. Св. Обручничкові Йосифові, Опікунові Вселенської Церкви, віддаємо по-
кірно в опіку львівську, галицьку й каменецьку АЕпархію, як рівнож й цілу на-
шу Церкву та діло з'єднання на цілому Сході.

51. АЕп. Собор торжественним виявом свого почитання і поклону висказує
св. Апостолам і Євангелистам свою безмежну вдячність за дар св. Віри, одержан-
ий за їх посередництвом. Особливоїм способом бажає прославити тих св. Апо-
столів, Євангелистів і Пророків, які лишили нам Богом натхнені книги. Приня-
вши з їх рук цей неоцінений скарб, уважасмо їх нашими учителями, провідника-
ми і батьками.

52. АЕп. Собор звертає увагу Духовенства на те, що почитання усіх Свя-
тих дає нам одиноку нагоду віддати належну честь Святим і тим многочисленным
батькам і нашим братам, що випередили нас на дорозі до вічного життя і допу-
щені вже до вічної слави. А поміж ними на особливоїшу честь і вдячність від нас
заслугують ті, що положили життя за святу справу оборони віри і батьківщини.
Коли нікому з них, перед рішенням Вселенської Церкви, не можемо віддати куль-
ту, належного Святому, — всіх разом, злучених з ангельськими і архангельськи-
ми хорами та з преславними дружинами св. Пророків, Апостолів і Мучеників,
прославласмо, величасмо і віддаємо їм належний релігійний культ.

53. Молимся про це, щоби Бог покликав з наших рядів св. піснописців,
творців канонів і творців обрядових творів, які відновили б в нашій Церкві часи:
Романів, Иоанів, Космів, Теодорів, Йосифів і тих других письменників, що їх
творами користуємося в обрядових службах.

54. АЕп. Собор поручає священникам усильні молитви в цілі прославлення
назвою вселенських Учителів св. Гриней, еп. людунського, св. Максима ісповід-
ника і св. Теодора Студита.

55. АЕп. Собор поручає Духовенству усильні молитви в цілі прославлення
чудами і вписання в ряди Святих київського митрополита Йосифа Рутського.

56. АЕп. Собор поручає молитвам Духовенства і вірних справу просла-
влення чудами і вписання Вселенською Церквою в каталоги блаженних і святих
еромонаха нашого Студитського монашества Леоніда Леонтія Фйодорова, першо-
го ексарха В. Росії, що після довгих тернів умер смертю майже мученика.

57. АЕп. Собор поручає священникам дуже часто говорити народові про
честь і славу Мучеників згідно з нашою богослужбовою практикою.

58. АЕп. Собор висказує надію, що Бог, вислухуючи наші усильні молит-
ви, дасть нам ту ласку, що з многочисленних жертв большевицької неволі, заму-
чених за привязання до віри і батьківщини, стане можливим бодай деяких почи-
тати як святих мучеників, признаних такими осудом св. католицької Церкви.

59. АЕп. Собор поручає Духовенству зробити якнайдокладніші списи убитих більшовиками християн, списуючи протоколярно зізнання під присягою тих свідків, які чули вискази більшовиків, або бачили їх постукування супроти арештованих і вбитих, з якого можна було вносити, що товчком того постукування була ненависть до Христової віри і Церкви.

60. АЕп. Собор поручає усильно душпастирям опіку над родинами і майном арештованих більшовиками і вивезених. Імена їх треба списати, заховуючи один примірник в парохіальних актах а другий відсилаючи до Ординаріату.

61. АЕп. Собор поручає вписати в „АЕп. Пом'яник“ як заслужених для АЕпархії і цілої нашої Церкви мужів померлих ОО. Тов. Ісусового, які працювали над зреформуванням Добромильської Конгрегації Ч. С. В. В. В. „АЕп. Пом'яник“ будуть також вписані як заслужені для Церкви і АЕпархії імена тих Ю. Редemptористів бельгійської народности, які апостолували в нашому краю, або працювали в чині Редemptористів над вихованням монашої молоді.

62. АЕп. Собор поручає Духовенству, особливим же способом священникам, охочим і спосібним до історичної праці, збирати і зберігати матеріали, що відносяться до життя наших вірних чи священників, що їх можна поставити як приклад християнського, святого життя. До таких треба зачислити селян холмської Епархії, що терпіли переслідування, або й смерть понесли за вірність св. вселенській Церкві. До таких належать: о. Кирило Селецький, основник Згромадження СС. Службниць Пр. Д. Марії, о. Ізидор Дольницький, довголітній духовник Семінарії, Епископ луцький Йосиф Бодян, а з давніх Епископ перемиський Крупецький.

63. АЕп. Собор поручає Духовенству в щоденних молитвах витривало і усильно уюминатися у Бога, щоби зволив прислати робітників у Своє жниво, бо й в нашій Епархії, а сто разів більше поза її границями, жниво велике, а робітників мало. Душпастирі не залишать поручати усильно вірним таку молитву в тому переконанні, що християнський нарід має таке духовенство, яке собі молитвами з неба випрошує.

До декрету про: „Іконографія“.

64. АЕп. Собор поручає усильно Духовенству розширати почитання Святих при допомозі розповсюдження св. Ікон.

65. Почитання Святих, що безпосередньо веде до почитання й любови Христа Спасителя і Всевишнього Бога в Тройці єдиного, правильно є оперте на вічному звичаєві нашого народу прикрашувати хати іконами Святих.

66. Собор одобрює напрям мистців-маларів, що бажають вірно придержуватися візантійського стилю.

67. Собор стверджує, що візантійський, або старохристиянський стиль, що був провідником для наших церковних маларів в часі найвишого розквіту українського іконопису, одинокий відвідає предметам церковного малярства, як неменше передвічним традиціям нашої Церкви.

68. Хоч мистець є в композиції св. Ікони зв'язаний іконографічною традицією, може його твір не тільки бути мистецьким твором великої вартости, але просто незрівняним архитвором.

69. Мистець, що посвячує в представленні зовнішніх предметів свою індивідуальність, може її відискати в тих безконечних прикметах мистецької творчости, якими людська душа дає зовнішній висказ ідеям вічности, святости, маєстату, глибини думки та глибини почування. Бо крім гармонії красок, правильности ліній, простоти композицій, душа, що хоче віддати щось з надприродного і вічного життя, знаходить премногі форми малярської творчости, в яких прояв-

ляється не тільки мистецька краса, але й та неначе бездонна глибінь, що є першою і найважливішою прикметою мистецького архитвору.

70. Собор поручає Духовенству давати молодим талантам малярським напрям немистецьких шкіл та академій, які звичайно спроваджують найбільші таланти на бездоріжжя, а праці в робітні іконописця, при якій належало б вказувати на глибіню і високість мистецької творчости.

71. АЕп. Собор висказує велике признання мистецькій школі іконографії при монастирях Студитського Уставу.

72. АЕп. Собор висказує бажання і надію, що можливим буде чи тій школі, чи якому монастиреві або товариству видавати цілий ряд ікон, які могли би нашому народові заступити неестетичні олійні друки, без ніякої краси ні вартости, що їх розповсюджується тільки з огляду на матеріальну користь продукції.

73. Собор поручає видати для ужитку маларів український переклад візантійського „Подлинника“ по вибраній комісією консерваторів редакції.

74. АЕп. Собор поручає Духовенству пояснювати народові значення церковного малярства (на що дають нагоду пояснювання церковних ікон (іконостасу) при катихитичних проповідях) і перестерігати перед богомазами, негідними бути в церкві, або й образами, що хоч можуть подобатися, не можуть послужити релігійним цілям.

До декрету: „Четверта заповідь Бога“.

75. АЕп. Собор поручає Духовенству в цілій душпастирській праці, як рівнож проповідникам і місіонарям у проповідях стало і все мати на оці християнську родину, бо освячення одиниць зависить у великій мірі від освячення родин.

76. Собор поручає усильно всі душпастирські орудники, метою яких є освячення родин: спільні щоденні молитви, спільні відправи для родин, освячення хат, почитання св. Родини в Назареті, Прев. Христового Серця, Непорочної Богородиці і св. Родини, часті науки про таїнство подружжя, як символу благодаті, приклад власного святого родинного життя, часте представлення многочисленного потомства як великого дару з Неба, виріжнювання численних і побожних родин та представлення їх до похвал зі сторони Ординаріату.

77. Собор поручає Духовенству часте відвіджування християнських родин в парохії.

78. Собор поручає ОО. Деканам при візитації парохії звертати особливішу увагу на те, чи в селах, що належать до парохії, нема людей, що живуть в дикому подружжі, а можуть подружитися.

79. Якщо впродовж року від часу обняття сільської парохії не є уздоровлені всі такі подружжя, Собор уважає це як тяжку провину душпастиря, що робить його може й неспосібним до душпастирського уряду.

80. Людей, які живуть в дикому подружжі, а не можуть подружитися, мусить душпастир тим усильніше заохочувати до сповняння бодей всіх інших християнських обов'язків.

Душпастир не занедбає зробити для них все можливе, щоби помогти уневажнити давнє подружжя, що стоїть на перешкоді новому.

82. Священик, який свідомо вінчає з подружжю перепоною, впадає в суспензу від всяких священодійств, задержану Ординаріатові, а не зважаючи на ту суспензу, стає неключимий цершним священодійством.

83. В науці про подружжя не залишать душпастирі пояснити, чим є супружя перепоною, а в проповідях будуть часте пригадувати тяжкий обов'язок довести до парохіального уряду про супружї перепоны, які хто знає, а передусім про перепоны сидування до подружжя.

84. Собор поручає робити передшлюбні протоколи окремо зі женихом

і окремо з невістою при свідках. Коли має найменше підозріння браку свободи волі у невісти, мусить її про те особно вишитати при якійсь нагоді, або й при нагоді сповіді, очевидно не в сповіді.

85. Душпастирі не залишать пояснювати Богу благодать тим образом, яким пояснює її св. Письмо, образом злуки двох людей в Таїнстві Подружжя.

86. АЕп. Собор п'ятнує як злочин в найвищому ступені шкідливий і небезпечний так для Церкви як і народу, — злочин надуживання подружжя і ззиває всіх душпастирів до дбайливої уваги на свою паству і до енергійної боротьби з тим злочиним.

87. Собор накладає на подружого референдаря обов'язок при кінці кожного року робити статистику уділених подружних диспенз, себто скільки таких було в кожній парохії.

До декрету про: „Послух для Церкви”.

88. АЕп. Собор поручає Духовенству дуже усильно працювати над тим, щоби виробити у вірних, а особливошим способом у молоді, велику любов до єдиної, святої, вселенської, апостольської Церкви.

89. АЕп. Собор пригадує Духовенству, що любов до Церкви є першою і найістотношою прикметою священників.

90. Нехай душпастирі не забувають безнастанно працювати над виробленням в собі і вірних тієї чесноти.

91. Душпастирі будуть часто вказувати вірним на безцінні і безконечні добра, зложені Христом в скарбниці Церкви.

92. Будуть заохочувати їх й до частих молитов за Церкву (воюючу і страдаючу).

93. Будуть пригадувати їм обов'язок повного послуху для Церкви, себто для її науки, заповідей, законів і для проводу, який дає.

94. Будуть пригадувати людям обов'язок жертвовної помочі для неї, представляючи передусім молоді величній ідеал служити Церкві як священники, монахи і світські люди.

95. Той обов'язок будуть представляти і жіночій молоді, піддаючи їй ідеали посвяти Богові у дівстві і євангельських радах, або жертвних трудах для виховання Святих для Церкви.

96. Душпастирі будуть кілька разів до року пригадувати вірним обов'язок складання матеріальної ленти на гріш св. Петра.

97. Душпастир буде заохочувати вірних до матеріальної помочі для Епархії у вихованні клиру.

98. Нехай вірні пам'ятають, що коли мало причинялися своїми лентами до виховання священника, тим усильніше мусять просити про добрих і жертвних священників для нашої Церкви.

99. Нехай душпастирі піддержують в родичах, яких на це стати, готовість дати дітям вище формування на священників, або святих світських християн.

100. АЕп. Собор одобрює, потверджує і поручає практику заступати в усіх уступах церковних обрядів, в яких візантійський обряд поміщував поминання царя, заступити словом „св. Церква” у відповідному відмінку.

101. Собор пригадує Духовенству, що священник, який не має церковного духа, може давати правдиве згіршення своїми висказками, перейнятими світським духом.

102. Собор поручає Духовенству виробляти в собі церковного духа рефератами на соборчиках, богословською працею над собою, дриготовуванням проповідей тощо. Бо той церковний дух повинен бути у священників так само, як християнський дух у вірних, тільки у вищому ще ступені.

103. Собор поручає Духовенству старатися у всіх справах життя, а передусім в оцінюванні та говоренні про суспільні справи, держатися науки і вказівок вселенської Церкви.

104. АЕп. Собор одобрює практику нашої церковної провінції додавати шосту заповідь церковну: Злих книжок і шість не читати.

До декрету: „Поза вселен. Цервою нема спасіння”.

105. Собор ззиває душпастирів і проповідників, щоби в своїх науках про Церкву сильно підчеркували правду віри, що поза вселенською Цервою нема спасіння.

106. Повинні також з натиском п'ятнувати релігійний індуферентизм, що представляє спасіння рівно можливе і легке у всіх християнських визнаннях, як тезу, що мусить отворити дорогу вірним до відсутства від віри.

107. Повинні перестерігати навіть перед найменшою пересадю в представленні можності спасіння для тих, що не належать до видимого тіла Вселенської Церкви.

108. Також повинні сильно підчеркувати всі прикмети всел. Церкви, а між ними особливошим способом, що вона непобідима, непомильна і одиноко-спасительна.

109. Скріпляючи і піддержуючи вірних надією на безконечне милосердя Христа Спасителя, будуть однак душпастирі представляти з якнайбільшою, по змозі, силою труднощі спасіння і мале число вибраних.

110. Коли прийдеться проповідникам говорити про Боже милосердя, яке може й поганина і невірного спасти, не залишать перестерігати, що відступник від віри, хоч би тільки гріхом проти віри, є у гіршому положенні, ніж невірний.

111. Приналежність до Вселенської Церкви будуть проповідники представляти як незвичайно цінний дар Божий, за який треба часто дякувати Всевишньому, долучаючи усильне прохання про витривання у Вселенській Церкві аж до смерті.

112. Уникаючи всього, що могло би присутних нез'єдинених зразити і відстрашити, будуть проповідники представляти, оскільки безпечніше спасіння тих, що опираються на непобідимий і непомильний Церкві.

113. Братим нашим в В. Україні треба отверто й широко говорити, що вважаємо їхню Церкву за частину вселенської Церкви, насильством переможців відірвану від шия всел. Церкви. Тим то належать вони до тих, про яких Христос сказав: „Маю і інші вілці, що не належать до цього двора, і треба Мені їх привести і голос Мій почують і буде одно стадо і один Пастир” (Йо. X, 16). Їхня православна Церква має від вселен. Церкви Христові Таїнства, благочестиву віру і святі обряди, тому не є позбавлена орудників благодаті і ми вважаємо її благодатною. Тій Церкві бракує однак живої зв'язі з непомильним учительським урядом всел. Церкви.

Їх віра, будучи вірою всел. Церкви перших сімох вселенських Соборів, є правдивою Христовою вірою, але через довголітній вплив неканонічної інституції, російського правлячого синоду і через письма богословів, що до православ'я сімох перших соборів і старого українського благочестя додають свої, перазеретницькі науки, та віра української благочестивої православної Церкви мусить бути доповнена усіми тими правдами віри, що їх пізніше всел. Собори проголосили як правди, що містяться у первісному Божому Об'явленні і скріплені та забезпечені живим і життєдайним зв'язком із непомильним учительським урядом всел. Церкви.

114. Як сповідники будуть читати в пам'яті ті уступи

Дружину В. Сербії
АН України

св. Письма, які піддержують страх перед Божим судом і будуть їх уживати передусім тоді, коли матимуть обов'язок лікувати рецидивістів.

115. Сповідники будуть пам'ятати, що мають обов'язок не вірити каянникам, коли після щирою покаяння вернулись до тих самих гріхів. Мають обов'язок відмовити їм розрешення, коли не дають, або коли сповідникові не вдалося викликати в них надзвичайних признаков сердешного жалю.

116. Нехай душпастирі не залишать почувати парід про страшне нещастя церковної клятви (екскомуніки), в яку християнин впадає через деякі гріхи, досить поміж людьми поширені.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

Духовна опіна над українськими робітниками у Великонімеччині.

Для загальної орієнтації подасмо схему душпастирської організації греко-католицької Церкви у Великонімеччині: Ординарієм всіх Українців греко-католиків на терені Великонімеччині є Апостольський Візитатор з правами Апостольського Адміністратора, о. Др. Петро Вергун. Адреса: Берлін, NW. 87 Schleswiger Ufer 6. Telefon: 393219.

1. **Парохія Берлін:** Церква Пр. Род. — Berlin N. 58. Greifenhagenerstr. 10/11; парох: о. Др. Іван Чорняк, канцлер Апост. Візитатора з правами Генерального Вікаря; сотрудник: о. Петро Романишин.

Адреса Канцелярії Апостольського Візитатора і Парохіяльного Уряду: Berlin N 58. Pappelallee 60/1. Telefon 441915.

Крім парохіяльної церкви наші Богослуження бувають ще в каплиці Marie Schutz, Berlin — Wilmersdorf, Pfalzbürgerstrasse 18/II. і в каплиці des Hedwigshomes, Berlin, N 4. Johannistrasse 4.

2. **Відень:** Церква св. Варвари. Postgasse. Парох о. Др. Мирон Горникевич. Адреса: Wien I. Riemergasse, 1/I. Обслуговує: Ostmark

3. **Мінхен:** Душпастир: о. Володимир Маланчук. Адреса: München Kaulbachstrasse. 47. Обслуговує епархії: Мінхен, Авсбург і Пассав.

4. **Бамберг:** Душпастир: о. Герман Беттер. Адреса: Bamberg, St. Jakobsplatz 8. Обслуговує епархії: Бамберг, Вірцбург, Айхштет, Реґенсбург, Роттенбург і Фрайбург.

5. **Лімбург (Лян):** Душпастир: о. Ярослав Полянський. Адреса: Limburg — Lann Wiesbadener — Str. 1. Обслуговує епархії: Лімбург, Майш, Фульда, Падерборн, Кельн, Аахен, Трієр і Шпаєр.

6. **Бремен:** Душпастир: о. Михайло Москалик. Адреса: Bremen, Falckenstr 9. Обслуговує епархії: Мінстер, Еснабрік, Гільдесгайм і Падерборн.

7. **Дрезден.** Парох: о. Василь Гумовський. Адреса: Dresden — Heidenau, Königstr. 7. Обслуговує епархії: Майсен, Падерборн і Фульда.

8. **Ляйтмеріц.** Парох: о. Николай Воляковський. Адреса: Leitmeritz, Dr. Mienergasse 7. Обслуговує епархії: Ляйтмеріц і цілі Судети.

9. **Лямсдорф (коло Оппельн).** Парох: о. Григорій Музичка. Адреса: Lamsdorf bei Oppeln, Oberschlesien. Stalag VIII. B. Обслуговує епархії: Бресляв.

10. **Білиц.** Душпастир: о. Стефан Білинський. Адреса: Bielitz — Oberschlesien, Scharnhorstr. Обслуговує епархії: Катовиць.

11. **Позен.** Душпастир: о. др. Філімон Побігунка. Адреса: Posen Wiesenstr. 7/II. Обслуговує епархії: Гнезєн—Позен.

12. **Ліцманштадт.** Душпастир: о. Володимир Воробкевич. Адреса: Litzmannstadt, Trierstr. 31/7. Обслуговує епархії: Ліцманштадт і частини епархії Леслав, прилучені до Німеччини.

13. **Кенігсберг.** Душпастир: о. Константин Тимочко. Адреса: Königsberg — Ostpreussen. Theaterstr. 6 (bei Frass). Обслуговує епархії: Ермянд, Данциг, Кульм, пралатуру Шнайдемігль і взагалі всю східну Прусію.

14. **Лінц.** Душпастир: о. Дамян Могилицький. Адреса: Linz, Nitzschestr. 40/II. Обслуговує епархії: Лінц.

М. О. ч. 1594/41.

В справі фахової освіти ремісн.-промисл. молоді.

Одною з головних основ майбутности українського міста та місточка — то справа освіднення та збагачення міщанського стану.

Митрополічий Ординаріят поручає всім священникам звертати увагу нашої сільської молоді на те, що під сучасну пору може вона добути фахову освіту в різних ділянках ремесла та промислу. Ідучи саме на зустріч потребам нашої ремісничої молоді, з'обов'язується Українське Ремісн.-Промисл. Товариство „Зоря“ у Львові (Вірменська ч. 25) подавати, так усно, як і письменно, всякі інформації в справі спрямування молоді до відповідних шкіл і вартатів. Це Товариство дбає теж про приміщення та прохарчування напливаючої молоді чи то за харчі (з близьких сіл), чи то за готівку (з дальших околиць). Кошти удержання скалькульовані мінімально.

Митрополічий Ординаріят, ч. 1903.

В справі пільних робіт у святочні дні.

Митрополічий Ординаріят дає власть всім душпастирям, що в їх парохіях нескінчені ще весняні роботи, дозволяти в неділі після Служби Божої, — відправленої скорше, напр. о год. 8, — працювати в полі.

Приспінення Служби Божої треба так проголосити, щоб усі вірні могли бути присутні, й при тій нагоді треба пригадати ще науку про важність та святість Божого і церковного законів, що наказують святкувати неділю та здержуватись від праці. Лише побоювання перед важкими наслідками з приводу нескінчених на час робіт, оправдують таке виняткове дозволення.

Від Митрополічого Ординаріяту

в день св. Марка.

Митроп. Ординаріят, ч. 52.

В справі зміни назви Парохіяльного Уряду в Підгірцях.

Митрополічий Ординаріят дозволяє о. Парохові Підгорець (Стрийського деканату) уживати назви тієї парохії: „Верчани—Підгірці“, як теж і печатки з написом: „Гр.-кат. Парохія Верчани—Підгірці, дек. Стрийського“.

До ОО. Денанів.

З огляду на зарядження в справі виплати підмог, поручається предкдавати кожне звільнення та введення душпастирів найдалі до трьох днів. Повідомляти про це можна й поштійкою.

ХРОНІКА

I. Соборовими Іспитувателями вибрані:

1. Преосв. Будка Никита, 2. о. Дзерович Юліян, 3. о. Д-р Конрад Микола,
 4. о. Д-р Костельник Гавриїл, 5. о. Д-р Левицький Ярослав, 6. о. Лициняк Василь,
 7. о. Луцицький Леонід, 8. о. Рудь Стефан, 9. о. Горчинський Омелян,
 10. о. Д-р Сліпий Йосиф, 11. о. Томович Василь, 12. о. Шанковський Петро.
- (Рішення XXVI. сесії Собору з дня 20. ст. ст. грудня 1940 р.)

Доповняючий вибір.

На місце двох в міжчасі померших соборових іспитувателів, а саме: бл. п. о. Конрада Миколи і бл. п. о. Томовича Василя, вибрав Архієпарх. Собор на IX. сесії дня 7. н. ст. травня 1942 р. двох нових соборових іспитувателів, а саме: 1. о. Д-р Лабу Василя, 2. о. Хмільовського Миколу.

II. Членами Митропол. Церковн. Суду I-ої інстанції вибрані:

1. о. Д-р Глинка Лев, 2. о. Галіянт Микола, 3. о. Горчинський Омелян,
4. о. Д-р Костельник Гавриїл, 5. о. Куницький Леонтій, 6. о. Д-р Лаба Василь,
7. о. Д-р Левицький Ярослав, 8. о. Лончина Василь, 9. о. Новосад Іван,
10. о. Д-р Сампара Стефан, 11. о. Сімович Аполюн, 12. о. Шептицький Климентій.

ЗАВВАГА: Митропол. Ординаріат замінував предсідником М. Ц. С. I. інстанції о. ігумена Климентія Шептицького.

III. Членами Митропол. Церковн. Суду II-ої інстанції вибрані:

1. Преосвящ. Будка Никита, 2. о. Д-р Глинка Лев, 3. о. Горчинський Омелян,
4. о. Дзерович Юліян, 5. о. Дурбак Савин, 6. о. Куницький Леонтій, 7. о. Д-р Лаба Василь,
8. о. Рудь Стефан, 9. о. Фурикевич Володимир, 10. о. Хмільовський Микола,
11. о. Хомин Петро, 12. Преосвящ. Чарнецький Николай.

ЗАВВАГА: Митропол. Ординаріат замінував предсідником М. Ц. С. II-ої інстанції Преосвящ. Николая Чарнецького.

IV. Парохами-консульторами вибрані:

1. о. Александрович Йосиф, 2. о. Василів Стефан, 3. о. Дяків Йосиф,
4. о. Колодій Юрій, 5. о. Коритко Мирон, 6. о. Лончина Василь, 7. о. Мармаш Володимир,
8. о. Олянович Іларіон, 9. о. Семків Володимир, 10. о. Сухий Володимир,
11. о. Янович Микола, 12. о. Яремак Василь.

(Вибори під II, III. і IV. вирішив архієпарх. Собор на IX. сесії дня 7. н. ст. травня 1942 р.)

о. Василь Лициняк,
протонотар Собору.

Душпастирські посади одержали:

- о. Др. Костельник Гавриїл, завід. при ц. Преображення Г. у Львові.
- о. Демчшин Василь, завід. в Козівці, Микулинського дек.
- о. Лесик Микола, завід. в Ціневі, Рожнітвського дек.
- о. Чекета Іван, завід. в Веневі, Зарваницького дек.
- о. Легінь Ярослав, завід. у Бубниці, Болахівського дек.
- о. Матвій Іван, завід. у Серетці, Залозецького дек.
- о. Іванюк Євген, завід. у Сулятичах, Журавенського дек.
- о. Бучацький Антін, завід. у Помонятах, Ходорівського дек.

- о. Левицький Ярослав, завід. у Побуці, Любінецького дек.
- о. Шанайда Волод., завід. у Слободі Золотій, Козлівського дек.
- о. Кубарич Ілля, завід. у Настащині, Бурштинського дек.
- о. Дурбак Савин, на Вульці, у Львові.
- о. Стисловський Константин, сотр. при ц. св. Юрія у Львові.
- о. Івахів Павло, на Левандівці, у Львові.
- о. Гадзевич Омелян, сотр. при ц. св. Юрія у Львові.
- о. Семчишин Дмитро, сотр. при ц. Успення Пр. Д. М. у Львові.
- о. Дзерович Юліян, при ц. Успення Пр. Д. М. у Львові.
- о. Кучабський Волод., сотр. при ц. Преображення Г. у Львові.
- о. Ключ Іван, сотр. при ц. св. Петра і Павла у Львові.
- о. Сивенський Любомир, сотр. у Галчці, Галицького дек.
- о. Журовський Василь, сотр. в Грусятцях, Стріліськ. дек.
- о. Щур Богдан, сотр. у Вербилівцях, Рогатинського дек.
- о. Болахівський Євген, завід. в Німшині, Галицького дек.
- о. Кубарич Ілля, завід. в Настащині, Бурштинського дек.
- о. Ізак Богдан, завід. в Болотні, Нараївського дек.
- о. Мудрий Осип, доїзд. завід. в Козовій, Скільського дек.
- о. Люкас Михайло, завід. Тучного, Перемишлянськ. дек.
- о. Стрийський Мирон, завід. Мишкова, Микулинського дек.
- о. Харина Мирослав, завід. в Богданівці, Львівського дек.
- о. Червінський Іван, завід. в Букачівцях, Бурштинського дек.
- о. Телішевський Роман, завід. у Стріліськах Стар., Стріліського дек.

Катихитири одержали:

- о. Ходань Михайло, у всел. і торг. школі в Радохові.
- о. Княгиницький Ярослав в Бережанах.
- о. Майорчак Михайло, кат. в Калуші.

До праці на Лемківщині приділені:

- о. Лазарук Мирослав.
- о. Лемцьо Володимир.
- о. Назаревич Андрей.
- о. Пристай Микола.
- о. Федорович Зенон.
- о. Фуртак Петро.

Відпустку до Станіславівської Епархії одержав:

- о. Головацький Любомир Іван.

ПОМЕРЛИ

- Антонович Юліян, питом. дух. Колегії ім. св. Йосафата в Римі, 29/8. 941.
- о. Гошовський Іван, парох Крилоса, дек. Галич, 10/4. 1942.
- о. Рицар Микола, парох в Реневі, Поморянського дек., 22/4. 1942.
- о. Салян Василь, парох Сернок Гор., Бурштинського дек., 26/4. 1942.

Їх душі поручається молитвам Духовенства АЕпархії.

Імена їх вписані в АЕпархіяльний Пом'яник.

ЛНБ ім. В. Стефаника
ПРОВЕРЕНО-1957 г.

ИП 21593
P.55 1942 г. 5

*Вино для релігійних шкіл
Митр. Метельський*

Надавець:
Канцелярія гр. кат.
Митр. Ординаріату
Львів, П.л. Юра 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного

ПОШТА _____
(Дистрикт Галичина)

Видас: Гр. кат. Митроп. Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзвзин.
Митрополітча друкарня „СТУДІОН“, у Львові, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 6587

98
ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТІ

РІЧНИК LV. ЛЬВІВ, ЧЕРВЕНЬ 1942 р. 4. 6

Священикам і вірним Львівської Архієпархії
МИР У ГОСПОДІ І АРХІЄРЕЙСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ.
Ювілей 50-літнього священства нашого Митрополита.

П'ятдесят літ тому, дня 22. серпня 1892. р., клячав перед престолом Перемиської Катедри діакон Андрей, монах-Василіянин, і там рукоположенням Еп. Юліана Пелеша поставила Його Божественна благодать у пресвітерство; там зпочила на Ньому благодать Пресвятого Духа, прив'язана до священничого стану. Сповідом „аксіос“ Церква засвідчила, що Він гідний того високого достоїнства. Того то дня в особі неопресвітера Андрея дарувало Боже Провидіння нашій Церкві нового робітника до Христової виниці, зі звичайною, усім священникам питомою місією: йти, навчати і удіяти св. Тайни. З цією місією станув єромонах Андрей під Христову хоругву до служби Триєдиному Богові і стоїть під нею вірно та гідно вже п'ятдесят літ, відзначений, у восьмому році своєї апостольської праці, повнотою священства, єпископством. Це наш Ювілят, Митрополит Андрей.

Щоб, як слід, зрозуміти, якого робітника дістала наша Церква в нашому Достойному Ювілятові, треба собі пригадати, якою була наша церковна нива пів століття тому назад. Був це час, коли в нас панував радикалізм між інтелігенцією, молоддю по школах і серед селян. Наставлення загалу нашої суспільности було противне священникам і Церкві, — віра була слаба, захитана. Протидіяння зі сторони духовенства велось перестарілими методами і було невистарчаюче, щоб спинити протицерковну агітацію радикалів. Москвофільство одних, а лібералізм других не розуміли духа та потреб часу. Докінчена тоді в нас велика реформа єдиного монашого Чина ОО. Василіяни були загалом фальшиво навітлювана і так люті вовки не щадили нашого й Христового стада.

В такому то часі покликав Бог до протидіяння лихові та занепадові нашого церковного життя нових людей з новими методами до обнови. Це були перші після реформи наші ОО. Василіяни-місіонарі, а між ними наш Ювілят, єромонах Андрей. Місіями, відновою брацтв і апостольством молитви спинили вони антицерковного духа часу і вказали на нове, повніше і живе наслідування Ісуса Христа.

Наш Ювілят відразу висувається на чоло нового напрямку. До року від оставлення в священство призначили настоятеля о. Андрея, як добре підготованого трьома докторатами: права, філософії і богословії, а до того зразкового монаха-аскета, на учителя новиків у Добромлі для виховання добрих монахів і місіонарів, сильних у чеснотах і науках та в характері. Єр. Андрей був для новиків не тільки настоятелем, але й батьком та зразком у всьому, чого вчив. Бо Він точно сам так жив, як учив жити. Хоч слабого здоров'я, не щадив себе і крім уряду магістра новиків сповняв ще уряд заступника настоятеля, бібліотекаря, учителя грецької мови та еклезіярха з відправами в церкві. Він находив ще й час, щоб виїздити на місії, де не тільки проповідав, але передусім у сповідальниці служив Господеві у спасінні душ. Після трьох літ покликаний на ігумена Львівської обители, був Він одночасно настоятелем митрополітської друкарни.

Львівська державна
наукова бібліотека

АН України

Службниць і СС. Василіянок. Його душпастирський та місіонарський уряд розвивається з повною енергією і витривалістю, зі свіжим розмахом. Сповідас, проповідас, дає місії і духовні вправи дома і по цілій Галичині, по містах та селах, у Духовній Семінарії для питомців, для священників і для черниць.

Підорою для всієї посвяти і ревности мав служити ще й „Місіонар“, заложений Ним 1897. р., щоб тим способом якнайширше і постійно будити потребу спасіння душ та служення Богові. Як комісар перевів еромонах Андрей реформу СС. Василіянок, призначених до виховування дівчат. В 1898. р. звільняють Його з ігуменату у Львові та призначають на професора моральної богословії і догматики в Крестиніполі. Але вже 1899. р., на виразний приказ св. Отця мусить Він прийняти єпископство в Станіславові.

Діставши повноту священства і нові, трудні заняття Єпископа, а після 1 року перенесений до Львова на Митрополита, не перестає наш Дорогий Ювілят бути в першій лінії священником, місіонаром і катихитом. І зі себе дає своїм священникам приклад покори, рівноваги духа, згоди з Божою волею, терпеливого пошення хрестів і сталої боротьби з найбільшим злом на світі і найбільшим ворогом Бога — гріхом. Щоби показати, що поправа життя і добре життя не дасться інакше осягнути, як тільки доброю сповіддю, завсіди учив на візитаціях катихизму, остерігав перед затаюванням гріхів на сповіді, а передусім сповідавав, приступаючи щоденно сам до св. Сповіді перед Службою Божою. Коли найревніші священники спішили рано до сповідальниці, завсіди заставляли свого Архієрея в церкві, як уже сповідав. Священниче, місіонарське наставлення на зразок і за волею Первосвященника Ісуса та Його Апостолів, вели нашого Ювілята до Його широкої унійної праці та місіонарських відвідін своїх бувших вірних, що з нужди мусіли емігрувати, в Америці, Канаді, Бразилії, Босні і до паломництва до св. місць, де ходив Христос і шукав, як добрий Пастир, заблуканих овець.

Добрим пастирем був через п'ятдесят літ наш Найдостойніший Ювілят. Розуміючи вагу добрих священників для народу, перевів Він реформу Духовної Семінарії, і виховав в ній майже все тепер працююче наше Духовенство, що його хвалять наші Браття з Великої України, а навіть Німці-католики, як правдиве народне духовенство. Над свіжим місцем спочинку, над могилою о. Маркіяна Шашкевича, на Личаківському цвинтарі, після привезення його мощей до Львова, в історичній своїй проповіді проголосив на Ювілят своїм священникам ключ: „в народ“ і вівзав їх до всесторонньої праці для народу та студій всіх народних потреб і болячок, щоб не себе шукали, а посвятилися в цілості для Христа і служення народові. Бо тільки таких священників-пастирів нам треба на нинішні часи.

Коли, за пророком Єзекиїлом, — Господь жадатиме з рук пастирів-священників крові упавших грішників, то наш покірний Ювілят зможе спокійно з Апостолом Павлом сказати: (Діян. гл. XX.) „Я чистий від крові всіх“. „Бо я не відтатявся, щоб вам не об'являти всяку раду Божу“. (27—28). — „Я не ухилився від нічого корисного, щоби вам не проповідати і не навчати вас прилюдно і по домах“ (20) (в Холмщині). Я голосив всім „покаяння перед Богом і віру в Господа нашого Ісуса Христа“ (21). Я посвятив життя голошенню Євангелія; себе не шукав, а шукав, „щоби тільки скінчити з радістю свою дорогу (життя) службу, що я її прийняв від Господа Ісуса: щоби засвідчувати Євангеліє Божої ласки“ (24). „Срібла, золота або одежі від нікого (з вас) я не жадав“ (33), бо я тримався засади: що „щастям є радше давати, ніж приймати“ (35). Я зробив все, що я міг, щоб сповнити завдання могого покликання, щоб повести всіх до спасіння, на дорогу благодаті.

Зі щирістю і сумлінням, як говорив до Єфеських пресвітерів у Мілесті ап. Павло, сміло може говорити і наш Ювілят, а ми Його священники і вірні, все це перед Богом потвердим.

Бути п'ятдесят літ священником — це на правду велика благодать! Відслуження тільки одної святої Літургії — це вже велика ласка не тільки для священника, але й для цілої Церкви і цілого світу, покланяного до віддавання чести Сотворителів. Бо навіть одною Службою Божою, як думають теологи, віддаємо Богові більше слави, ніж можуть її дати всі молитви всіх жителів землі і неба разом. А коли священник мав щастя відправити кільканадцять тисяч Служб Божих, що за ласка! Скільки „Слави во вишніх Богу“, скільки вислуханих прохань у Бога, в імені Ісуса предланих Триєдиному Богові! Чому ж це так? Бо в Службі Божій Син Божий, Богочоловік, Ісус Сам є тим, що жертвує і жертвується і через свого заступника, священника, приносить Отцеві небесному найдостойнішу жертву. Того хотів наш Спаситель і так зарядив приказом: „Робіть це на мою пам'ятку“.

Тому Ювілей п'ятдесятлітнього священства еромонаха Андрея, нашого Найдорожчого Архієпископа, є передусім празником Господа нашого Первосвященника Ісуса Христа, вічного Єрея. І Його ми в цей день величаємо і Йому сердечно дякуємо, що дав своєму вибраному, Первосвященникові нашої Архієпархії, дожити такої особлившої благодаті, служити Йому, Вічному Єреєві впродовж п'ятдесят літ!

Отже ласкавому Богові нехай буде цього дня вся слава, честь і поклін від усіх вірних Ювілята! Йому в честь і подяку нехай будуть всі наші молитви, співи, святі Причасті і наші постанови вірно служити Богові, і з нашим Архієпископом і Його священниками гідно Йому віддавати досмертно славу. Бо при такій нагоді можемо тільки сказати зі святим, великим Йоаном Хрестителем: Богові нашому, Священникові во віки і нашому Спасителю, Ісусові, треба рости, а нам маліти.

Бо Господь наш Ісус Христос є і нині знаком, якому спротивляються. Ми, українці, ледве недавно звільнені від царства сатани, свіжо пам'ятаємо, скільки зневаги і поневірки дізнавав Ісус Христос від післанців некла та від знасилюваних і зведених наших вірних. Тому таке свято, як цей рідкий Ювілей, треба святкувати усім вірним враз із священниками однодушно, публічним і якнайторжественнішим визнанням віри в Первосвященника Ісуса: Ти є Христос, Син Бога живого, Ти наш Єрей во віки, Тобі нехай буде слава!

З усіх Ювілеїв, що ми їх мали щастя святкувати враз із нашим Найдорожчим Митрополитом, цюгорічний Його Ювілей 50-літнього священства для нас наймиліший. Бо в Ньому ми глядимо на нашого Ювілята як на свого Доброго Пастира, Богом благословеного нашого Отця духовного, Первосвященника і першого Горожанина та Провідника українського Народу. Коли глядимо на тих 50 літ нашої церковної і народної історії, то бачимо на всіх ділянках нашого життя домінуючий, дуже додатний вплив нашого Достойного Ювілята. І можемо Богові дякувати, що дав нам такого Архієрея, що, — як Мойсей, — перевів нашу Церкву через війни і неволи, де нам і Церкві грозили смерть і загибель, до нинішнього дня, повного надії на крає завтра. Нехай буде за це прославлений Бог наш, що дав нашому Ювілятові силу так багато добра зробити в такій переломовій, історичній добі нашого життя.

Такий Ювілей треба нам гідно відсвяткувати. Тому заряджусмо:

1. В неділю, 23. серпня ц. р., а в прилучених церквах на Преображення Г. або Успення Богоматері, відправлять усі священники торжественну Службу Бо-

жу за „всьяке прошення” в наміренні нашого Ювілята і додадуть „Тебе Бога хваляим” при кінці.

2. Після утрени дзвониться на Службу Богу через чверть години.

3. У проповідях звернуть проповідники серця і уми вірних до Бога і завізвуть їх до вдячності супроти Нього за такий для нашої Церкви і Народу дар, яким є 50-ліття священства нашого Митрополита на нашій церковно-народній ниві. Дарунком для Ювілята нехай будуть спільні з дітьми молитви по домах і в церкві та святі Причастя в наміренні, щоб Господь удержував для нас у здоров'ї і в силах нашого Найдорожчого Ювілята на щасливі ще Многі Літа і дав Йому до помочі в спасінні душ якнайліпших священників.

Благословення Бога нашого нехай зійде на вас усіх і остане з вами.

Дано в день народни Церкви, на Сомствіє Св. Духа 1942. р.

З Митрополитого Ординаріату:

† НИКИТА, Епп. Патар.

Генеральний Вікарій.

ВИДАННЯ НОВОГО СЛУЖЕБНИКА

Коли перед роком писав я письмо про обряди і коли ми на АЕп. Соборі зачинали перегляд приписів Служби Божої Іоана Золотоустого, думали ми, що мине ще кілька літ, заки в Римі вийде нове видання Служби Золот. Сталося інакше. Вже в січні ц. р. отримали ми римське видання з двома об'язниками, які могли появилися ще в січневому числі Л. АЕп. Відомостей.

Передусім щирою радістю мусимо привітати нове римське видання та визнати св. Римській Конгрегації, св. Ап. Престолові вдячність за те рішення. Воно станеться безумовно початком нової епохи розвою діла з'єдинення. З одної сторони сам факт, що наше Духовенство зачне уживати Служебника, в якому поміщена тільки служба священника і діякона, причиниться до розділення тої служби від усього того, що належить до дяка, зглядно до віруючого народу. Положить раз назавжди кінець практиці запозичати з латинського обряду деякі західні звичаї. Таким звичаєм було печатати Служебники, в яких містився Апостол, Євангеліє, тропарі, кондаки, антифони, прокімени тощо, цілого року. Новий Служебник закінчить раз назавжди зміни в обрядах, які могли би змодифікувати з часом літургійне наше право і розбити обряд нашої Церкви на відмінні епархіальні обряди, ріжні від того обряду, який уживають наші нез'єдинені брати. Раз назавжди наші брати нез'єдинені зрозуміють теж, що Ап. Престіл не тільки не наміряє накинути нам латинського обряду, але дбає про те, щоб наші обряди були захищені без ніяких змін. Від Берестейської унії лишив нам Ап. Престіл широку свободу, висказуючи тільки бажання, щоб ми наші обряди і звичаї заховували без змін. А ми самі, уживаючи тої свободи, з часом розділилися в обрядових практиках, бо деякі з наших священників трималися одних, а деякі знову інших обрядових звичаїв. Тому ми самі, себто наші Єпископи, просили Ап. Престіл, щоб усунив ті різниці в практиках і своїм рішенням установив норму обрядів в Богослужбах. На наше прохання велів св. Отець видати усі наші церковні книги, з котрих перша появилася оце Служба св. Іоана Золотоустого.

При рішеннях нашого Собору було предвиджене, що наші рішення мали бути примінені до римського видання. Римська Конгрегація заповідає ще видання Типікону, який доповнятиме приписи Служебника. Коли нам було можливе

видати у Львові без ніяких змін римський Служебник і коли, як надіємося, буде він в руках Всеч. Отців заки сьогоднішнє наше письмо вийде в VI. ч. „АЕп. Відом.” поволи приступатимемо до впровадження тих змін, що їх узаконили АЕп. Собор з 1941. р. і римське видання. Це буде почати обов'язок і право АЕп. Собору 1942. р. Тому наше письмо з 17. травня 1941. р. „Про обряди” проголосили ми на соборовій підготовній сесії з дня 21. травня н. ст. ц. р. як декрет собору. До нього долучаємо сьогоднішнє наше письмо і відтак в порозумінні з передсоборовою комісією і підготовними сесіями Собору уложимо в правилах спосіб введення в життя нових літургійних приписів.

Доки не маємо заповідженого римського Типікона, а Собор не ухвалив тих правил, нові приписи не обов'язують. Не обов'язують і літургійні правила, ухвалені на Соборі 1941. р. В міру одначе, як Всеч. Духовенство доходитиме до пізнання нових приписів, можуть Всеч. Отці поволи впроваджувати в життя ті поправки наших літургійних звичаїв, які ухвалив Собор і до яких обов'язує римське видання.

На вступі мусимо ствердити, що римське видання майже в усіх точках відповідає рішенням нашого Собору. А що рішення нашого Собору стверджували і одобрили тільки практики більшости нашого Духовенства, лиш в неможлих і несуттєвих точках прийдеться нам впроваджувати зміни чи поправки в наших відправах. Коли священник при відправі Служби Божої може зробити таку поправку, без звернення уваги присутних вірних, повинен так поступити. Коли би одначе зміна, чи поправка мала разити, то треба на разі здержатися з уведенням поправки в життя. Прийде хвиля, коли та поправка стане обов'язуючою, але й тоді треба буде її впроваджувати так, щоб не викликати ніякого здивування; треба буде річ народові пояснити і представити причини, які спонукали римську Конгрегацію і наші АЕп. Собор до введення таких змін.

Певна річ, що наміром Апостольської Столиці є привернути нашому обрядові деякі приписи східного літургійного права, які поволи затрачувалися у нас через деякі практики частини Духовенства, але без сумніву не наміряє Апост. Престіл переводити нагло і без достаточного приготування змін, які можуть разити деякого з поміж наших священників і вірних. Ця обставина, що в духовних семінаріях і новіціатах монаших чинів поручено виховувати молодь в дусі бажаних Ап. Престолом змін, а водночас дозволено старшим священникам заховувати у приватних відправах свої дотеперішні звичаї, вказує безперечно на бажання перевести зміни не нагло, при поминенні і усуненні, а не переломлюванні усіх можливих труднощів.

Саме уживання малого нового Служебника впровадить деякі зміни, а може скорше треба би сказати: усуне деякі хибні практики. Такою хибною практикою, що дає нераз нагоду до згіршення, треба би назвати уживання на престолі подушки під книгу Служебника. Та, досить незграбна практика, стаєсь підставою нераз до згіршення, бо треба уважати згіршенням уживання тої подушки під коліна священника нпр. при коліноприклонних молитвах П'ядсятниці. Буде усунений теж злий звичай давати діяконам на пулт великий Служебник до діякування.

Зміни чи поправки, бажані Ап. Престолом, є того роду, що не усувають відрубних приписів літургійного права нашої церковної провінції, себто рішень Замойського Собору. Ті відрубності однак представляються так, що позволяєсь уважати їх неначе виїмковим провінціональним приписом, який не становить ще відмінного літургійного права. Обряд нашої церковної провінції дозволяєсь уважати тотожним з обрядом греко-слов'янським або візантійсько-слов'янським, як його тепер в Римі називають. Наші церковні книги, себто літургійні книги,

видані з углядженням рішень Замойського Собору, називає римська Конгрегація „*Recensione ruthena*“, у протиставленні до того, що Конгрегація назвала „*Recensione Vulgata*“. Тою назвою признала Конгрегація обряд зі змінами Замойського Собору тільки як відміну загального візантійського слов'янського обряду, а не як окремих обряд. Назвала його „текстом руським“, (*ruthena*), щоб незначе пригадати, що його уживала наша Церква, коли лучила в одну церковну провінцію два руські народи — білоруський і український. Може в тій назві є і вказівка для білорусинів, повертаючих до церковної єдності, що та рецензія чи текст відповідає їх традиціям церковним більше, ніж загальний текст візантійсько-слов'янський.

Зміни, введені Замойським Собором, представлені в тексті Літургікона так, що єпархіальним спископом, незв'язаним обов'язком заховувати Замойський Собор, дане право ті зміни опустити. До тих змін належить теплота. На підготовних сесіях нашого собору з 1941. р. були священники, які не хотіли поміщувати в нашому виданні ніякої згадки про теплоту. Та Собор ухвалив цілий уступ про теплоту в виданні Службника помістити, з увагою, що по ухвалі Собору Замойського теплоти не вживається в нашій церковній провінції. Римське видання поміщує той уступ, але в дужках (скобках). (Порівняй ст. 109 і 110). Пояснюючи той знак (на ст. 151) дозволяється єпархіальному спископові рішати, чи так представлений принис має бути захований, чи ні. Той власті Єпископи нашої церковної провінції не мають. Так само слово „і Сина“ в символі віри (на стор. 84) (додаток Собору Замойського) є взятий в скобки і не поміщений в т. зв. „*Recensione Vulgata*“. Для пояснення того треба пригадати, що св. Престіг не домагається від повертаючих до церковної єдності східних Церков, чи людей, визнавати тим словом походження св. Духа від Отця і Сина у Символі віри. Очевидна річ, що дозвіл пропустити це слово, не є згодою на заперечення того походження. Хто говорить, що св. Дух походить від Отця, не заперечує, що походить і від Сина, а радше в першому твердженні включно поміщує і друге. Бо коли св. Дух походить від Отця, то тим самим походить і від Сина, чи через Сина, як говорили усі Отці східної Церкви. Отець зі Сином є „одним“ та різняться між собою виключно тим, що один є Отцем, а другий Сином. Заховався м. і. примірник ісповідання віри київського митрополита Йосифа Рутського, в якому немає того додатку: „і Сина“.

Ми, в галицькій провінції, не могли би прийняти Символ віри з пропущенням слова „і Сина“ не тільки з приводу обов'язуючого нас Замойського Собору, але й з огляду на парід, для якого таке пропущення могло би бути правдивим згіршенням. З тієї самої причини спископи Карпатської України, Югославії і Америки, необов'язані Замойським Собором, як територіальним законом, мають виправді це право, але його не можуть уживати, бо у них парід привик відмовляти „Вірую...“ з тим додатком. Але нпр. ексарх Білоруси, якщо є, може уживати і казати уживати Символ віри без того додатку, навіть тоді, коли би з нами уживав того самого руського тексту Службника.

Передаючи Всеч. Духовенству новий Службник, прошу на соборних сесіях, в яких будемо обговорювати ще кілька разів справу введення змін нового Службника, предклати сумнів чи трудності, щоби АЕп. Собор міг в ряді правил унормувати його уживання.

В тексті нового Службника знаходяться уступи, які можуть видаватися похибками, чи то відносно слав'янсько-церковної мови, чи з огляду на уживані в нас тексти. Треба завважити, що мовна сторінка не була мабуть предметом ні більших дослідів, ні ніякої дискусії при приготуванні того видання. Ішло передусім про т. зв. „рубрики“, себто про обрядові приниси.

У Ватиканській Бібліотеці знаходиться рукописний Службник, якого уживав Київський Митрополит Ізидор. Текст того Службника є мабуть тим текстом, якого держалися редактори римського Службника. Обрядова Комісія римської Конгрегації не вдавалася в глибші досліджування цілої історії літургійних наших текстів Х. ст. Прийняла найстарші тексти, які мала, а мала той текст Ізидора, що сягав може XIV. ст. І не могла інакше поступити.

Ми так само поступили, коли кілька літ тому назад зачали застановлятися над дефінітивним мовним усталенням наших літургійних текстів. Гадки вчених лінгвістів так розходилися, що ні в одному пункті не можна було досягнути одностійності думок.

Мова наших літургійних книжок правильно називається староукраїнською мовою. Вона є властиво староболгарською мовою, зукраїнізованою впродовж довгих століть українським народом. Той процес українізації був переводжений невідомо життєвою практикою так переписчиків як теж й дяків, що уживали церковних книг і непомітно вводили деякі зміни. Правоспис не був ніколи контрольований вченими мовознавцями. Літургійні реформи П. Могили в Києві і Нікона в Москві, — перша значно більше ніж друга, — поправили тексти, але без граматичної системи; вони усунули деякі разячі похибки та впровадили до першої міри одностійні наголоси. В цілому раді наших видань від XVI. ст. не слідно поважнішої праці граматиків над нашим текстом. З того виходить, що порівнюючи різні видання і рукописи, знаходиться без кінця варіантів, поміж якими можна би може вибрати найпоправніші тексти, але ледве чи удалося б усталити якісь сталі мовні норми. Після довгих дискусій і многих цінних праць знатоків староукраїнської мови, між якими з признанням і вдячністю треба нам згадати нок. професора Д-ра Ярослава Гординського, ми дійшли до переконання, що найліпше тої квестії наразі не торкати та прийняти пересічний текст наших літургійних книг — так, як він знаходиться в наших старанніших виданнях. Здавалося б, що ліпше наразі не розв'язувати різних проблем, що відносяться до наголосів, а лишити їх до хвилі, коли буде можна опертися на наукових дослідах над багатими матеріалами, як ми у Львові могли мати. Та праця над мовною сторінкою текстів, могла би і повинна би доторкатись не тільки правоспису, але й аскенкографії. Та праця тим трудніша, що сам грецький текст, перекладами якого є наші літургійні тексти, не є достаточо усталений. В бібліотеці Грота-Ферратського монастиря в Римі знаходяться давні коректи римського видання Миней (1888—1901), робленої, не пам'ятаю, вже на якому старому виданні, покійним знатком грецької мови і обряду о. Гассісі. У тому поправленому старому тексті є не тільки справлені друкарські похибки, але й поправки самої мови, а часом і стилю. Наші вчені будуть будувати до дослідів над староукраїнським і грецьким текстом тоді, коли прийдеться усталити для київської митрополії український переклад літургійних текстів.

Коли Бог дозволить і нам працювати в Великій Україні, прийдеться правдоподібно й нам в душпастирській праці уживати української мови в Богослуженнях. Ця справа в нашій церковній провінції неактуальна.

Вертаючись до нового видання Службника скажемо ще, що хоча цілий його текст є виїнятий знід поправок, що їх хтонебудь міг би робити, то правдоподібно можна і годиться змінити інтерпункцію. Не тільки тому, що в них у всіх літургійних виданнях трапляється много просто друкарських похибок, але ще й тому, що інтерпункції до тексту не належать, а є тільки додатками, що інтерпретують текст, але не є ніякою його частиною.

Щоб якслід розуміти значення інтерпункції, треба порівняти її знаки зі знаками, уживаними в математиці або музиці. Усі три роди знаків не є нічим

іншим, як символами. Вони означають рід математичного ділення, нераз незвичайно скомплікованого, чи високість, низкість тону та інші сторони, прикмети чи форми інтонації в музиці або співі, чи як в мовних текстах перестанки, зглядно модуляції голосу зв'язані з ними. Усі ті знаки можна би назвати, — так, як математичні знаки, — наказами чи розказами. Бо всі щось приписують — наказують. Без послуху тому приказові, без звернення на нього уваги неможлива ніяка музика, ніяке читання математичних текстів, але в рівній мірі неможливе й логічне та розумне читання якихнебудь текстів. Просто ніхто не зрозуміє нпр. голосного читання, при якому заховувалось би фальшиву інтерпункцію! Тому й інтерпункція могла би належати до приписаних Типіком незмінних частей літургійних текстів. Так однак не є. Інтерпункція досі до тексту не належить, а є тільки якимсь додатковими нотами, що пояснюють, вказують на значення тексту. Знання очевидно річ, що всякі інтерпункції в тексті св. Письма є додатками середно-вічка і нікому не спалося уважати її знаків частинно св. тексту. Так само річ мається у всіх літургійних текстах. А однак значення їх дуже велике. І просто неможливо читати літургійний текст, не звертаючи уваги на інтерпункцію. Інакше треба розуміти два речення, розділені крапкою, інакше, коли вони розділені протинкою. Інше значіння мають слова зі знаком питання, а інше зі знаком оклику. Наведім кілька прикладів інтерпункції, яку, як здається, треба би змінити в тексті нашого Службника: Коли перед „Вірую” дякон голосить: „Возлюбим друг друга та єдиноумислієм ісповіми”, то не може після того слова стояти крапка; повинна бути двокрапка, бо відповідь народу є продовженням попереднього речення: „Отця і Сина...” Так само молитва „Достойно і праведно...” не може кінчитися крапкою, бо наступаючі після неї слова: „Побідную піснь...” є продовженням слів молитви і граматично дучаться з її словами. Може навіть й те, що виглядає на друкарську похибку самого тексту, перестав нею здаватися при зміні інтерпункції. Такою похибкою є, як здається, форма: „Тебі приносяще...” після освячення Дарів. В попередній молитві говорить священник: „Поминающе убо спасительну...” і повинно бути без крапки „Твоя от Твоїх Тебѣ приносим...” і — крапка. Слово „Приносяще” виглядає на похибку. Питання однак чи не можна ту крапку після „Твоя от Твоїх...” опустити й тоді будемо маги: „Поминающе... і приносяще... Тебе поем, Тебе благословим...” Здається однак, що ліпше виходить значення, коли присудком є слово „приносим”, а не слово „поем”.

Ще одно: У возгласі перед „Отчеш-ем” від місця, де кладеться протинка, зависить, чи молитва відноситься до Бога Отця, чи до цілої св. Тройці.

Словом, щоби якслід читати якийнебудь літургійний текст, чи радше, щоби ним молитися, конечно треба читати інтерпункцію, чи звертати на неї увагу. А коли на неї звертаємо увагу, в кожному наче слові знаходимо тоді щось, що душу кормить благодаттю молитви. Знаходимо також і глибину, яка нераз відслоняє нам такі безмежні перспективи, що до осягнення їх треба наче телескопу. Бо кожне слово молитви, — це двері чи віконце в небо. Тільки треба йому з увагою і близька придивлятися. До тої уваги накликує протинка чи крапка, приписуючи перестанок, себто хвилю застанови.

Але християнська душа схильна бачити в молитві, себто при читанні літургійних текстів, і в символах інтерпункції якусь глибину. А до того, коли хто привик до нераз фантастичних, математичних наказів (нпр. знак оклику в математиці) а в значно вищій мірі, людина, що привикла до музичних символів, шукає і знаходить в символах текстів нераз зворушуючі значення. Крапка означає завжди в письмі кінець речення, а для християнина кінець — то смерть. А що крапка нераз заступає знак питання, або знак оклику, перший може прибра-

ти в очах християнина значення Божого суду, а другий значення або вічної нагороди, себто безкінечного оклику радості, або кари, оклику безодньої розпуки. Треба замітити, що знак оклику значно частіше міг би стояти в наших літургійних текстах, ніж дійсно уживається. Нпр. кожний стих великого славослов'я і многих псалмів — то цілком виразні оклики, висказані нераз з таким ентузіазмом, що і буденний знак оклику видався би за слабим, і з того неначе природне бажання і в ньому шукати внутрішнього змісту. А коли вже хто в символах шукає глибини їх значення, знайде може в символі протинки, яка сама собою є тільки „наказом пристанути”, чи запрошенням до поклопу почитання або до роздумування. І чи ж можна сказати, що це фантастична пересада? Прецінь природа наводить такий образ: Людина, двигнена Божою милосердною рукою з безодні печасті, яким є гріх, (— а хтож з нас не є таким —?), старається дорогами молитви наблизитися до Бога, шукає Бога. Чиж молитва, а передусім літургійна молитва, не є таким діянням душі? В такому розположенні натрапляє на символ, що її каже — кінець. Повна жалю за гріхи, відповідаючого природі, але надприродного розположення Господнього страху, стає і думає про кінець життя, про годину суду, про належні її кари. А коли на молитовній дорозі у небо раз-за-разом, майже за кожним кроком чує наказ: „ставай”, тоді це розположення без ніякої хоробливої фантазії каже її падаги перед престолом Всеєв. Бога.

І так, у молитвенному читанні літургійних текстів, коли воно злучене зі священним діянням приношення жертви, діянням найважнішим, найсвятішим і найвищим, до якого може бути покликана людська природа, людина ведена у небо, має на кожному кроці не тільки нагоду, але й виразні натяки на те, що з у кожній молитві однимоконечним розположенням, на покірне пониження себе перед страшним маєстатом Всеєв. Бога. А при тому Церква наче беззастанно пригадує увагу, яка неможлива при посіху. Так зоружена християнська душа наближається до Бога, оглядаючи у вічних правдах віри, що пересуваються перед її очима, ціле Христове діло відкуплення, в якому як душпасир має брати участь.

Таким або подібним до того є читання літургійних текстів, коли воно є молитвою. Так буде виглядати читання літург. текстів бодай у початкуючих; ліпшим виглядатиме воно у звершених. Чи можна назвати молитвою таке читання, при якому душа або мало думає про те, що робить, або не звертає уваги на те, що робить, що пересувається перед її очима? Так читати, — то співати чоловікові, що не має поняття про музику. Так читати, то читати математичні трактати не знаючи нічого про математику.

Супроти того треба заєдно і радити і поручати і пригадувати Всеєв. Духовенству беззастанно працю над молитовним читанням літургійних текстів. Чи то при священних діяннях, чи поза ними, як приготування до них, є воно незвичайно хосенне для священничої душі. Передовсім тому, що відслонює перед її очима роскоші духовного життя, про які і не мріє людина, що не досвідчила, чим є літургійна молитва. Крім того таке молитовне читання вводить душу у духовне читання передусім святих книг Божого Об'явлення, а відтак і в читання богословських, аскетичних, а найліпше простих побожних книжок і в те життя, що є, — га повинно бути, пиятомим життям священника, життям молитви.

Писано в понеділок св. Духа 25. травня н. ст. 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

КУЛЬТ ХРИСТОВОЇ ЛЮБОВИ

(З ДЕКРЕТІВ АЕП. ОСБОРУ З Р. 1940.)

В І. Христі — спасіння людства.

Виродок майже 20 століть намагався ціле людство, що прийняло Христа Спасителя і бажає в Ньому знайти вічне спасіння, усіми зусиллями людських душ, — розуму, просвіченого вірою, і волі, освяченої любов'ю, — пізнати Христа, в якому скриті всі „скарби мудрости і знання”. А через Христа і в Ньому старається пізнати Пресв. Трійцю і збагатитися „повнотою розуміння і пізнання тайни Бога в Трійці єдиного” (Колос. II, 2—3). Історія догм показує, як тими змаганнями при помочі і під проводом св. Духа здобувало віруюче в Христа людство, себто св. Христова Церква, чимраз ліпше і повніше розуміння об'явленої науки та як Церква поступово, чимраз докладніше пояснювала й подавала її до вірування людям. Історія аскези і обрядів христ. прилюдного і загально-церковного культу, дисципліни, що серед богословських наук ледве що зачинають розвиватися, показують, як людська душа намагався віддати Христу Спасителю, по змові, цілий, належний Йому культ Богопочитання. У тих змаганнях доходить Церква до устанавлювання празника по празнику, починаючи від празника Воскресіння і Сошествія св. Духа, взятих іще зі синагоги, але оживлених і доповнених христ. духом. Історія тих змагань незвичайно цікава, бо показує як людська душа, нічим не вдоволена, заєдно шукає, пнеться вгору, з поодиноких, найпристунніших понять і предметів почитання підносяться до таких, які віддавали би Христу чимраз повнішу честь і славу. Постаць Христа, начеркнена Євангелістами та Апостолами, така світла, така висока, що її змагання довгих століть та цілого людства не вичерпають пізнання Того, що в Ньому „мешкає вся повнота Божества тілесного” (Колос. II, 9). І та повнота ніколи невичерпана і ніким необнята, хоча з тої повноти усі виродок цілих століть безнастанно черпають (Йо. I, 16), силкуючись обняти її та вповні зрозуміти, почавши від Апостолів аж до останніх і найменших з тих, що уже спасені, або очікують спасіння. Людство вдилене в ту пресвятую, нерукотворену, живу ікону невидимого Бога (Колос. I, 15), якою є Божа Особа Слова Б. в людському тілі. Вдвляються у Її безконечно глибоку Божу красу усі святі, а й усі грішники, що мимо гріхів надіються найти в Ньому життя, й не можуть на неї надивитися! Дивляться на не сяєво Предвічної слави, на той образ предвічного Єства, що двигає усьо словом Своєї сили (Євр. I, 3); шукають в Ньому та без сумніву й знаходять чимраз то нові предмети почитання, чимраз нові титули, „любити Його та Йому віддаватися всеціло.

„Шукають Ісуса розпятого” (Мат. XXVIII, 6) — того Первосвященника, що по чину Мелхиседека зложив Всевишньому жертву зі Себе, — Евхаристійну Жертву на хресному дереві. І хрест і жертва і пресв. рани в руках, ногах і з боку і рани тернового вінця і Пресв. Кров, що так обильно проливається на цілий світ, — все те предмети Богопочитання, що при пам'яткових обходах різних тайн Христового життя та пригадуванні Христової муки і смерті стаються кормом христ. душ.

В пресв. Особі Христа почитає і славить людство Христа в уряді пророка, учителя, проповідника, через якого, чи в якому Всев. Єгова до нас промовляв (Євр. I, 2). І не тільки промовляв, але й промовляв словами Божого Об'явлення і через тих, в яких і через яких говорив; бо й після воскресіння Христос іще учив, промовляв, говорячи через Павла (II. Кор. XIII, 3). І в Евхаристії безна-

станно промовляє Він до учеників, і через Церкву та в Церкві — до людства. Ученики — християни бачуть і слухають у Христі і Царя, якому „дана всяка власть на Небі і на землі” (Мат. XXVIII, 18) і Христу-Цареві віддають покліп Богопочитання; а й Церква, відповідно до потреб вірних, подає нову заохоту до знаного від віків почитання, що стається в наших часах відповіддю на хули безбожників.

Люди віддають ще покліп Богопочитання Христу, як доброму Пастреві, що „Свою душу кладе за віви”, бажаючи Йому привести і ті інші віви, що не є із сеї кошари (Йо. X, 15).

А у кожному почитанні намагаються люди вложити усьо, що їх любов пізнає в Христі, за що й хотіли би дякувати. Тому почитають у Христі Спасителя і Відкупителя, збираючи в тих словах і тих поняттях ціле Христове діло, усі Його сторони і безконечну Його глибоку. Покланяються і „посередникові між Богом а людьми Чоловікові-Христу Ісусу, що дав Себе самого на відкуплення за всіх” (I. Тим. II, 5). І в тому слові „посередник” збирають усьо, що Христос вкладає у Своє посередництво. Все що є в тій фізичній злучці Божества з людською природою, через яку безсмертний став смертним, щоби, відповідно до потреби нашого спасіння, умерти за нас і, заплатити усі наші довги. Людству, відділеному від Христа, й не спилося, щоб в одному понятті можна було помістити стільки і таких понять. В одному слові більше змісту, ніж у всесвітній творчості людського ума поза Христом. У тому слові ціле життя і смерть воскресіння і вознесення і усі заслуги Христа, Його проповідь й дає Ним Об'явлення Нов. Завіту, і Зіслання св. Духа, і перебування Христа з Його Церквою по кінець світу, і устанавлення Христових Тайнств, і виконання вічного священства в Небі й на землі. Усьому тому покланяємося, коли чуємо те слово: „Посередник між Богом а людьми”.

І інші поняття, що відносяться до Христа й Його науки, обіймають цілі світи. І так: покланяємося Христу як Голові Його Тіла, яким є Церква. Те слово „Голова Церкви” обіймає всіх, що до Церкви на тому світі належать, і всіх Святих в Небі, і всіх небесних Ангелів.

У Своїй людській природі є Христос головою цілого людства, не тільки щодо людських душ, але й щодо тіл. В різних ступенях і ріжними титулами Він головою і тих людей, що є поза Його Церквою та Його не знають. Він головою всіх тих, яких покликє до Божого синівства, всіх, котрим уділяє і уділятиме, над-природне життя. Христос головою людства від першої хвилі сотворення першого чоловіка. Він головою цілого й матеріального світа і всіх грішників, що живуть без Божої благодаті і всіх еретиків, і відлучених від Його Церкви. Скільки у тому слові об'явлених правд і практичного примінення до всіх потреб людства!

Очевидно, й поза наукою І. Христа можуть мати люди такі поняття, які обіймають вселенну і безчисленні розумові правди, чи переживання, чи досвідчення людей. Бо й поза Христом людський інтелект є в своїй природі чудесним образом Предвічної Правди і спосібний приймати всяку правду. Але коли порівнюємо поняття людського розуму, просвіченого і освяченого Божою наукою, з подібними і аналогічними поняттями природного розуму, тоді бачимо, які пронасті відділяють поняття їх від наших. Скільки неясности у їх поняттях, хоч би й найвищих і найширших, як часто витворюються, на основі мильних судів, помилкових пристрастей, людські поняття, що не відповідають дійсності, в цілості або частинно! А в християнській душі таке поняття, як І. Христос є таким пречудним твором теозандручним-Богочоловічим, що саме це поняття о ціле небо перевищає цілу красу матеріального і інтелектуального світу поза Христом. Бо те поняття є ділом і Бога і чоловіка. Чоловіка, бо на нього складається праця

довголітнього христ. життя, і щоденної молитви, і змагань ума до пізнання Бога і Христа, себто всіх змагань людини до святого блаженства. А це людське діло доповнене ділом Божих рук; з плодом людського ума лучається плід Божого слова. З тих двох елементів виростає те чудо, яким є христ. поняття про Христа в людській душі. А якою безмірною скарбницею неопієних дарів Неба є те поняття! Яка пречудова галерея святих мистецьких нерукотворених ікон! Яка невечерна скарбниця клейнодів без ціни, з яких найменший вартує більше, ніж найбагатша держава цього світу! А якою вартісною для нас пам'яткою кожний з тих клейнодів!

Сам І. Христос сказав якійсь Святий, говорячи при мощі-пам'ятки Святих: „Кожне Моє слово є найціннішою реліквією”. І дійсно так є. Кожне слово Христа обгарне Його Пресв. Кров'ю, пам'яткою такою цінною, бо ціннішою ніж ціле життя.

Але усі ті предмети Богопочитання не вдоволяють християнської душі. Вона шукає безконечности, повноти Божества. Вона шукає того, щоби „вкоріненна і утверджена в любові, могла зрозуміти з усіми Святими, яка ширина і довжина і висота і глибина, і пізнати любов Христа (Ефез. III, 18).

У всіх змаганнях христ. душі мусить вона, — сама природа до того її спонукує, — безастанно питати: „Якаж причина всього того? Що ж спровадило І. Христа з неба на землю? Що повело Його аж на муки і смерть? Що натхнуло Його Душу величчю плану нашого спасіння? Звідки план усіх-Тайнств? Де джерело всіх Його наук? Де найглибший товчок цілого Його поступовання? Яка найглибша та наймогутніша пружина, що всьому нормує, всьому в рух вправляє?

Він, — це правда, — воплочена Божа Мудрість; в Ньому всі скарги і повнота Божества. Але та мудрість мусіла знаходити без кінця доказів на те, що ми, рід збунтованих рабів і з природи гадюче насіння, заслугоємо тільки на відкинення, погорду і кару, — так, що ніхто з нас, хто лише в посіданні здорового людського розуму, не посміє явитися перед Божеством у яскравому світі, у якому Б. Мудрість бачить тайну беззаконня, що в наших душах діє. Бо „тайна беззаконня уже дійствує” (II. Сол. II, 7) і „Весь світ лежить в лихій” (I. Йо. V, 19) і „Все, що є в світі, похить тіла і похить очей і гордість життя” (I. Йо. II, 16) і „Нема нікого праведного, хто розумів би, нема, хто шукав би Бога; всі відкинулися, сталися разом непожиточними; нема, хто робив би добре, аж до одного. Їх горло є отвертим гробом, своїми язиками лукавими, гадюча отруя під їх губами, їх душа повна проклятих і гіркоти, їх ноги скорі до проливу крові. Знищення і горе на їх дорогах, а дороги мира не пізнали. Нема страху Божого перед їх очима”. (Іс. 14. V. Рим. III). Такі ми усі грішники, такими й кожний з нас після беззаконій, укритих в його совісті поза Христом і в тих часах, коли ми ще не знали Христа і не жили Його життям. А якщо, мимо всього „Христос Ісус прийшов на сей світ грішників спасти”, між котрими й ми... (I. Тим. I, 15), і якщо Христос для нашого спасіння так „умалив Себе, прийнявши вид раба” (Філіп. II, 7) і „Свою душу положив за нас” (I. Йо. III, 16), то найглибшою причиною такого поступовання не мудрість тільки, але й ті потуги душі, які, перазвсупереч усім розумовим аргументам, наче зі замкненими очима кидаються у смерть, щоби рятувати близького собі. Щоби так поступити, як поступив з нами Христос, треба любити; і не тільки любити духовною любов'ю розуму, — треба любити почуванням любови, любов'ю серця.

Любов І. Христа до людей.

І коли придивляємося тій Христовій любові, мусимо сказати: Ніколи ніхто з людей так не любив, як той чоловік, тому то й ніколи так не говорив чоловік,

як цей чоловік. (Йо. VII, 46). І хоч безперечно мусимо признати, що більшої від тієї любови ніхто не має, щоби хто свою душу положив за своїх друзів (Йо. XV, 13), — бо далше любов не може йти, мусимо це признати, бо так сказав св. Дух і розум, як на долоні це бачить, — що хто всьому собі себе дав, той не має що більше дати. Так є, а одначе безконечна глибина тої любови така, що коли дар Пресв. Евхаристії не є і не може бути більшим даром від хресної смерті, то все таки Евхаристія доказом, що то Серце, яке й після смерті, просить спесою, пролило на світ обтанням каплю крові, так полюбило нас нещасних грішників, що чудом Божої всемогучости, премудрістю з безконечної „надмірної любови” знайшло на те спосіб, щоби невисказаним і непонятим способом хресну жертву для кожного з нас, кожної днини і на кожному місці повторити по кінець віку і во вічні віки.

Така любов Христа до нас. Немислиме, щоби у змаганнях за повнотою культу супроти Божого Сина людство, з поміччю св. Духа, не знайшло того предмету і не промостило собі доріг до Богопочитання тієї Христової любови.

Щоб одначе оцінити якесь ту Христову любов, треба її ліпше придивитися. Треба собі не раз, а 100 разів задавати питання, якою є та любов Христа до людей. Треба придивлятися з найбільшачим склом кожному висказові св. Письма, якими Б. Об'явлення представляє нам Христа. Любов Христа — це ж предмет безконечної глибини, а при тому і предв'єт безконечної ваги для нашого життя.

„Як Мене Отець полюбив, так Я люблю вас” (Йо. XV, 9). Любов Христа є відблиском, образом, наслідуванням передвічної любови Отця супроти Сина. Тою любов'ю є св. Дух. Син любить нас так, як Отець і разом з Отцем любов'ю, якою є св. Дух. Такою є любов Божої природи, бо Бог є любов'ю. (I. Йо. IV, 8. 16). Є Богом любови (II. Кор. XIII, 11).

Якою ж любов'ю любить нас Христос у людській природі? Чим людська Його любов до нас? Та людська любов Христа має бути доказом, даним небесним Отцем на те, що нас любить, мала бути доказом, що полюбив нас, людей. Св. Павло каже: „Бог являє Свою любов до нас”, доказує Свою любов тим, що „як це ми були грішниками, Христос умер за нас” (Рим. V, 8). „Бо так полюбив Бог світ, що Сина Свого єдиного родного дав, щоб кожний віруючий в Нього не погиб, а мав Життя вічне” (Йо. III, 16). „І ми пізнали і увірили в любов, котру має Бог до нас” (I. Йо. IV, 16). „По сім пізнати любов Бога в нас, що Свого Сина єдиного родного післяв Бог у світ, щоби ми через Нього жили” (I. Йо. IV, 9). А Христос сам ціле Своє іслаництво в тому бачить: „І Я об'явив їм Імя Твоє і об'явлю, щоби любов, котрою Ти Мене полюбив, в них була і Я в них” (Йо. XVII, 26). Тою любов'ю є св. Дух. І тому каже Павло, що любов Божа вилізлася у наші серця Духом св., даним нам” (Йо. V, 5). Людська любов Христа до нас — це головне ділання св. Духа в Його людській природі, се найдовершеніший образ Божої любови до людей, відбитий в Його людській природі. А що Божа любов до людей є безконечна, коли є св. Духом, вона з природи Христа наповняє так, що по-людськи кажучи, переливається наверх, наповняє, проливає і переливається.

З того очевидно виходить, що Христос, полюбивши нас, полюбив нас до краю, до кінця (Йо. XIII, 1). І дав нам докази можливо найбільшої любови, коли з любови до нас стався чоловіком; „умалив Себе, прийнявши вид слуги, ставши подібним людям і, уподобившись чоловікові, понизив Себе. То з любови Божої природи, але вже з людської любови до нас стався „послушним аж до смерті, а смерті хресної” (Філіп. II, 7, 8). І в тому людська любов до нас, що Христос обмив нас з наших гріхів Своєю Кров'ю і зробив нас царством та священни-

ками Богу і Свому Отцеві, Йому слава і держава по вічні віки. Амінь. (Об'явл. I, 5, 6).

Ця надмірна любов (Ефес. II, 7) є одначе така дивна, така непонятна, що, повторюючи собі кожної днини, що Бог полюбив мене і віддав Себе за мене, (Галат. II, 20), так трудно повірити грішній людині в ту любов, як трудно зістати святим, як трудно стати з Христом прибитим до хреста (Галат. II, 20). Бо до дна бути пересвідченим, зрозуміти вповні, що Бог в людській природі за мене умер, це ж вистарчає, щоб у відповідь за таку любов піти хоч би й на смерть. Тільки в тому власне ціла трудність, що Христова любов так перевищає усяке пізнання (Ефес. III, 19). Тому нам її не легко здати собі справу і зрозуміти, якою є ця любов Христа, себто не тільки її велич і міру, але й її характер і її тип, її рід, її прикмети і її якість.

Щоб по змозі зрозуміти глибину, високість і широкість, як каже св. Павло, Христової любові, треба на те звернути увагу, якою буває любов людей. Людська любов Христа буде, очевидно, без міри і без числа вища, ліпша і святіша, а все того самого роду. А любов людей є подвійна: одна любов розуму і волі, а друга любов, яка втягає і цілу тілесну частину людської природи, себто обіймає й те життя, що опирається на зміслах і пристрастях. Любов'ю розуму і волі мають християни любити усіх своїх ближніх. Вона і в св. Письмі і у богословів називається словом *caritas*, — *ἀγάπη*. Любов серця, — бо так хіба треба назвати ту любов, що переймає цілу людську природу, — називають богослови „*amor*“, *eros*. Така любов, це той нахил душі і цілої людської природи, яка не підлягає приказові волі; це любов, якою люди природно люблять своїх найближчих, — це любов родини, родичів супроти дітей, дітей супроти родичів і між собою. Це любов приятелів, свояків, — це любов свого народу.

Любов ума і волі, любов чиста, духовна, позбавлена всякої пристрасти, може бути, і в незіпсованій природі без сумніву була вищою і повнішою любов'ю; тільки з приводу зіпсованості людської природи, через первородний гріх, існує спротив пристрастей і бунт проти розуму і волі.

У нашому порядку, себто в упавшій людській природі, що під впливом віри дивиться з упадку і за поміччю освячуючої Божої благодаті стремить і з трудом зближається до звершеності життя афекту та почування, — почування, чуттєві настрої душі лише в малій частині слухають приказів душі. Бо все „тіло помагає проти духа, а дух проти тіла“ (Галат. V, 17). Бо й праведний „любиться в Божому законі по внутрішнім чоловіці, та бачить інший закон у своїх членах, що воює проти закону ума і поневолею проти закону гріха“ (Рим. VII, 28). І праведник може з Апостолом сказати: „Я сам умом служу законові Божому, а тілом законові гріха“ (тамже).

Якою ж була та „надмірна“ любов Христа, якою полюбив людей до краю, до кінця? Очевидно, була це любов духовна, але така могутня і глибока, що у свою сферу втягнула і ціле афектне життя Христа, життя Його почувань, життя Його Серця. Що воно так було, вказує вже те, що у св. Письмі представляє Бог Свою любов до людей у виразах та образах, які представляють людську любов серця. І та нпр. каже Всевишній: „Чи може мати забути свою дитину? Чи може не мати милосердя над плодом свого лона? А коли би вона забула, я тебе ніколи не забуду“ (Ісаія 49, 15). А на іншому місці: „Моєю розкішю є бути зі синами людськими“ (Притчі 8, 31). І не тільки в поодиноких висказах св. Письма представлена Божа любов тим, що в людських почуваннях наймогутніше, найкраще. Відношення Всев. Бога до людства представлено цілою об'явленою наукою, образом з життя людей, любов'ю жениха до невісти. Цілий Старий Завіт, пакт, контракт між Бговою, а вибраним народом представлений тим порівнянням і тим

образом. В Старому Завіті невістою була ціла синагога, себто цілий вибраний народ. Кожна невірність народу представлена в св. Письмі як ломання подружжя вірності, ідолопоклонство називається просто чужоловством. Ця невірність в прогноставленні до любові Бгової супроти свого народу представлена у пророків чужом і в подробицях. У Бремії згадує Бгова початкову любов невісти у хвилі заручення, як йшла за ним у пустиню (Брем. II, 2). У Єзекіїла описує Бог обширно, як вибрав жидівський нарід, як зв'язався з ним присягою, як накладав на його голову венець (Єзекіїл XVI, 8—13). У пророка Осії прямо говорить: „Я одружу тебе зі Мною на віки, одружу тебе в справедливості і суді, ласкавості і милосерддю, одружу тебе зі Мною у вірності і спізнаєш, що Я Господь“ (Осія II, 19—20).

Того теж образу уживав Всевишній для висказання Своєї любові в алегоричній поезії Соломонової любові: „Пісні Пісень“. Інтерпретація тої поезії, хоч не є дефінірована Церквою, є так загально прийнята всіми Отцями, що без сумніву належить до предмету віри. По тій інтерпретації Соломонова пісня є весільним гимном, у якому злука Бога зі своїм народом представлена в алегорії подружжя злуки. В Старому Завіті і досі наука рабів пристосовувала той гимн до вибраного народу, християнська інтерпретація пристосовує його до вибраного народу Нового Завіту, себто до Христової Церкви. Той сам предмет представляє і 44. пс., який є також гимном епіталамом. Ту гадку книг Ст. Завіту прийняв Нов. Завіт так загально, що й Христос і Йоан Хреститель і Апостоли часто до того образу вертаються і злуку з людською природою порівнюють з подружжям. І так Христос Сам Себе називає „женихом“ тоді, коли толкує, чому Апостоли не постать, як долго жених з ними (Мат. IX, 15) і в притчі про 10 днів. Хреститель називає Христа женихом, а себе тільки Його другом (Йо. III, 29). В притчі про царя, що справляв весілля своєму синові (Мат. XXII), представлено Богочоловічення образом подружжя. Апостол Йоан в Об'явленні висказує ту саму гадку образом весілля Агнія: „...і його жінка приготовилася. І дано їй, щоби одяглася в світлий і чистий виссон. Бо виссон це оправдання святих. І сказав мені: „Блаженні, котрих покликано на весільну вечерю Агнія“ (Об'явл. XIX, 7, 8).

Ту злуку Христа з Церквою описує також св. Павло, говорячи про подружжя і ставляючи в основу цілої науки християнства про Таїнство подружжя цей видимий знак невидимої злуки Бога з людською душею у благодаті: „Мужі любіть жінки, як й Христос полюбив Церкву і Себе Самого віддав за неї...“

Якщо злука Христа з Церквою є подружжям, а подружжя видимим знаком благодаті, св. Павло описує свою апостольську працю, як працю над приготуванням людських душ як чисті діви на заручини: „Я заручив вас одному мужеві, щоби представити вас Христу чистою дівою“ (II. Кор. II, 2).

Такою є Божа любов Христа супроти людства та людських душ, — передвічна любов, котра спровадила Боже Слово з Неба на землю і спричинила злуку Божої Природи з людською в єдності Особи Божого Слова. Та безкочечна Божа любов вливається в людську душу Христа та наповняє її тою любов'ю людського Його Серця, що проявляється у цілому Його житті. Ту любов Христос показує передусім Апостолам; називає їх „другами“, бо все, що чув від Отця об'явив їм (Йо. 15, 15). Промовляючи часто до них, уживав ніжного висказу: „діти“ (Йо. 21, 5). Але й над цілим Єрусалимом, що представляє ціле людство, Христос плаче, а умиванням ніг та установленням Пресв. Евхаристії дає такі докази любові, що кожний християнин може й мусить доходити до того, що Христос не тільки полюбив людство, Церкву, але полюбив і його та віддав Себе за нього (Галат. II, 20), себто кожному одиницю зокрема, даючи кожній зокрема участь у Своїй

Жертві, обливаючи кожного зокрема Своєю Пресв. Кров'ю, купуючи його безко-
нечною ціною Своєї Крови.

Культ Христового Серця.

Християнська побожність працювала від віків над тим, щоби Христу Спа-
сителяві і як Богові, і як чоловікові віддати якнайповнішу честь. Церква уста-
новляла празник по празнику, щоб відповісти тій побожності християн, та, щоб
вести їх до якнайбільшої любови Христа. Природно, що й любов Христа-Чоло-
віка супроти людей мусіла ставатись чимраз виразнішим предметом христ. куль-
гу. Вдумуючися в любов Христа, християнські душі, Церква, під проводом св. Ду-
ха, що в ній живе і веде людські душі до пізнання і любови Бога, чимраз
більше освідомлювала собі, що любов є причиною всього того, що Христос зробив
для людей. Любов є товчком цілого Його поступування. А що абстрактні, відір-
вані, предмети, коли представлені образом, що підпадає під змисли, стаються для
людей доступнішими, конкретнішими, реальнішими, а через те й ліпше зрозумі-
лими, то почитання людської любови Христа а з нею й цілого внутрішнього, ду-
хового життя Христа прибрало у вселенській Церкві вид почитання Христового
Серця, як символу любови. Вже від XIII. ст. віддавали християни під тим сим-
олом честь Христовій любові, а Сам Спаситель, йдучи наче назустріч бажан-
ням христ. побожності, або радше випереджуючи її, давав Святим у ріжних тай-
них видіннях чимраз більше пізнавати „Серце, що до крайности людей по-
любило“.¹⁾

Зчасом Церква, на прохання почитателів Хр. Серця, установила празник
Христового Серця.

Культ Хр. Серця і брацтва і товариства, присвячені тому культурі, т. зв.
апостольства, розширюються і у нас від близько 50 літ з великою користю для
народу. В парохії, в якій люди почитають Христа Спасителя у тій формі, чи тим
способом, ціле релігійне життя починає процвітати, люди горнутьсь до церкви,
множиться число приступаючих до Найсв. Евхаристії, поволі зникають пороки
поміж людьми, в родинах настає згода і любов; родичі пізнають, яким для них
скарбом діти, діти учаться поважати і любити родичів. З настанням культу Хр.
Серця всю в парохії змінється — так, як з настанням весни ціла природа буд-
диться до нового життя. Тому є це безсумнівним обов'язком кожного душпастиря
плекати той культ в своїй родині, в христ., родинах і цілій парохії.

Щоби заохотити Всеч. Духовенство до тої праці і помогти йому знайти
у тому культурі могутній орудник душпастирського впливу, подамо передусім до-
кладне представлення правдивого і властивого предмету того культу, а відтак пе-
рейдемо до представлення його мети. Вкінці пригадаємо головні практики, які
прийнялися у Церкві.

Предмет культу.

Деякі богослови лат. Церкви представляють як предмет того культу мате-
ріальне, анатомічне серце, частину Христового Тіла, як орган і джерело Хри-
стової любови та інших почувань чи чеснот І. Христа. Папа Венедикт XIV. опи-
сує з подробицями, як він сам, як кардинал і промотор справи в конгрегації обря-

¹⁾ Особливим способом обиллі і повні великого теня і повні любови до людства
були об'явлення Христа, які давав св. інокійні з чина Візанток св. Марії Алакоє (Alacoque).

Від хвилі тих об'явлень почало почитання Христового Серця чи Хр. Любови в сим-
волі Його Серця розростатись як могутнє дерево в городі св. Церкви. І де тільки приймалися,
принесло обиллі Боже благословення та побуджувало до духовного життя, Божої любови лю-
дей. Давним способом прив'язуються люди до того культу і черпають з нього обиллі ласки.

дів у поданні Єпископів і священників, що бажали впровадити свято Христ. Сер-
ця, спостеріг і підніс це як похибку. В дійсності конгрегація відкинула тоді про-
хання. Кардинал Проспер Лямбертіні (пізніший папа Венедикт) в „De servorum
Dei beatificatione“ (lib. IV. pars. II., cap. 31. № 20., вид. Прато 1831, т. IV,
ст. 702) пригадував, що теза, яка уважає матеріальне серце чоловіка джерелом
усіх афектів і осередком психічного життя, неневна. „У тій справі міститься“ —
це його слова, — філософічна проблема, бо модерні філософи поміщують любов,
ненависть і інші афекти духа не у серці, як осередку, але в мозку“. Тому був
гадки, що Церква не може прийняти прохання, опертого на гадці давних філосо-
фів, що стоїть в суперечності з опінією нових. Проте деякі богослови і досі пред-
ставляють часто Христове Серце матеріальне, як орган, джерело і початок люб-
ови Христової. Навіть такий знаменитий богослов, як кардинал Більот, котро-
го добре знають наші римські питомці, що перед двадцятьма літами були йо-
го слухачами в рим. університеті, тримається тої гадки, що серце є органом люб-
ови. Одобряючи празник Христового Серця, поминає Церква квестією філосо-
фічну тим способом, що представляє Христ. Серце як предмет і празника і куль-
гу, як символ Його любови, милосердя і цілого духового, внутрішнього Його
життя. Протиставляючись сретикам-янсеністам, що уважали поклін Богопочи-
тання відаваний Хр. Серцю, частині Христового Тіла, за ідопоклонство, ствер-
джує, що Христовому матеріальному Серцю, як і кожній частині Христового Ті-
ла належить поклін Богопочитання з приводу злуки людської природи з Бо-
жою природою в Особі Божого Слова. Те матеріальне Серце Христа, якому нале-
жить поклін Богопочитання, служить в культурі Хр. Серця за символ внутріш-
нього цілого життя Христового. Той символ обіймає любов Христа, всі Його че-
сноти, всі діла натхнені любов'ю; той символ може відноситись також і до Бо-
жої любови Божого Слова, яка є причиною Його Воплочення. Тим то по думці
кат. Церкви першим головним предметом культу є любов Христа в символі
Серця.

Приймаючи серце як символ для представлення внутрішнього життя, Цер-
ква йде в цьому за св. Письмом, яке в премногих уступах уживає символу серця
для означення внутрішнього духового життя чоловіка.

Слово „серце“ в св. Письмі.

Часом св. Письмо уживає того слово „серце“ як метафори. Так нпр. у
пс. 46, згл. 45. (третьї стих), говориться про „серце моря“ як про глибину моря.
Така однак метафора рідко стрічається у св. Письмі. В псалтірі повторяється
слово „серце“ 140 разів, себто приходить мало не в кожному псалмі, а в багатьох
приходить по кілька разів. Наведемо деякі уступи: В 50 пс. говориться про „сер-
це чисте“ і про „серце сокрушення і смирення“. Так само в інших псалмах гово-
риться про „бажання серця“ (пс. 20, 3), про „думки серця“, (32, 11), про „про-
хання серця“ (36, 4), про „зітхнення серця“ (37, 9), про „розважування“ (48,
2) і т. д. Дуже часто вертаєсь зворот: „говорити у серці своєму“. В псалмах при-
писується серцю радість і смуток (пс. 12, 14, і 15) і надія. Йому приписуються
зворушення (54, 5), готовість на все (56, 8), всяка злоба (57, 3), перозум (75, 6)
і т. д. У всіх тих уступах слово „серце“ уживане як символ почувань, думання,
цілого внутрішнього життя. Серцем чоловік визнає Бога, себто серце є символом
віри і визнавання (пс. 118); серцем шукається Бога, серце „розширяється на
дорозі Божих заповідей, серцем заховуємо Божий закон. Бог — так, як творить
в чоловіці „серце чисте“, так й наклонює людське серце на дорогу заповідей;
чоловік цілим серцем молиться, цілим досвідчає Божих заповідей. Серце чолові-
ка буває „непорочне в оправданнях Божих“. Закон Божий є „радованиєм серц-

на". Чоловік шукає Бога цілим серцем; серцем й боїться Бога. Те все є в пс. 118.

А щоб навести слова Христа, то наш Спаситель каже нам учитися від Нього, бо „Він лагідний і покірного серця“ (Мат. XI, 29). Він учить, що „добрий чоловік з доброго скарбу свого серця вносить добро, а злий чоловік зі злого скарбу свого серця вносить зло. Бо з переповні серця промовляють уста“ (Лука VI, 45). І „з серця виходять злі думки, убивства, чужолоства, прелюбодійства, крадіжки“. Христос наводить слово пророка Ісаї (XXIX, 13): „Сеї нарід устами почитас Мене, а серце його далеко від Мене“ (Мат. IV, 8). „Де ваш скарб, там буде і ваше серце“ (Лука XII, 34). Дуже часто, і в Старому і в Новому Завіті вертаєсь слово: „Люби Господа Бога твоєю всім серцем і всею душею твоєю і всею силою твоєю і всею думкою твоєю“ (Лука X, 27). Так само символом духового життя являється серце в мові св. Павла, коли каже, що „Христос мешкає вірою в наших серцях“ (Ефез. III, 17). То внутрішнє життя і дух мудрости називає Апостол просто „просвічені очі серця“ (Ефез. I, 18).

Переставмо наводити далі устуні. Скажемо тільки, що в посланнях св. Павла приходять слово „серце“ більше, ніж 50 разів, а всюди значення його таке саме; всюди означає воно внутрішнє, духове, психічне життя. Може бути, що при ближчому і глибшому досліджуванні значення того символу в св. Письмі можна би з книг натхненних знайти якесь світло до розв'язки, бодай приблизної, тієї вічної проблеми, що ділить філософів старини, Отців Церкви і всі богословські школи на дві протиставлені собі групи, що лише рідко коли доповняються: з одної сторони інтелектуаліст Аристотель з усіми інтелектуалістами християнства аж до св. Томи і томістів, а з другої сторони усі мистики від Плагона до Бонавентури і скотистів. Проблема, що їх ділить, та, чи осередком людської психи розум чи воля, інтелект чи афект.

З того всього показується, що властивим предметом культу Христового Серця є все то, що в людській природі Христа може бути і підтягнене під той символ, хоч навіть й не походить з внутрішнього афекту любови, як нпр. ціла Його наука, Його мудрість, усі Його чесноти, усі молитви, усі справи, установи, зарядження тощо. Уживаючи терміну „Христове Серце“ як символу цілого, такого багатого внутрішнього життя у Христі, приписуємо все то Його любові. Усьому тому поклоняємося, у тому символі маємо знаменити синтезу, та конкретний знак безконечних скарбів Христової душі і безконечної скарбниці безцінних дарів для нас.

Можемо також в тому символі бачити безконечну Божу Любов Божого Слова в Його Божій природі. Людська любов Христа є найповнішою маніфестацією тої Божої любови, — несотвореної, передвічної і безконечної. Тому, мимо змученого спротиву деяких богословів, можемо приписувати тому символу і таке значення.

Культ Хр. Серця, — по намірі самого Хр. Спасителя та кат. Церкви, що той культ поручає і пропагує, — обіймаючи цілу любов Христа, звертається і до любови умаленої, непризваної, зневаженої і відкиненої, бо такою є в дійсності любов Спасителя. З волі самого Христа, з волі Бога, якій Спаситель був послухний, умалив Себе Христос, прийнявши від слуги, ставши подібним людям: „уподобившись чоловікові, понизив Себе, ставши послухним аж до смерті, а смерті хресної“ (Филип. II, 7, 8). Любов була саме причиною того Його умалення, як і причиною Його мук і смерті. Любов була причиною, що Христос так укривав Себе, живучи поміж людьми 30 літ, що з людей серед яких жив, лише деякі, виняткові, вибрані люди знали про Його достоїнство і догадувалися про Його любов. Поза ними всі інші навіть й не спостерігали Його. А коли прийшлося Йому ви-

ступити прилюдно зі Своєю наукою, много людей відразу поставилися до Нього ворожо і злегковажили Його науку, Його чуда, Його дари, Його любов. Злегковажили і так зненавиділи Його, що не спочали, доки не довели до хресної смерті. А коли на хресті умирав Спаситель, тишилися вороги правди, що були Його ворогами. Один з учеників зрадив Його, продав за 30 срібняків, другий вирікся Його, а всі прочі зі страху перед жидами опустили Його. Під хрестом стояла тільки пририта болем Мати Його, св. Йоан і кілька вірних душ.

Подібне положення повторяється у кожному поколінні в ряді віків, аж до наших часів. Людство, байдуже Христові, а велика частина й ворожа; навіть чимало з учеників і найближчих зраджує, продає, відрикається Його! А мало є таких, що розуміють і оцінюють Його любов, вже не щодо її вартости, але бодай щодо того хісна, який їм з дня на день приносять. Якщо звернемо увагу, як мало таких християн, навіть віруючих, що живуть в безнастанній пам'яті про Божу благодать, супроти безконечного майже числа християн, що живуть в грісі, та на невелике число тих, що стараються любов'ю і вірністю відначуватися за любов Ісуса супроти нас, й на мале число тих, що з любов'ю горнуть до Пресв. Евхаристії, на випадки, коли то християни, Христові ученики, зневажають Христа в самому Таїнстві Його Любови святихоскарбським причастям, на повторюючуся зраду Юди малою не кожної днини і у кожній частині Церкви, — коли вкінці пригадаємо собі, як легко, навіть в самих наших рядах, серед священників Всев. Бога знайти можна людей, що не боляться зі святотрадом приносити Божу страшну Жертову Христової Смерті, то мусимо сказати, що безмірна і непопнята є невдячність її злота людей! У тайних об'являних показував Христос вибраним безконечні скарби Своєї Любови супроти людей: Серце, зранене любов'ю, з невисказаною ніжністю, сердечністю і щедрістю для людей, яка йшла так далеко, що Спаситель вичерпував і винищував усі сили, щоб їм показати ту свою Любов. А до того пригадував, що ця Його Любов така недоцінювана, так часто зневажувана, — навіть тими, від яких миг надіяться вдячності і які з титулу свого звання обов'язані більше Його любити! „Ось Серце, яке так полюбило людей!“ — казав Христос до св. Маргарети Марії — „а у відплату не дістаю від більшої частини людей нічого, крім невдячності, нечести, святотрадства, байдужности й легковаження, яке мають для Мене в тому Таїнстві Любови. Але, що найбільше Мене болить, — що так поступають люди, посвячені Моїй справі!“

В почитанні Христової Любови лучимо ті два елементи: Його ніжність, тепло, сердечність Його любови та жорстокість невдячності і зневаги, якими відповідають люди на Його Любов. Ті дві сторони культу Божої Любови наче палезать до Його сущности.

На Любов Христа мусимо відповідати любов'ю, яка бажала би по зможі рівнятися з Його Любов'ю і болем, що вів би нас до задоситьчнення Йому за образи і зневаги, заподіяні Йому людьми.

У Своїй хвалі, в Небі, не може вправді Христос терпіти, а проте зневаги, якими відлачуються люди не є через те ні меншими, ні менше дійсними. Люди роблять усьо, що з їх сторони можливе, щоби завдавати Йому біль і терпіння, щоб завдавати Йому і смерть! За Свого життя на землі предвиджував Спаситель усі ті зневаги і задля них терпів; відчував ті зневаги тоді, коли миг їх відчувати глибоким смутком. Серед Своєї муки відчував не тільки зневаги жидів і римських жовнів, терпів не тільки з приводу невдячности Свого народу й байдужности найближчих; ціла минувність людства і його будучина відбавалася в Його муках. В найтяжчих хвилях життя, серед найбільших болів не було нікого, з-поміж усіх синів, що їх виховав (Ісаї 51, 19), щоби піддержати Його за руку. Він взяв болю й недуги наші на Себе, Він був поранений за наші гріхи і мучений за

наші беззаконня, і кара за весь світ упала на Нього і ми Його ранами уздоровлені. Всі ми блукали, як вівці, кожний ходив своєю дорогою і провини усіх нас вложив Господь на Нього одного; Його брано на донит та Він терпів добровільно і не отграв Своїх уст. Непаче вівцю на заріз ведено Його і як агня перед тими, що стрижуть, без голосу так і Він не отворив Своїх уст" (Ісаїї, гл. 53). Якщо Ісус не терпить сьогодні, терпів і за сьогоднішні наші гріхи. А коли представляємо собі Христа, що терпить й сьогодні, то це наше представлення не є фальшиве, бо усі теперішні зневаги були і є причиною Його терпіння.

А може бути, що якимсь невисказаним і непонятим способом ще щось Христос відчуває з болю і смутку у небесній хвалі задля наших гріхів. І за життя, від хвили зачаття як чоловік, був Христос у мети, себто тишився заєдно огляданням Божого лица, а одначе терпів. Ми не розуміємо і не можемо зрозуміти як, але бачимо, як перед мукою зачинає скорбіти, тужити, як з болю і смутку страждає Його душа. Ми бачимо оком віри як Його „душа сумна аж до смерті" (Мат. XXVI, 38). Очевидно, душа Христа, Його ціла людська природа є тепер понад часом, але це ж іще причина, щоби уважати Його минувші, по нашому, терпіння за дійсні терпіння теперішньої хвили, а в часті треба сказати, що стоячи на молитві перед роз'ятим Христом, ми самі перенесені десь поза простори і понад часи. Всі обряди, ціла Богослужба переповнені тими відблисками вічності; у нашій переминаючій і перепливаючій дійсності сьогодні відбивається давня минувшість як і далека ще будучність, чи радше та вічність, в котрій Христос живе і в якій бодей в часті живемо й ми, а наше життя в небі.

А поза тим ще є і Пресв. Тайнство Евхаристії, що є також поза простором і поза часом і в якому проливається Кров і відновляється Христова мука і смерть. Правда, не кривавим, а одначе яким кривавим способом і як дійсно Кров Його проливається за нас і якими дійсно кривавими зневагами є наші гріхи та святотацтва!

Ціль культу.

Нема сумніву, що культ Христової любові відповідає Його намірам. Само впровадження і розширення того культу в кат. Церкві і церковною владою свідчить про те, що сам Спаситель в тій справі особисто проявив Свою волю. Проявив передусім Своім Духом, який у Церкві рядить і весь провадить до незаних нам цілей, а проявив також і в об'явленнях, даваних св. Своім Угодникам. Ті видіння не є предметом віри; Церква навіть й не одобряє їх інакше, як тільки судом, що в них нема нічого противного науці Божого Об'явлення. Церква видає також свої розпорядки незалежно від якихнебудь приватних об'явленнь та видінь. Буває одначе, що Христос, з'являючись Своім вибранцям, дає їм такі світла та науки, що призначені не тільки для них, а й для многих інших. Тим способом збуджує Христос могутні релігійні рухи, що стаються відтак і нагодою і почасти й причиною впровадження різних форм культу, ба навіть й різних празників.

Так було й з культом Христової Любові. Опирається він на цілому ряді знаменитих видінь великих містичних Святих від XII. до XVII. стол. Поминаючи тут історію культу і поодинокі видіння, звернемо лишень увагу на те, що в Церкві загально прийняте, що сталося наче власністю цілої Церкви, всіх християн католиків і про що можна дізнатися з документів церк. влади. З них ясно виходить, що Христос Спаситель, впроваджуючи в Церкві культ Своєї безконечної Любові, хотів дати людству наче останній доказ тієї Любові. В часах, в яких люди у такому величезному числі почали відпадати від Христової Церкви та відкритися науки й проводу Спасителя, хотів Христос дати людям новий великий

дар з Неба, виявляючи йому безцінні скарби Своєї Любові. Його Серце горіло любов'ю до людей, — тим вогнем, що його Христос прийшов кинути на світ і яким забажав весь світ запалити (Лука XII, 49). Горів ним Сам Христос; Його Серце, Його душа була так переповнена тим вогнем, що він аж винищував, випалював те Серце та наче змушував багатства того вогню вилити чимраз обильніше на світ. Тим способом бажав Спаситель звернути увагу людей на Свою любов супроти них і так здобути їх любов, довести їх до того, щоби з довірям прибігали до Нього, щоб у Ньому, з Ним і через Нього віддавали Богопочитання, яке належить безконечній Божій Любові і першому та головному проявленню тої Любові в Його людській любові.

Товчок до культу Пресв. Серця.

„Любім Бога", казав улюблений Його ученик Йоан, „бо Він перший полюбив нас" (I. Йо. IV, 19). Нема могутнішого товчка до любові, як, коли дізнається любов від других. Показуючи людям те „Серце, котре так людей полюбило", хотів Христос наклонити їх до любові. Хотів людей склонити до почитання Свого Серця; хотів їх склонити до любові та навчити їх любові; хотів в їх серцях розпалити той вогонь любові, котрим Сам горів.

Запрошуючи нас до почитання Христової Любові, хоче св. Церква захопити нас до віддавання Христові любові за любов. Ось така ціль цілого цього культу: з одної сторони маніфестація Христової любові супроти нас, а з нашої сторони змагання принаймні відлатитися Спасителю чимсь, що було б хоч у малій частинці достойним відповісти на почування Христа. Щоби бодей навести головні вискази непомилного учительства Церкви, повторимо слова Пія IX. в енцикліці з р. 1856, якою розтягнув він празник Христового Серця на цілу Церкву. Христос бажав дати вірним якнайуспішнішу заохоту, щоб любити і любов'ю відлачуватися Серцю Того, який „нас так полюбив і який умив наші гріхи у Своїй Крові". — А Лев XIII. в енцикліці з 28. VI. 1889. пише: „Найгорячішим бажанням нашого Спасителя є бачити, що в душах вірних родиться і росте вогонь любові, яким горить Його Серце. Тому йдім до Нього, бо Він не жадає нічого іншого від нас, як відлати за Його любов, як взаємності".

Якщо наша любов має бути взаємна, себто відплатою за Христову любов, то вже те одно надає тій нашій любові знамена, про які треба завжди пам'ятати. Передусім мусимо ясно бачити безконечну віддаль, яка нас від Христа ділить. Маленька мушка в порівнанні з небесним сонцем є чимсь більшим, ніж ми в порівнанні зі сонцем Христової Любові супроти нас. Через те повинна бути наша любов передусім покійна. Так, як Апостоли, бачучи воскресшого Христа, що виграв їх так сердечно над озером, приготавляючи їм просту а таку сердечну гостину, — печену на огні рибу і кусник хліба, — не сміли Його запитати: „Ти хто esi?", так само і наше почитання, що його віддаємо Христові, повинна передусім прикрашувати така несміливість. При своїй охоті поклоні Христовому чоловікові не можемо забувати й на те, що в намірі самого Христа любов, що нас з Христом в'яже, має бути любов'ю приязни, себто любов'ю обосторонною. Христос хотів належати до нашої родини, щоб нас до Своєї прийняти. Будучи Богом, хотів статися чоловіком, щоб нас зробити учасниками Божої природи. Не можемо забувати й на те, що Христос випередив нас і безнастанно випереджує: Він робить зусилля, щоби до нас якнайбільше зблизитися, сходить до нашої нужди, щоб потягнути нас до Своєї слави. Це зобов'язує нас. Ми повинні, ми мусимо робити якнайбільші зусилля, щоб Йому посвятитися.

Вкінці могутнім товчком і дороговказом поступування повинна бути для нас й думка, що любов Христа так мало признана, так часто злегковажена, — так криво зневажувана! Любов наша мусить бути любов'ю задоситьучинення за наші власні гріхи та гріхи людей.

За прикладом латинської Церкви й ми звичас впроваджуємо у себе празник Христового Серця.

Ні Епарх. Влада, ні АЕп. Собор не є компетентні впроваджувати нові празники. Можуть одначе не противитися практиці впровадження таких звичаїв. Так ввелися у нас празники Пресв. Евхаристії, і Сострадання Преч. Д. М., так впроваджений є й празник св. святих муч. Йосафата. Замойський Синод 1720. р. одобрив ті три празники, впроваджені так трактивою усіх Епархій, вписуючи їх в ряд тих празників, які торжественно обходить Церква та видаючи заборону парохам „лід найтяжчою карою“ по волі Єпископа, щоби крім неділь не святкували і не оголошували народові інших празників опріч слідуєчих (помічених в списі) (титул 16). Так міг поступити провінціоальний собор. Провінціоальний синод львівський 1891 р. тим самим способом одобрив перенесення празника св. Йосафата з 16. вересня на 31. жовтня.

Коли за ласкою Божою збереться Собор нашої церковної провінції, прийдеться йому може одобрити й практику обходити празник Пресв. Серця в другу неділю після Зісл. св. Духа. Наш АЕп. Собор може тільки мовчанкою одобрити дотеперішню практику монастирів Чина св. В. В. і многих парохіальних церков, себто тій практиці не противитися.

Службу того празника уложив найліпший літургіст нашої Церкви о. прал. Дольницький. На просьбу о. Дольницького одобрив вправді Ординаріат тую Службу, але письмом без дати і підписаним генеральним вікарієм. В цьому то письмі пишеться: „Позволяється (ту службу) відправляти в церквах або в п'ятницю по отдаїю празника Пресв. Евхаристії, причім празник Сострадання має перенестися на суботу, або на слідуєчу неділю враз зі службою воскресною причім і відпуст на неділю переноситься“. Письмо те, видане в мойй неприсутності 1909. р. і без мого відома, я мовчаво одобрив у тому значінні, що дозвіл Ординаріат є тільки толеруванням практики.

Служба написана о. прал. Дольницьким, не тільки відповідає всім обрядовим приписам, але й щодо змісту є дуже добрим представленням культу безколючної Христової Любові під символом Його Серця.

Папа Лев XIII, енциклікою „Annum Sacrum“ з 25. V. 1899, посвятив цілий світ Любові Христа, почитаній в символі Найсв. Серця і поручив, щоби у всіх церквах, кат. Церкви була дня 11. VI., після тридневних відправ, відчитана формула, перелазана тоді усім Ординаріатам, а Папа Пій XI, енциклікою „Quas primas“ з 11. XII. 1925., котрою установив празник Христа Царя („Архієп. Відом.“ з 1926. р., ч. 2), велів щорічно відновлювати „посвячення Найсв. Серцю Ісусовому цілого людського роду“ як це Пій X. велів щороку повторяти. (Acta S. Sedis v. t. XVII., ст. 593).

В справі культу, про який говоримо, мали різні Святі, по більшій часті монахині, пречудні нераз об'явлення І. Христа. Між ними були і об'явлення, дані для цілого людства, а бодай для цілої Вселенської Церкви. Вони причинялися до розбудження могутніх рухів поміж християнами і тим способом ставалися для Церкви нагодою до одобрення не так самих об'явленнь, як радше опертго на них почитання Христа. Для богословії можуть вони мати значення для пізнання церковної науки і проводу, що його Церква дає побожності християн.

Приймаючи порученій Церквою культ Любові і Милосердя Христа в символі Його Серця, не має Собор причини питати про нагоду того поручення, ні про

різні етапи пояснення чи про розвій проводу, що його Церква в тій справі давала. А приватні об'явлення, хоч дані в хосен цілої Церкви, не є ніколи предметом церковної апробати і як об'явлення не можуть ніколи і ніяким способом ставати в ряд з церковним Об'явленням, даним Христом і Апостолами в св. Письмі і церк. Переданні. Послідні дані таких приватних об'явленнь під руководством Церкви в справах ними порушених, можуть бути для нас нераз незвичайно цінними вказівками до глибшого пізнання та пояснення первісного Євангелія. Тому не згадуємо про ті приватні об'явлення по-богословськи; стараємося тільки якнайліпше ввійти в суть і значення Божого Об'явлення, повіреного Христом Вселенській Церкві.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ З ТРАВНЯ 1941 р. ПРО ОБЯДИ

Зі самого поняття обрядового права (*ius liturgicum*) як норми всенародного Богопочитання виходить, що лишень та влада, що обіймає цілу територію, на якій захований обряд і всі Церкви, в яких по тому обряді відправляється Богослужба, є компетентна видавати обрядові закони. Не доторкаючись сьогодні історичного розвою літургічного права в лат. Церкві і на Сході, стверджуємо тільки, що в лат. Церкві дефінітивно від XVIII. стол. законодавство у всіх обрядових справах належить до Ап. Престолу, а в нашій Церкві те законодавство взяли в руки провінц. синоди, які менше або більше були затвержені Ап. Престолом, і що сам Ап. Престіл застерігає собі в обрядових справах й нашої Церкви, що ніхто без його згоди не може навіть частинно змінити східного обряду („*Allatae sunt*“ §. 27). Супроти того насувається оправдане і важке питання, яку компетенцію в справах обрядових мають поодинокі Ординації чи епархіальні Єпископи, зглядно яку компетенцію має наш АЕп. Собор.

Без сумніву мають вони право і обов'язок доглядати, щоби обрядове право було якнайвірніше і якнайточніше заховуване духовенством і вірними епархії. Тим самим мають обов'язок не допустити до творення практик і звичаїв противних обрядовому праву. Коли такі практики повстають, мають обов'язок осуджувати їх як недержавні. А що обрядове право східне, чи загально-візантійське, чи наше, яке можна би назвати греко-католицьким, полишає духовенству досить широку свободу в справах, що не є нормовані літургічними законами, то є правом і обов'язком Ординаріатів нормувати і порядкувати практику духовенства так, щоби священники навіть в справах, в яких обрядове право лишає їм свободу, не різнилися яскраво поміж собою і заховували бодай таку однообразність, якої треба до приличного, прилюдного Богопочитання.

Коли практика духовенства в тих справах, що лишені його свободі, відступає від духа і стилю обряду, тоді Ординарії обов'язані такі практики заховувати, а навпаки одобрити і поручити практики, що відповідають духові обряду. Очевидно, що ті свої обов'язки і права можуть Ординарії виконувати чи то розпорядками, чи епархіальними законами, які однак не будуть мати характеру літургічного права, а тільки дисциплінарних розпорядків чи законів.

По тим принципам треба нам судити і про компетенцію АЕп. Собору в обрядових справах.

Положення тепер таке, що ми дійшли в обрядових справах до підковитого хаосу. Одною з важких причин цього стану є та обставина, що так Замойський,

як й Львівський провінц. Собор уважали єдність в обрядових справах кінцевою і накликували до обрядової однообразності, а толерували практики, противні і обрядовому праву східної Церкви і її стилеві.

Ясна річ, що з того хаосу мусимо вийти з такими обрядовими практиками і звичаями, які не зражали би та не відпихали від нас і від вселенської віри наших нез'єдинених братів. Також є евідентною річю, що мусимо у тій праці над упорядкуванням наших обрядових практик йти за вказівками і духом Ап. Престолу. Щоби випровадити наше духовенство з обрядового хаосу, в який ввели нас історичні обставини, мусимо передусім цілком зірвати з традиціями якоїнебудь байдужности і легковаженія того, що є приписане. Як довго священники будуть кожний майже обрядовий припис заховувати або не заховувати по своїй фантазії, як довго будуть і в теорії боронити фальшивого принципу, що це мало-важна і байдужа справа, чи поступається так чи сяк, так довго до ніякого ладу не зможемо дійти. Щойно тоді, коли ціле духовенство перейметься глибоким переконанням, що безумовно конечно треба заховувати все, що приписане і так, як приписане, заблисне надія, що дійдемо до якогось обрядового ладу і що зможемо успішно вже працювати для з'єдинення наших братів.

Щоби до того дійти, мусить АЕп. Собор скріпити в духовенстві поняття закону і стеретися, щоб не здавалося, що переходимо границю своєї компетенції, беручи з руки обрядове право і ставляючи нові обрядові закони.

Хоч в теорії можемо сумніватися в правильність деяких обрядових реформ, введених Замойським Собором, хоч й можемо теоретично ставляти тезу, що при обрядовому положенні цілої східної Церкви, себто супроти факту, що того самого обряду уживає багато церковних провінцій, законодавство одної провінції не повинно було брати ініціативи в рішачих обрядових змінах, себто не повинно було своїм провінціоанальним законодавством давати норм обрядового права, мусимо однак рішучо стояти при тому, що закони Замойського Собору є законами і мусять бути нами заховані, як довго Ап. Престіл не рішить інакше. Бо ослаблюючи законну повагу провінц. Синоду, тимсамим нищили би ми евентуально і послух нашим, хоч необрядовим, а тільки дисциплінарним рішенням, в справах обрядових практик.

До ладу у відравах Богослужень дійдемо, коли обмежимо працю АЕп. Собору до одобрювання законних і правильних обрядових практик, як і до закаування неправильних і незаконних, уникаючи при цьому нових обрядових законів. Передусім осягнемо те, що ціле духовенство львівської АЕпархії буде триматися одних і тих самих практик, а в речах, полинених свободі священника, будуть заховуватися поможю, прилично і не так, щоби могли когонебудь разити.

Дальше, усім тим церквам, що вийшли з галицької провінції, як шпр. Церкві галицькій в З'єдинених Державах і гр. кат. в Канаді та колоніях у Бразилії і Аргентині пригадаємо, яке нас обов'язує літургійне право, а які незаконні і неправильні практики повинні бути раз назавжди знесені. Осягнемо й це, що у всіх будучих літургійних виданнях будуть затерті сліди неправильних і необрядових практик. Вкінці ствердженням послууху для обрядового права нашої Церкви і рішучого протесту проти всіх шкідливих і необрядових неправильних додатків чи змін, що псуують те обрядове право, ствердимо, що практики, противні загальному законові, і після довгих літ не зможуть набути сили звичасвого закону, якщо вони нераціональні. А нераціональними треба у нас визнати ті практики, які противні духові нашого обряду і через те шкідливі праці над з'єдиненням.

Щоби доказати, що наш АЕп. Собор має право і обов'язок так поступити, мусимо бодай в кількох реченнях переглянути джерела нашого літургійного права і пізнати причину різних практик правильних і неправильних, з яких то

практик ми просто змушені прийняти і одобрити правильні, а відкинути неправильні.

Коли паша Церква, себто київська церковна провінція, під кінець XVI стол. відірвалася від царгородського патріархату, що віднав від єдности зі всел. Церквою і через те внав у зависимість від султана та турецької держави, тоді літургійним правом для нас були записані в церковних книгах літургійні приписи. (Відай не треба тут пояснювати, що слово „літургійний” уживаємо у значінні і св. Павла і Сімдесяти, себто в значенні того, що відноситься до всенародної Богослужби.).

Признаючи верховну владу римських Архієреїв, мусіли наші предки від першої хвилі заступити молитву за царгородського патріарха молитвами за вселен. Архієрея. Це, очевидно, не було ніякою літургійною зміною. Від Берестейської унії до Замойського Собору впровадили наші предки деякі обрядові зміни, які відтак одобренням Замойського Собору і римського Престолу, що затвердив рішення того собору, увійшли в наше літургійне право. Тими законними змінами у літургійному нашому праві є: 1) Звичай відправлювання Служб Божих без співу і кадила, або, як їх називають, читаних Служб Божих. 2) Форма розрешення в Таїнстві Покаяння, яку водночас з нами, менше-більше в половині XVI стол., прийняв також у свій Требник нез'єдинений митрополит Петро Могила. 3) Затратився у нас звичай уживати губки. 4) Затратився звичай долипати до освяченого вина т. зв. теплоти. 5) В справуванні Таїнства Блепомазанія повстав звичай, що правдоподібно існував вже перед Берестейською унією, але, здається, в обрядових книгах не був тоді вписаний, що це Таїнство може уділяти також один тільки священник.

Дві обрядові зміни в Службі Божій потвердив Замойський Собор і зробив з них закони, що увійшли в наше літургійне право. Зміни в справуванні Таїнства Покаяння і Блепомазанія прийняв і одобрив також Замойський Собор. Сьогодні зміни Требника лишаємо на боці, а говоримо тільки про зміни Службеника. Впроваджуючи такі зміни, Замойський Собор, для заховання однообразности в обрядах, поручив видання нового Уставу, приказуючи деканам поучувати духовенство про обряди. (§ IV. про Службу Божу).

У виконанні рішень Замойського Собору видав митрополит Атаназій Шенцицький послання до духовенства, підписане 3. V. 1738 р., в якому подає спис поправок, що їх треба зробити у виданнях літургійних книг. Таких поправок в тексті Служби Божій подає 15. З них три відносяться до молитов за Папу, одна поручає впровадити в Символі віри додаток „і Сина", одна відноситься до пропущення теплоти, а п'ять до пропущення губки. Лишається ще 5 поправок у Службенику, які є додатком митрон. Атаназія до рішень Собору. Ті додатки могли би вважатися одобренням ним практик, що були записані в обрядових книгах нашої Церкви. З тих п'ятих поправок одна відноситься до Предислов'я і не має ніякого обрядового значення, друга постановляє, згідно зі всіми традиціями східної Церкви, що вино і воду треба лучити в чаші, а не вже змішані в чашу вливати, третя і четверта постановляє, що вірних треба причащати з освячених чаштиць положених на дискос в честь Богородиці і Святих та за живих і померших,

Остання зміна є одинокою, що могла би вважатися одобренням практики; вона відноситься до Причастя священника. Вкінці свого послання поручає митрополит всі ті поправки, що їх взято за підставу з тексту Службеника, виданого 1712 р. впровадити і у всі інші видання. Тим самим усі видання Службеника з 16. ст. приймає Послання митрополита за правильні, жадаючи впровадження в них тільки наведених в Посланні змін.

Таке рішення не вияснявало положення і не могло допровадити до бажаної Замойським Собором однообразності в обрядах. Літургійні книги, видані впродовж XVII стол. аж до Замойського Собору, впроваджували приватною ініціативою видавців, а почасти за апробатою Ординаріїв поодиноких єпархій, ріжні зміни, пропущення та помилки, які ніяким способом не можна признати правильними і яких ні Замойський Синод, ні митрополит Атаназій не одобри. А що усі ті зміни були впроваджені без дозволу Ап. Престолу а, — як ми бачили, того позволення для законності зміни жадає Папа Бенедикт XIV. в буллі „*Allatae sunt*“ (з 26. 7. 1755), — треба сказати, що жадна з них не має даних на те, щоби бути признаними звичасвим законом, тимпаче, що жадна з них не була загально прийнята. Бо, очевидно, священники відправляли Службу Божу по Службнику, що находився в їх церкві і тому трималися практик, записаних в тому Службнику. Ніде не находимо, щоби якебудь видання, зроблене після Берестейської унії, було якоюнебудь церковною владою поручене цілому духовенству цілої церковної київської провінції, як обов'язуючий текст Служби Божої. І не могло бути інакше, бо з огляду на умовини видавництва церковних книг і їх продажі, ніяке видання не могло розійтися на цілу київську провінцію. Досі стверджуємо ще, що нпр. в галицьких церквах майже ніде не находимо книги виленського видання або супраського. Тії умовини мали той наслідок, що біля кожного видавничого осередку, часом не дальше, як о кілька миль, заховувалися книги, видані в цьому осередку, отже і практики в них записані.

Коли при таких відносинах Замойський Собор одобрив тільки дві-обрядові зміни (усуваючи губку і теялоту), то тим самим не одобрив інших практик, що противні загальним законам літургійного права; не осуджує їх, не зажає, а тільки толерує. А що ті практики не були загальні, Замойський Собор тим способом узаєє таке літургійне право, як воно було записане в книгах до Берестейської унії. Коли відтак, виконуючи поручення Замойського Собору, каже митр. Атаназій вести у всі церковні книги лишень ті дві зміни Замойського Собору, додаючи від себе одну тільки третю, то рішення його надає тій практиці значення законного звичаю лиш тоді, коли київський митрополит міг видати обов'язуючі для київської провінції обрядові закони. Думаємо, що так не було. Можна також правильно думати, що наші владика, зібрані на соборі, досить критично відносилися до всіх прочих іноваций, а може й бажали їх до певної міри спинити. На кожний спосіб, з хвилиною потвердження Римом рішень Замойського синоду, триває у законній силі ціле літургійне право нашої Церкви, яке обов'язувало наших Єпископів і духовенство у хвилі прийняття св. З'єдинення і яке Ап. Престіл нам при прийнятті з'єдинення одобри. Усі противні тому праву практики до Замойського синоду, являються незаконними та помилковими тому, що введені без згоди Ап. Престолу, обіймали невеликі тільки круги духовенства і не були одобрені ніякою церковною владою у нас, а передусім тому, що противилися і духові обряду і загальному обрядовому праву. Треба однак признати, що мовчанка Замойського Собору, а відтак і митрополита Атаназія, себто толерування ріжних нових практик, впроваджуваних приватним авторитетом поодиноких видавництв, мусіло спричинювати повстання таких нових практик і тому до певної міри було причиною хаосу, в якому відтак опинилася наша Церква.

Засадничі зміни, введені Замойським Собором, загально прийнялися. Тепло вийшла з ужиття, губку заступив рушник. Прийнялися так, що перейшли границю київської провінції до мукачівської, а відтак і до крижевацької єпархії, а звичай відправляти Службу Божу без співи і кадила розійшовся так, що генер приймають його без ніякого спротиву навіть ті, котрі в інших справах придержуються строго візантійського обряду. І не могло бути інакше. Бо ця практи-

ка являється конечною в містах, де нема ніякої змоги стягати всіх вірних на одну Службу Божу. Коли від вірних вимагається участі в Службі Божій, то треба їм дати до того нагоду, себто відправляти по церквах Служби Божі, у всіх або бодай в ріжних годинах. Інша річ, що та практика лучиться часом з цілком незаконними і необрядовими практиками, що їх наш Собор рішучо мусить зажаєти. Ті велегальні практики відносяться передусім до затертя цілковитого або частинного участі вірних в Службі Божій. Бувають священники, які завізвання народу до молитви в екстєних читають таким голосом, що навіть т. зв. служачий до Служби Божої нічого не чує і мусить наосліп собі бурмотіти: „Господи помилуй“, без огляду на завізвання священника. Практика, одобрена Замойським Синодом, не затирає участі вірних в читаній Службі Божій.

Апостол і Євангеліє є читанням для народу Божим словом, „Вірую...“ є визнанням віри всіх, що беруть участь в Службі Божій, а „Отче наш...“ спільною молитвою священника і вірних. Таке здеформовання законного звичаю, прийнятого Замойським Синодом, було, чи є наслідком тенденції наближування усіх наших обрядів до звичаю латинської Церкви, при чому часто йдеться дальше від нього, пересаджується. Нашим батькам, і перед і після Замойського Синоду здавалося, що треба їм було якнайбільшим числом, хоч би й малих звичаїв і практик, зблизитися якнайбільше до латинського обряду, щоби заслужити собі у латинників, найближчих сусідів, як і в латинників в західних краях Європи та в Римі, на ошію правдивих католиків. Та думка пхала много з наших священників до приймавання живцем з латинського обряду незаконних, бо неодобренних Ап. Престолом, а навіть ніякою церковною владою в нашій Церкві звичаїв. Зачали появлятися друком „годанки“ до св. Онуфрія, Служби Божі до св. Антонія з Падви і інших Святих. При Службі Божій зачали священники „Мир всім“ подавати розложенням рук, як при „Домінос вобіскум“, а руки побожно складали, як латинські священники, так, щоби пальці дотикали пальців. Замість поклонів, почали приклякати при Службі Божій, а служебник переносити кілька разів з одного боку престолу на другий; закинено копіє, переставалося класти частинці в честь Богородиці і Святих, залишено уживання звідди, дискос прийнято у формі латинського, фелони пообтвиано зі заду і з переду; замість пояса почали священники уживати шнурка, як монахи Францішкани, стихарі прикрашувано коронками, щоби були подібні до латинських; руки зачали умивати перед убиранням, а Проскомидію правили без фелона. Очевидна річ, що такі звичаї не подобалися многим з наших священників і тому не тільки не приймали їх, але ще й голосно ганили.

Тані латинські тенденції сильно скріпила ще ворожа вірі акція царської влади, що прамувала до знищення св. З'єдинення, зразу на Білій Русі, в польській і виленській єпархіях і на Волині в 30 рр., а відтак в Холмщині в 70-тих рр. XIX стол. Ворожий вірі і Церкві напрям царської влади зачинав від нахиування нашій Церкві синодальних російських церковних книг. Приклонники ворожого Церкві напрям царської влади взялися до насильного „очищування“ нашого обряду. (як говорили), зі всіх латинізацій“. Через те віруючі і побожні священники та вірні, бачучи противний вірі напрям тої цілої акції, тим усильніше привязувалися до найменших і найновіших традицій, які, здавалося, боронили наш нарід і духовенство перед затраченням віри. Надто ревні приклонники „очищення“ обряду, яких мета була чисто політична, бо зрусифікування народу та знищення Церкви за поміччю, на жаль, галицьких емігрантів, готових до відступства. — продажних, найгірших елементів нашої Церкви, — поступали так, що наразилися на прилюдну догану Ап. Престолу і на зажає змінити щонебудь з практик Холмської Церкви, з практик, що їх застало релігійне переслідування.

Той наказ Ап. Столиці, що відносився виключно до холмської єпархії і до спеціальних обставин релігійного переслідування, не мав бути приміненій, і в памірі Ап. Престолу не міг бути приміненій до інших єпархій, що працювали серед відмінних обставин. Був він прийнятий прихильниками латинського напрямку, як дефінітивне одобрення і освячення усіх латинських практик нашого обряду.

Серед таких обставин, при многих суперечних практиках, трудно було і галицькій провінції дійти до якогось ладу. Це було тим трудніше, що обрядові питання лучилися завжди з політичними, а політичні мали завжди закраску догматичну. Не йшло про те, чи законна така, чи сяка практика, а про це, чи така практика наближає нас до російської Церкви, чи навпаки. А синодальна практика російської Церкви являлася віддавна ревнителям нашого обряду одиноким правильною і законною. Наші літургісти, навіть ті, що пізніше гуртувалися біля почаївських видань церковних книг, правдоподібно вже в останніх літах XVII стол. прийняли обрядову реформу, заведену в рос. Церкві патріархом Ніконом, а згодом поволи приймали тексти літургійних книг, як й св. Письма в російській редакції зі залишенням на боці незвичайно цінного, а нам ближчого тексту Скорини і Острожської Біблії. Таке прийняття Ніконіанської обрядової реформи, що впроваджувало більше зміни тексту церковних книг, ніж зміни, введені Замойським Синодом і митрополитом Атаназієм, повинно бути ще перестудіюване. Здається, що Ніконіанські тексти в премогних подробицях засталися вже давні, цінні, а нам питоми тексти. Ніконіанські зміни впроваджено в наш обряд також не рішенням церковної влади, а повільною практикою видавців церковних книг.

Таке було хаотичне положення нашої Церкви в обрядових справах в тих часах, коли митроп., пізніший кардинар, Сильвестер, зі своїми товаришами єпископом перемиським Юліаном Пелешом і Станіслав. Юліаном Куїловським зачали думати про відбуття провінціального Синоду. Наші владика і велика частина духовенства здавала собі справу з хаотичного положення нашої обрядовості і усі розуміли, що треба здержувати напрям, який зближає наш обряд до латинського. Много причинилася до того і та обставина, що відай від половини шостого десятиліття XIX стол. учителем обрядів в римській колегії був о. Ізидор Дольницький. Уже в Римі робив він поважні студії над східним обрядом і розумів, що завжди суцною волею Ап. Престолу було, щоб ми вірно захували обрядові традиції нашої Церкви. Зіставши відтак духовником львівської центральної Семінарії, працював в тому самому напрямі над питомцями всіх єпархій. Ректором віденського Барбарум був др. Юліан Пелеш і в тому самому напрямі працював у Відні, а опісля і в Станіславові, зіставши тав першим Єпископом 1883 р. В тому самому напрямі працював в Перемишлі й Крилошаним Шашкевич.

Сумні події 70-тих рр. в холмській єпархії, насильне знищення унії і той останній нашої Єпархії в російському царстві, відбилися сильним потрясанням на цілому організмі нашої галицької провінції. Криваве переслідування наших вірних селян, що не вагалися віддати за віру майно і життя, скріпило в многих віру. Приїзд до нашого краю многих переслідуваних священників холмської єпархії дав нашим багато до думання. Все, що в Холмщині діялося, відбулося сильним відгомном у нас, а може й причинилося до тої свідомости, що обрядовий хаос, існуючий в наших єпархіях, є станом шкідливим і що треба, щобшобудь з него вийти. Крім того, після утворення станіславівської єпархії, перший раз від відновлення галицької митрополії можливим ставало відбуття провінц. Синоду. Такий Синод дійсно відбувся 1891. р. (від 24. IX. до 8. X.).

В комісіях приготовано матеріяли на 15 титулів, між іншими в титулі 5. мало бути предложене Синодові до ухвалення цілий устав Проскомидії і Літургії. Спосіб поступування в Синоді був такий, що кожна справа була передусім читана і дискутована на т. зв. загальних зібраннях, а відтак проголошувана на святочних засіданнях. Зібрань і засідань відбулося по 4, після кожного зібрання відбувалося засідання. На першому загальному зібранні, дня 4. вересня, вибрано урядників Синоду і три комісії для переглянення декретів. Акти Синоду не згадують про їх працю. На святочних засіданнях ухвалювали читані, в принципі передискутовані на зібраннях декрети. Дискусій однак на зібраннях не було; принайменше протоколи про них не згадують.

На першому торжественному засіданні після промови Ап. Делегата і перечитання письма папи Льва XIII, Отці Собору зложили визнання віри.

На II. генеральному зібранні 29. вересня відчитано і після топушеної дискусії прийнято титули: I, II, III, IV, VI і VII.

На II. святочному засіданні 1. жовтня настуило торжественне проголошення тих самих п'ятьох титулів (I, II, III, IV, VI і VII.).

На III. зібранні, яке відбулося в дні, назначеному нотаріями Собору, читано і предкладано дискусії Отців титули: III, IX, X, XI і XII.

Дискусії ніякої не було, так як на III. зібранні. Ті самі титули були торжественно проголошені на III. святочному засіданні, яке відбулося 4. жовтня. На послідному зібранні 6. жовтня перечитано і передискутовано титули про семінарі, синоди і скорочення брев'яра (*de abbreviatione Breviarum*) а на святочному IV. засіданні проголошено торжественно титул VIII. про семінарі, титул XIV. про синоди; читаного титулу про скорочення брев'яра не проголошено і додано нечитані на IV. зібранні титули XIII. про церковні студії і XV. про церковні добра. Ап. Делегат, предсідник синоду своїм підписом потвердив, що все так сталося дійсно, як в актах записано.

В декретах Собору поміщено нечитаний на ніякому генеральному зібранні і не проголошений на ніякій святочній сесії синоду титул V., який мимо цього, через якусь невинисену помилку, вложено між декрети Собору і видано разом з декретами, хоч очевидно той титул до декретів Собору не належить і не має тої законної сили, яку мають інші синодальні декрети. В додатку, як „Appendix 33.” в римському виданні синоду 1896. р. знаходиться коротка розвідка про порядок Предеосвященої Служби з 2 правилами, поручаючи зміни в „нашому Службебнику”, не наводячи ніякого видання, а як Appendix 36. подані загальні рубрики церковного правила (*Officii Divini rubrici generales*) що займають 29 сторін римського видання. Ті два додатки мають очевидно велике значення, як ствердження різних літургійних практик, тоді в єпархіях уживаних і як праця підготовної комісії, але не є ніяким законом і до декретів синоду не належать, як очевидно до декретів синоду не належать різні додатки до тих декретів, папські енцикліки, послання кардинала Левицького, декрети Ватиканського Собору, Силлябус, тощо.

Якщо йде про мериторичну оцінку тих приготованих, а не проголошених збрядових декретів, треба сказати, що без сумніву метою їх було доведення до однообразности у виконуванні обряду цілого духовенства всіх трьох єпархій.

В титулі IV. про прилюдне Богопочитання, бажаючи може предложити синодові і V. титул до ухвали, синод так висказується:

Omnem autem Officii Divini celebrationem in Ecclesia persolvant sacerdotes accurate et quidem ad normam in praesenti Synodo praescriptam, quam etiam Illmmus Metropolitanus curabit typis mandare et aliis Rmis Ordinariis communicare, ut eodem tempore ab omnibus in tota pro-

vincia nostra ecclesiastica in praxim deducatur; ne videlicet in persolutione divini cultus publici discrepantia aliqua locum habeat, sed ut monet Apostolus: „Omnia honeste et iuxta ordinem fiant“ et coelestis harmoniae formam exhibeant.

Словняючи поручення провінціального Синоду, видали ми для ужитку цілої церковної Провінції Требник 1925. р., але в Требнику по нашому давньому звичаю, відмінному від звичаю Греків, не входить Служба Божа. Службу Богу, згідно Служебник, ми видали в р. 1929. Те видання представляє ту форму обрядових практик, що найліше відповідають приписам нашого обрядового права. А що мимо старанної праці обрядової комісії, до якої належали і знатоки нашого обряду, якими були луцький єпископ Преосв. Йосиф Боцан і проф. о. Др. Тит Мишковський, в текст вступили деякі помилки та пропуски, буде завданням нашого АЕп. Собору так упорядкувати єпарх. обрядову практику, щоб вона могла мені послужити до видання, дасть Бог, Служебника, що відповідатиме порученню провінціального Собору для ужитку цілої церковної провінції.

При одобрюванні або признаванні нелегальною, противною нашому обрядовому праву якоїсь практики, братиме наш АЕп. Собор між іншими документами від розваги й приготував для предложення львівському провінц. Синодові пропозиції підготовної комісії. Праця тої комісії дійсно заслугує на признавання, хоч в її предложення вкралися деякі помилки і пропуски, які конечно треба би поправити. Та праця є повним доказом на те, що передсоборова комісія, до якої належав і о. Дольницький і о. мітрат Бачинський, здавала собі ясно справу з konieczности повернення нашому обрядові поваги і духові того обряду питомого стилю, що його нелегальні практики почасти відбирали обрядові.

Якщо поворот до наших обрядових традицій був konieczністю, яку признала передсинадальна комісія перед 1891. р., то той поворот стався для нас іще важнішою konieczністю від хвили, коли після упадку російського царату вселенська Церква станула перед актуальним питанням з'єднання Церков.

Перед першою світовою війною була праця для з'єднання Церков в російському царстві неможлива. А що до того царства належала переважаюча частина нез'єднаної Церкви, богослови латинської Церкви мало займалися справою з'єднання, уважаючи її неактуальною. З упадком царату збудилися у вселен. Церкві великі надії на сповнення відвічних бажань вселен. Архієреїв і богословів зачали над тою квестією дуже поважно застановлятися, а письменники в різних западних краях зачали про неї писати. Той інтерес богословів був скріпленний ще й тією обставиною, що на кільканадесяті літ перед світовою війною наука в Європі звернула увагу ученого світа на той забутий майже ними світ як до візантійського Сходу. Бо коли ще довго після половини XIX. стол. і історія і історики та правники, а передусім дослідники мистецтва на Заході уважали візантійське царство мало інтересним і ним не займалися, то та оцінка в науковому світі цілком змінилася під кінець XIX. ст. Кількох поважних письменників у знаменитих працях звернули увагу ученого світа на той забутий майже ними світ як на предмет незвичайно важний, а також мало їм знаний в історії людства. В європейських університетах зачали повставати катедри візантинізму і той предмет висунувся майже на перший план наукових інтересів Західної Європи. Богослови, дослідники східних Церков і обрядів, дійшли до поняття просто противлящих до тих, які були передше загально прийняті і супроти нашої Церкви і нашого обряду. Коли давно вселен. Архієреї в енциклопах своїх порушували квестію східних обрядів і коли вертались завжди до принципу, що вселен. Церква бажає віру свою передати всім східним нез'єднаним Церквам і вірним, а не ла-

тинський обряд (ut omnes catholici fiant, non ut fiant latini) — то богослови тим принципом не дуже одушевлялися; много поміж ними були би воляли, щоб єдність вселен. Церкви опиралася також і на єдності обрядів, а щодо східних обрядів були би бажали якнайбільшого зближення їх до латинського обряду. В практиці наше духовенство, навіть і ті, що кінчили студії на заграницних університетах, поділяли почасти їх гадку. Вони думали, що не було лішого способу з'єднати собі їх симпатії, як лиш через зближування до них у всіх обрядових справах. Те зближення видавалося конечним навіть для вироблення собі доброї оцінки, між богословами зах. Європи. Хто посмів носити бороду, ясу з широкими рукавами, а в Богослуженнях триматися стисло приписаних в церковних книгах обрядів, того легко лідозрівали, що мав тенденції відірватися від вселен. Церкви. А так поступали і говорили не тільки наші найближчі сусіди, але многи богослови, пралати священники, єпископи західної Європи. Ті поняття цілком змінилися під впливом надії з'єднання Церков і дослідів над методами та способами праці для того з'єднання. Зачато в Церкві чимраз яскравіше говорити про те, що наші латинізації роблять нас неспосібними до праці на Сході, що наш обряд цілком відмінний від обряду, якого уживають нез'єднені Церкви, що сей обряд компромує римську Церкву, бо нез'єднаними приймають як доказ, що вселенські Архієреї словами обіцяють східним ненарушимість обрядів, а в практиці уживають з'єднання лише за орудинок до перетягнення на лат. обряд. Дійшло до того, що *Commissio pro Russia*, котрій Ап. Престіа поручив цілу працю над з'єднанням у В. Україні, Росії і східній частині Польщі, майже урядово виключала нас від тої праці і голосно признавала нас неспосібними до неї. А коли приходило нам безпосередньо зіткнутися з нез'єднаними, вони те саме повтаряли нам, в іще яскравішій формі витикаючи нам не тільки те, що було дійсною хибюю і пропуском, противним нашому літургійному праву, але й найправильніші традиції, питомі нашої Церкви. І коли западні богослови робили нам ті закиди з бажання правильної праці для Сходу, нез'єднені нераз підносили проти нас закиди тільки тому, бо ми до певної міри були представниками самої думки з'єднання Церков. Часто бувало, що ненависть до Риму була скріплена ненавистю до нас і справедливою критикою наших звичаїв, бо річ очевидна, що усі так звані „латинізації“ нашої Церкви були для нез'єднаних доказом нещирости висказів Ап. Престола.

Така засадничка зміна поняття всіх западних християн про нас змушує нас також засадничо змінити наші поняття і напрям наших змагань. Ми мусимо раз назавжди цілком зірвати зі системою нелегальних і необрядових новостей в нашому обряді. Мусимо усталити раз назавжди усі закони нашого літургійного права і узгіднити з ним наші обрядові практики, себто мусимо пропустити все чуже, що ввійшло в наш обряд без огляду на те, чи воно запозичене з латинського обряду, чи від візантійської обрядової реформи. Мусимо вернутись, чи радше вірно держатися всіх приписів нашого первісного літургійного права, приймаючи тільки ті зміни, які є дійсно законними змінами того права, доповнюючи всі нелегальні пропуски, а опускаючи всі нелегальні додатки. Наразі мусить АЕп. Собор зайнятися передусім обрядами св. Літургії, себто Служебником, приготуючи тим способом нове, але тим разом вже дійсно поправне видання Служебника.

Знаю всім Отцям річ, що через кілька літ у Львові працювала т. зв. між-єпархіальна обрядова комісія, до котрої входили делегати всіх Ординаріятів нашого обряду, які одобривали видання Служебника з р. 1930., себто Ординаріяти: беремський, станіславський, мукачівський, прішівський, крижевацький і три американські (Злуч. Держав і канадський).

Пропозиції, предложені Ап. Престолові є предметом дуже докладних студій в обрядовій комісії, покликаній схід. Конгрегацією в Римі. Текст Літургії має бути виданий у василіанському монастирі в Грота Феррата. Той текст буде нас обов'язувати. Тоді треба буде і всі рішення нашого Собору узгодити з римським виданням. Очевидна річ, прийемо те римське видання як дефінітивно нас обов'язуюче і будемо всі приписи того нового Службеника уважати за наше літургійне право, котрого не вільно буде нікому змінити. Думаємо, що римське видання усталить чи ствердить тільки приписи літургійного нашого права. Однак римський Службеник може вийти шойно після кількох літ; війна спричинить напевно велике опізнення того видання. Тому і рішення Собору, якими ціле духовенство Львів. Архієпархії ствердить, що уважає обов'язуючим нас наразі літургійним правом, і які практики уважають за легальні, себто доповнюючі або пояснюючі приписи літургійного права, а які уважає за нелегальні, противні нашому обрядові, не буде страченим трудом, тимбільше, що й передсоборова комісія і ціле духовенство йде за вказівками і радами по змові якнайбільше зближеними до волі і духа Ап. Престолу і до духа нашого східного обряду.

Дано у Львові при Архікатедральній церкві св. Юра дня 19. травня 1941.

† **АНДРЕЙ**, Митрополит.

Відчитано на приготівній сесії АЕп. Собору дня 21. травня 1942 р.

о. **Володимир Грицай**,
патар.

о. **В. Лициняк**,
протопатар.

ПРО ПСЕВДОПРОРОКІВ

Митроп. Орд., ч. 107/42.

Дивні прояви, що їх містичними називаємо, склонюють мене ще раз звернути увагу Всеч. Духовенства на обов'язок здержуватися від всякого роду прилюдного одобрявання їх.

Вже два рази представив я становище, яке повинні зайняти священники супроти таких проявів.

Мусимо передусім пам'ятати, що не треба тут говорити про „віру“ в такі прояви. Віра — це чеснота, якою за правду приймаємо те, що Бог об'явив, а св. Церква подає до вірування. Ми віримо тільки в Боже Об'явлення, дане І. Христом і Його Апостолами і передане Христом Його св. Церкві, тому „стовпові і утвердженню правди“, з порученням, тую науку Богу голосити людству. При тому наділив Христос Своєю Церквою даром непомильності, — так, що приймаючи від Ней Божу науку, ми певні, що не можемо помилитися. Нічого подібного нема в тих приватних, як називають люди, об'явленнях чи пророцтвах, яких тепер у зв'язі з воєнними подіями світу, множество проявляється кожної майже днини. Нічого подібного до християнської віри нема також у справі якихсь дивних проявів, які стигматизаціями і екстазами люблять люди називати і які можуть декому видаватися дійсним проявлюванням надприродного світу. В такі пророцтва, екстази і стигматизації не можна по-християнськи вірити, бо вони ніяким способом не можуть належати до Божого Об'явлення, переданого Христом св. Церкві.

Про усі ті прояви можна думати, що або є надприродними проявами, або диявольським обманом. І Церква одну і другу гадку толерує; лишає вірним свободу думати про такі надзвичайні прояви, як хочать, але заєдно перестерігає перед можливістю обману та пригадує обов'язок крайньої осторожності і здержливості в судах. За св. Ап. Іоаном, перестерігає Церква вірних: „Улюблені! Не

всякому духові вірте, а досвідчайте духів, чи вони від Бога. Бо многі ложні пророки вийшли в світ“ (І. Йо. IV, 1).

Священники, маючи уряд проповідників Божої Науки, мусять з тим більшою осторожністю відноситися до тих надзвичайних проявів, бо могли би легко виробляти в людях фальшиве пересвідчення, що можна в такі прояви „вірити“. Уважаючи такі прояви за правдиві і оказуючи це людям, могли би при найменшій неосторожності затирати засадничу, можна сказати, безконечну ріжницю, яка є між християнською вірою, а вірою в такого чи такого то пророка, покликаного до того уряду ним же самим. Тим затиранням ріжниці між вірою і, може, хлібною думкою людей, і, може, диявольським обманом, могли би священники зробити тяжку кривду християнському народові; могли би викликувати в народі ложний, хоробливий, небезпечний, містицизм, при якому майже неможлива відсутність правдивого диявольського обману. Це річ стверджена цілою історією Церкви, що поміж приватними пророцтвами 90 на 100 є або чистою уявою людей, навіть часом побожних і добрих, або просто диявольським обманом, себто справою злого духа.

Є такі пророки, що ходять по селах, проповідуючи наче слово Боже. У своїх проповідях покликаються на прикази, дані з неба й, на об'явлення. І до деяких правд катихизму домішують свої видумки, що є деколи правдивими ересьми. Від людей домагаються віри, себе самих називають „пророками“ і хочать, щоби їх люди уважали за святих. Буває, що бідні люди даються й обманювати га за гріх уважають, такому пророкові не вірити.

В множестві містичних проявів: екстаз, пророцтв, висказів Святих, наук приписуваних пророками Христові, Пр. Діви і Святим, є й нездорові прояви, в яких мусимо бодай побоюватися обману сатани та правдивої небезпеки для людей, що неосторожно приймали би такі прояви, як світло з неба.

Без сумніву, бувають й правдиві зовнішні прояви надприродного життя; справжні екстази чи пророцтва можуть бути й між нашими вірними, та більшу, ніж вони вартість має та Божа благодать і ті Божі дари, яких не можна пізнати по зовнішніх, голосних, містичних проявах, хоч правдиві містичні дари є також Божою благодаттю. Але багато частіше бувають прояви **фальшивого містицизму, ложних пророцтв і диявольського обману.**

Ми вже раз заборонили священникам брати якунебудь участь в справах жуванні або запрошувати до села осіб, що вважаються такими пророками. Тепер мусимо ще раз вернутися до того самого предмету і не тільки священникам, але й всім вірним у Христі Спасителі властю, даною нам Богом, заборонити брати участь без нашого дозволу в розмовах з такими пророками в тому стані, який екстазою називають, завдавати їм питання, бавитися їх пророцтвами, або увагами і їх поширювати. Поручаємо також Всеч. Духовенству перечитати те наше письмо, а відповідними поясненнями, вірним всюди, де такі пророки є чинні. Маємо певні докази на те, що поміж ними є і обманці, які просто свідомо обдурюють людей.

В деяких селах є й добрі та побожні жінчини, а навіть й діти, які є предметом дивних якихсь проявів, які треба може приписати фізичній недозі, чи може якийсь суггестії, а може й екзальтованій побожності, а які могли би бути й чимсь гіршим. Очевидна річ, що супроти таких осіб повинен душпастир і християни проявляти якнайбільшу християнську любов. Якщо однак і в них проявляється те, що називають екстазами, себто якийсь неприродний стан, в якому невідомо говорять якісь речення, приписуючи їх чи Христові чи Святим, тоді християни повинні таких бесід не слухати і не звертати на них уваги.

Обов'язком усіх душпастирів, а особливошим способом Деканів є, негайно доносити про всі такі незвичайні прояви. † **АНДРЕЙ**, Митрополит.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

В справі мельдування священників.

Митрополичий Ординаріат подає Всеч. Духовенству до відома письмо, яке наспіло з Правительства Генер. Губернаторства:

REGIERUNG
DES GENERALGOUVERNEMENTS
HAUPTABTEILUNG INNERE VERWALTUNG
ABT. I. ALLGEMEINE STAATSV ERWALTUNG
Ki. 1269/52 (II—56)

Krakau, den 28. Mai 1942.

An den

Herrn Metropolit en der griechisch-katholischen Erzdiözese
Lemberg,

L e m b e r g,

Betr.: Unterabteilung Kirchenwesen.

Hier: Versetzung von Welt- und Ordensgeistlichen.

Geistliche, die erstmalig in eine Pfarrstelle eingewiesen werden, sind verpflichtet, sich bei dem zuständigen Kreishauptmann (Stadthauptmann) innerhalb einer Frist von 8 Tagen zu melden.

Ebenso haben sich Welt- und Ordensgeistliche im Falle ihrer Versetzung in eine andere Pfarre oder ein anderes Kloster bei den zuständigen Kreishauptmännern (Stadthauptmännern) in der gleichen Frist ab- und anzumelden.

Im Auftrage.

(Підпис нечиткий).

В справі душпастирювання в Великонімеччині.

На терені Великонімеччини в 1939 р. були дві наші греко-католицькі парохії, а саме: в Берліні й у Відні.

Події зв'язані з пересуненням кордону на Сян, спричинили великий приплив нашої молоді до Великонімеччини. Це і було причиною, що тодішній парох Берліна, о. Пралат Др. Вергун, попризначував у більших осередках скуплення наших молодих духовників. Однак безнастанний приріст нової еміграції вимагає ще більшої душпастирської опіки і тому Папа Пій XII, в грамоті з 23. XI. 1940, іменував о. Пралата Д-ра Петра Вергуна Апостольським Візитатором з правами Апостольського Адміністратора, для всіх Українців греко-католиків в цілій Великонімеччині. Від тієї пори почалася формальна організація душпастирської обслуги на цілому терені Великонімеччини.

Сьогодні вже працює в душпастирстві 15-ох священників. Багато переїздить кожної неділі сотні кілометрів, щоб якслід виконати свої завдання. Кожної неділі десятки тисяч наших робітників у Великонімеччині мають нагоду брати участь в Службі Божій, вислухати проповіді, приступити до св. Тайн, дістати всякі духовні поради і т. п. Розуміється, що про Богослуження кожної неділі, за виїмком найголовніших осередків душпастирства, не може бути і мови. Зрештою, кожний розуміє, що 15 священників не мають спромоги одночасно обслужити всі місцевості, де перебувають наші робітники. Є місцевості, в котрих наші люди мають нагоду раз у місяць брати участь в нашому Богослуженні і т. п., але і місцевості, де буває це один раз на два, три або і ще більше місяців. Та кожне наше Богослуження має так величавий характер, що чужинці завсіди не мають слів признання для наших людей

В справі свячень питомців після IV. р. богословії.

Ч. 107.

Митрополичий Ординаріат повідомляє, усіх богословів, що скінчили IV рік Богосл. Академії, а не мають спроможности кінчити V-го року, що, наколи схотять стало працювати в Ап. Адміністрації Лемкіщини і Ап. Адміністратор їх там прийме та поручить святити, можуть одержати рукоположення на єреїв.

Від Митрополичого Ординаріату дня 19. червня 1942 р.

В справі опіки над студентством.

Ч. 2114/шк.

Митрополичий Ординаріат одержав від Укр. Центр. Комітету прохання, аби Духовенство своїм авторитетом поширало акцію допомоги укр. студентству, — що її веде У. Ц. К. — та щоб її активно піддержувало.

Прохання У. Ц. К. Митрополичий Ординаріат гаряче поручає Всеч. Духовенству.

ХРОНІКА

Правом уживання мітри, жезла, червоного пояса і колпака наділений:

Впр. о. Александер Малиновський, Ап. Адміністратор Лемківщини.

Ч. 1952/41/Орд.

Право уживання фіол. колпака і пояса одержали:

Впр. о. Александер Малиновський.

Впр. о. Василь Лицинян 22/41.

Дійсним совітником Митроп. Консистоїї іменовані:

о. Лев Курманович, парох Запотова, дек. Яричів, ч. 2242/41.

Тит.-Совітником Митроп. Консистоїї іменовані:

о. Набережний Іван, парох Кривого, дек. Радехів, ч. 2140/41.

Право уживання фіол. колпака і пояса одержали:

о. Райтаровський Іван, парох Сорік, дек. Яричів, ч. 2161/41.

о. Осташевський Йосиф, парох Підберезець, дек. Винники, ч. 2273/41.

Крилошанські відаки одержав:

о. Королик Іван, парох Хмелиськ, дек. Скалат, ч. 609/41.

Титул висушеного декана одержав:

о. Рановський Михайло, парох і декан Жидачева, ч. 868/41.

Завідателями деканатів іменовані:

о. Паламар Степан, парох Куропатник, дек. Бурштин, ч. 623/40.

о. Чехут Павло, парох Іванівки, дек. Жидачів, ч. 868/41.

Поручення ведення деканату: Сколе:

о. Левинський Юліян, парох Синевідська Вижнього, ч. 2005/41.

Містодеканами іменовані:

о. Горчинський Омелян, Крилошани М. К. у Львові, ч. 2815/41.

о. Зінкевич Михайло, парох Радехова, дек. Радехів, 1848/41.

о. Пелех Іван, парох Сільня Беньків, дек. Струм-Камінецький, ч. 656/40.

о. Чумило Василь, парох Підгородів, дек. Сколе, II. містодекан.

До праці в Духовній Семінарії приділені:

о. Др. Лаба Василь.

о. Гуглевич Данило,

о. Карпінський Йосиф.

Душпастирські посади одержали:

- о. Заячківський Володимир, завід. у Підгородищі, Бобрецького дек.
- о. Котлярчук Константин, завід. у Крилосі, Галицького дек.
- о. Масяк Степан, завід. у Синевідську низьнім, Скільського дек.
- о. Косар Антін, завід. у Старому Місті, Підгаєцького дек.
- о. Левицький Константин, завід. у Янівці-Княжівським, Перегінського дек.
- о. Квіт Василь, завід. у Рикові, Поморянського дек.
- о. Каленюк Zenon, завід. у Церківній, Болехівського дек.
- о. Данько Волод., завід. у Лдзінім, Рожнітівського дек.
- о. Задорожний Микола, завід. у Малашівцях, Тернопільського дек.
- о. Пеленський Ч. С. В. В., завід. у Полюхові Мал., Перемишлянського дек.
- о. Др. Левицький Ярослав, завід. у Жидятчах, Яричівського дек.
- о. Рокецький Ярослав, зав. у Товстім, Грималівського дек.

Надавець:

Канцелярія гр. кат.
Митр. Ординаріату
Львів, Пл. Юра 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного

пошта

(Дистрикт Галичина)

Вдає: Гр. кат. Митроп. Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзедзин.
Митрополічна друкарня „СТУДІОН“, у Львові, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

Львівська державна
наукова бібліотека

Львівські архієпархіальні відомості

РІЧНИК LV.

ЛЬВІВ, ЛИПЕНЬ—СЕРПЕНЬ 1942 р.

Ч. 7—8.

Про милосердя

Послання до Духовенства і вірних.

Ціле діло Христа-Спасителя — то діло милосердя. Всі книги Ст. і Нов. Завіту оповідають нам про Боже милосердя для цілого людства та для поодиноких людей. До кожного з нас зокрема відноситься слово Христової притчі: „Весь довг я дарував тобі, коли ти в Мене про це просив, чиж не слід... тобі помилувати свого товариша, як Я тебе помилував“ (Мат. XVIII, 32 і 33).

Боже милосердя накладає на нас невідхильний обов'язок милосердя супроти людей. Милосердя Боже супроти нас так зв'язане з обов'язком і чесною милосердя до людей, що Бог наче того одного тільки від нас й домагається: „Милосердя хочу, а не жертви“ каже Бог через пророка Осію (VI, 6), якого наводить сам Христос (Мат. IX, 13).

А з другої сторони милосердя обіцяє милосерним: „Блажені милосерні, бо вони досягнуть милосердя“ (Мат. V, 7). Будуть помилувані не тільки тим милосердям, що упереджає всяку людську волю, а яким „Бог виявляє Свою любов до нас, що як ще ми були грішниками Христос умер за нас“ (до Рим. V, 8), — але і тим милосердям, про яке сказано: „Давайте, а дасться вам; міру добру наготовлену і потрясену і переливаючуся дадуть на лоно ваше; бо тою мірою, якою мірите, відміряться вам“ (Яків. VI, 38). Тим милосердям, що то „перевисає суд“ (Яків. V, 13).

Церква, завданням якої є проповідати Євангеліє милосердя і орудувати ділом милосердя, — Церква, що має в імені доброго самарянина рятувати і лікувати того, що впав в руки розбійників, мусить заєдно пригадувати вірним той такий важкий обов'язок християнської любові і усіма можливими способами захочувати людей до його сповнювання. Тому в часах, в яких люди терплять більше, як в якійнебудь іншій історичній епосі, мусить християнська проповідь часто людям вказувати на терпіння і боді ближніх, щоб у вірних викликувати бодай щире бажання помочі терплячим, навіть тоді, коли майже нічого не можна зробити для їх помочі.

Кожної днини пересуваються перед нашими очима такі терпіння людей, що видається неможливим, аби людське серце не відчувало їх дуже глибоко. Пересуваються перед очима людей потрясаючі і зворушуючі терпіння, на які або ніякої зароди нема, або вола перевищає о много всю нашу спроможність. Тоді видається безхосенним про ті терпіння говорити, а говорення видається в порівнянні з ділами чимсь таким марним, що той, який говорить про це, мусить просто до себе примінювати слово св. Йоана: „Хто мав би достатки сього світу і бачив свого брата, що в потребі, а замкнув би своє серце перед ним, як перебуває в нім любов Божа? Дітоньки, додає св. Йоан, не любіть словом ані язиком, а ділом і правдою“ (I. Йо. III, 17). Майже етид говорити про милосердя, коли так часто, так безнастанно не можна до слів додавати діл

Львівська державна
наукова бібліотека

6597

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

риту треба: до того змушує і наука І. Христа і уряд проповідника і потреба людей і таке виняткове в наших часах загальне і безмірне терпіння людства, а передусім убогих і недужих.

Тому і я, ваш душпастир, звертаюся до вас, Дорогі в Христі Браття і Сестри, тим своїм посланням і звертаю Вашу увагу на безмірні нещастя і терпіння людей, що їх і самі бачите. Тії терпіння тяжким тигарем спадають передусім на убогих. При великій, незвичайній дорожнечі і при браку харчів люди убогі терплять голод; треба їм великих зусиль щоб удержати життя. Випродують все, що мають і навіть за всі ті оцадності ледве дістають те, що конечно потрібне до життя, а за гроші, які заробляють тяжкою працею, не можуть удержувати себе і родини при житті. А убогими сталися люди давніше й заможні; люди, що давно легко заробляли працею на достатне і здорове життя своєї родини, тепер змушені голодувати. А скільки терплять вдовиці, які нічого не мають, щоб викинути себе і дітей! Скільки терплять жінки тих, що їх більшовики вивезли або арештували! А до терпін убожества долучується ще журба про долю батька родини, котрого праця всіх удержувала.

А що ж сказати про нещастя тих, яким в тому положенні Бог змілає ще недугу, коли дитина тяжко захворіє і нема за що купити лікарства, коли нема за що купити трохи ліпшої страви, коли і кусника сухого хліба дістати не можна! А скільки терплять сироти, коли захоріє мати-вдовиця, або мати розлучена з арештованим більшовиками батьком, коли не стає кормителя, а бідна мати хвора лежить і нема чим затопити в печі, і нема одежі, щоб загіртіся, а на дворі, як було це цього року, лютий мороз так докучає, що не знати, яку собі раду дати! А скільки таких, що їм у педузі нема кому подати шклянку води і віддати найконечнішої прислуги. Хата вога, в сутерепах, нема кому перевірити, нема як недужому встати хоч би на хвилину! І цілими тижнями лежить всіма опущений, примираючий з голоду і холоду; терпить тяжкі болі і повний смутку та журби за померлих, за неприсутніх, повний неспокою і страху за тих, котрим також треба би помогти, а нема як! А й навіть тоді, коли недужий не є прикований до ліжка й може порушатися, не є він без терпіння: Про заробіток майже нема мови, обува знищена і нема як направити, з одежі лишилися лахмани, майже сід на вулиці показатися. І нема чого виходити, бо вже не стало того, що можна би продати і нема за що щонебудь купити! І кожна найменша праця побільшає біль, а не дає стільки, щоби заспокоїти голод.

А як вийде на вулицю, скільки треба перенести легковаження, погорди не раз й ударів і нема де в житті подітися! І так терпить той, що колись був господарем і мав власну хату та город; з хати викинули його, живе в комірному і не має чим заплатити чиншу. І так терпить та, що була жінкою і матерію дітей; тепер не має кому обіду зварити, а діти ростуть як дика билина в полі. Але до всіх тих терпін тіла, долучуються гірші ще терпіння душі; неповодження, родинні нещастя, невдячність дітей, сід за їх поступування, самота, брак родинного воєнства, старість в біді і голоді, а брак якоїнебудь надії на будуче!

Скільки такої нужди і бід по містах, у сутерепах і на піддахах, а скільки її по селах, в бідних хатинках, що валяться! А часом і без хати мусить убогий скитатися і кожної днини шукати деінде нічлігу! Який біль для родителів бачити голодуючі і терплячі або хворі діти! Яке терпіння те життя, серед безнастанної непевності про себе, про діти, про життя чи свободу! Яким нещастям буває тяжка кривда, завдана чужим чоловіком, або ще гірше близьким чи своїм! Яким болем являються розвіяні надії і невність близької смерті! Яким терпінням є те перемучення життям, в якому не знаходиться ні хвили відпочинку! Яким віснці болем бачити всенародні терпіння і невідіспнені надії!

З яким болем серця мусять дивитися батьки на діти, що колись були гордоцями і радістю родини, а сталися днес тяжким їх хрестом і болочим сідом! Яким болем для батька видіти сина, силамленого не повинно пролятою кров'ю, від якого з обмерзанням відвертаються сусіди і знайомі! Але хто ж зможе зрештою описати, чи зобразити всі ті терпіння, які з життя роблять хресну дорогу болю і смутку!

Хто тільки є свідком тих терпінь ближніх, не може хіба не бажати хоч би у малій мірі помогти тим ближнім і злагодити їх терпіння. Хто ж на вид людських болів не позавидує великому старозавітному пророкові Йовові? (А пиншу не якраз в день, що посвячений пам'яті того прообразу терпін і милосердя Христа Спасителя). Хто ж за його прикладом не бажав би статися рятунок терплячих і помічно безпомічних; (Йов. 29, 12) очима сліпому і погами кульгавому (тамже 15), та батьком убогим; хто не бажав би виривати із зубів кривдочого його добичу! (ст. 17).

Бо людське серце з природи вражливе на терпіння; навіть терпіння звірат воно відчуває і співчуває з ними! Оскільки ж більше мусить відчувати природне співчуття для терпін і нещастя людей! Можна сміло сказати, що те співчуття — то найсуцніша черта людської природи, що просто відкріє людської природи той, що не почуватся до такого співчуття на вид терпіння ближніх! Через те й милосердя є неначе вступом до християнської любові ближнього.

Любов ближнього, а радше любов Бога, — любов, якою обіймається усіх ближніх, як дітей Божих або бодай поклонаних на Божих дітей, — вона підносить людину понад уське сотворіння, понад цілий матеріальний світ і учить його, по прикладу Ісуса Христа, віддавати навіть і життя за спасіння, за життя ближніх. Вершок тої любові сягає до неба, але підстава її спирається так на людській природі, що нема чоловіка, який би з роду не відчував потреби любови в тому природному нахилі людського серця до співчуття і милосердя.

Так побудована надприрода на природі. Благодать не ломить і не змінює суцності природи; вона освічує тільки і підносить Божий надприродний закон, закон Євангелія, спирається і тільки доповняє природний закон. Та ціла будова, те нове сотворіння (як каже св. Ап. Павло), людства піднесеного і освяченого Божим життям благодаті є очевидно архитвором понад усі можливі архитвори, бо є ділом всемогучости і безконечної мудрости Бога-Слова, що прийняв на Себе людське тіло. Через Своє Слово сотворив Бог пречудне діло людської природи, а після її упадку, більшим і вищим чудом ту упавшу природу поправляє, підносить і освічує. Звідні та предивна схожість природи з благодаттю, ті немов би природні підстави, на котрих опирається ціла будова благодаті, те наче природне коріння, з якого виростає дерево благодаті. Кажемо „наче“, бо природа, коли стається основою благодаті, корінням того чудесного організму, яким є надприрода, має це не від себе, а є Божим даром. Первочаток, саме зерно того організму, самий найменший камінь того фундаменту походить з неба, а не зі землі. Тому не можна би прийняти висказу „фундамент“ чи „корінь“ у тому значінні, що одно чи друге належить іще до природи. Оскільки вона стає основою надприроди зеренцем чи корінням того організму, яким є діло благодаті, тоді вона вже є надприродним Божим даром, тоді вона вже благодаттю. Та повна тасмниця злука природи з надприродою, та границя поміж ними, що укрита десь в безоднях людської душі, — це тайна віри, може одна з найтрудніших до зрозуміння і представлення. Тим то і наука віри про Богу благодать така повна безконечних майже труднощів, така обильна в проблеми, над котрими людський ум від довгих віків працює і шукає, а не є ніколи в зможі розв'язати тих труднощів і від-

слонити заслони, яка прикриває тії правди, що їх бачимо тільки в дзеркалі і в енігматі — загадці, як каже Ап. Павло (I. Кор. XIII, 12).

Це однак не перешкаджає, що зі всього, що людське у Божому надприродному законі, найбільше людським є милосердя. Є то прикмета, чеснота, що на самій границі, перша у надприроді й найбільш природна в природі. Тому і така незвичайно важна в християнському житті. Тудою людський ум робить перший крок на дорозі до неба, тудою й людське серце, прив'язане ще до землі, починає підноситися вгору.

Звідни й безконечна вага тої чесноти в душпастирській праці. Бо з того боку найлегше може вона людей брати за серце. Через те милосердя надає цілому християнству такий людський характер. І можна би сказати, що це бодай в часті пояснює тріюмф християнства над поганством, пояснює світаду добу чотирьох перших століть християнства, коли то проти усього людства, зорганізованого в наймогутнішій державі світу, в римській державі, виступило до боротьби кількох простих рибаків в Галилеї, переслідуваних і побиваних власним народом. У тій боротьбі, після трьох століть, побіджають наслідники тих бідних рибаків. Чому? Очевидно, тому, що в їх руках була безконечна сила Божого Об'явлення і Божої установи св. Церкви. Римську імперію чи радше усі поганські принципи, на котрих вона була побудована, повалили ученики слабих рибаків, бо орудували Божою силою. Але якщо питаємо про причину такої світлої побіди, про орудники, якими ті рибакі змусили римських імператорів до зміни своєї системи, то одною з головних причин чи орудників є та обставина, що наука убогих рибаків, хоч вона була і Божою, була також і людською. Усі люди мусіли горнутися до неї, бо була доктриною, законом, практикою милосердя і любови ближнього. Це сила, котра завжди буде мати для людей непереможний потяг. Перед тою силою покланяться людство; закон і наука, що орудує тою силою завжди побідить, хоч може щойло після століть. Христос сказав: По тім пізнаватимуть усі, що ви мої ученики, коли любов матимете між собою" (Йо. XIII, 35).

Любов ближнього являється головним доказом Божого походження Євангелія.

Чесноту милосердя захвалюють і поручають многі книги Ст. Завіту. У пророчих книгах, а особливоїм способом у Псалтирі і в книгах Мудрости захвалюване милосердя як головна прикмета праведности. Пророк Міхей каже: Скажу тобі, чоловіче, чого треба і чого Господь від тебе вимагає: дідай справедливо, люби милосерні вчинки і ходи в покорі перед Богом твоїм (VI, 8). „Милосерний чоловік чинить добро душі своїй, а жорстокий замучує своє тіло" (Прит. XI, 17). „Благословенний той, хто для убогого милосерний" (тажже XIV, 21). „Милосерний буде благословенний, бо спомагає убогого своїм хлібом" (тажже XXII, 9). І багато ще інших уступів книг, яких предметом є Божа мудрість. Так само в Псалтирі: „Щасливий, хто про вбогих дбає; в день нещастя спасе його Господь" (Пс. 41, 2). „Благо чоловікові, що милосердиться і позичає; він докаже справу свою на суді" (Пс. 112, 5); „він роздає щедро, дає вбогим, справедливість його триває во віки, ріг (сила) в славі буде вивищена" (тажже 9 ст.). Прегарна похвала милосердя у великого Ісайї, того старозавітного Євангеліста. „Поділися хлібом з голодним і введи в хату бездомних бурлаків. Як побачиш обдіранця, прикрий наготу його і від ближнього твого не ховайся! Тоді світло твоє зорею засвітить і твої рани скоро сціляться і справедливість твоя буде поперед тебе ходити та супроводжатиме тебе Господня слава. Тоді ти закличеш і Господь вислухає тебе, попросиш, а Він скаже: Ось Я... Якже ж ти... голодному віддаєш серце твоє і нагодуєш душу злиденного, тоді во тьмі в тебе засяє світло і тьма твоя стане мов полудне. І Господь буде по всяк час провідником

тобі і буде в часі посухи напоювати душу твою та кріпити кости твої і будеш мов сад, підсичуваний водою і як керниця, що в ній вода ніколи не всякає. Ісаїя 58, 7—11).

Ціле св. Письмо Ст. Завіту повне похвал чесноти милосердя, а особливоїм способом книги Мудрости.

Очевидно і Новий Завіт захвалює часто ту чесноту. Кілька притч Христових представляють обов'язок милосердя: Притча про немилосердного слугу (Мат. XVIII), про милосерного самарянина (Луки X, 29), а найясравіше притча чи оновідання про страшний суд (Мат. XXV, 31).

Для св. Ап. Павла щире милосердя є тою прикметою, що на першому місці мусить проявлятися серед християн. Воно являється неначе їхньою одежею: „Одягніться як вибрані Божі у щире милосердя, добротливість, покору" (Кол. III, 12). А св. Яків не сумнівається грозити судом без милосердя тому, що не виконував за життя милосердя.

Розуміється, що й Отці Церкви однодушно захвалюють ту християнську чесноту. Наведемо тут кілька текстів, лиш одного Йоана Золотоустого: „Милосердя стягнуло Бога на землю у Воплоченні Божого Слова, милосердя легше потягас чоловіка в небо (на Фил. I, 3). Представляючи як милосердям зобов'язуємо Христа супроти себе, з питомою собі вервою, чи навіть гумором каже: „Жадеи віритель не тишиться так своїм довжником, як Христос своїми віртелями. Він усувається від того, котрому нічого не винен, а набивається до того, котрому багато винен. Чи хочеш мати Його сталим приятелем? Зроби Його великим довжником своїм. Якщо ти Йому нічого не даш тепер тут, то там Йому тебе вже не треба. Він тут на землі терить голод і жажду, терить, бо жадний твого спасіння; ходи по світі як жабрак, приходить до тебе без одягу, і тим способом хоче тобі передати вічне життя. Не заведбуй же такої нагоди!" (На Рим. VII, 9).

У наших катихизмах пригадає Церква християнам обов'язок милосердя супроти убогих, поручаючи милосерні діла щодо тіла і душі.

У ширшому значенні ділом милосердя, як і милостинею, є все, що дається або робиться для ближнього ради Бога, беручи під увагу його потреби тіла і душі. В тісному значенні тими словами називається тільки те, що дається убогому для заспокоєння його матеріальних потреб. В тому значенні поміч, дана ближньому, є одним з найважливіших суспільних обов'язків, на який звертають увагу не тільки віроісповідання і проповідники Євангелія, але також і соціологи і філософи. Заходить однак важна різниця поміж філософічним, а християнським поняттям поміч ближньому. Для християнина є ця поміч ділом любови ближнього, зділаним з любови до Бога, або бодай з уваги на Бога. Матеріально — милостиня соціолога і християнина є помічю, даною потребуємому ближньому, але формально християнський акт милосердя має вище духове значення; він наказаний мотивом вищим, надприродним; він просвічений світлом христ. віри і Божої благодаті.

В соціології займає милостиня чимале значення. Довкруги того поняття скучується навіть завзята боротьба різних соціологічних шкіл. Бо обов'язок милостині є з природи речі злучений з правом власности. Тому усі соціологічні школи, що заперечують право власности, тим самим і прямо відкидають християнське поняття милостині. Це поняття в суцності суноує приватну власність як законну, природну, а через те і колючу інституцію. Не входячи сьогодні у філософічні дискусії та докази на ствердження приватної власности, пригадаємо тільки, що відай завжди буде правдивим слово Христа, що „убогих завжди маєте зі собою" (Йо. XII, 8). Очевидно, було би бажаним, щоби людство знайшло такі економічні системи, які забезпечили би кожному чоловікові заспокоєння усіх

його потреб. І правильно шукають соціологи такого систему, досі однак без успіху. Слово Христа про убогих може відноситися тільки до епохи Христа, чи може до всіх подібних епох, не висказуючи ніякої безглядної і вічної правди. Але треба признати, що зусилля людської думки досі не тільки не приносить загального добробуту, але навіть просто навпаки: в безконечність множать біду і нещастя убогих. Ліберальний економічний принцип: всею дозволяти і всею допускати, причинився може до небувалого, незнамого від віків помноження людської продукції. Але тут явище незрозуміле для многих економістів і соціологів: В міру зросту продукції зростає і число убогих. І той зріст продукції, ця, як кажуть „гіперпродукція“, допроваджує до якогось стану кризи, що видається радше конечністю якогось катаклізму, чи перевероту, в якому ніхто не може предвидіти тих принципів, на яких міг би опертися суспільний лад після цілковитого краху ліберальної політичної економії і зв'язаних з нею капіталізму і монетарної системи. Здається, що довго ще будемо свідками зростаючої людської нужди, чимраз більшого зубожіння людей і чимраз більших їх терпінь. Супроти того треба нам зі збільшенням іще зусиллям пригадувати вірним обов'язок милостині і організувати практикування її.

Завжди будуть убогі, а їх число в наших часах побільшилося в незвичайний спосіб. Бо убогими не тільки є ті, що не мають ніякої спроможности удержатися в непередбачених випадках недуги та старости; між ними є много і молодих, які не можуть удержувати себе і родини працею, бо не можуть праці дістати, або праця буває так оплачувана, що при найліпшій волі та найусильнішій праці не можуть удержати себе і родини. В таких часах мусить Церква пригадувати вірним, принципи християнської приведности. По тим принципам дочасні земельні добра, які Боже Провидіння дає людям, можуть бути і є власністю тих, що їх набули законною дорогою і є перед правом їх власниками. А від права власности і посідання треба розрізнити уживання тих дібр. Щодо уживання, вони мають служити не тільки йому — власникові, але й тим, яким можуть власники допомогти.

Пересадним і незгідним з християнською наукою є твердження соціалістів, що помагати вбогим є обов'язком справедливости для посідаючих. Безвідставним твердженням є теж, що кожна власність є овочем людської кривди і що посідаючі є обов'язані просто до реституції. Приватна власність, набута дорогою спадку або через ошадність і працю, є правом, що його стереже Божий закон. А обов'язок ділитися при уживанні тої власности з убогими, є християнським обов'язком любови ближнього. „Будеш любити ближнього свого як самого себе“ (Мат. XXII, 39). Не можна зрозуміти любови ближнього, подібної до любови власної, без зовнішніх проявів тої любови. А тими проявами є: співчуття, милосердя та милосердні діла, одвітно до обставин і спроможности. Християнин, який мав би спроможність допомогти ближньому в біді, а переходив би біля нього без співчуття і помочі, тим самим доказував би що не любить ближнього. Любов містить в собі бажання добра тому, котрого любить. Таке бажання мусить проявлятися діянням, себто зробленням того, що при даних обставинах людина може зділати. Христос приказав не тільки любити ближнього, але й давати милостиню: „З того, що маєте, давайте милостиню“ (Лука XI, 41). І знову: „Дайте милостиню, робіть собі мішки, що не старіються, скарб, що не зменшається, на небі, де злодій не приходить, ані міль не з'їдає. Бо де ваш скарб, там буде і ваше серце“ (Лука XII, 33). І ще настав, вимагає щедрости: „Давайте, а дасться вам; міру добру, натовчену і потрясену і переливаючуся, дадуть на лоно ваше. Бо тою мірою, якою мірите, відміряється вам“ (Лука VI, 38).

Для Христа нема міри милосердя супроти бідних. Бо воно має наслідувати милосердя самого Бога: „Будьте милосердні як і Отець ваш є милосердний“ (Лука VI, 36). Нема міри, нема границь милосердя, бо і „давати ліпше ніж приймати“. Це слово Христа зачерплене з традиції св. Ап. Павлом, а записане св. Лукою. Щоби ослабити вагу того Божого закону, хотіли би соціалісти усунути всяку милостиню, як противну природному людському достоїнству.

Такий осуд може опиратися тільки на цікавому браку обсервації і цікавому браку пізнання християнства. Бо коли милостиня є роблена по приписам Євангелія (Мат. VI, 2. і дальші), по християнськи нема в ній нічого, що могло би піддержувати гордість того, що дає, або що могло би унокоряти того, що приймає. Християнська милостиня може тільки улекшувати взаємовідносини багатшого і убогшого та скріпляти зв'язи взаємних услуг. Нема так багатого чоловіка, якому не було би треба помочі від інших, нема й так убогої людини, яка б не могла віддавати ближньому потрібних і корисних услуг. Це річ природна, щоб люди від себе взаємно приймали і віддавали услуги христ. любови та взаємної зичливости. Тим способом справедливість і любов, зв'язані зі собою під справедливим і легким тигарем Христового закону, піддержують знаменито зв'язь людського суспільства і ведуть кожного її члена до праці над своїм власним добром і над загальним добром.

Обов'язок милостині росте з потребою ближнього. Наколи та потреба доходить до крайности, коли йде про життя ближнього, християнин обов'язаний допомогти йому не тільки з того, що йому збуває, але й з того, що йому потрібне до збереження добробуту у свому стані. Тоді той обов'язок любови стається важким обов'язком, себто обов'язком під тяжким гріхом і обов'язком справедливости. Хто знаходиться в крайній біді, має право шукати рятунку навіть з чужої власности, навіть без згоди власника.

Коли потреба ближнього є важка, християнин обов'язаний з любови допомогти йому не тільки з того, що збуває, але й з того, що людині потрібне або корисне, в міру потреби ближнього. Ніхто не є обов'язаний позбавляти себе того, що конечне до життя, ані навіть помагати з тяжким трудом чи коштом, з важкою, як кажуть богослови, власною невигодою. Досить трудно означити, коли християнин обов'язаний під тяжким гріхом, давати милостиню. По досить загальній думці богословів, багатим треба уважати чоловіка, котрому збуває з дібр, потрібних до життя. З них обов'язаний він, під тяжким гріхом, давати щось убогим, себто потребуємим або звичайним жебракам, коли їх не знає.

А якщо йде про частину збуваючого добра, яку обов'язаний дати убогим, то більші ригористи є думки, що треба і всею збуваюче віддати. Інші хотіли би означити часть, яку треба конечно віддати і яку таку визнають 1/10, 1/20, а навіть 1/50 річного доходу.

Ригористами були і великі Отці Церкви. Вони не раз висказувалися з такою безоглядністю, що тільки неусталеною термінологією можна оправдати їх скрайно ригористичні суди. Наведемо тільки слова одного, але великого мораліста св. Василія В. В його бесіді про милостиню (Патр. гр. т. 31 кол. 1154—1167) читаємо: „Чи ти не скупар і не злодій, коли собі привлащуєш те, що ти дістав для убогих? Коли злодієм називається того, що вкрав одіж, як же інакше назвати того, що, маючи спроможність без власної страти убрати убогого, лишає його без одягу? Хліб, який для себе задержуєш і який неконечно потрібний для утримання твоєї родини, належить до убогого, що з голоду умирає“. — Подібним способом остро судять багача, що не дає радо милостині, теж і інші наші великі Отці Церкви: Григорій Наз. в 14. бесіді про любов убогих (П. гр. т.

35. кол. 858—910), Григорій з Нісси: Дві бесіди, що треба убогих любити (П. гр. т. 46. кол. 454 до 490). Йоан Зол. „Про милостиню” (П. гр. т. 49. кол. 291—300).

Незрівняний той останній, коли захвалює милостиню і до неї намовляє. Так нпр. наводить Бога, що ось як промовляє до нас: „Як довго гроші є в твоїх руках, вони непевні. Коли даш їх мені, себто убогим, заховаю їх тоді дуже старанно і в слухну хвилю віддам їх тобі зі зложеними процентами. Я не бажаю їх для себе; хочу їх помножити, заховати тобі на той час, коли не буде вже ні убогих, ні милостині”. А далі св. Йоан Золот. додає від себе: „Хто міг би бути дурнішим від нас, коли би ми на такі запевнення не віддали радо усіх своїх оцадностей в руки такого банкира?” (на Рим. VII, 7) (П. гр. т. 60 кол. 466). Або: „Коли тобі було треба корму для душі, Христос дає тобі власне тіло; нічого не щадить, всьо віддає... А ти не даш убогому ні кусника хліба, тоді, коли голодує?... Ти сам прийняв так багато, а для убогого ти такий скуний! Тут не про це йде, щоби давати, не в тому милосердя, а в тому, щоби радо давати, радієним серцем, з розположенням вдячного довжника. Хто мав би не так давати, найліпше хай нічого не дає! Так виглядає радше грошева кара, ніж милостиня” (П. гр. т. 62. кол. 186).

В наших часах і при обставинах теперішньої хвилі в тім є трудність, що мало є таких, котрим би збувало на чімнебудь, а багато таких, що терплять крайню біду, голодують, а навіть з голоду умирають. Це правда! Але ж бо в таких власне часах набирає милостиня без порівняння більшого значення, ніж в часах загального добробуту. Найменший дарунок набирає вартости тієї маленької лепти вбогої вдовиці, якій Христос віддав таку гарну похвалу. (Марк XII, 41): „Істинно кажу вам, що ця убога вдовиця кинула більше, ніж усі, що вкидали в скарбону: Бо всі вкидали з того, що їм збувало, а вона зі свого недостатку, всьо, що мала; вкинула увесь свій прожиток”.

Такі дари, хоч по людськи незначні, хоч і неспостережені людьми, перебивають небеса. В таких хвилях діються чуда, хоч і їх може не бачуть люди, чуда такі, як розмноження хліба і оливи великим Ісєю, як уздоровлення доньки хананейки (Мат. XV, 21), яка не тільки отримала те, про що просила, але й більше ще і таку велику похвалу: „Велика твоя віра”. Бог дивиться на серце. Хто не може більше дати, як добре слово, або молитву, або малу прислугу, той може з Божою благодаттю трапити на таке слово, як та хананейка, що почула від Христа: „За те слово...” (Марк VII, 29). Не легко словом заступити діло, бо: „Не ті увійдуть у небесне царство, що говорять: Господи, Господи, але ті, що творять волю Отця”. Буває одначе, що слово перед Богом набуває значення діла.

В часах, коли діло милосердя і милостині стається чимраз трудніше, тим усильніше мусить християнини плекати розположення серця до милосердя та милостині, себто співчуття, бажання, волі. Нехай зовнішня милостиня буде мала, коли не може здобутися на більшу, але нехай буде бодай символом того, що людина рада би дати, що душа бажає, чого хотів би чоловік. Може милосерний Бог прийме і таку, хоч незначну, лепту для того внутрішнього християнського розположення душі. Очевидно, треба стеретись, щоби те внутрішнє розположення не було самообманом. І будьщобудь, навіть з посліднього передаваймо хоч дрібну лепту в руки Христа. Здається, що це одинока зарада в хвилях загальної нужди.

Як довго маємо в руках „Отче наш”, як довго можемо в імені своїм і цілого народу повторяти щодня: „Хліб наш насущний дай нам днесь”, так довго можемо бути певні, що Бог не допустить на нас досвіду і спокуси більшої, ніж наша спроможність: „Бог вірний, що не допустить спокушувати вас більше того,

що можете, але разом зі спокусою пішає поміч, щоби ви могли витримати” (I. Кор. X, 13).

Індивідуальну милостиню, поміч, яку вбогим дають принагідно ті, що можуть, заступає чимраз частіше організована, суспільна, тривала милостиня. Тоді прибирає вона форми суспільної опіки. Організована в товариствах суспільність збирає в цілому краю складки і посередничить поміж маючими, а убогими і обнімає над ними послідними опіку. Та суспільна опіка може опиратися на суспільний організацій, на церкві, на парохіях, брацтвах або приватних добродійних товариствах. Тоді вона не перестає бути суспільною опікою о характері радше приватному, себто недержавному. Коли ж та опіка вбогих спирається на державній владі і індивідуальну милостиню заступає податок для вбогих, тоді та суспільна опіка прибирає назву легальної, державної опіки. Суспільна опіка в руках самого суспільства є добра і конечна, ті однак, що беруть участь у тих організаціях, мусять свою працю опіки над убогими і хорими вкладати з християнського духа любови ближнього. А коли та приватна суспільна опіка не вистарчає на усі потреби убогих і хорих, тоді треба і помічі державної влади.

Християнини, а тим більше священник, коли має брати участь в роздаванні публичного гроша між потребуючих, мусить передусім домагатися якнайстислішої контролі. Контролю уважати за брак довіря, а навіть за особисту образу, є знаком такої примитивности у справах економічних і фінансових, що мусить будити підозріння, що тим способом прикривається нелад і невміння провадити справи. При нагоді предложимо АЕпарх. Соборові правило, яким мало би бути священникам заборонене брати участь, в якомунебудь орудованні публичного гроша або публичних дібр, коли незабезпечена там всесторонна і дуже стисла контролі. Коли її немає і орудоючий публичним добром домагається такого довіря і такої власті, щоби ніхто не смів питати де гроші або публичне добро поділося, там нехибно мусить в короткому часі повитися, закид про зловживання. І навіть тоді, коли оскаржуваний священник є чистий від всякої вини, немає він можности оборонитися навіть перед найгіршою клеветою. Лишається про нього думка, що в короткому часі стає загальною, що таке товариство або брацтво, або допомогову акцію обікрав і на те не має відповіді.

Одинокою відповіддю на це: — точні рахунки по всім приписам бухгалтерії і якнайстисліша, безнастанна контролі каси. Те, що зчасом може стане правилом АЕп. Собору, нехай буде сьогодні усильною моєю радою для цілого Вс. Духовенства: Ніколи не приймайте, Всеч. Отці, ніякого уряду, ані ніякої участі в праці в допомогових товариствах, чи організацій, коли не є забезпечена дуже стисла контролі і як не маєте цілком формальних поквітчувань на всі фонди, які перейшли через ваші руки. А коли бере участь в тих органах, які виконують контролю, домагайтеся такого звіту, який відповідає правдивій і стислій контролі. Коли припадково показалося, що дехто зі суспільних діячів не годиться на таку контролю або уважає її за образу, усуньтеся цілком від співучасті в контрольній комісії і не прикривайте можливих надужит загальним посвідченням, що всьо в порядку. Бо така посвідка без достаточної певности, є просто участю у всіх можливих зловживаннях. При орудуванні публичними фондами, з котрих роздаються милостині грошіми, контролі легка: йде про совісне записання цього і про порядок в записках. Але коли йде про роздавання якихсь харчів, контролі значне трудніша, одначе тим конечніша. Вона мусить бути так усистемізована, щоби не було можливе щонебудь украсти. Колиж викажеться, що громадянини, якого уважають люди за чесного і совісного чоловіка, дозволив собі на такі зловживання, які не можна інакше назвати, як тільки крадіжю, не треба його перед цілою суспільністю компромувати. Треба однак

на будуче з ним і зі всіми до него подібними бути крайню обережним. Думаю, що є незвичайно важною річю для Духовенства, щоби всі дуже совісно придержувалися такого способу поступування. Не може ніхто більше пошкодити Церкви, як священик, хоч би й не знати який ревний, про якого усі думають, що є чоловіком щезним у фінансових справах.

Для всестороннього представлення доктрини Церкви про милостиню треба нам іще сказати кілька слів про умовини правдивої христ. милостині.

Вона тільки тоді є правдивою христ. чеснотою, коли при її виконуванні не є порушене ніяке право справедливості або любові ближнього. Та загальна засада, примінена до поодиноких елементів милостині, вимагає, щоби той, що дає милостиню давав зі свого, а не з чужого. Милостиня — це перенесення власності своєї на обдарованого. Ніхто не може дати, чого не має. Несправедливий посідач чужого добра не може вбогого спомогати добром, яке несправедливо посідає. Першим його обов'язком звернення властителяві його добра, себто т. зв. реституція. Довжник не може давати милостині, як довго не звернув свого довгу вірителюві. Син або слуга не мають права розпоряджати добром батька або хлібодавця. При крайній однак біді, себто у випадках, коли кожний є обов'язаний зі справедливості вбогому допомогти, може й син і слуга з добра власника взяти те, що конечно потрібне вбогому. Мусять однак наперед, чи опісля повідомити про зділане. Можуть також супроти вбогого так поступити, як думають, що й сам власник поступив би, себто з розумного припущення про волю і наміри власника.

Треба також, щоби власник мав свободне право розпоряджати своєю власністю. Тому малолітні і жінки, які не застерегли собі свободного права розпоряджати своїм маєтком, не можуть давати милостині, навіть зі свого маєтку. Тоді розуміється однак тільки щодо більших дарунків, а не відносно до випадків звичайних принагідних милостинь. Усі богослови признають жені право давати звичайні милостині, навіть зі спільного маєтку, навіть проти волі мужа, бо той спротив мужа треба уважати нерозумним.

Друга умовина правильності милостині відноситься до обдарованого. Милостиня — це вияв христ. любові ближнього, любові, яка розтягається на всіх ближніх взагалі, себто і на чужих, невірних, безбожників, та ворогів. „Коли ваш ворог голодує, дайте йому їсти, коли має спрагу дайте йому пити“ (Рим. XII, 20). Вільно однак даючому милостиню вибрати поміж потребуєчими тих, яким хоче помагати перед іншими. Не може тільки усіх прочих виключати від своєї зичливості і любові.

Будучи виявом любові ближнього, мусить милостиня заховувати природний порядок, себто помагати в першу чергу тим, що мають більшу потребу, ближчим собі, перед чужими, — добрим, перед злими. Одначе треба давати милостиню і в тому напрямі по порядку, себто давати її правдиво вбогим і так, щоби вона не була наче б захоотою чи поміччю до пороків, як нпр. лінивства чи пиянства. Найліпше відновляє тій умовині милостиня, котра двигає і поправляє, а такою є милостиня в формі змоги заробкування.

Християнське милосердя і милостиня не тільки вияви христ. любові ближнього. Ця чеснота, яка не є чим іншим, а просто богословською чеснотою Божої любові, сягає у безконечність далі. Любов ближнього і любов Бога це одна чеснота, бо християнська любов ближніх відноситься до них, як до Божих дітей або до тих, що покликані до того Божого синівства. Ми Бога любимо в ближніх, любимо їх ради Бога. Любов Бога наче передливається на них, обнімає їх, а з другої сторони любов ближніх є найголовнішим проявом любові Божої, доказом любові Божої, виконанням Божої любові, пробним каменем, чи хто Бога любить. Не будемо описувати, ані вихвалити тої чесноти чеснот, що просто людську душу взносить до неба. Вона являється субстанцією, головним змістом ці-

лого Божого Об'явлення і цілого св. Письма. Вкажемо тільки на те одно, що любов ближнього розтягається ширше від милосердя; милосердя є лише частиною любові, лише одною формою любові. Тому можна сказати, що любов сягає далі; більше обнімає ніж милосердя, — хоч, очевидна річ, милосердя може і повинно бути ведене любов'ю і переповнене любов'ю.

А найвищий ступінь любові — віддати життя за любленого, бо: „Вільної любові ніхто не має, як коли хто свою душу кладе за своїх друзів“ (Іо. XV, 13). Тому і велич Божої любові супроти нас пізнаємо в тому, що „Він свою душу положив за нас“ (І. Йо. III, 16). Тому покликані до звершеності, мусимо і ми старатися звершеною любов'ю любити ближніх. Тому св. Письмо виразно від нас жадає жертви життя за ближніх: „І нам треба класти душі за братів“ (І. Йо. III, 17). Є обставини, в яких той обов'язок мусить бути сповнений в повному, буквальному значінні. Але в розположенні душі, в бажаннях душі, в кожній любові ближнього мусить бути бодай щось з тої жертви, мусить бути готовість на ту жертву. Ось таке поняття ближніх та їх добра, що своє добро земне і матеріальне ставляє нище від духового добра ближніх.

Таким є християнство. В порівнанні з ним, якою правдивою безоднею злоби і ненависті злочин чоловіковбивства! В християнському понятті це правдиве повторення злочину Каїна. Бо кожний ближній є братом, — є членом тої людської родини, яка розрослася з родини першого чоловіка. Певна річ, що злочинець, який допускається того злочину, не конче пам'ятає про цей характер ближнього, а зовнішні обставини не змушують його про це пам'ятати, так, як змушували Каїна, коли підніс руку на брата. Та всетаки чоловіковбивство є злочин, що в суті речі найбільше віддаляє чоловіка від християнської любові ближнього, від християнського поняття життя. Більший гріх, ніж чоловіковбивство — то ненависть супроти Г. Бога, то гріх диявола і розположення тих, що на віки прокляті і відкинені від Бога, Джерела всякого добра. Але з гріхів поміж людьми та супроти людей, чоловіковбивство являється найбільшим злочином, найбільшим запереченням людської природи, бо смерть є найбільшим злом, яке може людина людині завдавати. Тому той злочин найбільше людину відчужує від людей, найбільше затирає в ній характер чоловіка, найбільше противиться людській природі. Тому й на першому місці зачисляється до тих злочинів, що стягають на чоловіка прокляття неба, або як висказується св. Письмо: „кличе до неба о пімсту“, викликає пімсту неба.

Всеє. Духовенству поручасмо дуже старанно і усильно над тим працювати, щоби в душах вірних виробити правдиве обридження до того гріха. Дух. Отці будуть вірним пригадувати, що злочин чоловіковбивства є гріхом, караним церковною клятвою, що застережена Ординаріатові. Будуть теж пояснювати, чим є та кара. Ціллю її — дивнення з глибокого морального упадку душі нещасного грішника, який слямав руки, життя і душу неповинно пролитою кров'ю брата, що покликаний Божим милосердям до достойнства Божої дитини.

Кара церковної клятви, наложена єпарх. єпископом і йому застережена, не потягає за собою обов'язку вірних уникати грішника, що покараний клятвою, себто християнина, що допустився злочину чоловіковбивства. Такий наслідок може мати церковна кара тільки тоді, коли це виразно вирішує церковна влада. Та всетаки такий жахливий злочин, яким є повторенням злочину Каїна, мусить у вірних християн збудити почування обурення і обридження, а ці почування треба так виявляти, щоби упавшого грішника довести до опам'ятання.

Вірні мусять показувати нещасним жертвам гріха обурення на їх поступування не з ненависті, а з любові для їх безсмертних душ. Християнська громада повинна дати відчутти чоловіковбивцям, що над ними має милосердя, але

ними і брідиться, а передусім, що по приказу великого пророка царя Давида, товариства таких злочинців неначе боїться. Пророк Давид у псалмі, що його св. Церква поручає відмовляти кожному священикові при умиванні рук, перед кожною Божою Службою, так молився до Всев. Бога: „Не погуби моєї душі з нечестивими, не погуби мого життя з мужами крові, що їх руки повні беззаконня“. Боявся пророк, щоби саме життя, wraz із тими нечестивими мужами крові, не було причиною Божої неласки і Божої кари, яка могла би проявлятися погубленням душі, відкиненням життя. У посланні св. ап. Павла до Коринтян читаємо, що у тій першій христ. громаді великого міста Коринту зайшов був випадок, де пасерб, за життя батька, зачав жити в грішному співжитті з мачохою. Тоді аж Павло, щоби виратувати нещасного грішника і увільнити христ. громаду від страшного згіршення, а дотого побудити ревність християн до заховування Божого закону, приказав, аби громада зібралася на релігійні збори, себто в імені Ісуса, і в злуці з духом апостола, що був неприсутній тілом, але духом лучився з громадою вірних, грішника виключила зі своєї суспільности, себто наложила на него церковну клятву, уживаючи до цього тих страшних слів: що віддають його сатані на погібель тіла, щоб дух спасся в день Господа нашого І. Христа. (I. Кор. гл. V, ст. 1—5). Кара ця, наложена Апостолом і христ. громадою Коринту, принесла бажаний успіх. Бо злочинець, що допустився розвинути і то „такої розвинути, якої нема і між поганами“, навернувся. В громаді знайшлися тоді ревнителі, які йому ніяк не хотіли простити; інші, побоюючись щоб не впав в розпуку, хотіли йому допомогти, але боялися щось зробити проти волі і думки Апостола. Тому св. Павло в другому посланні до Коринтян (гл. I, ст. 5—11) поручив громаді простити розкааному грішникові і допустити його до спільного життя, себто знати з нього церковну клятву.

Ось так може христ. громада мудрим поступованням, з любов'ю, але й рішучістю, спасти нещасного грішника.

З глибоким болем серця, зі страхом про будучину нашого народу, бачу, як в многих громадах, живуть люди, що їх душі і руки сплямлені неповинно проливою кров'ю ближніх. Їх душі усильно поручаю і молитвам і милосерпному, але й рішучому поступованні і Духовних Отців і усіх вірних християн супроти них. Передусім молись про те, щоби Бог вірний наш нарід устеріг перед соблазном та зіснуттям, що їх подібні випадки приносять. Молись і за нещасних грішників, чи таких знаєте, чи їх не знаєте, чи є такі в громаді вашій, чи їх немає; просіть Всев. Бога за їх навернення. А передовсім поручайте такі молитви певним дітям; пам'ятайте, що молитви дітей Бог вислухує легше і скорше, ніж молитви старших людей, коли вони не заховалять ненарушеною Божою благодаті, що її одержали в св. Хрещенні. Люди, сплямлені тяжким гріхом, — люди, що стратили невинність Хрещення, лишень далекою і трудною дорогою покаяння можуть вернутись до Божої благодаті. Але й тоді, коли навернуться і з горячими сльозами покаяння св. Таїнством Покаяння очистять свої душі, ще довго, може, змушені будуть праведним христ. життям і христ. щирою та довгою молитвою повертатись до тої Божої благодаті, що її Бог проявляє лекшим і скоршим вислуханням молитов. Невинній дитині усе, може, буде легше випросити щось з неба, ніж блудному синові, який з далекої чужини гріха повернувся до батьківської хати.

Для нещасних грішників майте серце повне милосердя; гріхи свої старайтеся очистити виявами христ. милосердя супроти тіла і душ, а дітей своїх учіть зберігати невинність і молитися про навернення грішників. Це дві переважні, як не найважливі христ. чесноти життя.

Благодать Г. Н. І. Христа і любви Бога і Отця і причастіє св. Духа да будет з вами. Аминь!

Писав в червні 1942 р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

Почитання Святих

(З декретів АЕп. Собору з р. 1941).

I. ПОЧИТАННЯ СВЯТИХ ВЗАГАЛІ.

До предмету трьох перших Божих заповідей треба долучити й почитання Святих, як це робить катихизм Тридентійського Собору. Книжка ця написана найліпшими тодішніми богословами Вселен. Церкви, на поручення Тридент. Вселенського Собору для ужитку душпастирів. Треба висказати бажання, щоб ту книжку, примінену, може, до потреб нашого обряду, переложено й на українську мову, щоби й наше Духовенство могло користати зі знаменитого представлення віри, яке там знаходимо. В ній міститься, можна сказати, ціла богословія. Бо науку віри подає вона не тільки позитивно, способом катихизичним, але й доказує її многими устунами св. Письма і Отців Церкви.

Науку про почитання Святих треба долучити до науки про три перші Божі заповіді, бо перша й найважливіша наука в тому, що почитання Святих не тільки ніяким способом не противиться належному Богові культові, але знаменно причиняється до прославлення Бога. Почитаємо Святих як Божих слуг, як наших небесних Опікунів, які за нами вставляються і від Бога випрошують нам прощення гріхів і небесну благодать. Честь, яку Святим віддаємо, є в суцності відмінна від чести Богопочитання. Було би тяжким гріхом віддавати Святим, а навіть й найвищій поміж Святими, Пресв. Богородиці, культ Богопочитання. Лятрія належить виключно Всев. Богові, в Тройці єдиному. Усі Святі зі самою Преч. Дівою належать до Божих сотворінь і тому є безконечно віддалені від величі слави всемогучости Божої передвічної природи.

Перші три Божі заповіді приказують поклоні Богопочитання Богові; не тільки не наказують, а навпаки містять в собі укрите поручення почитати й Святих. Якщо АЕп. Собор предмет почитання Святих представляє, може, з більшими подробицями, то не тільки тому, що круг церковного року, пересуваючи перед нашими очима довгі ряди Святих, великих і славних Божих Угодників, могутньо помагає нам у нашому духовному житті і душпастирській праці; Є ж завданням АЕп. Собору звертати увагу Вс. Духовенства на дійсні кошальні золоті, що їх знаходимо в життях і службах Святих. Але маємо до того ще й інші важливі причини. Не можемо сумніватися, що наша праця, вложена в АЕп. Собор, займас усіх громадян небесної суспільности Святих. Бо коли вони тішаться одним наверненням грішником, якже ж могли би дивитися байдуже на усильну і довгу працю цілого Духовенства, зібраного на Соборі! Вони з нами співпрацюють, помагають нам в праці, тішаться її успіхами і у високому ступені інтересуються усіми її подробицями, — певно, в міру того, як до нашої церковної провінції, чи єпархії стоять ближче чи далше, а може, й в міру того, як наша єпархія віддає їм честь, а наше Духовенство — з ними пристає. Бо наше ціле життя є, й повинно бути безнастанним товаришуванням з ними, коли на віки в Небі маємо стати їх товаришами і приятелями. А крім того не одному з тих наших братів Святих в Небі маємо до сплячення правдивий довг вдячності.

Рішення АЕп. Собору є не тільки науками, чи законами для нас, але бувають і актами Богопочитання і поклону та релігійної чести для Святих. Таким є життя нас християн. Много з нас уже мешкає там на віки, а много ще тут, в дорозі до вічної батьківщини. Але чи тут, чи там — ми живемо заодною родиною, синами одного батька, а та злука, та солідарність, та взаємна братня любов є нашою гордістю, щастям і силою. І в тій предивній суспільности Святих,

до якої усі належимо, буває, що ми їм сплачуємо довг часом забутий, довг справедливості. Неодин з тих дорогих наших братів був за життя тяжко кривджений судом світу, а часом судом і осудженням власних братів. І буває, що й після довгих століть супроти такого покривдженого направляє помилку минулих поколінь, чи то ціла Вселенська Церква, чи її частини, церковні провінції, чи єпархії. Тим способом сплачується довг справедливості тому, що давно вже не так помер, як перенісся до ліпшого життя. Так Вселенська Церква, через Римського Архієрея, вписує в каталоги Святих людей колись несправедливо осуджених і засуджених не Нею, Вселенською Церквою, а всетаки її членами, християнами.

Церковна провінція, чи єпархія не може тим способом судити давно минулі покоління, але може й після довгих століть сплачувати довг вдячності, стверджувати заслуги, виславляти жертвенну працю і сповняти бодай частинно ту справедливість, яку сповняє не раз й після довгих століть наука всесвітньої історії. Але коли історія стверджує заслуги, робить це один учений і робить часто тільки з огляду на наукову думку, не так, як живому чоловікові віддається те, що йому належить. Історія не може своїх героїв уважати за людей живих, тоді, коли Святи є для нас в повному значінні того слова людьми, які живуть ліпшим життям, ніж ми.

Тому, коли соборові декрети згадуватимуть Святих Божих Угодників, запрошують ціле Духовенство АЄпархії до спільного акту почитання їх, до виразу спільної нашої вдячності, любові, признання неперемінюючих заслуг та віддавання тої чести, яку часом забуваємо віддати, коли кожний з нас зосібна відраває церковне правило.

Висказуючи передвічну традицію вселен. Церкви, папа Пій X. в енцикліці, якою впровадив реформу латинського срейського молитвослова — брєв'яра, установив неначе єрархічний порядок в якому Церква віддає честь Святим.

По прєсв. людській Природі Христа, якій належить культ Богопочитання, віддає вселен. Церква поклон і почитання Святим у слідуєчому порядку: На першому місці почитає Прєсв. Богородицю, на другому святі небесні Сили безплотні, так злучені в ангельські хори, як й поодинокі. На третьому місці почитає Церква св. Іоана Хрестителя, про якого Христос сказав, що нема більшого поміж тими, що їх зродили невісти. Після нього йде св. Йосиф Обручник Богородиці і Оліку св. Церкви, а за ним св. Апостоли, Пророки, Мученики і Святителі і всі Святи.

Той єрархічний порядок є виражений й в тій славній ектенії, чи пак літанії, — бо ті слова одно значать, — в якій Церква просить Святих про їх молитви за нас. Та літанія до всіх Святих тим значна, що не належить до приватного культу, а, здається, тільки з двома другими належить до публичного літургійного культу латинської Церкви. Вона й тим значна, що при вписуванні в каталог Святих нових Божих Угодників співають ту ектенію, спомінаючи перший раз новоканонізованого Святого.

II. ПОЧИТАННЯ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ.

По тому порядку належить Прєсв. Богородиці перше місце перед всіма Ангелами. Належну їй честь називають богослови „гіпердулія”, означаючи тим способом, що хоч не відмінна вона в роді, то одначе остільки вища від чести інших Святих, що ставляє Богородицю немов у вищому ряді, чи порядку. Бо та честь стверджує той вищий і виїмковий неначе порядок, в якому Прєч. Діву ставляє її достоїнство, як Божої Матері.

Як Богородиця є Прєч. Діва поставлена в такі особисті відносини до Осіб Прєсв. Тройці, що ті відносини називають богослови порядком іпостатичним

(ardo hypostaticus) Вона Матір'ю Божого Слова, — Матір'ю Того, що є Сином Предвічного Отця і в якомусь, мало понятому для нас ступені, Обручницею св. Духа.

В нашому обряді тає честь над чєстями, те почитання вище всякого почитання, яким ставляємо Богородицю понад усякі можливі достоїнства сотворінь, ніжче одного тільки в Тройці єдиного Бога, виражене дуже вимовно в многих, многих літургійних практиках і установах. Передусім в церковному році, що перед очі християн ставляє життя і науку Спасителя, почитання Богородиці так зв'язане з почитанням Христа, що від Нього воно наче нероздільне. І так:

На дев'ять місяців перед Різдом маємо великий празник Благовіщення. В 40 днів після Різдва празник, що його Прєч. Діва немов ділить з Христом, Господиє Стрітєння, празник Господський, з ціхами Богородичнього. Осібню представляє церковний рік ціле життя Богородиці: Її Непорочне Зачаття 9. грудня, в 9 місяців пізніше, 8. вересня, Її Різдо, 21. листопада Введення в храм і 15. серпня Успення. До того долучений третій ряд празників Богородиці, що слугують тільки на те, щоб вірним усильно поручати та пригадувати почитання Богородиці. Такими є празники: Покров: 1. жовтня, Собор: 26. грудня, Положення ризи: 2. липня і Положення пояса: 31. серпня, дотого Сострадання в п'ятницю після П'ядєсятиці, Акафістова субота і Собор в дні Начала індикта.

Той потрійний круг Богородичних празників вилетений в круг Христових празників. Наче невдоволені з тих многочисленних Богород. празників, Отці наші узаконили передусім, що кожна середа кожної седмиці так посвячена Богородиці, наче б була її празником. В Октоїху кожної днини на Повечер'ю, а на Утрєні в середу, п'ятницю і неділю канон Богородиці. Крім того молитви до Богородиці так влітаються в кожногоденну службу, що усі обрядові молитви є неначе безперервним гимном в честь Її святости і величі. Крім того кожний ряд молитов пир. ряд тропарів на кожному каноні кінчиться завжди Богородичним тропарем. Тим то цілий наш обряд є висказом тої думки, що після Бога належить Її перша честь.

III. ПОЧИТАННЯ АНГЕЛІВ.

— Ангелам посвячує круг церковного року менше днів. Св. Михаїлові і всім безплотним Силам посвячений день 8. листопада і 6. грудня, св. Гавриїлові дні: 26. березня і 13. липня, але за те в Октоїховій службі кожний понеділок присвячений Ангелам. В Октоїхових службах сильно назначений важний для аскетичного нашого життя елемент просвічування Ангелами людей. Часто вертається гадка, що Ангели за нас моляться, але майже ніде не порушена думка, що Ангели є придані нам як Хоронителі і Ошкіуни на ціле життя, хоч без сумніву та кожногоденна опіка Ангела для кожного з нас зокрема повинна бути товчком до сердечного почитання і вдячності для того нашого Ангела-Хоронителя. Треба просити Всев. Бога, щоби покликав зпоміж наших рядів обрядових письменників, себто гимнографів і творців канонів, які доповняли б наші обрядові молитви і церковні книги творами, що відповідали б потребам наших часів і наших поколінь. Безперечно придалися б нам тропарі, себто канони, що прославляли б туя кожногоденну службу, яку Ангели сповняють для нас і докруги нас. Та служба так виразно представлена у св. Письмі, а культ Ангела-Хоронителя так опирається на Божому Об'явленні, що не варажався б на закид новости той, хто працював би над розвіненням нашого обряду в цьому напрямі. Очевидно, треба би до цього поета і філолога немалого таланту, а дотого великого дару примінення себе до Передання, щоби писати молитви чи, скажім, тропарі в дусі і стилу нашого обряду.

Коли йде про молитви до Ангелів-Хоронителів, то без сумніву на особливішу честь з нашої сторони заслугоє той Ангел, чи ті Ангели, які є провідниками чи опікунами нашої Церкви або наших єпархій і нашого народу. Бо без сумніву є такі Ангели-Хоронителі, дані не поодиноким людям, а й народам і церковним інституціям, як про це свідчить той уступ пророка, в якому представлене Боже суперництво Ангела ізраїльського народу з Ангелом перського народу (Дан. X, 13. 20). Та опіка над Церквою чи над Церквами є предметом деяких прегарних тропарів Октоїха. Прегарною темою був би молебень до Ангела, якому поручене З'єднання Церков, або доля українського народу.

Св. Іоан Предтеча і Хреститель має один поміж Святими той привілей, що в крузі церковного року пам'ять його сплетена водно з Господськими і Богородичними празниками. Тим способом введений він трохи в той іностанційний ряд, до якого вповні піднесена Богородиця. В 6 місяців перед Благовіщенням припадає празник Предтечевого зачаття (23. вересня), в 9 місяців після зачаття: Рождество Хрестителя (24. червня). Круг року доповняє перебіг його життя празником Усікновення: 29. серпня. Крім тих трьох немов історичних пам'яток обходить наша Церква ще Собор Хрестителя (7. січня) і два празники, що відносяться до почитання мощей св. Хрестителя: 2. лютого пам'ять І. і П. а 25. травня пам'ять Ш. знайдення Голови Його. Крім цього додає Октоїхова служба в кожний вівторок кожної седмиці пам'ять Предтечі.

IV. ПОЧИТАННЯ СВ. ЙОСИФА.

Почитання св. Йосифа почало поширюватися в Церкві в дуже ціаніх часах. Бо щойно в 16. ст. спостерегло християнство велич його достоїнства і відповідно до того достоїнства силу його заступництва та велич його святости. Ніхто другий, окрім Йосифа, не був в такому положенні, стільки услуг віддавати Преч. Діві, що була його женою, і Спасителеві, котрого сином називав і який Вітнем Його кликав. Через близько 30 літ жив в одній хаті з Преч. Д. Марією і Христом Спасителем і в тому житті дійшов певно недостижимого ступеня святости та й ніхто зі Святих не може з Ним рівнятися у тих привілеях. А при них, наче б на доказ ваги і християнської покорі, св. Йосиф в культурі Церкви заняв таке затерте і незначне місце, що тим стався неначе символом укріпленої святости і безкочної покорі. В церковному крузі нашого обряду обходимо його пам'ять в неділю після Рождества: служба того дня одначе мало згадує про св. Йосифа, а величає Богоотця Давида і Господнього брата Якова обильними славослов'ями.

Почитання св. Йосифа прибрало у Всел. Церкві в останніх століттях такі розміри, що висувається на перше місце в поняттях і бажаннях великого числа християн. Його Боже посланництво у відношенні до Пресв. Богородиці, себто поручена йому сторожа самого дівства Пресв. Богородиці, його посланництво супроти І. Христа і його відношення до цілої тайни Воплочення Божого Сина змушують людей догадуватися такої високої святости його душі і безкочної майже обильности Божої благодати, даної йому і через нього, що все те дає св. Йосифові внімково високе місце в єрархії Святих. Папа Лев XIII. збирає титули слави св. Йосифа в цих словах: „Йосиф був мужем Марії, уважаний був Вітнем Іс. Христа. Звідсіля випливає його достоїнство, велич перед Богом, святість і слава. Вираді достоїнство Б. Матері є таке високе, що не може бути ніщо сотворене вище над Неї, але коли Йосиф був з Преч. Дівою злучений зв'язом подружжя, немає сумніву, що більше ніж якийнебудь інший Святий наблизився до того надмірного достоїнства, яким Богородиця перевишас усяку сотворену природу” (Енцикліка „Квамквям плуріс” з 5. VIII. 1889). Тому багато богословів Вселен. Церкви ставить його рідше вище всіх інших Святих, навіть ви-

ще, ніж св. Іоана Хрестителя. Єрархічний порядок, у якому Церква приписує є молитвах ставляти Іоана на першому, а Йосифа на другому місці після Ангелів і Предтечі, відповідно до слів Христа (Мат. XI, 11) не має, очевидно, того значення, наче б Церква хотіла порівнювати Святих щодо їх заслуг перед Богом. Ті заслуги, як і рівнож і ступені слави, є перед очима людей закриті, як довго живемо життям подорожніх.

Много Отців (Кирило Александр., Іоан Хризост., Августин) уважають св. Іоана безоглядно найвищим зі Святих. В злуді з тою гадкою слова Христа про „найменших в царстві небеснім” відносять до Ангелів. Інші коментаторі бачуть в тих словах вищість навіть і найменших в християнстві через привілеї Нов. Завіту. Тоді св. Іоан, по думці Христа, найбільший поміж пророками і Святими Ст. Завіту. Христос, говорячи так про Іоана, згадує тільки його пророче посланництво, яким закінчив Ст. Завіт, заповідаючи Новий.

Папа Лев XIII., в вище згаданій Енцикліці „Квамквям плуріс” з 5. серпня 1889. р. бачить у посланництві св. Йосифа супроти св. Родини, себто Богородиці і Дитятка Ісуса причину, щоб уважати св. Йосифа Опікуном цілої Вселенської Церкви: „Божя Родина, чи дім, що ним проводив Йосиф з повагою батька, містив в собі зав'язок Церкви, що зачиналася. Так, як св. Діва є Матір'ю Ісуса Хр., є вона теж Матір'ю усіх християн. Ісус Христос є наче первородний поміж християнами, що усновленням і відкупленням є його братями. Тому блаженний патріарх мусить уважати множество християн, які творять Церкву, як відданих собі особливим способом. Над тою Церквою він має, як муж Марії і Отець Ісуса Хр., немов вітцівську владу. То Богом дане Йосифові посланництво мало свій прототип в Ст. Завіті, в цьому другому Йосифові, синові Якова, що його фараон назвав спасителем світу.

Предметом тої опіки св. Йосифа над цілою Вселен. Церквою є, очевидно, надприродний порядок спасіння душ, але якщо опіка св. Йосифа є продовженням його посланництва батька для Пресв. Родини в Назареті, то мусить вона відноситися і до туземного і дочасного порядку, до потреб Церкви, різних церковних інституцій і всіх християн. Опіка св. Йосифа є цілком загальна: люди всіх станів чи суспільних верств, чи заняті знаходять в тому великому Святому Опікуна і пречудний зразок до наслідування. Лев XIII. пригадує це батькам родини, по-другам, провідникам, багатим, убогим, пролетарям, робітникам і людям середньо-заможним.

Що св. Йосиф проголошений Опікуном Вселен. Церкви щойно в останніх часах нашою Пієм IX, то мусіли бути важні до цього причини, які обговорювати тут не місце.

Боже Провидіння хотіло, очевидно, відзначити й прославити того славного і великого Святого, який ціле своє життя пережив в укрітті, забутті, як мало кому знаний, убогий ремісник одного з найбідніших сіл в Галилеї через довгі століття після смерті лишився забутиим, незанимим і мало почитаним, хоч виразне його Боже посланництво ставляло його так близько Пресв. Діві і самого Христа-Спасителя. Про св. Йосифа так дуже забували навіть великі Святі і великі богослови, що ніхто не спостерігав найменшого браку у тих загальних науках богословів в середніх віках, що „великим нерозумом” і „зухвальством”, щоб не сказати, ересю, уважалось би порівнювати інших Святих щодо святости з Апостолами, тими що прийняли первістки Духа. Уходило майже за правду, недалеко віри, що Апостоли, так в порядку благодаті, як й вічної слави о мною перевищали всіх інших Святих, стоячи безпосередньо після Христа та його Пресв. Матері. У часах середньовіччя, а тимбільше у всіх попередних століттях почитання Йосифа в Церкві просто не було. До розширення почитання св. Йосифа у западній Церкві причинилася могутньо св. Тереса та злучена з нею мо-

гутья струя містичного і контемплативного життя, — струя, що опиралася на чудовому розвою напів східного чина монахів з гори Кармелю. Слова св. Тереси в її автобіографії, а радше в справозданні про її духовне життя, написане на приказ сповідника, є наче класичні і основні в науці аскези. Наведемо їх в українському перекладі, знаходячи в них вимовну і сильну заохоту почитати св. Йосифа, а може й щось більше ніж заохоту та приклад, може й проміник Божої благодаті з Неба, що заохочує і запрошує до цього почитання. А св. Тереса є одинокою поміж св. жінками, що має в очах богословів-містиків великий авторитет:

„Я прийняла славного св. Йосифа за патрона і заступника і зачала усильно поручатися йому. Я спостерегла дуже ясно, що це Він мій Отець і Опікун, що мене вилікував із цієї немочі, (про яку вище говорила), так, як мене також освободив з дуже великих небезпек, в яких йшло про спасіння моєї душі і про мою честь. Його поміч дала мені значне більше добра, ніж я уміла його про це просити. Я не пригадую собі випадку, в якому би я була про щось просила, а не була вислухана. Це предивна і пречудесна річ. Усі ті Божі ласки дістала я через Його заступництво і з усіх небезпек тіла й душі була я увільнена через Нього. Здається, що й інші Святі дістали від Бога змогу помагати нам в деяких спеціальних потребах. А той преславний Святий, знаю це з досвіду, помагає нам у всіх наших потребах. Наш Спаситель дає нам неначе знати, що Він, що на землі був підданий Йосифові, котрого називав батьком, — бо той батько був провідником, що міг йому розказувати, — тепер в Небі вислухує усі Його прохання. Про те саме переконалися з досвіду деякі особи, які після моїх рад поручилися йому. Вони сьогодні тими численними душами, що Його почитають і стверджують те, що я тут говорю”.

„Я старалася, щоб Його празник обходили в нашому монастирі з якнайбільшим торжеством...”

„Я хотіла би переконати усі душі, що вони повинні побожно почитати того великого Святого, бо дійсно довгий досвід показав мені ласки, які Він отримує від Бога для нас. Я не знала ні одної особи, яка почитала б Його побожно, особливоїм способом, в якій я не спостерегла б правдивого поступу в чеснотах. Пречудним способом помагає Він у великому духовному поступі душами, що поручаються йому. Від кількох літ, здається мені, в день Його празника прошу Його завжди про якусь особливішу благодать і я щороку вислухана. А коли моє прохання є трохи викривлене, завжди простує Він його для добра моєї душі...”

„Усильно, на Божу любов, навіть прошу того, котрий мені не вірив би, щоби зробив пробу. Власним досвідом переконався б, яку велику користь дістається, коли поручається тому преславному патріархові і побожно Його почитається. Особливішим способом повинні душі, що відаються молитві, мати до Нього синівську любов. Зрештою не знаю, як можна думати про Царицю Ангелів і про всі злидні, які перетерпіла разом з Ісусом, а не подякувати св. Йосифові, що так добре їм обоїм тоді помагав. Хто не має учителя, який би його навчив молитися, нехай возьме за провідника того великого Святого, а не наразиться на ніяку помилку”. (Автобіографія).

Побожні священики і вірні, бажаючи почитати св. Йосифа, хотіли би нової обрядової форми для того почитання. З радістю ми витали би обрядового письменника, який написав би новий Акафіст до св. Йосифа. Акафіст написаний прал. Дольницьким є відай найслабшим його твором, як, може, найліпшим є служба в честь св. Йосифа на неділю після Різдва.

Та служба, як й премного знаменитих писем і творів про св. Йосифа (між іншими Франца Салезія: XIX. Духовна бесіда в VI. томі його творів, ст. 355—366), а передусім енцикліка п. Льва XIII) дають такий обильний богослов-

ський матеріал, що йшло би тільки про те, аби надати тому матеріалові звершену обрядову форму нпр. Молебня, чи канона зі стихирами. Такий канон можна тоді уживати стало в якийсь день седмиці, нпр. в середу, вводячи тим способом поволі звичай, що зчасом набирає сили зчасового права. Тою тільки дорогою можуть почитателі св. Йосифа дійти до тієї обрядової форми, якої бажають до почитання. Але без огляду на витворення тієї обрядової форми повинні докладати якнайбільше старання для поширення поміж вірними, а особливоїм способом поміж молоддю, культу св. Йосифа.

Коли св. Йосифові, як мужеві Преч. Богородиці, була Богом неначе поручена опіка і сторожа над дівством Пресв. Богородиці і коли подружжю умовою між Богородицею а Ним, вони взаємно віддавали собі свої тіла, щоби помагати собі в заховуванні дівственності і ангельської чесноти, нема найменшого сумніву, що св. Йосиф мав від Бога даний дар ангельської чистоти у вищому ступені, ніж якийнебудь інший Святий, і що був через ціле життя дівственником.

В деяких синаксарах, уживаних в нез'єдиненій Церкві покутує досі ще легенда про перше подружжя св. Йосифа. Та легенда походить з апокрифічного євангелія, званого під невласливою назвою протоевангелія св. Якова. Назву надав тому апокрифові французький гуманіст Постель († 1581) видаючи знайдене десь на Сході письмо у грецькій мові, що його названо: „Історія про народження Марії” і приписано Господньому братові Якові. Те письмо, як виявилось, було частиною званого апокрифічного євангелія; назва части перейшла на цілу книгу. Зі всіх апокрифічних євангелій воно мало найбільший вплив на християнську літературу від перших віків християнства. Належить воно до тих апокрифів, яких метою було доповнити оповідання синоптиків легендами, може цілком й видуманими, між котрими однак знаходиться й зерно історичної правди. Наївною, нераз дуже гарною і свіжою мовою оповідає ця книга про перші літа життя Пресв. Діви від хвилі, коли Ангел звістив про її народження її родителям, які довго не мали ніякого потомства, — аж до хвилі, коли віддана була під опіку св. Йосифа, що мав бути сторожем її дівства. В другій частині оповідається там про чудесне зачаття і дівственне народження Спасителя, далі поклін трьох царів і убийство Іродом вефліємських дітей. Третя частина оповідає в двох останніх розділах (XXII—XXIV) про смерть св. Захарії, батька Предтечі, убитого Іродом. Дві перші части походять правдоподібно від різних авторів; злучені водно може трохи пізніше. Існували вже під кінець II. ст., коли св. Юстин запозичив з того письма деякі передання про народження Спасителя. Пізле письмо писане в якнайкращому намірі, аби прославити Марію, Дівцю і Матір і є одиноким джерелом, яке оповідає про народження, про родителей Богородиці, про вхід у храм Марії і життя її при храмі. Навіть імена: Йоакима і Анни записані тільки в тому письмі і з того письма перейшли вони у христ. традицію. Головна мета цілого письма, на котру усильно настає, виказати повну чистоту і безоглядне дівство Марії при зачатті і народженні Ісуса. Та ціль спонукує письменника до того, що говорить про св. Йосифа, як даного Преч. Богородиці сторожа її дівства. Той сторож, в понятті цього письменника, має бути старим, а опіка його над Богородицею немов вітцівською опікою. Дівственне подружжя було таке чуже всім старозавітним поняттям, що не диво, що й перші покоління християнства такого подружжя також не могли понятти. Воно так вивиснується понад людську природу, що історія Церкви в 20 століттях знає ледви кілька подібних випадків. Хоч з оповідання Євангелія виходить, що поміж Йосифом а Марією було правдиве подружжя, автор історії „Народження Богородиці” не згадує про це правдиве подружжя, чи лишає його в тіні, а висуває на перший план батьківську опіку старця-Йосифа. У тім згляді не міг опертися на ніякій традиції;

з Апостолів хіба т. зв. Господні брати могли пам'ятати Йосифа. В апостольській проповіді залишав Йосиф таке саме місце, як в Євангелію; більше про Йосифа ніхто не говорив. Автор апокрифічного Євангелія був зданий отже на здогади і в тих здогадах трапив відай на того духа християнства, з якого вийшла відтак і християнська іконографія, коли представив його як старця. Наче засугестіонував тим способом ціле християнство. Але коли Йосиф був старцем, то мусів бути, по думці автора, й вдівцем. Ст. Завіт, то був в многах справах мірою судів перших християн, знав вправді рідких Ессенчиків, що жили в дівстві, але не знав людей, які чекали би на старший вік, щоби тоді оженилися.

А як був вдівцем, міг мати й діти... Ось по думці псевдо-Якова найпростіший і найбезпечніший спосіб, щоб пояснити, ким були ті, що їх Євангеліє називає „братями“ І. Христа. З протосвангелія Якова прийняв перший Климентій Александрійський науку про перше подружжя Йосифа. За ним пішов Ориген. Він знає „книжку Якова“, — „біблійс Якубу“, в якій була мова про те перше подружжя (Коментарі на Матея т. X.). Від V. ст. протосвангелієм Якова і цілим оповіданням про народження та дитинні літа Марії часто користуються бесідники, гаґіографи, поети і малярі у Візантії. Вправді ту книгу піде на Сході не уважано канонічною книгою, була однак у високому пошануванні в цілій східній Церкві і багато з її оповідань увійшло в її Літургію. В західній Церкві зразу було прийняте протосвангеліє з великими застереженнями, але поволі легенди тої книги в різних перерібках перейшли в літературу і мистецтво лат. Церкви і досі ще удержуються в силі.

Можна думати, що це апокрифічне Євангеліє містить в собі більше зерен правди ніж інші апокрифи. В II. ст. жили ще люди, які щось знали про родителів Марії, так, що в усюму переданні могли заховатися деякі правдиві імена та історичні події з перших літ дитинства Марії. Такими треба би хіба признати імена Йоакима і Анни і деякі, може, події перед народженням Богородиці, відтак її приведення до срусалімського храму і її життя при тому храмі. Однак не можна цього сказати про відомість щодо першого подружжя Йосифа. Вже з оповідання Оригена видно, що той великий ексегет не дуже певний історичної традиції, яку подає за Климентієм Алекс. і псевдо-Яковом; він так переконаний про дівство Богородиці після родження Христа, що приймає перше подружжя Йосифа як природну, можливу, навіть правдоподібну розв'язку труднощі, яку могло робити існування „Господніх братів“. Задля поваги Оригена (гадку його приймають і повторюють ту ж легенду св. Єпіфаній, Григорій Ніський, Кирил Александрійський, і Гіларій). Але невагом робиться в християнській опінії великий переворот. Започатковує його св. Єронім, поборюючи ересь Ельвїдія, що заперечував дівство Богородиці. Він рішучо боронить дівства Йосифа. В науці про дівство Марії може Єронім відкликуватися на однозгідну науку всіх Отців від найдавніших часів. Дівства Йосифа він перший рішучо боронить: „Ти кажеш (мовить Єронім) „що Марія не лишилася дівою, а я йду ще далі і тверджу, що й сам Йосиф був через Марію дівственником, щоби з дівственикого подружжя народився Син — Дівственник“. За ним йде його ровесник Йоан Золотоустий: Зразу, в коментарі на Матея (гом. 5) прийняв був думку апокрифів і Оригена, але в коментарі на Послання до Галатів, рішучо приймає науку про дівственність Йосифа.

Ту саму науку повторяє дуже виразно й св. Августин (в комент. на п'єсьмо до Галатів і на Йоана. В західній Церкві вже й не вертається навіть згадка про перше подружжя Йосифа. У східній Церкві піддержує ту думку ще Теофілакт.

V. ПОЧИТАННЯ АПОСТОЛІВ.

При проскомидії згадуємо св. Пророків всіх разом, прилучуючи їх до згадки про св. Йоана Хрестителя. Це не значить однак, щоб наша Церква признавала єрархічне шеренство старозавітним пророкам перед Апостолами. Безперечно віддає наша Церква св. Апостолам таку саму честь і почитає їх в тому самому єрархічному порядку як латинська.

Апостоли в повному значінні того слова є нашими батьками по вірі. Через їх руки дав Бог людству і кожному народові у христ. Церкві все, що належить до Божої апостольської традиції. У своїйму аскетичному житті як і в проповіді не можемо отже забувати, що все маємо з їх рук. Їх апостольським трудом і їх молитвам завдячуємо все що маємо. Традиція, що зв'язує київські гори з працею св. Андрея, не має історичної підстави, тому й не знаємо, кому з Христових Апостолів ми більше винні.

На перше місце висувається св. Апостол Павло, який у своїх Посланнях дав Церкві таке обильне Боже Об'явлення і такі обильні Божі науки. Між 12 Апостолами знаходяться Богом натхнені письменники, як: Петро, Матея, Йоан, Юда, Тадей, може й Яків. Кожний з них стається учителем для кожного з нас, коли читаємо їх п'єсьма. І ціла Христова Церква є апостольською, себто побудованою на організації 12 Апостолів, яким Петро даний був як голова і провідник.

Все те ділає, що в міру як вчитуємося в св. П'єсьмо і життям молитви вдумуємося в Христове діло, учимося чимраз вище цінити і Апостолів, добачуючи в них чимраз ясніше наших батьків-учителів, з рук яких дістаємо від Христа Спасителя спасіння. Круг нервового року висуває на перше місце Апостола Петра, признаючи йому 2 дні в році (Поклія Кайданам 16. I. і 29. VI.) і св. Йоана Євангеліста, даючи йому торжественний празник (8. V.) і Преставлення (26. IX.).

Після 12 Апостолів, майже нарівні з ними, віддаємо честь великим Євангелістам. Св. Лука заслугує з многих причин на нашу особливішу вдячність і честь. Не тільки тому, що крім Євангелія написав Діяння Ап., першу історію Церкви, та в них заховав нам цілий ряд неоцінених документів тої історії, наче справжній перший архів Церкви, але передусім тому, що дав нам у свому Євангелію дуже обильний, незнаний сипоптикам матеріал. Він один оповідає про все, що чув від Преч. Диви Марії, а може й від св. Єлисавети про народження Хрестителя і самого Христа та про подію в 12. році Христового життя. Крім того неоцінене справоздання Його про цілу епоху Христового життя, що обіймає Лука від IX. розділу (55. стих) до XVIII. розділу (14. стих). Коли б св. Лука був лишив нам тільки тих 8 стихів XVIII. розділу, де подана припча про несправедливого суддю, то вже був би на цілу вічність лишився великим добродієм усіх нас. Якже ж йому за такі дари не віддачуватися вдячністю і любов'ю!

А на яку вдячність заслугує св. Йоан, що дав нам крім IV. Євангелія 3 соборні Послання і Апокаліпсу!

Яке безконечне щастя, яке добро для наших душ, що можемо з такими людьми приставати і кожної днини в році приймати від двох з них науку в щоденних Апостолах і Євангеліях!

Крім Собору 70 чи 72 учеників (4. I.) знає наш місцеслов много Святих, яких називає апостолами, даючи їм у відповідних службах похвали, належні Христовим ученикам. Та назва і ті похвали в невеликій частині належаться тим т. зв. „апостолам“, бо між ними мало таких, про яких можна би на якийсь підставі думати, що були дійсно Христовими учениками; більша частина їх — то ученики св. Павла, що про них згадує у своїх Посланнях.

Порядок, в якому віддаємо честь Святим, в нашому обряді, рідно представлений в рідких молитвах. В тропарі всіх Святих ставляємо на першому місці Апостолів, відтак Пророків, Святителів і Преподобних. Але в литійній сктеї „Спаси Боже...” безпосередньо після Апостолів згадуємо Святителів, а відтак щойно Мучеників. Так само в молитві „Владико многомилостиве...” і в Службениках на Проскомідії. Пророків в тих молитвах не згадуємо, а в Проскомідії лучимо їх зі св. Іоаном. Вже по свідцтву св. Кирила Брусал. на Літургії згадувалося тоді на I. місці Патріархів, а відтак Пророків, Апостолів, і Мучеників, так, як і тепер у нас перед „Ізрадні...”.

Порядок тропаря захований знову у завізаннях Вел. Повечер'я після „Вірую...”. Наші церковні книги значно більше місця лишають службам старозавітних Святих. В лат. обряді майже усі ті служби вийшли з уживання, хоч римська мартирологія згадує теж усіх Святих старозавітних, яких поминають наші церковні книги.

В нашому обряді не маємо служби і ніде не згадуємо Гедеона, якого празник Рим. Март. поміщує з празником Ісуса Навина 1. вересня. Так само не маємо служби пророка Ездри (Рим. Март. з Йоїлом 13. VII.). Зрештою Миней має служби всіх великих і малих пророків. Зі всіх тих Святих найбільше нашому аскетичному життю і душпастирській праці дають ті Святі, що нам лишили Богом натхнені письма. З них же на перше місце висуваються пророк Давид і пророк Ісаїя. Пророк Ісаїя, той євангеліст Ст. Завіту, як його назвав так, котрийсь з Отців, є предметом нашого почитання і наших студій через те, що читаємо його пророцтво, одинокє зі всіх пророцтв, майже ціле в параміях на Вечірні в св. Чотиродесятицию. Пророчим духом говорить він про муки і смерть Христа, тому много устувів його пророцтв читаємо й в Страстний тиждень. А так виразно показує нам терплячого Христа, що неначе тим учить нас дивитися на Христа та любити Його.

Св. пророк і цар Давид, як автор більшої частини псалмів, вже тимсамим заслугою на велику нашу вдячність і почитання, що неначе проводить наші молитви. Його, чи натхненими йому св. Духом, словами висказуємо кожного дня потреби Церкви, справу спасіння вірних і наші прохання. Отже неможлива майже річ, аби, маючи від св. Давида такий обильний і пребогатий матеріал, бодай часом не подякувати йому за те багатство, так, як неможливе, щоби АЕнарх. Собор не був висловом почитання і любови цілого нашого Ц-воєнства для того Отця нашого Спасителя.

Але цар Давид, як історична постать, є таким дивним феноменом, що заслугою на нашу увагу і на побожне читання його життя і його творів. Є предивним явищем той чоловік, що в одній особі був з ластушка і знаменитим адміністратором та управителем великої держави, і побідоносним вождом на многих війнах та воєнних виправах, і великим поетом, і незвичайним, як здається, композитором та музиком, і глибоким богословом, і незрівняним містиком, а при тім й великим Святим, мимо страшних упадків. Не знати, чи всевітня історія знає подібного феноменального чоловіка, так, як всевітня література не знає другого письменника, який би мав такий тривалий і такий глибокий вплив, не тільки на свій нарід впродовж більше ніж 1000 літ, але й відтак на всі майже народи світу через довгі тисячліття. Дивна річ, що св. Давид має в нашому обряді тільки невелику участь в службі в неділю після Різдва. Автором канона на той день є Косма, той, що його називають Мельдом, і що був прибраним братом св. Іоана Дамаскина.

Між старозавітними Святими почитаємо також Братів Макавейських, названих так тільки тому, що їх мученича смерть описана в Макавейських Кни-

гах. Імена їх взяті з якихсь апокрифічних книг. Ті безіменні Святі мають однак превелику славу через те, що їх мученичий подвиг записаний в Богом натхненій книзі.

VI. ПОЧИТАННЯ МУЧЕНИКІВ.

Культ, віддаваний мученикам, повстає неначе на наших очах в св. Книгах, у Посланні до Євреїв і Йоановому Об'явленні. В книгах св. Письма нема, очевидно, ще почитання такого, яким виробили його побожність християн впродовж століть; нема ще мови про молитви до Святих і про опіку Святих в небі над людьми на землі. Тоді треба було християнству утвердження в основній правді, що тільки одному Богові належить поклон і почитання і що один є тільки посередник між Богом а людьми: Ісус Христос, Бог і чоловік. Св. Письмо не могло ще згадувати прямо про небесних опікунів і посередників. Треба було ще довгих століть, заки вияснилися і усталилися ті поняття, так, що не перешкаждали Богочитанні. Але коли звернеться увагу на ті місця, які признають св. Мученикам при Христі Спасителю навіть побіду над ворогом людства, тоді знайдемо в них гадки, з котрих мусів вирости культ св. Мучеників, а відтак і культ Святих. Коли Мученики є учасниками побіди Христа, то тимсамим є і учасниками Його хвали, отже й почеси.

Мученики були почитані в Церкві хронологічно перед Святителями і Святими немучениками. І було би, може, й правильно, щоб і в Проскомідії поставити Мучеників перед Святителями. Ніщо ліпше не поясняє славу блаженних в Небі, як та обставина, що й поганин, навіть після наймерзнішого життя, коли признається до Христової віри і приймає смерть за віру, може статись таким учасником Христової слави, що й після двох тисячів літ, після його смерті, і то в цілком чужому краю, образ його виставляють в церкві на релігійне почитання, та що й найменшу частинку його тіла так високо у християнстві цінують, що при великих почестях руками архієрея складають її на самому Богому жертвенику, щоб немов на його гробі відправлялися Служби Божі. Ніякому цареві не віддається й сотної часті тої слави, котрою вінчає його сам Христос в Небі.

Культ Мучеників виробляє в душах християн щось з того мужества й відваги, якої треба, щоби життя віддати за віру. До почитання Мучеників легко спонукати вірних, коли звертатимемо їх увагу на той правдивий скарб, що його має Церква, а через те й громада: Тим скарбом — то гріб Мученика, а гробом Мученика престіл, посвячений Архієреем. Антиміне, хоч й містить в собі моці Мученика, через те, що переносний не відповідає якслід понятті гробниці.

Грīb Мученика є дійсно великим скарбом. І можна легко спонукати вірних до того, щоб при ньому шукали потіхи та помочі у всіх своїх журбах і клопотах. Кожний грīb Мученика — то джерело чудотворної сили, яку черпає віра прибігаючого до гробу мученика по мірі її сили. Хто з великою вірою прибігає до мученика, той може за його заступництвом всього очікувати від Бога. Теодорет представляє в подробицях різні дари, що їх можна очікувати від Мучеників: здоров'я, потомство, щасливу подорож, уздоровлення, а своє твердження доказує цікавим описом. „Доказом” — пише — „що молитва з вірою є вислухувана, являються ті вота, які свідчать про уздоровлення. Ті вота представляють очі, ноги, руки, зі золота або срібла, бо Святий приймає прості і скромні дарунки, вмру спромози жертводавців. Ті предмети свідчать про уздоровлення, одержані жертводавцями і про могутність Мученика що там лежить”. Моці, що їх при освяченні вкладає Архієрей в жертвеник, то моці звичайно безіменних Мучеників, кости виїняті з римських катакомб, при яких знайдено знак мученичої смерті: пальму, або сосудець з кров'ю. Безіменного Святого звичайно в Церкві

називають таким ім'ям, що представляє прикмету кожного Святого нпр. Макарий (блажений), Нікіта (побідник).

Честь, відавана гробниці Мученика, паведе людей до почитання і мошей Святих. Як моці прийнято в Церкві уважати не тільки части тіла Мученика, але й якунебудь пам'ятку після нього. До таких пам'яток належать й предмети, що лежали через якийсь час на гробі Святого. Так цар Юстиніян послав до рим. Архієрея звої полотна з проханням, щоб їх казав зложити на гробі св. Петра і відіслав до Царгороду. Вірні не сумнівалися відтак, що полотно це набрало з гробу св. Петра якоїсь чудотворної чи духової сили.

Круг церковного року ставляє нам перед очі просто цілу історію Церкви, від немовлят, убитих Іродом Христа ради і Великого Стефана, до тих, що життя поклали за ікони і до нашого священикомученика Йосафата, архієпископа полоцького. Ціле наше Духовенство і наш нарід почитає Його як свого Покровителя і Покровителя справи св. З'єднання.

VII. ПОЧИТАННЯ СВЯТИТЕЛІВ.

При кожній Проскомідії, як не менше при кожній Литії, згадуємо поміж Святителями великих церковних вселенських Учителів, слави східної Церкви Василя, Григорія Наз., Іоана Золотоустого, Атаназія Вел., Кирила Александрійського. Не згадуємо інших вселенських учителів, Кирила Єрусалимського (М. Р. 18. III) і вселен. учителів, хоч не Святителів, великого богослова Іоана Дамаскина (М. Р. 6. V. і 27. III.), Єфрема Сиріна (М. Р. 18. VI.).

Між Святителями треба нам особливим способом почитати ще тих римських Папів-Архієреїв, котрим відавна вже віддає наша Церква честь Святих. Між ними обходимо празник св. Льва (18. II.), св. Григорія Двоєслова (12. III.), св. Мартина (18. IV.), св. Інокентія I. (401—417. р.) 28. VII., Агачита (535—536. р.) 17. IV., Александра I. (107—116. р.) 16. III., Агачона (678—681. р.) 20. II., Келестина (422—432. р.) 8. IV., Сильвестра (314—335. р.) 2. I., Стефана (254—257. р.) 2. VIII.

Як переважно для справи З'єднання Церков є служба тих Святих в нашому обряді, подаємо кілька примірів: Знана річ, що св. Агачит I. їздив до Царгороду до Юстиніяна на прохання короля Готів, Теодата, щоби помирити їх зі собою. В Царгороді Антіма, Єпископа трапезунтського, що але вступив на престол Константина града, скинув за Евтихієву і Севиреву єресь та на місце його посадив на престолі Милу, пресвитера царгородської Церкви, життям і словом мудрого". Так дослівно оповідає під днем 17. IV. Синаксар, печатаний в Києвопечерській Лаврі 1874 р. Не можна бажати яскравішого доказу на примат рим. Архієреїв, признаний так цілою царгородською Церквою, як й царем Юстиніаном. А таких доказів на догми Вселен. Церкви знаходиться много в книгах, яких нез'єднана Церква досі уживає.

Той сам Синаксар згадує про Агачона, а саме про послання цього папи до царя Константина Погоната, в якому то посланні мудро осудив єресь мопотелетів. То знамените його послання та участь його в царгородському Соборі, є також знаменитим доказом примату, признаного тоді цілою східною Церквою. В тім же Синаксарі знаходимо дослівно про св. Келестина, що своїми посланнями скинув злочестивого Несторія, маючи помічником в цьому ділі блаженного Кирила. Значення св. папи Льва I. Великого у Халкидонському Соборі загально знає. Про письмо папи Льва до Халкидонського Собору про дві природи в Ісусі Хр., київський Синаксар згадує також, що Отці Собору прийняли те послання, як коли б вийшло воно з уст Божих. Синаксар замовчує, що Отці Собору прийняли послання римського папи як мову самого Ап. Петра. Св. Григо-

рія Двоєслова (12. III.) славить київський Синаксар за його чесноти і письма, додаючи, що йому приписують Літургію Преждеосв. Дарів.

Ще цінніші докази віри царгородської і східної Церкви в примат судовласті рим. Архієреїв знаходяться в службах св. Ап. Петра і поклону його Оковам.

Для тої самої думки З'єднання Церков важні ще почитання, що їх дає наша і ціла царгородська Церква таким Святим як Августиніві, учителеві вселен. Церкви (28. VIII.), Амвросієві (7. XII.) і Святим-несвятителям, учителеві вселен. Церкви Бронімові (15. VI.), і Венедиктові, патріярхові западного монашества (14. III.).

VIII. ПОЧИТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СВЯТИХ.

На особливше почитання заслугоють наші Святі, себто ті, що є славою і прикрасою нашої Церкви і українського народу. Може й припадково майже усі вони зібралися в місяці липні, так, що той місяць можна би назвати місяцем українських Святих. Культ наших Святих є для укр. народу тим важний, що підтримує і освячує христ. любов Батьківщини. Тому й Собор усильно поручає Духовенству піддавати народові теплу любов і щире почитання наших народних Святих, а особливим способом почитання св. священномученика Йосафата, в якому лучиться любов Батьківщини і любов Вселен. Церкви і діла З'єднання Володимира Великого, що йому завдячуємо просвічення християнською вірою, а якого день празнуємо в середині місяця, 15. липня. Довкола цього ж празника скупчені ще: празник княгині Ольги (11. VII.), св. Антонія Печерського (10. VII.), св. Кирила і Методія (5. VII.) та св. Бориса і Гліба (24. VII.). Якщо додамо до цього празники, що віддавна дорогі нашому народові і від віків торжественно ним обходжені, як празник: великого Пророка Іллі, про якого Христос сказав, що прийде ще і устроїть все, та св. Анни, матері Преч. Богородиці, то місяць липень може уважати дійсно нашим місяцем. Поза тим місяцем почитаємо з наших Святих тільки св. Йосафата, празник якого принадав первісно в вересні, а тепер 12. листопада та св. Теодозія Печерського (3. V.).

IX. КУЛЬТ ПРЕПОДОБНИХ.

Наш церковний рік пересуває перед очима вірних довгі ряди Святих: пунтинників, безмовників, дівственників, аскетів, монахів і монахинь, що прикладом умертвленого та повздержного життя прославляли Бога і проповідали Євангеліє. Пам'ять найзнаменитших поміж ними святкуємо у місяці січні, у тому місяці церковних учителів і святих монахів. Почитати їх повинні з особливим ревністю і любов'ю ті, що самі не йдуть дорогами євангельських рад, а шукають зверхности душі в якнайповнішому зберіганні Божого закону. Наука св. Євангелія, і свяг. рад ніяким способом не може бути для них чужа; мають тисячі нагод на те, щоби в дечому до них примінитися, хоч би і в житті, не урядженому по свяг. радам. Бо кожній свяг. раді відповідає христ. загальна чеснота, яка вже не належить до рад, але до обов'язків християнина. І живучи на світі в подружжі, християни обов'язані до послуху Церкві, до духовного убожества, до повздержности та чистоти, що відповідає їх станові. До сповнювання тих чеснот треба їм особлившої Божої благодаті, котру випросять і на котру заслугоють пошануванням і любов'ю до тої частини Євангелія, котрої або цілком не примінують в житті, або лишень вчасти, як теж і релігійним култом тих Святих, що йшли до Неба відмінною і ліпшою дорогою, ніж вони самі. Те покірне почуття, тає свідомість й розуму і віри, навчить їх, що є подвиги християнського життя вищі, звершенніші, Божові миліші, ніж ті подвиги, з яких складається їх-

не життя і що є вершки духовного життя, до яких треба їм тужити, хоч й не є їм дано по них ступати.

Крім Святих, яких служби містяться в наших Минеях, безперечно треба нам почитати й тих Святих латинської Церкви, яких вселенські Архієреї висують в списи Святих. З важких причин не можемо вводити їх служби в наші Минеї, бо це могло би зражати нез'єдинених наших братів; для них було б це, може доказом, що Апостольський Престіл впливає на нас в напрямі прийняття установ і звичаїв латинської Церкви. Можемо сказати, що з бодем серця не почитасмо їх торжественно в наших церквах, але у нашому аскетичному житті ми можемо і повинні знати життя тих, нераз великих Божих Угодників; ми повинні почитати їх і помагати собі тим почитанням та наслідуванням їх чеснот у християнському житті.

Не було би небесного дару, який би в рівній мірі підніс урвень духовного христ. життя так уховенства, як й народу, як факт, що наш вірний, чи священик, чи світський був Богом прославлений такими чудами, які би склонили Ап. Престіл до виснаження його в ряди Святих. Тому повинно Духовенство дуже усильно з Неба випрошувати тієї благодаті і до тих молитов часто і тепло захочувати нарід. Такі молитви відповідають і Господньому порученні. Христос сказав: „Жива великі, а робітників мало; тому просіть Пана жив, щоби прислав робітників на своє живно” (Мат. IX. 37—38). Оскільки більше треба робітників за наших часів, серед сумних обставин, в яких живемо і серед яких споглядаємо, як колись Христос, на ті многочисленні утомлені і опущені товпи, як вівиці, що не мають пастиря (тамже ст. 36)! Ті утомлені і опущені вівиці треба нам спасати; треба випросити для них многочисленних святих пастирів. Треба, щоби наша Церква і наш нарід видав, виховав і їм передав тих пастирів. Тому Собор мусять просто жадати від Духовенства дуже усильних і витривалих молитов в цьому напрямі. „І інші вівиці має Христос, що не є із цієї кошари; і ті треба нам Йому привести, щоби Його голосу слухали і щоби були одно стадо і один Пастир” (Іо. 10. X.).

Людей, неписаних Церквою в ряди Святих, не можна почитати релігійним культом. З огляду на людей, це справа незвичайної ваги, коли йде про людей, що могли би колись зістати так прославленими. Рішенню Церкви в таких випадках перешкадає релігійний культ віддаваний таким людям. Є однак ді і служби посвячені усім Святим в небі. Тоді назвою Святих обнимаємо не тільки тих, що такими признані, але й таких, що їх Бог прийняв до вічної Своєї слави. Тією формою почитання можемо обнимати наших померлих отців і братів, що царствують з Христом в небі, хоч ми про те їх прославлення не маємо ніякої певности. Коли можемо, то ми повинні про тих безіменних, світові незаних, а може нам найблищих Святих пам'ятати, за них молитися і до них прибігати.

Особливим способом повинні ми так пам'ятати про всіх тих, які праведно по-християнськи жили і життя своє віддали за віру, за Церкву і за Батьківщину. Можемо без сумніву надіятися, що ті християни, наші братя, які по християнськи сповняли обов'язок військової служби і полягли в боях, приймаючи свою долю з Божої волі, а може й з любови до ближніх і до Батьківщини, умерли в Божій благодаті і після короткого задоситьчинення справедливості Божій є вже допущені до вічної слави в небі.

Писав

† Андрей, Митрополит.

ВИЗНАННЯ ВІРИ

Подаємо до відома і частого ужитку Вс. Духовенства текст визнання віри, перекладений на українську мову по думці АЕп. Собору з р. 1940. правило I.

Я... сильно вірую і визнаю все і кожне з окрема, що міститься в Символі віри, яким послуговується свята вселенська Римська Церква, а саме:

Вірую в одного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба і землі, всього видимого й невидимого. І в одного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, єдиногодного, від Отця родженого перед всіми віками: світло від світла, Бога правдивого від Бога правдивого, родженого несотвореного, односущного з Отцем, через котрого все сталося. Що для нас людей і для нашого спасіння зійшов з небес, прийняв тіло від Святого Духа й Марії Діви і стався чоловіком. Що був розп'ятий за нас при Понтії Пилаті, страдав і був похоронений. І, як було писано, воскрес третього дня. І вознісся на небеса і сидить праворуч Отця. І в друге прийде у славі судити живих і мертвих і Його царству не буде кінця. І в Святого Духа, Господа животворного, що від Отця і Сина походить, котрому з Отцем і Сином той сам поклін і та сама слава, котрий говорив через пророків. І в одну, свята, соборну і апостольську Церкву. Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів. Очікую воскресення мертвих. І життя будучого віка. Амінь.

Також почитаю і приймаю Вселенські Собори, а саме:

ПЕРШИЙ НІКЕЙСЬКИЙ¹⁾ і визнаю все те, що в ньому проти Арія, осудженої пам'яті вирішено: що Господь Ісус Христос є Божим Сином, родженим від Отця, єдиногодним, що є зі существа Отця, родженим, не сотвореним, одного существа з Отцем; і що на тому самому Соборі правильно були осуджені ось такі безбожні вискази: що Сина Божого колись не було, або що був сотворений з чогось, чого не було, чи з якогось іншого существа, чи суті, або що Він змінний або перемінливий.

ПЕРШИЙ ЦАРГОРОДСЬКИЙ²⁾ другий з черги: і визнаю, що на ньому проти Македонія, осудженої пам'яті, було вирішено: що Святий Дух не є слугою, але Господом, не сотворінням, але Богом, та що має з Отцем і Сином одно Божество.

ПЕРШИЙ ЕФЕЗЬКИЙ³⁾, третій з черги: і визнаю, що на ньому проти Несторія, осудженої пам'яті, було вирішено: що божество і чоловіцтво через невимовну і непонятну злуку в одній особі Божого Сина дало нам одного Ісуса Христа і тому Пресвята Діва є правдивою Богородицею.

ХАЛКІДОНСЬКИЙ⁴⁾, четвертий з черги: і визнаю, що на ньому проти Евтихія і Діоскура, обох осудженої пам'яті (монофізитів) було вирішено: що один і той самий Божий Син, Господь наш Ісус Христос є совершенний у божестві і совершенний у чоловіцтві, є правдивим Богом і правдивим чоловіком з розумною душею і тілом, по божеству одного существа з Отцем, а по чоловіцтву одного существа з нами, у всьому до нас подібний, крім гріха; що Він є роджений від Отця по божеству перед віками, а останньому часі для нас і для нашого спасіння народжений з Богородиці Марії Діви по чоловіцтву, що один і той самий Христос, Син Божий, єдиногодний має бути признаний у двох природах незмінно, неподільно, нерозлучно; що через ту злуку ніяк не зникла різниця природ, а навпаки збереглася питоменість кожної з них, і дає одну особу і одну

¹⁾ 325 р., ²⁾ 381 р., ³⁾ 431 р., ⁴⁾ 451 р.

іпостась, що Він не є розколений або поділений на дві особи, але один і той самий Син і єдинородний Бог, Слово, правдивий Господь Ісус Христос.

Також визнаю, що божество Господа нашого Ісуса Христа, через котре Він є одного сущства з Отцем і Святим Духом, не може терпіти і не може умерти, та що він був розп'ятий і помер тільки тілом, як то було вирішено на згаданому Соборі і в листі святого Льва, Папи Римського, котрого устами, як закликали Отці того Собору, говорив святий Апостол Петро. Через таке вирішення осуджується безбожна ересь тих, що додавали до Трисвятого, переданого від Апостолів і відспіваного на згаданому Халкидонському Соборі: Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний помилуй нас, ще: що був розп'ятий за нас і тим додатком висказували, що Божа природа трьох Осіб може терпіти і умерти.

ДРУГИЙ ЦАРГОРОДСЬКИЙ⁵⁾, п'ятий з черги, на якому повторено рішення поперед згаданого Халкидонського Собору.

ТРЕТІЙ ЦАРГОРОДСЬКИЙ⁶⁾, шостий з черги: визнаю, що на ньому вирішено проти одновольців (монотелетів), що в одному і тому самому Господі нашому Ісусі Христі є дві природні волі і два природні діяння невіддільно, наперемінливо, нерозлучно, незмішано і людська Його воля не є противна, але піддана Його Божій і всемогутній волі.

ДРУГИЙ НІКЕЙСЬКИЙ⁷⁾, сьомий з черги: і визнаю, що ньому було вирішено проти іконоборців: що годиться образи Христа, Пресвятої Діви Марії і інших Святих мати і задержувати та видавати їм належну честь і почитання.

ЧЕТВЕРТИЙ ЦАРГОРОДСЬКИЙ⁸⁾, восьмий з черги: і визнаю, що на ньому слушно осуджено Фотія, та привернено святого Отця нашого, патріарха Ігнатія.

Також почитаю і приймаю всі інші Вселенські Собори, канонічно переведені і потверджені властю Римського Архієрея, а передусім:

ФЛЬОРЕНТІЙСЬКИЙ СОБОР⁹⁾, і визнаю те, що на ньому вирішено: що Святий Дух є вічно від Отця і Сина, та що Він має Своєю сут'ю і Своє буття разом від Отця і Сина і походить від Них обох вічно як з одного початку і з єдиного дихання; так само, що цей висказ „і Сина" був доданий до Символу віри правно і розумно для висвітлення правди та коначности. Також визнаю, що Тіло Христове довершується правдиво так на прісному, як і на квасному хлібі, та що священники мають довершувати Тіло Христа на одному з них, кожний по звичаю своєї Церкви, західної чи східної.

Так само визнаю, що душі тих, котрі правдиво покаювшись, померли в Божій любові, а не надолужили гідними овочами покути за свої грішні поповнення або несповнення, очищуються після смерті карами чистилища, і щоб їм облегшити ті кари, є для них корисне заступництво живучих вірних, себто жертви Служб Божих, молитви і милостині, та інші побожні діла, як це вірні по уставам Церкви мають звичай за інших вірних робити; а душі тих, що після одержання хрещення не стягнули на себе ніякої плями гріха, як також такі душі, що сплямнилися гріхом, але очистилися за життя, або після смерті, є зараз прийняті до неба і оглядають ясно самого Триєдиного і одного Бога, таким яким Він є, однак відповідно до різного ступеня заслуг, один досконаліше від другого: а душі тих, що умирають у стані поповненого смертного гріха або хотьби первородного гріха, сходять зараз до некла, однак караються нерівними карами.

Також визнаю, що святий Апостольський Престіл і Римський Архієрей має первонаачальство на цілому світі і що сам Римський Архієрей є наслідником

⁵⁾ 553 р., ⁶⁾ 680 р., ⁷⁾ 787 р., ⁸⁾ 969 р., ⁹⁾ 1439 р.

святого Петра, верховного Апостола і правдивим намісником Христа, та головою цілої Церкви і Отцем всім християн та учителем, і Йому в Святому Петрі передава від Господа Нашого Ісуса Христа повна власть пасти, рядити і правити Вселенську Церкву, як це, (що й Фльорентійський Собор ствердив) міститься в діяннях Вселенських Соборів і в святих Канонах.

Також визнаю, що обряди по законам Старого Завіту або по закону Мойсея, відправи, жертви і тайни перестали обов'язувати з приходом Господа нашого Ісуса Христа, та після проголошення Євангелії не можна їх заховувати без гріха. Також різниця страв по Старому Закону, чистих і нечистих, як таких, що належать до обрядовості, уступила після появи Євангелії. Також та заборона Апостолів уживати ідоложертв, крові і удавленни була добра на ті часи, щоб усунути причину незгоди поміж жидами і поганами. Коли ж уступила причина тієї Апостольської заборони, то уступили і наслідки.

Так само почитаю і приймаю **ТРИДЕНТСЬКИЙ СОБОР¹⁰⁾**, і визнаю те, що на ньому було вирішено і проголошено; а передусім, що на Службі Божій приноситься Богові правдива, властива і перепрошуюча жертва за живих і померших, і що в Найсвятішій Тайні Евхаристії (по вірі, що все була в Божій Церкві) є правдиво, дійсно і сущствено Тіло і Кров разом з душею і Божеством Господа нашого Ісуса Христа, отже цілий Христос; і що ціле сущство хліба переміняється в Тіло і ціле сущство вина в Кров, а католицька Церква називає ту переміну дуже влучно пресущствленням (трансубстанціяцією); і під кожним видом і поодинокими частинами кожного виду, після довершеного поділу, є цілий Христос.

Також вірую, що є сім Тайн Нового Завіту, установлених Господом нашим, Христом для спасіння людського роду, хоч не всі є кожному потрібні, а саме: Хрещення, Миропомазання, Евхаристія, Сповідь, Блеопомазання, Священство і Подружжя і що вони дають благодать, та що Хрещення, Миропомазання і Священство не можуть бути повторювані. Також Хрещення є коначне до спасіння і тому, як грозить небезпека смерті, треба ту Тайну уділити негайно без жадного відкликання, та що воно (хрещення) є важне, хтонебудь і колинебудь його уділив би з відповідним збереженням матерії, і форми та намірення.

Також зв'язь Тайни подружжя є нерозривна і хоч допускається між подругами розділ від ложа і співжиття по причині подружжя невірности, ересі і задля інших причин, то однак не вільно їм заключувати нового подружжя. Так само, що треба приймати та почитати Апостольські й церковні передання.

Також вірую, що Христос установив у Церкві власть відпустів і що їх уживання є для християнського народу дуже спасенне. Так само приймаю і визнаю те, що вирішено на згаданому Тридентійському Соборі про первородний гріх, про оправдання, про закон святих книг Старого і Нового Завіту та їхне пояснювання.

Також почитаю і приймаю вселенський **СОБОР ВАТИКАНСЬКИЙ¹¹⁾** і все, що він передав, вирішив і об'яснив зокрема якнайтвердше приймаю і визнаю первонаачальство Римського Архієрея і Його непомилне учительство.

Також приймаю і визнаю все, що приймає та визнає свята Римська Церква і рівночасно осуджую, відкидаю і передаю анатемі все противне, роз'єднання і ересі, що їх та Церква осудила, відкинула і передала анатемі.

До цього обіцюю і присягаю правдивий послух Римському Архієреєві, наслідникові святого верховного Апостола Петра, заступникові Ісуса Христа.

Цю віру католицької Церкви, що поза нею ніхто не може бути спасенний.

¹⁰⁾ 1553 р., ¹¹⁾ 1870 р.

і я тепер добровільно визнаю та правдиво тримаю, буду старатися її цілу та не-парушиму аж до останнього віддиху життя неохитно, при Божій допомозі затримати і визнавати, я сам і оскільки лише зможу, буду старатися, щоб мої підчине-ні, як і ті, що будуть повірені мому душпастирству, ту саму віру тримали, її вчилися та щоб вона була їм проповідана, і це я (ім'я) обіцяю, прирікаю і на це присягаю.

ТАК МЕНІ БОЖЕ ПОМОЖИ Й ЦЕ СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ.

Переклад незвичайно старанно зроблений Преосв. Кир Никитою. Коректи роблені з ряду о. В. Белесем, др. Г. Костельником і Преосв. Кир Йосифом. Відчи-тано і прийнято його на IV. зібранні АЕп. Собору дня 20. червня 1940 р.

Поручаємо Вс. Духовенству пильно студіювати богословські науки, зібрані ядрою в тому документі, як і сам переклад, який, дасть Бог, причиниться до усталення богословської термінології. Всестороння догматична і історична інтерпретація того тексту буде предметом усіх богословських та передусім конкуро-них іспитів, які, дасть Бог, зачнуть відбуватися два рази в рік, почавши від осені 6. р.

ДО СВЯЩЕНИКІВ

ПРО ВІДПРАВЛЮВАННЯ СЛУЖБИ БОЖОЇ

Немає святішого, величавішого та важнішого діяння, ніж страшна жертва Служби Божої. Коли священник приступає до жертвенника, тоді його чин переви-щає у важності і святості всі діяння людей, що їх історики записують як важкі історичні події. Яканебудь важна подія, що вправляє всіх людей в подив або страх, подія про яку усі часописі пишуть та всі люди на цілому світі через дов-гий час говорять, — подія, від якої зависить доля держав і народів, яка спри-чиняє зміни в політичних границях між державами або й сам устрій тих дер-жав, все те малозначне в порівнянні з одною Службою Б. Різниця тільки в то-му, що ті історичні події є голосні і прилюдно знаві, а наслідки Служби Б. такі укріті і такі далекосяглі, що ніхто з живючих про них нічого не знає.

Ми віримо, що так є і знаємо причину, чому так є: Є так, бо усьо, що є наслідком Христової муки і Христової смерті є наслідком того жахливого та-їнства, в якому повтаряється жертва Голгофти. Скільки разів відправляється Служба Божя, сповняється щось з діла відкуплення людського роду.

Передусім у жертві Служби Б. приносить людство Всеє. Богові таку без-конечну і величаву честь, що з тією честью не може рівнятися честь, віддавана Всевишньому всіми небесними Ангелами. При сповнюванні св. Божественної Літургії на жертвенику найбільшій, найбільше забутої, сільської церкві, при-носить жрець ту саму жертву, яку приносив колись Ісус Христос, устанавляючи Пресв. Евхаристію і сповняючи ту жертву на хресному дереві. Сам Господь І. Христос воплочена Божя Мудрість, передвічний Бог в людській природі пов-таряє тут через службу священника жертву Пресв. Свого Тіла і Пресв. Крови, так, як ту Жертву сповнив в Єрусалимі, проливаючи містично Свою Кров в Евхаристії і в дійсності на Голгофті. Хоча зі живючих людей ніхто того неспі-домий, увага цілого неба, всіх ангельських чинів і усіх праведних душ, від Пресв. Богородиці, до останньої спасеної, до вічного блаженства допущеної лю-дини, — увага усіх їх спостерігає це і, беручи участь в цій Жертві з Господнім страхом, таїнственно віддають поклон Всевишньому. Усі вони беруть участь

в тій Жертві, непоятим для нас, однак дійсним способом. З неї вони користа-ють і відчувають безконечне її значення, як і кожну, хоч би й найменшу хибу, якої може допуститися смертна людина, допущена до тих небесних таїнств.

З того виходить, що священник обов'язаний доложити всіх старань і зроби-ти все, що лишень може, щоби жертву Служби Б. принести з якнайбільшою чи-стотою серця і зовнішньою побожністю.

Це обов'язок такий важний і такий суцний, що занедбання його може бу-ти тяжким гріхом. Т. зв. навіть такий священник, що, приступаючи до жертвени-ка, має освячуючу Божу благодать, через несповнення того обов'язку, як слід, може відступати від престолу з п'яним Іскаріота на душі, з тяжким гріхом. Ко-ли якийсь брак стається гріхом, трудно по-богословськи дефініювати, але несум-нівним є обов'язок зробити все, що в силі зробити.

З того також виходить, що й ціла днина і ціле життя священника мусить бути так упорядковане, так звернене до тієї найважливішої справи життя і дня, щоби все в його житті було наче приготуванням до тієї найважливішої і найсвя-тішої справи.

Що може бути тяжким гріхом при відправлюванні Служби Б.? Без сумніву таким гріхом буде поспіх у Службі Б. Без сумніву й пропущення якоїсь части-ни, як впр. одної молитви. Без сумніву й брак стараности в заховуванні ску-плення, т. зв. добровільні, свідомі чужі гадки, що їх священник не старається усу-нути. Може й значне непошанування св. Жертвеника і святині, через перерван-ня св. Дійства якимись словами, або рухами, що чужі св. Дійству, можуть лю-дей гіршити. Бо нема сумніву, що не годиться священникові переривати св. мо-литви якиминьбудь словами і не годиться в часі Служби Б. гадати на щонебудь поза жертвеником.

Немає також сумніву, що брак зовнішньої побожности і скуплення є для вірних соблазном. Немає й сумніву, що ніщо не може в тій мірі шкодити побож-ному розположенні вірних, як злий приклад священника, як брак Господнього страху, з яким слуги жертвеника до нього зближаються. Це відбірає Господній страх людям, що здалека стоять. Бо від недбалих священників учаться вірні лег-коважити святість жертвеника.

Якщо Христові жертвиники в селі забуті, легковажені, погорджені, якщо ніхто з поміж вірних не пам'ятає або неспідомий того, що на тім жертвинку так часто містично проливається Кров Христа, то винні цьому недбалі священники, винюю тут нестаранність, байдужність, та легководність, з якою приступають во-ни до жертвеника. Така то недбайливість несе й всякий успіх усіх проповідей, які виголошує він сам або інший священник про св. Евхаристію.

Найголовніша основа христ. життя, — то почитання Пресв. Евхаристії. Не можна інакше проповідати, як прикладом власного життя. Спосіб, як священник робить поклон перед св. Тайнами, як перед Ними молиться, скуплення, яке про-являється на його лиці, на укладі цілого тіла в часі Служби Б., все те є пропові-дю, що повинна учити людей, як треба почитати Христа, укритого в св. Тайні. Нажаль, як часто все те учить не пошанування до Христа та легковаженні Евхаристії! І тоді ніяка проповідь цьому не зарадить! Виголошена проповідь — то тільки додаток до проповіді, якою є життя.

Найважливішим обов'язком єпископа дбати про те, щоби ніхто недостойно не зближався до св. Жертвеника. Сам уряд єпископа накладає цей обов'язок, а відповідальність його тим більша, що при рукоположенні дає священнику владу над Тілом Христовим, вквінці і через те, що має бути перед людьми, а сто разів більше перед Богом, свідком, що священник достойний правити Службу Б. Все те причини, задля яких єпископ відповідає за священників, і певно перед Божим судом здасть страшну справу за Служби Б., відправлювані священниками.

Пересвідчений про грозу цієї відповідальності, пригадує Вам, Всеч. Отці і Дорогі Браття, найголовніше правило священничого життя: так часто сповідатися, щоб ніколи не прийти в положення, після упадку в якийсь смертельний гріх, сповнений хоч би й гадкою, без сповіді приступати до св. Жертвника. Церковне право принсує, як важкий обов'язок, перед Службою Б., а для вірних перед Причастям, сповідатися, коли совість закидає тяжкий гріх. Це основний принцип нашої душпастирської праці, — такий основний, що можна сміло сказати, коли душпастир, не доведе людей до страху перед найгіршим злочиним, який можливий у нашому життю, себто святокрадського св. Причастя, — для них нічого не зробив; не довів їх навіть до азбуки християнства, до першого поняття християнства.

Таким першим поняттям, що Христос є Богом. Як же уважає Його чоловік Богом, коли зближається до Нього тільки на те, щоб, як той жовнір перед Каафою, ударити Його в лице, або, як Юда, щоб зрадити Його поцілуєм! Гріх християнина, що святокрадсько причащається остільки гірший, оскільки більше він по-християнськи вірить. Тамтой, що перед судом Каафи ударив в лице Христа, сповнив діло страшне в поняттях усіх християн. Оскільки ж страшніше діло християнина, що повторяє злочин того жовніра, будучи свідомим того, що Христос є Богом! А що сказати про душпастиря, який виховав Його таким!

Принис, що не можна до Причастя приступати без сповіді, якщо вона потрібна, є тому дійсно найважливішою з наук, які має передати душпастир вірним. І якими ж були б ми душпастирями, коли б ми самі не заховували тієї найважливішої науки, яку передаємо вірним. Не можна й представити собі мерзешого фарисейства! А що людська природа така слаба, що бувають хвилі, в яких і найстрашніше „горе“ Євангелія не робить на нас вражіння, то мусимо себе самих довести до глибокого пересвідчення, що перше святокрадство в житті священника, то хвиля його вічного засудження. Св. Йоан Зол., який в многих бесідах так вимовно представляє Боже милосердя, є думки, що тяжкого гріха священникові Бог не відпускає, або, якщо відпускає, то цей гріх таким тягарем тяжить на його душу, що скорше або пізніше доведе нещасного у вічну погибель. „Ти згрішив, — каже до священника, — ти на віки пропав!“ Так говорять він про кожний смертельний гріх священника! Тому є взагалі він тої думки, що лише мало священників буде спасених. Оскільки ж більше уважав би він пронащим чоловіка, що допустився б святокрадського Причастя!

У многих Отців Церкви вертається порівняння святокрадського Причастя з поцілунок Юди. В обох цих чинах є зовнішній знак любови і, в обох серце звернене радше до ненависти, або до тої брутальної байдужности, що гірша ще ніж ненависть! В обох зрада та передача Христа в руки ворогів! Бо і святокрадське Причастя передає Христа в руки диявола, що є Паном нещасної землі.

А чи може бути ще спасений той, хто допустився юдиної зради?! Сам же Юда осудив, що це неможливе, але тим самим і згрішив більшим ще гріхом розпуки. Бо легковажив собі, не доцінював, не розумів, чи не хотів зрозуміти, а може й не міг зрозуміти Христового милосердя! Але чи священник, що став Юдою, зрозуміє це? чи схоче, чи зможе це зрозуміти?!

Є безперечною правдою віри, що нема такого гріха, якого б не могла св. Церква відпустити. І нема такого гріха, з котрого не можна б покаятися. Але чи той, що міг би покаятися, схоче покаятися? Чи схоче, чи матиме досить покаяння і сил, щоб з такого гріха покаятися і сповнити якелід умови, без яких покаяння не є покаянням!? Чи дістане благодать покаяння? Чи з'уміє, чи схоче скористати з неї?

† Андрей, Митрополит.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

М. О., ч. 100/42.

В справі пільних робіт у неділі і свята та віддачі контингенту.

На випадок, коли б треба було працювати в полі в празники Преображення і Успення або коли б влада доматалася тих робіт не узгадуючи цих празників, як теж в місцевостях, де є робітники, що в ті дні мусять працювати і не можуть брати участі в Службі Божій, — Митроп. Ординаріат уділяє всім священникам власть, дану Ап. Престолам, відправляти Службу Божу ввечір о 7 год., після 4-годинного посту. Після такого самого посту можуть в ті дні й вірні приступати до св. Причастя.

При тій нагоді закликую Духовенство і вірних совісно виповняти, непротивні Божому законіві зарядження влади. В даному випадку ужити позволення даного весною М. Ординаріатом з огляду на потреби рільної господарки, працювати в неділі і свята.

II.

Священники повинні так прикладом, як і радою допомогти хліборобам сповнити важкий обов'язок зложити в приписаному реченці контингент. Чи то як члени комісії, чи поза нею повинні ужити цілого свого впливу, щоби розложення тягару на поодинокі села, чи поодиноких господарів відбулося по справедливості і відповідало дійсній спроможності кожного господарства. То дасться осягнути тільки тоді, коли всі матимуть добру волю сповнити свій обов'язок. Хто усувається від свого обов'язку, той спихає тягар, що, може, перевищає вже спроможність, на ближнього і може наразити і себе і сусідів на небажані наслідки.

Львів, дня 1. серпня 1942.

† Андрей, Митрополит.

К О Н К У Р С

НА ПРИНЯТТЯ КАНДИДАТІВ ДО ГР.-КАТ. ДУХОВНОЇ СЕМИНАРІЇ

у Львові на академічний рік 1942/43.

Подання вносити до Митрополічного Ординаріату до дня 1. вересня 1942 і долучити:

- 1) свідоцтво хрещення і миропомазання,
- 2) свідоцтво зрілості і всі гімназійні свідоцтва,
- 3) свідоцтво моральности від Парохіяльного згл. Деканального Уряду,
- 4) точний опис життя, в ньому подати: а) родовід, б) хід студій, в) які перебув вудуги, г) де перебував і чим трудився від матури досі.

До Малої Семинарії (Підготовчої Студії) приймається учнів від I-ої до VIII-ої кл. Крім метрики і шкільного свідоцтва треба предложити свідоцтво моральности батьків та учнів.

Шкільний рік починається дня 1. вересня.

В справі вінчань за больш. влади.

Ч.: 1974/С.

Визнається всі Парохіяльні Уряди Архиепархії, щоби в найкоротшому часі предложили своїм властивим городським судам виказ:

1. Скільки церковних вінчань уділено в їхній парохії за час окупації Галичини совітською армією, себто за час між 1. IX. 1939 і 1. VIII. 1941.

2. Котрі з тих вінчань були заключені з розриваючою перепною світського закона (без виголошення хоч би одної оновіди по стороні котрогонебудь супруга у його властивій парохії і малолітніми без батьківського або судового дозволу і не перед власним парохом і без його і зі світською перепною кривництвом і посвоєння без уділеного від неї розршення і з перепною союзу, не усуненою едиктом узнання за помершого або вироком світського суду, який перейшов три судові інстанції.

3. Котрі з тих вінчань були зареєстровані в „заксі“.

Справа великої ваги, бо йде про те, щоби церковні вінчання з часу совітської окупації, які не були реєстровані в „заксі“, були признані важними перед світським судищем.

Від Гр. Кат. Митрополитичого Ординаріату

У Львові, дня 5. серпня 1942.

В справі доповнення метрик клиру.

Ч.: 3223/1/Орд.

Проситься Всеч. Духовенство, заняте і перебуваюче з чужих діцезій на терені нашої АЕпархії подати у якнайкоротшому часі оді дані в цілі доповнення метрик клиру:

1. Назвиско і ім'я священика та точну свою адресу.
2. Коли і де народжений, згл. хрещений — де і ким був рукоположений.
3. Наукові студії та де їх кінчив.
4. Назвиско і ім'я родичів та їх звання, евентуально адреса, (у жонатих: те саме подати для жени, — (якщо вона живе), „ : імена та рік і місце народження незаосмотрених дітей.
5. Коли злочив конкурсний іспит (евент. був звільнений на ? літ).
6. Де, коли і кількодневі відбув реколекції за свого священства.
7. Яке становище, відзначення, займає як священик (те саме, якщо де інде ще працює).
8. Де і яке місце займав від хвилі рукоположення (по можності дати і число грамоти місця, чи відзначення).

ЗАВВАГА: Чужі священики обов'язково подадуть й причину перебування поза своєю діцезією.

В справі даних до шематизму.

I.

Ч.: 3223/2/К.

Проситься Вс. парохіяльне Духовенство, зглядно оо. Деканів у вакуючих парохіях, подати по можності якнайскорше усіх оо. душпастирів занятих у їх парохії, п. є парохів, завідателів, сотрудиників від 1914 р. до сьогодні, заподаючи при кожному: а) звідки і коли спровадився, б) де і коли відійшов, згл. умер.

Такий сам виказ виготовлять оо. Декани для свого деканату, подаючи оо. Деканів і містодеканів від 1901 р.

II.

Ч.: 3223/3/К.

У парохіях, де були у 1939 р., згл. є тепер, подати:

1. Відпустові місця й ікони нашого, згл., іншого обряду.
2. Святині та каплиці і скількість їх служителів, по обряду і вірі.
3. Монаші згромадження і скількість осіб зі священствами, обітами, згл. кандид.

По можності подати й дату заснування їх чи надання відпусту.

4. Які у парохії були засновані і коли брацтва та котрі є живучі?

В справі муни на просфори.

Канцелярія Митр. Консисторії подає до відома, що приділа муки на просфори вже надійшов і можна одержати по 1 кї. для священика. З торбинкою треба зголоситися в Митрополитичій палаті у Львові.

Львів, 11. серпня 1942.

В справі Службника.

М. О., ч. 3266/К.

У парохіяльній канцелярії при церкві св. Юра у Львові можна набути **новий Службник**, виданий в Римі в монастирі Гротта Феррата, перодрукований анастатично без змін у Львові.

ЦНА: оправленого примірника 25.— зол.
брошурованого „ 24.— зол.

Львів, дня 11. серпня 1942.

М. О., ч. 108/42.

В справі місаль.

Подаємо до відома, що священик, який не має обов'язків затагнених за богослужбні стипендії більше, як може до кінця жовтня відправити, може від мене дістати стипендії, якщо дасть слово чести на вище означену обставину, як і на це, що в порядку веде книжку, в якій записує усі прийняті зобов'язання з днем, коли обов'язок прийнятий, і дату коли сповнив цей обов'язок.

† Андрей, Митрополит.

М. О., ч. 109/42.

Нові книжки.

Митрополитичій Ординаріат поручає книжку А. Коха : „Гомілетішес Гандбух“ в 10 томах, з котрих вийшло вже 5, як знаменитий підручник для праці проповідників. На кожний предмет богословії, аскези і катихизму знаходиться в ньому дуже обильні збірки текстів св. Письма і ОО. Церкви, а дотого і премоного прикладів з історії і життя.

Можна його набути через Краківську Книгарню в Кракові; ціна за I. том — 11.40 Рм.

Від Митрополитичого Ординаріату, дня 6. серпня 1942.

В справі дяків.

Ч.: 3223/Дя.

Проситься Вс. Духовенство парохіяльне подати дяків, занятих при кожній церкві у парохії у 1939 р. і тепер.

При зміні дяка подати причину зміни і поведіння за 1940/41 р.

Заміна парохії.

о. Хабузький Дмитро, парох у Явчі, дек. Рогатинського заміняється за іншу парохію. Отці, що рефлектували б на цю заміну, зволіть порозумітися з ним.

ХРОНІКА

Душпастирські посади одержали:

- о. Сайкевич Василь, сотр. в Ходорові, дек. Ходорівського.
- о. Костирка Антін, сотр. з пр. упр. в Станківцях, дек. Миколаївського.
- о. Смалъ Павло, завід. в Гайворонці, дек. Зарванця.
- о. Микорин Володимир, завід. в Дубківцях, дек. Грималівського.
- о. Фіголь Богдан, завід. в Берлогах, дек. Рожнітвського.
- о. Пleshкевич Осип, завід. у Витвиці, дек. Болахівського.
- о. Тіменик Іван, завід. в Пліснях, дек. Зборівського.
- о. Хоркавий Богдан, завід. у Вишнівцях, дек. Озіранський.
- о. Прийма Максим, завід. в Добрянцях, дек. Перемишлянського.
- о. Миндюк Володимир, завід. в Крилосі, дек. Галицького.
- о. Квіт Омелян, завід. в Розгадові, дек. Помор'явського.
- о. Дубицький Юрій, завід. в Сериках гор., дек. Бурштиńskiego.
- о. Дубицький Андрій, завід. в Лишці дол., дек. Рогатинського.
- о. Петрина Теодор, завід. в Суховолі, дек. Городецького.
- о. Задорожний Микола, завід. в Малашівцях, дек. Тернопільського.

Надавець:
Канцелярія гр. кат. Митр. Орди-
наріату. — Львів, Пл. св. Юра 5.
Absender:
Gr. kath. Metropolitan - Kanzlei,
Lemberg, Georgsplatz 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного
An Hochw. gr. kath. Pfarramt

ПОШТА
Post

(Дистрикт Галичина — Distrikt Galizien)

Видас: ЛНБ ім. В. Стефаніка, Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзедзин.
Митрополітський друк "Г. У. Д. О. Н.", у Львові, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

Львівська архієпархія
наукова бібліотека
5597

Львівські Архієпархіяльні Відомості

РІЧНИК LV.

Львів, вересень — жовтень 1942 р.

Ч. 9-10.

ДО СЕСТЕР СЛУЖЕБНИЦЬ

На руки С. Генеральної Настоятельки у Львові

Ч. 721/42.

Обходите цього року 50-літній ювілей оснування Вашого Згромадження. Поглядаючи взад, мушу разом із Вами зложити передусім Всевишньому Богу велику подяку за всі ласки, які Вам і через Вас уділив нашому народові Бог. Ваша праця у всіх захоронках приносила завжди правдивий хосен душам, бо Ви працювали над молоддю, а працювали щиро і з поспорою, примінюючи до тієї праці якнайліпші виховні принципи і усі засади Євангелія. Діти, над якими Ваші Сестри працювали в самих початках його розвитку, сьогодні вже старцями: без сумніву благословлять вони ті Сестри, що в дитинних літах причинилися до їх виховання на добрих християн.

З вдячністю для Бога треба сьогодні згадати й про основника Вашого Згромадження, о. К. Сілецького, пароха Жужеля. Його праведне життя, посвята, з якою все віддавав, чи то захоронкам Сестер, чи то убогим, його дух молитви, його простота і понора, а передусім любов ближнього, що була провідним світлом в основанні Згромадження і у всіх працях для нього — всі ті чесноти ставляють Покійного в ряді перших працівників Євангелія в нашій Церковній Провінції. Беручи під увагу ті його заслуги, АЕп. Собор в р. 1941 правилом 62. згадує про о. Кирила Сілецького, як про чоловіка, якого можна поставити як аразок християнського, святого життя.

Великі також заслуги положив для Вашого Згромадження Чин ОО. Василян, а передусім о. Бремій Ломницький, що через довгі літа був Ординаріатським Комісарем для справ Вашого Згромадження і що й науками, духовними вправами та проведом повістіату могутньо причинився до розвитку Згромадження і до надання йому шитомого йому духа.

Великі заслуги для Вашого Згромадження положив й о. Арсеній Лозинський, що разом з нами скодифікував Ваші правила. Та праця була така добра, що коли після видання лат. кодексу церковного права, виявилася потреба примінити до його приписів тих Ваших правил і конститутцій, показалося, що те доповнення вимагало тільки незначних змін в його приписах. Той праці примінення правил і конститутцій до кодексу церковного права доконав о. Йосиф Схрайверс. Редемпторист, котрому за те належить велика подяка і від Згромадження і від церковної Влади.

О. Схрайверс був візитатором Вашого Згромадження іменем св. Рим. Конгрегації, візитував усі домн і з предложеним Конгрегації звітом предложив і наші прохання про одобрення Ваших конститутцій. При нагоді візити і перед нею давав багато разів духовні вправи, сповідав Сестри і всюди давав цінні конференції.

З вдячністю також треба сьогодні згадати й тих витворів і добродійів Вашого Згромадження, які в ріжних місцевостях нашої Церковної Провінції да-

Львівська архієпархія
наукова бібліотека
АН України

М. Н. 6597

рували свої ґрунта на осування захоронок. Тим способом вони заслужили на чималу вдячність Церкви і народу. Бо захоронка в селі є всюди початком і основою морального відродження цілого села та піднесення релігійного життя цілої парохії.

Висказуючи Всевишньому вдячність за ті всі многочисленні дари і згадуючи заслужених для Вашого Згромадження мужів, ми вже тим самим Вашому Згромадженню і всім його членам дали доказ зичливості і щирої вдячності за благословенну працю, вложену Вашим Згромадженням у духовне добро нашої Церкви і народу.

Нехай же той 50-літній ювілей буде для всіх Службівців будучих поколінь великою заохотою всеціло віддатися Всевишньому Богу, праці для Церкви і народу.

Зачинаєте друге 50-ліття з правилами та конституціями, одобреними Ап. Престолом, а сама та обставина запевняє Вам благословенство Неба. Вже виробилися або виробляються ті законні традиції, які бувають найціннішим добром законних згромаджень. Мимо двох довгих і болючих перерв, себто мимо світової війни 1914. р. і другої світової війни, яку переживаємо, Згромадження Ваше не перестало розвиватися і виховувати сільську дітвору. Вже у цьому вихованні виробляється щось з того, що можна би назвати Вашою виховною системою, зі всіх сторін обдуманого та перенятого Божою і життєвою християнською мудрістю.

Бажаючи успіху для тієї праці, усилено мушу заохотити Вас до життя молитви. Нехай Сестри Вашого Згромадження ніколи не забувають, що законні домні приносять Церкві і народові добро, вміру злуки з Богом поодиноких Сестер і духа молитви цілого Дому та Згромадження. Не забувайте ніколи на ту правду християнського життя, що християнська молитва це перша, найконецніша і найосновніша підстава християнського життя. Добрих християн виховуватимете тоді, коли научите їх від дитинства добре молитися. Не забувайте також на ту велику правду християнського виховання, що найбільші і найпевніші успіхи у вихованні досягає той, хто дитину допровадить до Пресв. Евхаристії, до Ісуса живучого і перебуваючого з нами в укритті Пресв. Тайства.

Хто дитину допровадить до того, щоб вона зіткнулася з Ісусом Христом, пізнала Ісуса Хр. і підпала під Його пресв. вплив, той може всього по дитині очікувати. Часте Причастя дітей, що його границя в цілій вселенській Церкві поволі пересувається шораз ближче тої хвилі, в якій людський ум будиться до життя, запевнює людству цілі великі ряди великих Святих, що жили на світі лише кілька літ. Латинська Церква знає вже малі діти, що є певними кандидатами до канонізації. Наша Церква таких дітей ще не знає, але при праці над дітьми і при приміненні до них усіх церковних приписів частого Причастя, без сумніву буде їх мати.

Певна річ, що про Святих треба молитися, як треба молитися й про робітників о Господис живио. Та молитва є обов'язком кожного християнина. Але над святістю людей можна і треба нам ще працювати. Ніде і ніколи та праця не є така успішна, як при малих дітях. Коли душу маленької дитини бере Христос в руки, заки ще тієї душі діткнувся гріх, праця над святістю сповнена неваче в одній хвилі. Те, над чим ми, блудні сини, що повернулися до батьківського дому, мусимо довго працювати, те що нам навіть й не удається осягнути, те в душі дитини осягає Христос в одній хвилі. Одно Причастя підносить невинну душу і може поставити її в ряди великих Святих.

В цьому то напрямі працюйте, Дорогі Сестри. Допускайте діти до св. Причастя вже тоді, коли дитина бодай щось зрозуміє з різниці поміж звичайним

хаїбом, а святим. Таку дитину можна допустити до Причастя і перед сповіддю, бо відчуття надприродної святости може попередити свідомість морального добра і зла — свідомість, потрібну до пізнання гріха та покаєння в сповіді.

Хай Бог благословить ціле Ваше Згромадження і усі Ваші Захоронки, всіх Сестер і всіх дітей, над якими працюєте!

Писано у Львові, в навечеря Преображення Г. 1942. р.

† АНДРЕЙ Митрополит.

ДО ДУХОВЕНСТВА

І. Христос сказав: „Ніхто, хто положив руку на рало і оглядається взад не є спосібний до царства Божого” (Лука IX, 62).

Але хто ж з нас, що працюємо для Церкви і тим самим вже мусимо належати до тих, що Христу говорять: „Піду за Тобою...”, віддається Його справі так виключно і безповоротно, що про себе може сказати, що від хвилі, як положив руку на рало, себто зачав душіастирську працю, ніколи не оглянувся взад? Чи кожна невірність, кожний гріх не є таким поглядом взад? Той, котрому Христос сказав те страшне слово, просив лише дозволу непрачатись із тими, що є дома і певно не думав тим способом переступити якунебудь заповідь. Чи і в нашому житті не є можливе таке саме положення? Чи нераз може і я оглядався взад, навіть не думаючи про щось забороненого? Думка про те слово Христа мусить непокоїти душу кожного душіастиря і змушувати його до безнастанної праці. Бо що ж страшнішого для душіастиря, як статися, чи бути неспосібним до царства Божого?

Нашу душу мусять безнастанно упокорювати і інші вискази Євангелія: „Ліпше йому, коли би малинський камінь завішено на його шийку і вкинено в море, як щоб соблазнив одного з сих малих”. (Лука XVII, 2). Хто ж за себе може бути спокійний, що ніколи не соблазнив ні одного з тих малих? Те невідоме і тихе нещастя, яке в суті речі гірше ніж потонення в морі, не може відій усунути само оскарження в сповіді, хіба, що покаєння саме с таким нещастям, гіршим ніж тамте. Чи соблазнити хоч одного з малих, себто простих і покірних, не буде виразним огляненням взад? Чи тим нещастям не є той стан, в якому людина перед Богом неспосібна до царства Божого? А коли подумаємо, що можна соблазнити і поступованням, що не є гріхом, (нпр. їсти м'ясо в пісний день з диспензою перед людьми, що про диспензу не знають), то слова Христа про соблазн мусять задавати душі правдиву рану, як зрештою кожне горе, висказане Ним, що прийде судити живих і мертвих — „Горе тому, через кого приходять соблазнь” (Лука XVII, 1).

„Не кожний, хто каже мені Господи, Господи увійде у царство небесне, але той, що творить волю Мого Вітця, що на небесах. Многі скажуть Мені в той день: Господи, Господи, чи ми не Твоїм іменем пророкували?”, себто проповідали, а проповідали так могутньо, що „Твоїм іменем бісів виганяли і Твоїм іменем многі чуда творили? І тоді заявлю їм: відійдіть від Мене ви, що чините беззаконня”. (Матей VII, 21—23) і „Вузкі є ворота і тісна дорога, що веде до життя і мало є таких, що її знаходять” (Мат. VII, 14). — хоч може й шукають. Оскільки ж гірше положення тих, що не шукають! І нерозумні дівчата шукали і просили дозволу увійти. Вони навіть задалегідь дбали про те, щоб не лишитися без оливої до світильників; про ту оливу просили, ішли купувати а відтак благали:

„Господи, Господи відчини нам”, а у відповідь почули: „Істинно кажу вам, не знаю вас” (Мат. XXV, 12).

Мусять бути в христ. житті наслідки поступування, що їх ніяким покаянням не можна усунути, коли св. Ап. Павло дає християнам приклад Ісава, що „за одну страву продав своє первородство” і додає те, в чім приклад Ісава мав здержувати християн від гріхів, і каже: „Бо знаєте, що і відтак, коли хотів одідичити благословення, був відкинений, бо не знайшов місця покаяння, хоч шукав його зі слюзами” (Євр. XII, 17).

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

Ч. 3900/К.

В СПРАВІ ШЕМАТИЗМУ НА 1944 РІК.

Живемо в небувалих в історії часах великих світових воєн, в часах розвалу держав, часах боротьби світоглядів. Якраз на долю українського народу припало було в осередку цих переворотів. На наших землях відбувалися важні битви, наша Галичина міняла за чверть століття шість разів своїх володарів. переносила на своїх плечах і царське й польське й большевицьке законодавство. І наша церква дізнавала різної долі і ті події мусять бути записані для пам'яті грядучим поколінням, як великий вклад праці на терезках історичної ваги українського Народу.

В тій цілі заміряє Митрополитий Ординаріат видати великий „історичний шематизм” на 1944 рік, подібно, як після великої війни був виданий за 1918 рік, що вже є нині бібліографічною рідкістю, а який містить в собі неocenений історичний матеріал. До праці над одним шематизмом запрошує Митрополитий Ординаріат ціле Духовенство Архієпархії і поручає зібрати весь матеріал по сліду ючим вказівкам:

А. ЧАСИ ПЕРЕД ПОЛЬСЬКО-НІМЕЦЬКОЮ ВІЙНОЮ.

І. Пацифікація в 1930 р.

1. Хто з духовенства потерпів побої, шикани, в'язницю, матеріальні шкоди? Хто переводив пацифікацію, поліція, чи військо? Участь світських людей в знущаннях.
2. Шкоди наших установ і приватних людей під час пацифікації 1930 р.

ІІ. Часи безпосередньо перед війною.

1. Кого вивезено до в'язниці в Березі Картуській з духовенства, інтелегенції, мірян та при яких обставинах, вдень, вночі, пішки, на фірі, залізницею.
2. Що перетерпіли інтерновані в Березі з побоїв, голоду, злого трактування? Хто помер у в'язниці?
3. Яким способом зістали звільнені з в'язниці? Як дістались домів?
4. Які шикани переходили прочі священники і міряни на місці від адміністративних і поліційних властей?

ІІІ. Польсько-німецька війна.

1. Котрі села були евакуовані, котрі священники і міряни примусово виселені?
2. Котрі села (скільки церков, господарств) були спалені, знищені, зрабовані?
3. Котрі священники, міряни понесли смерть через воєнні дієства, а котрі внаслідок денунціяцій про мниму шпіонажу, мнимо-вороже відношення до польського війська?

IV. Большевицьні часи.

1. Кого з священників, інтелегенції, мірян большевики під час свого побуту вбили, вивезли, арештували? Серед яких обставин, вдень, вночі, під час морозу? Куди вивезли?
2. Кого арештували, вбили перед своєю втечею. (При священниках, інтелегенції, виданих мірянах, подати імена; щодо інших подати певне провірене число).
3. Кого з священників прогнали з парохіяльного дому і на що цей дім призначили?
4. Скільки поля, сіножатей, городу забрали священники, і кому їх передано?
5. Чи змушували до вступлення до колгоспів і в який спосіб агітовано за ними?
6. Чи відбувались в селі протирелігійні мітинги, чи під час богослужень? Якими аргументами воєвано против церкви і віри?
7. Чи не замикано церков, не переслідувано людей за виконання релігійних практик?
8. Хто з наших людей був рекрутований до совітських „властей”? Який елемент?
9. Скільки людей утікло з большевиками? Подати провірене число і причину?
10. Скільки людей примусили большевики до виїзду з ними?
11. Скільки молоді змуслено до служби в большевицькому війську? Чи вернувся хто з них? Скільки втікло з війська?
12. Яку поставу займало взагалі наше селянство супроти большевицьких влчків, безбожництва, комунізму, інтернаціоналізму?
13. Завваги:

Духовенство, у власному інтересі, задасть собі труду, щоб основно відповідати на всі питання, при чому треба подавати точні провірені дати, числа, імена, бо тільки такі дані мають історичну вартість.

Няпри ці історичні дані подадуть душпастирі всі звичайні шематизмові дати: Село, чи місто; церква під покровом; парох завідувач, сестрини; дані уродження, рукоположення і вступлення до даного приходу. Число душ матірної церкви, дочерньої церкви. Скільки поля, сіножати, огороду, лісу уживає тепер священник. Хто обєває решту поля? Скількикласова школа. Число латинників, число жидів. Повіт, суд, залізнична станція, пошта (віддаль всіх урядів подати в кілометрах).

Отсі дані предложить духовенство точно, чітко переписано в непереступному речинні до кінця січня 1943 року. Ширші описи подані поза цим квестіонарем будуть передані до диспезального архіву як цінний матеріал до історії нашого народу і нашої Церкви.

У Львові, дня 24. вересня 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

Ч. 3472/К.

В справі Вдовичо-Сиротинського Фонду.

До

ОО. ДЕКАНІВ.

Щоб у таких прикрих нині для всіх нас, а для священничих вдів і сиріт просто розлучливих хвиликах прийти їм з поміччю, Митрополитий Ординаріат заряджує складання датків священниками, починаючи від 1. квітня 1942 р., а це: парохі по 6.— зл., а сотрудники по 3.— зл. місячно. Гроші треба присилати на адресу: Митрополитий Ординаріат у Львові. Для дальшого правильного ведення такої важної справи Митрополитий Ординаріат заряджує скликання Зборів відпоручників всіх деканатів на день 12. листопада 1942 р. В Деканатах мають

ОО. Декани зареадити вибір відпоручників, які з відповідним уповноваженням мають в означеному дні, о год. 3. попол. явитися в Духовній Семінарії.

Порядок Зборів:

1. Отворення.
2. Відчитання протоколу останніх Зборів.
3. Звіт про сьгоднішній матеріальний стан Вдовичо-Сиротинського Фонду.
4. Вибір нової Управи.
5. Внески і запити членів.

Одновременно ще раз пригадується обов'язок предложения до 25. жовтня 1942 р. точного виказу вдів і сиріт, які потребують помочі. ОО. Декани подбають про тимчасову поміч вдовам і сиротам, що перебувають у їхньому деканаті, жертвами в натуралях.

Від гр. кат. Митрополічного Ординаріату

у Львові, дня 15. вересня 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ХРОНІКА

Іменування:

Впр. о. Лициняк Василь, Львів, Пралатом з правом ношення набедренника (ч. 22/41).

Душпастирські посади одержали:

- о. Стадник Василь, завід. в Кутківцях, дек. Тернопільського.
- о. Богатюк Теодор, завід. в Голгочах, дек. Підгасцького.
- о. Побігунцій Богдан, сотр. з пр. упр. в Болшівцях, дек. Галицького.
- о. Кузьма Михайло, зав. в Новосілиці-Ленч., дек. Підгасцького.
- о. Черниш Семен, завід. в Сердиці, дек. Щирецького.
- о. Дмитрук Евген, завід. в Любіні Вел., дек. Городецького.
- о. Др. Цегельський Ігнатій, сотр. в Камінці Струм., дек. Струмільокам.
- о. Олійник Михайло, завід. в Нінові, дек. Любінецького.
- о. Костюк Лев, завід. в Гушні, дек. Золочівського.
- о. Кузьмович Зиновій, завід. в Лавочнім, дек. Тухлянського.
- о. Іванюк Онуфрій, завід. в Мартинові Ст., дек. Бурштинського.
- о. Миндюк Волод., завід. в Соколівці, дек. Бобрецького.
- о. Недільський Іван, завід. в Бишках, дек. Поморянського.
- о. Борш Александер, завід. в Волі Задерев., дек. Болехівського.
- о. Дзедзик Петро, завід. у Замарстинові, дек. Львівського.
- о. Поберейко Йосиф, сотр. в ц. св. Николая у Львові.

Похвальні грамоти одержали парохіяни:

- Іван і Марія Пилипчук, Добромірка, дек. Нове Село.
- Іван Горбаль, Домажир, дек. Янів.
- Дмитро Загородний, Жорниська, дек. Янів.
- Степан Матіяшек, Жорниська, дек. Янів.
- Анастасія Декафтова, Підбірці, дек. Яричів.
- Йосиф і Ольга Бойко, Підбірці, дек. Яричів.
- Прокіп Богопіс, Пісочна, дек. Миколаїв.
- Василь Гришук, Пісочна, дек. Миколаїв.

Параскевія Генега, Дегова, дек. Стріліська.
 Тимко Терещин, Сенечіл, дек. Долина.
 Тимко Чешняк, Сенечіл, дек. Долина.
 Михайло Пикало, Сенечіл, дек. Долина.
 Михайло Чикан, Сенечіл, дек. Долина.
 Олена Смачило, Сенечіл, дек. Долина.
 Василь Смачило, Сенечіл, дек. Долина.
 Степан Грицац, Сенечіл, дек. Долина.
 Іван Жабяк, Вишків, дек. Долина.
 Степан і Агафія Болехан, Вишків, дек. Долина.
 Іван Хмелик, Лучки (парохія Бірки), дек. Львів.
 Марія Червінська, Бірки к. Львова.
 Параскевія Красногурська Бірки к. Львова.
 Андрій Гарвас, Бірки к. Львова.
 Осип Червінський, Бірки к. Львова.
 Іван Співак, Бірки к. Львова.
 Дмитро і Анна Бурда, Бірки, к. Львова.
 Дмитро Дубиняк, Бірки к. Львова.
 Іван Рак, Бірки к. Львова.
 Михайло Сумик, Білий Камінь, Олесько.
 Іван Грицина, Білий Камінь, Олесько.
 Семен Мітулінський, Білий Камінь, Олесько.
 Володимир Максимович, Білий Камінь, Олесько.
 Текля Рутська, Білий Камінь, Олеско.
 Катарина Тарнавська, Білий Камінь, Олесько.
 Паранька Генега, ж. Теофіля, старша сестра, з Дегови, дек. Ходорівського.

ПОМЕРЛИ

- о. Древницький Зенон, завід. в Розгадові, дек. Поморянського 9. V. 1942.
- о. Марчак Володимир, парох в Нінові Дол., дек. Любінецького 25. VI. 42.
- о. Серкес Стефан, парох в Межиричю, дек. Жидачівського 11. VII. 1942.
- о. Цебровський Віктор (старш.), парох Кутів, дек. Олеського, 28. VII. 942.
- о. Біляк Михайло, парох в Скорморохах Нов., дек. Галицького, 16. VIII. 42.
- о. Рейтарівський Іван, парох Сорік, дек. Яричівського, 22. IX. 1942.

Їх душі поручається молитвам Духовенства АЕпархії.
 Імена їх вписані в АЕпархіяльний Пом'яник.

ЛНБ ім. В. Стефаника
ПРОВЕРЕНО-1697

ИП 21593
р. 55 1942 т. 9-10

*Видно з фелетини
моєї класифікації*

10/11 - Дієпродовження

Надано:
Канцелярія гр. кат. Митр. Ординаріату. — Львів, Пл. св. Юра 5.
Absender:
Gr. kath. Metropolitan - Kanzlei,
Lemberg, Georgsplatz 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного
An Hochw. gr. kath. Pfarramt

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

пошта
Post
(Дистрикт Галичина — Distrikt Galizien)

Видав: Гр. кат. Митроп. Ординаріат у Львові. За редакцією відповідає: о. Петро Дзедзик.
Митрополітська друкарня „СТУДІО“ Львів, П. св. Юра 5. Телефон 247-12.

9/11/50 М. В. Стефанчик Р. 55 1942 т. 9-10
ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

РІЧНИК LV.

ЛЬВІВ, ЛИСТОПАД 1942 р.

Ч. 11.

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

**Божою Милістю і Святого Апостольського
Римського Престолу Благословенням**
Митрополит Архієпископ Галицький і Львівський,
Єпископ Кам'янецький
ДУХОВЕНСТВУ Й ВІРНИМ
Мир о Господі і благословенство

„НЕ УБИЙ“.

Христова Церква не перестає пригадувати вірним Іхні християнські обов'язки, а між ними перше місце займає обов'язок заховувати Божі заповіді. Бувають однаке часи, в яких суспільність особливим способом потребує, щоб вірним той обов'язок торжественно і усильно пригадати. По нашому глибокому переконанні настали саме такі часи, — часи, в яких люди забувають на Божий закон, в яких множаться гріхи, сповнювані прилюдно і голосно без достаточного спротиву зі сторони християн. Таке потоптання святости Божого закону, таке заперечування Всеб. Богові належної Йому чести, що в першу чергу полягає на послуші для Його пресвятої волі, є великим нещастям для людей і великою небезпекою. Бо за потоптанням Божого закону може наступити й наступає Божя кара, — найбільше зло і нещастя для людства.

Сностерігаючи і поміж вірними Богом поручених нам Епархій прояви такого відступлення від Божого закону, зі страху про вічне і дочасне добро дорогого нам народу, ми не перестаємо шукати успішних орудників, щоб народові засно пригадувати його обов'язки супроти Бога. В тій то цілі ми предложили скликаному нами АЕп. Соборові, як предмет нарад і рішень, цілий ряд декретів про Божий закон. АЕп. Собор з 1941. р. радив над трьома першими Божими заповідями і над деякими предметами, що відносяться до четвертої заповіді. АЕп. Собор з 1942. р., продовжуючи працю, почату в 1941. р. в шістьох торжественних сесіях, які досі відбулися, ухвалив цілий ряд правил, що відносяться до четвертої Б. заповіді. Праці Собору поступали вперед поволішними кроками, ніж ми цього бажали. Бо від початку наміром нашим було особливішу вагу соборових рішень положити на заховування п'ятої заповіді. Співуючи хвалі, в якій логічним порядком предмету дійдемо до обговорювання п'ятої заповіді, ЛНБ ім. В. Стефаника АН України

Львівська державна наукова бібліотека

АН України

ми вже від року кілька разів в коротких посланнях звертали увагу Всеч. Духовенства і дорогого нам народу на превелику вагу заховування святого закону любови ближнього і на крайню суспільну і всенародну небезпеку переступлення п'ятої заповіді: „Не убий“!

На приготівних сесіях АЕп. Собору в днях 26. XI. і 3. XII. ц. р. відчитані були наші декрети в тому предметі і обі приготівні сесії нараджувалися над правилами, якими можна би і треба класти натиск на заховування тієї заповіді. Ті дві приготівні сесії Собору ухвалили пропонувати до ухвалення в торжественній сесії, яка має відбутися 10. XII. ц. р., частину правил в предметі наших декретів. Однак ті правила далеко ще не вичерпують переважного предмету. Тому то рішилися ми оцим торжественним посланням відзватися до Всеч. Духовенства і христ. народу наших Епархій, щобим тим сповнитися перед Всев. Богом наш страшний обов'язок душпастиря і проповідника Євангелія і перед небом та землею перестерегти наших вірних перед злом, що в останніх часах жахливим способом шириться між ними, і упавших в гріх чоловіковбивства покликати до покаєння.

На першому місці представимо короткими словами вагу, святість і велич Божого закону, що велить любити ближніх, як себе самих, а тому світлому образі з неба, себто предстваленні Божої чесноти, любови протиставимо мерзенний злочин чоловіковбивства, що є прамим і найкрайнішим протилежством того небесного і пресвятого обов'язку людей, яким можуть собі забезпечити і дочасне щастя і вічне спасіння в небі.

Передусім, Дорогі Враття, мусимо вам пригадати, що любов ближнього є в християнстві всім. Християнство — не наука любови, а християнська праведність — це життя любови ближнього. Ціла наука І. Христа в тому одному слові: „Любим один одного; любов є від Бога і кожний, хто любить, від Бога родився і знає Бога. Хто не любить, не знає Бога. Бо Бог є любов і хто перебуває в любові, в Бозі перебуває.“ (І. Йо. III. 14). А Христос так полюбив нас, грішників, що життя Своє за нас віддав, — що кормить нас пресвятою Евхаристією, Тайнством Свого Тіла і Крови; так полюбив нас, що бажав нам передати участь в своєму вічному царстві. Любов є найвищою метою закону (І. Тим. I. 4—5). Любов — то сповнення всіх заповідей (Рим. XIII. 10). Любов є вятунком перед гріхом і прикриває множество гріхів“ (І. Петра IV. 8). Без любови і віри, як без заслуги, мертва. Без любови людина є нічим; коли б навіть „говорила людськими і ангельськими язиками, а любови не мала, була би мов мідь звеняча або кимвал брєнячий. І хоч би хто мав дар пророцтва і знав усі тайни і все знання, хоч би мав усю віру, так щоб переносити і гори, а любови не мав би, то він ніщо. І хоч і роздав би увесь масток, і хоч віддав би і тіло на спасіння, а любови не мав, ніщо йому не допоможе“ (І. Кор. XIII).

А правдива любов обнимає всіх ближніх. Годиться вправді своїх ближніх більше, а дальших, чужих менше любити, але християнською любов'ю треба усіх ближніх обнимати. У Ст. Завіті було сказано: люби твого ближнього, а ненавиди твого ворога. А Христос сказав нам: „Любіть ваших ворогів і молитесь за тих, що переслідують вас, щоб ви стали синами вашого Вітця, що на небесах, котрий своєму сонцю велить сходити на добрих і на злих і посилає дощ на праведних і неправедних.“ (Мат. V. 45). Той то пресвятої всеобнимаючої християнської любови ближнього для Бога, найгірше відрікається і в собі її нищить той, хто допускається страшного, мерзенного злочину проти V. заповіді Божої: Не убий! Чоловіковбивник виключає себе з тої Божої суспільності, з тої родини, якою по замірам Божим має бути людство. Тяжким гріхом проти суспільності людей чоловіковбивник відділяється від суспільності людей і стає на себе велику Божу кару у вічності та страшне Боже прокляття вже на цьому світі.

Так, як в книгах Божого Об'явлення, на самому майже вступі Своєї науки, поставив Бог нерукотворений пам'ятник грози, перестороги та відстрашючого прикладу, оповідання про вчинок Каїна і кару прокляття його, — так само в законі суспільного ладу, який є й законом людського щастя та добробуту, поставив Всевишній нерукотворений пам'ятник Своєї волі супроти людей, ставляючи той наказ: „не убий“! Т. зн. основою всякого суспільного ладу, після прийняття і пошанування авторитету, має бути ненарушена святість людського життя. Сам Всев. Бог стереже ту святості, а кожному, що ту святість порушить, каже: Що ти зробив? Голос крові твого брата кричить до Мене зі землі. Сьогодні ти проклятий сєи над землею, що розтворила уста пити кров твого брата з твоїх рук. Коли оратиш землю, вона не дасть тобі плоду; будеш скитальником і вигнанцем на землі“! Цей засуд Божої науки громом прокляття спадає на всіх, що, топчучи святість Божого закону, проливають неповинну кров і самі себе відчужують від людського суспільства, нехтуючи те, що в тому суспільстві є найбільшою людською святістю, себто людське життя.

П'ятю прокляття, яким позначений чоловіковбивник, є лише зовнішнім знаком того, що через тяжкий гріх спадає на нещасну душу. В темній душі чоловіковбивника здійснюється те, що з такою силою описане в псалмі. Його провинна переростає його голову; як великий тягар, вона тяжча понад його сили. Рана його душі смердить та гниє в його живочому та ходячому ще по світі трупі. Він погордив благословенством Божого закону та воно віддалилося від нього.

Він вибрав прокляття і прокляття впало на нього. Він одягнувся в прокляття, немов у свою одіж; воно просякло, як вода, в його нутро та в кості, як олива. Воно станеться йому одіжкою, в яку зодягнеться і за пояс, що назавжди він ним підережеться. Бог ставляє над ним печетивого і сатана стає по правіці його. Як буде суд, він вийде винуватим, а молитва його станеться гріхом. Дні його будуть короткі, хто інший забере його масток; діти його стануться сиротами, а жінка його вдовою. Діти його мандруватимуть та жєбрати і просити у тих, що їх руйнували. Чужі розграбовуватимуть його працю, ніхто не виявить милосердя до нього і не буде ласки для його сиріт.

Такими жахливими словами описують стан прокляття, в яке увійшов чоловіковбивник, Давидові псалми (37, 108), така доля убивника на цьому світі, а у вічності участь з дїволами і ангєлами його (Мат. XXV. 41).

ПОЛІТИЧНЕ ВБИВСТВО.

Дивним способом обманюють себе і людей ті, що політичне вбивство не вважають гріхом, наче би політика звільняла чоловіка від обов'язку Божого закону та оправдувала злочин, противний людській природі. Так не є. Християнин є обов'язаний заховувати Божий закон не тільки в приватному житті, але й в політичному та суспільному житті. Людина, що проливає неповинну кров свого ворога, політичного противника, є таким самим чоловіковбивником, як людина, що це робить для рабунку, і так само заслугує на кару Божу і на клятву Церкви.

Християнин, і не тільки християнин, а кожна людина обов'язана з людської природи до любови ближнього. І не тільки християн, але й всіх людей буде Всев. Бог І. Христос, справедливий Суддя, судити по всім ділам життя, а передусім по ділам милосердя і любови ближнього, як це описане в причті про страшний суд (Мат. XXV). Чоловіковбивник не тільки, що не мав милосердя для вбогого, терлячого, ув'язненого, але ближньому зробив найтяжчу кривду, яку тільки міг зробити, відбираючи йому життя, і то може в хвилі, коли той ближній, на смерть неприготований, стратив через неї всяку надію на вічне життя! Тим

вчинком скривдив він усі діти вбитого, жінку, старих батьків, які без помочі вбитого, засуджені може, на голод і нужду. Та не тільки вбив ближнього, але й свою душу позбавив надприродного життя, Божої благодаті, та ввів її у пропасть, з якої, може, вже й не буде спасіння! Бо прокляттям неповинної крові викидав, може, в своїй душі демонів пожаданості, які кажуть йому в терніннях і болях ближнього шукати власної радості.

Вид проклятої крові викликає в людській душі зміслово пожаданість, заучену з жорстокістю, що шукає заспокоєння в завданні своїм жертвам терпіння і смерті. Кровожадність статись може такою пристрасною, нічим незв'язаною, що для неї найбільшою розкішю буде мучити та вбивати людей! Чоловіко-вбивник, який доходить до такої кровожадності і який зі садистичним уподобанням любується видом терпінь, мук і смерті ближнього, стається, очевидно, в високому ступені небезпечним для громади, в якій живе. Злочин стається для нього потрібним щоденним кормом, без якого терпіння і мучиться, наче б терпіння на якусь недугу жажди і голоду, що їх мусить заспокоювати. Несчасні ці люди, що засуджені на сусідство такого злочинця! В такій громаді будуть пропадати діти, діятися будуть злочини, що їх спричинників годі буде віднайти! І треба буде не знати яких зусиль дбайливої про добро суспільності влади, щоби вислідити і укарати такого адегенерованого осібняка, в якому вже не лишилося майже нічого з людської природи.

Чоловіковбивство є гріхом задержаним в нашій Епархії. Митрон. Ординаріят, письмом з дня 27/3 1942 установав на чоловіковбивців кару церковної клятви, застережену Ординаріятові. Хоч та клятва не є того роду, аби обов'язувала християн уникати такого християнина, обтяженого тою церковною карою, то однак душпастирі повинні докладно повчити нарід про клятву і її наслідки, — так, щоби весь нарід враз із душпастирем працював над покаанням і поправою тих нещасних людей, що своїми злочинами стягнули на себе клятву. Цілим поведінням, нераз повторюваними напиміннями, униканням товариства з ними, рішучим униканням родинних зв'язків з ними, нехай дадуть зрозуміти чоловіковбивцям, що уважають їх як заразу та небезпеку для села. Коли в селі ніхто злочинця не привітає, ніхто його до хати не випустить, ніхто до нього не промовить, ніяка родина не згодиться на посвоєння з ним, коли навіть і в церкві християни будуть вистерігатися біля нього стояти, коли на дорозі будуть люди оминати стрічі з ним, коли ніхто йому нічого не продасть і нічого від нього не купить, тоді може він повернеться і зачне життя покаання і працю над поправою. Сповідники повинні доложити всіх старань, щоби каянників довести до „достойних плодів покаання“. А коли мали би право розршити від того резервату, то нехай пам'ятають, що покута за чоловіковбивство повинна бути відповідна величині того злочину. Коли ж той злочин був кілька разів повторюваний, а в душі злочинця зачинається будити садистичне уподобання до цього злочину, і коли ті злочини є публично знані, нехай накладають не тільки тяжкі покути, але й покути, злучені з зовнішнім задоситьчужинням християнській опінії народу.

УБИВСТВО ДІТЕЙ.

Особливим способом мерзенні, жахливі і противні природі є випадки, в яких родичі убивають рідних дітей. А може ще гіршими є води, коли ті діти ще на світ не прийшли. Уже ця сама обставина, що злочину допускається рідний батько, або мати, що дитина не може боронитися, що будучи неохрещеною, тратить вічне спасіння, — все то обставини, які роблять зігнання плоду особливим родом злочину. А коли до того всього звернеться увагу на те, що вбивство дітей падає цілій родині п'ятно Каїна і стягає прокляття на ту першу і найважливішу клітину суспільного життя, тоді оціниться як слід, з якою енергією, вішучістю і майже, можна сказати, завзятістю мусять душпастирі над тим пра-

цювати, щоб устерегти ті найсвятіші суспільні ідеали, якими є материнство і родина, від тої язви, якою може бути зігнання плоду. При таких поняттях про святі обов'язки матері, про достоїнство матері, про переважне суспільне значення численного і в святості вихованого потомства — поняттях, що їх мають батьки-вбивці дітей, — до чого дійде суспільність, нарід, держава, в котрій будуть такі матері, такі батьки! Яке виховання дадуть іншим дітям батьки, що змовилися на убивство одної дитини?!

Подібним до убивства дітей, хоч цілком іншого роду гріхом, є поступовання, яким подруги обмежують число потомства. Ті випадки не є, очевидно, гріхами чоловіковбивства, але трудно не уважати їх тяжкою кривдою, зробленою тій дитині, що її не відібрано вправді життя, але до життя не допущено. Проправдую кривду не можна тут говорити, бо та дитина, що мала на світ прийти, не набула ще ніяких прав людини. Була би ті права набула, а може була би принесла родичам, ба й цілому народові якісь Божі дари, коли би не перешкодило її в цьому святокрадське і противне природі поступовання тих, що були покликані статись батьками. Людське життя — неоцінений скарб, передусім для батьків, а відтак для родини і цілого народу. Щоб той скарб посісти, треба зі сторони людей якоїсь праці і жертви. І ті їх праці та жертви, вложені у виховання дітей, є безконечно ціннішими, ніж якінебудь інші праці та жертви. Людська душа, — це ж твір у безконечність важливіший і цінніший, ніж усі матеріальні добра чи дари Божі.

Система обмежування числа потомства є системою, що веде весь нарід у загалу. Нарід, у якого жінки не хотять піддатися тягарам і обов'язкам материнства, в якому мужчини шукають сексуального вдоволення без огляду на обов'язки і тягарі родинного життя, без огляду на цілі подружжя, — той нарід засуджений на загалу. І в скоршому чи повільшому темпі буде він зближатися до упадку. Навіть „система двох дітей“ примінена більшістю суспільности, позбавляє її більшого числа одиниць, ніж навіть кривава та жорстока війна! Поправді випадок цей не є противний п'ятій заповіді Божій; тільки припадочно про нього говоримо, щоби пригадувати Духовенству, що тільки енергійна його праця може нарід спасти перед тою загрозою, що нею, може, Бог карає в дітях ті родини, які провинилися, не приймаючи Божих дарів численнішого потомства.

САМОВБИВСТВО.

Поміж випадками чоловіковбивства, що про цих треба окремо говорити, бо відзначаються осібною злобою, — є самовбивство.

Чоловік не має права розпоряджати своїм життям. Так, як жовнір не має права покинути назначеного йому становища, а коли самовільно його покидає, вважається дезертиром, так само дезертиром є той чоловік, що покидає усі свої обов'язки разом зі становищем, на яке Боже Провидіння його поставило. З природи речі є чоловік слугою, Божим сотворінням; не є паном свого життя, не є самовільним. У вищому ще ступені є християнин власністю І. Христа, рабом, купленим великою ціною Христової Крови. Що Всев. Бог і І. Христос з людиною не обходиться, як з рабом, то тільки побільшає обов'язок його підчинятися Божій волі. Через Кров Христу-Спасителя прощає Бог грішникові первородний гріх, а відтак і всі гріхи, яких він кається. Бог приймає його за дитину, за свого спадкопрємця, дає йому право бути громадянином неба з Ангелами і Святими, але те безконечно Боже милосердя не звільняє його від обов'язків, наложених на нього самою природою. Ті обов'язки стаються тим важливішими, бо вони освячені Божою благодаттю. Коли християнин допускається самовбивства, лопить не тільки Боже право і обов'язки сотвореного раба, але він переступає й святі обов'язки Божого сина. А крім того допускається злочину убивства, злочину тим

ного Судді. Обставина, що убита людина є тотожна з убивником, або що годиться на убивство і просить убивника відібрати йому життя, не змінює характеру чоловіківбивства. Без сумніву самовбивник є злочинцем! Він допустився злочину, який ділає його вічно засудження майже певною річю. Тому й цілком справедливо, не приписав церковного права, не вільно священникам давати християнського похорону людині, що сама на себе руку наложила. Його тіло не є святими мощами християнина, йому не належить християнського похорону в освяченій землі, з молитвами Церкви і кадилью. Його тіло, як пащина звірини, має бути закопане поза місцем призначення на похорон християн.

У самовбивстві є і інші ціхи, в яких показується самолюбний і низький характер убивника. Він хоче тільки себе рятувати, не уважаючи на свої обов'язки, на жону й діти. Утікає зі страху перед терпінням, болем, чи прикростами життя. Не має відваги прийняти з Божих рук хреста, що йому Бог дає.

Очевидно, не може вважатись самовбивником людина, яка не знає що робить, яка нпр. в горічці і безпам'яті кидається з поверха на землю. Вона не хоче себе вбивати, але не знає що робить, — є до певної міри божевільна. Навіть є, як кажуть лікарі, недуга, яка полягає якраз на цьому, що людина шукає способів на те, щоби на себе руку наложити. В недузій тій улягає вона якійсь психічній конечності, яка вникає її в безпам'яті і в довершення страшного вчинку. Безперечно можуть бути й самовбивники цілком невинними перед Богом, але, без сумніву, добрі проповіді про самовбивство можуть повздержати навіть і таких несвідомих.

Тому повинні душпастирі представляти самовбивство як мерзенний злочин і при нагоді представляти те жахливе положення, що людина стає перед Божим судом сплямлена теплою ще кров'ю. Щасливий самовбивник, який може перед смертю ще покаятися: такого можна, очевидно, і по-християнськи ховати.

Церковний закон, що закаує християнський похорон самовбивникові, є для родини незвичайно прикрий і церковній владі не легко обстоювати стисло виконання церковних приписів. Однак це конечно потрібне. Бо досвід учить, що думка про відмову християнського похорону помагає поконувати спокусу самовбивства. Пригадую собі випадок, що молоді рекрути австрійського ще регіменту часто з туги за родиною і хатою, накладали на себе руку. Генерал, чи полковник дуже строго наказував відмовляти похорону таким самовбивникам. А закау свій підчеркнув ще енергійною промовою до своїх регіментів. І фактом, автентично ствердженим, було те, що від тієї його промови і закау не повторився вже ні один випадок такої смерті.

АЕп. Собор повинен завізвати Духовенство до дуже рішучих і енергійних проповідей про злочин, про який говоримо, особливішим способом в тих часах, де тільки людей терпить на недугу нервів і де життєві обставини такі трудні і прикри, що нераз життя видається просто неможливим!

УБИВСТВО БРАТА-ГРОМАДЯНИНА.

Коли приходить ще нам, ридючи, згадувати про випадки чоловіківбивства, сповнені на братах-громадянах тієї самої української національності, то з великим болем серця треба нам піднести і ті ворожнечі, ненависті і роздори, що братів вхають до такої домашньої війни. Треба дійсно засліплення, що його спричинює хіба найбільший ворог нашого спасіння, диявол, щоб люди, зрештою розумні та дбайливі про суспільність та добро народу, дійшли до того ступеня партійної ненависті, що рішаються аж на пролиття крові. Вже саме те розположення ненависті супроти своїх і близьких є чимсь таким противним природі, таким жахливим і так дуже свідчить про виродження, про таку дегенерацію й такий упадок національної совісті та патріотичного духа, що не можна про такі

випадки говорити без глибокого душевного болю! Навіть тоді, коли ті ненависті і ворожнечі недоведені ще до крайніх проявів душегубства, є вони всенародним нещастям та шкодять народові більше, ніж найзавзятіші вороги. Не треба Україні інших ворогів, коли самі українці українцям ворогами, що себе взаємно ненавидять і навіть не стидаються вже тої ненависті! Христос сказав: „Кожно царство, розділене проти себе, запустіє і дім на дім впаде. Коли ж і сатана проти себе розділився, як остойтись його царство?“ (Луки XI. 18). Як довго не буде між нами християнської єдності, так довго й найслабший противник буде від нас сильніший! Як довго у національних справах більше дітей пам'ятати будуть українці на власне індивідуальне добро, так довго загальна справа не буде мотти усійно розвиватися. Бо тої загальної справи просто не буде, бо не буде її в свідомості і в совісті людей!

Покликуючи Всеч. Духовенство до усильної і енергійної проповіді про любов ближнього і до усильного поборювання всяких злочинів проти V. заповіді, особним покликком звертаюся до побожних християн, до монастирів і законних згромаджень, до брацтв, а може передусім до невинних дітей в школах з загальним проханням про молитву о мир між самими українцями. Молимося про загальний мир для людства, бо те жахливе нещастя, яким для людства є теперішня війна, показує нам кожної днини, якою потребою для людей є мир. А коли молимося про мир для людства, то оскільки більше треба нам молитися про мир серед нашого народу, про мир внутрішній, про заперестання ненависті, роздорів, ворожнечі і, зі слезами це говорю, кровопролиття. Коли нарід гине з голоду і посухи, треба заносити благальні молитви перед престол Всевишнього, щоби дав нам конечно потрібний дощ, для здоровля, життя, для урожаю.

Світ гине з браку любови, гине з людської ненависті! Не переставаймо ж благувати Всевишнього про обильні, теплі дощі Його святої благодаті з неба.

Вкінці звертаюся ще до вас усіх, Дорогих Братів, вірних та усильно визнаю до заховування якнайбільшого спокою. Военні часи приносять нам неодню терпіння і неодну спокусу. Йде лиш про це, щоб з Божою благодаттю тривати при Божому занові і сильно надіятися на Всевишнього, що Його пресвята ласка оберне на наше добро всі терпіння, які нам зіслав. Досвіди приймаємо з Божих рук: нічого не діється без волі Небесного Отця. Бог, добрий Батько, змилосердиться над нами, простить наші гріхи і дасть діждатися благословенного часу миру.

Не дайтеся також, Дорогі, звести з дороги Божого закону через спокуси до гріха, не слухайте намови людей, які радять всякого роду беззаконня. Є між ними і такі, що намовляють до відступства від віри батьків. Не забувайте, що таке відступство є тяжким гріхом, який дуже тяжко споконувати. Стійте сильно в вірі, держіться надії, любіть нашого Отця Небесного і нашого дорогого Спасителя, любіть ближніх як божих дітей, для Бога, християнською любовою ближніх, а Всевишній нехай хоронить вас від усякого зла, нехай стереже ваші родини і ваші діти.

Благодать вам і мир від Бога нашого і Господа Ісуса Христа.

Дано у Львові, 21. листопада, в день Введення в храм Пресв. Богородиці.

АНДРЕЙ, Митрополит.

3 Декретів Собору 1942. р.

Про виховання

Архієпархіальний Собор звертається до Духовенства з представленням годовних засад християнського виховання і покликом, вводити ті засади в життя все, і всюди, де тільки це можливе.

Метою кожного виховання є такий розвій дитини, щоби з неї стався дорослий чоловік з розвиненими і старанно плеканими усіми спосібностями ума, волі і серця. Той розвій зависить, очевидно, від поняття про людину, яка є провідною гадкою виховання. Те поняття зависить знову від цілого світогляду, серед якого приходиться людині жити. Для кого життя не є нічим іншим, як заспокоюванням природніх потреб, тоді у цьому матеріалістичному світогляді виховання дитини буде прамувати до того, щоби виробити в людині ті спосібності і сили, які в першому ряді служать заспокоєнню його матеріальних потреб. Ті знову люди, що для них людина є найвищим автономним еством, спосібним до безконечного розвою науки, мистецтва, культури, будуть у вихованні шукати розвою цілої людської природи зі всіма її прикметами і владами, щоби виплекати посів найвищої і найвсестороннішої цивілізації; будуть плекати всестороннє знання, поезію і всякого рода мистецтва, творчого або критичного, себто будуть прамувати до мети гуманістичного розвою людства і одиниць.

Для нас же виховання прамує до вироблення всіх чеснот християнського життя. Для нас людина — це Божа дитина, яку треба виховати на вірного і доброго слугу, на доброго сина Всев. Бога, достойного, оскільки це можливе, до того достоїнства, що переходить найвищі думки самих небесних Ангелів. Виховання має зробити з чоловіка святого громадянина небес, товариша Ангелів і усіх Святих в небі. Саме виховання, очевидно, всього не може зробити; велику участь має воля чоловіка і його праця над собою самим. Але заохотити його до тої праці, научити правильно над собою працювати, вщепити в його серце любов до тої праці і ум його збагатити знанням усього, що до тої праці потрібне, це завдання виховання. На дорозі чоловіка до святости більше значить Божа благодать, ніж усі наші зусилля, бо без Божої благодаті нічого не можемо зділати. І це є теж завданням виховання: дати зрозуміти ту потребу, научити уживати орудників до осягнення благодаті, а передусім навчити молитися. Всі ті завдання християнського виховання молоді мусять духовенство уважати, може, за найважливішу ділянку своєї праці. Кожен душпастир мусить бути виховником, кожен мусить працювати над тим, щоби придбати собі прикмети доброго виховника. Наше духовенство мусить з особливішою старанністю над тим працювати хоч би вже з тієї причини, що в великій скількості має виховувати власні діти і давати громаді не тільки добрі ради і науки, але й приклад виховання.

Виховання — то річ не тільки незвичайно важна, але і незвичайно трудна. Слушно названа вона „мистецтвом мистецтв” і „знанням всякого знання” (Григ. Наз. бес. 2. П. гр. 35. т. к. 42). Труднощі ростуть в наших часах тому, бо родина не має на виховання дітей того впливу, який належить їй. Цей вплив відбирають їй навіть обставини життя, прилюдна школа і положення, в якому дуже часто діти є наче рослинками, пересадженими в інший ґрунт; вони виходять часто зі середовища родини і мусять самостійно торувати собі дорогу життя.

Тому й АЕп. Собор не вдоволяється тим, що пригадав Всеч. Духовенству великі принципи Божого і природного права, а мусить і представити бодай головні принципи христ. виховання і дати йому, у формі правил, ті засади, про які не годиться християнинові забувати в житті. Тому засади, які кожний свіденик повинен собі беззастанно пригадувати в справі виховання власних дітей і в проповідях часто повторяти і пояснювати вірним.

ПЕРШИЙ ЕЛЕМЕНТ ВИХОВАННЯ: СУГГЕСТІЯ.

Аналізуючи елементи, що причиняються до першого вироблення чоловіка, себто до його виховання, прийдеться нам ствердити, що першу і найважливішу ролю грає суггестія. Бо так треба назвати цілий вплив оточення на дитину, серед якого вона живе. На другому місці стоїть наука, яку дітям дають родичі і учителі і до якої сама доходить через читання. На третьому місці треба признати, що превеликий вплив на вироблення чоловіка має приклад і намова, що їх приймає від ~~людських~~ людей. Той вплив можна би віднести до першого елементу — суггестії і, треба признати, що на атмосферу оточення, серед якого чоловік зростає, складається часто приклад і намова людей. Між ними однак знаходяться винятково важкий вплив на розвій одиниці, який може переважити і вплив цілого оточення.

Що людина стається подібною до оточення, серед якого виховується, це річ ясна. З природи маємо, переважаючий нерозумний нахил до наслідування інших. Так, як з природи чоловік є еством суспільним, — зоополітиком, — анімально-соціале, — так з природи є він еством самостійним в поняттях і поступованні, а зданим радше на наслідування інших. Кожна мова світу має різні пословиці, що висказують ту думку. Людина є такою, яким її оточення, яким її товариство, серед якого буває. „Яблуко не паде далеко від яблука”. „З яким пристаси, таким ся стаєш”. З того виходить переважаючий вплив родини на розвій чоловіка. Той вплив називаємо суггестією, бо в ньому оточення піддає людині від наймолодших літ життя поняття, суди, привички, підсуває йому пеначе цілий світогляд. І та суггестія буває така могутня, що являється майже неможливою річю в пізньому віці увільнитися від неї. На ствердження тої правди можна б зібрати цілий ряд пословиць: Дороги, до якої привикне молодець, не відступає аж до старости.

Про родину вже говорили ми на Соборі. Виховне її значення для християнства є ще одним аргументом щодо konieczности усильної праці душпастиря над християнською родиною. Щоби якелід виховувати діти, треба освячувати життя родинне, усувати з нього все те, що може від'ємно впливати на душу дитини та уживати всіх орудників до вироблення таких родинних традицій, щоб серед них діти зростали вже наче готовими до праці душпастиря. Очевидно, що те виховання оточення може і піддавати дитині фальшиві поняття, злі звичаї і викривлявати її природу.

На розвій дитини не впливає тільки християнська родина; впливає на неї вулиця, школа, недобрі старші товариші, впливає світ зі всім тим, що приносить злого людству, по словам Апостола: „Світ весь лежить в лиху” (1. Йо. V, 19). Супроти того завданням доброго виховника буде помагати добрим суггестіям оточення, а усувати або зменшувати лихі впливи та виробляти в молоді інстинкти самозбереження, який стереже її від злого. Велике значення може мати пересторога, що вказує на дальші сумні консеквенції кожного, хоч би зразу малого зла, коли добровільно приймається його. Бо хто любить небезпеку, пропадає в ній.

ДРУГИЙ ЕЛЕМЕНТ ВИХОВАННЯ, НАУКА.

Другий елемент виховання, то наука. Вона сама, оскільки є знанням правди, мусить мати добрий вплив на людину, однак під умовою, що рівнобіжно з наукою розвивається і воля і серце чоловіка. Коли наука не веде до знання правди, або коли односторонна, чи односторонна, тоді представляє вона тільки частину правди з якимсь, хоч би мовчальним запереченням дальшої, чи вищої правди. Така наука може принести людині правдиву шкоду. Ми мали нагоду пізнавати вплив матеріалістичної школи. Ми бачили, як вона може видавати вправді добрих фахівців, але ми бачили й те, як матеріалістичний світогляд шкодить люд-

лькому умові, відбираючи йому майже цілком спосібність абстрактного думання, себто відбираючи йому усяку ідейність і можливість ідеологічного думання.

Християнська наука, себто Богом об'явлені правди, мають завжди практичне примінення до життя. Тому навіть тоді, коли душпастир тих практичних консеквенцій її не витягає і коли не примінює правд віри до практики життя, навіть й тоді просвічення ума об'явленою правдою принесе людині велику користь. Однак душпастир не може про те забувати, що він не тільки є учителем, але, і то головню, душпастирем-виховником, що він, навіть як проповідник, який ніякого іншого обов'язку не має, як тільки виложення, і представлення об'явленої правди, мусить про те старатися, щоб представлена ним правда подобалася, щоб слухачі приймали її радо і бажали її примінення в житті. Оскільки ж більше мусить душпастир, — а душпастирями є і усі катихити, — так учити, щоб його наука виховувала дітей. До науки мусить додавати заохоту, давати і поучення, як дає правду віри приміювати до практики життя. Виправді того учить й сама правда, от впр. та правда віри, що „віра без діл є мертва“ — але й та наведена правда може так виглядати, що ціла наука віри в бесіді нерозумного учителя релігії є мертвою і тоді, очевидно, мало що хісна приносить дітям.

До елементу науки треба зачислити й те, до чого дитина доходить через читання. Добрий виховник мусить звертати дуже бачну увагу на книжки, що їх молодець читає. Одна зла книжка може в короткому часі знищити успіх довголітньої праці. Без сумніву назву злим катихитом священика, що не перестерігає усильно і часто перед злом книжкою. І сама пересторога сама не вистарчає; треба ще вказати й на злі наслідки такого читання, треба виробляти, поволі і вярливо, обридженя до злої книжки і може в тому предметі більше, як в якому-небудь іншому, жадати, щоб молодець з довірам показувала душпастиреві злі книжки, які попадають їй в руки. Бувають молоді люди такі жадні знання і читання, що хотіли би усі книжки читати. Це молодецька наївність! Продукція книжок буває в нормальних часах така велика, що треба би людині жити 100 літ, щоби перечитати те, що в одному дні видруковано. З многих книжок треба дуже мудро вибирати те, що варт перечитати; ледве одну на тисячі. Зрештою сама жадоба всьо знати і всьо читати є нездоровою пристрасною душею. Жадоба знання тільки для знання, без вищої цілі звичайно є тільки марною цікавістю. Одне тільки знання вартісне, а то те, що ублагороднює людину, веде її до Бога, вічного спасіння. Ясна річ, що душпастирі мусять бодай в загальних чертах здати собі справу і зі злих книжок, й тому може бути оправдана причина такі книжки читати, зглядно просити про дозвіл читати такі книжки. Дозволу треба, бо закон, що забороняє злі книжки, є законом церковним, і з нього диспензувати може тільки законодавець, або його наслідник, або той, котрому той законодавець по-зволить.

ТРЕТІЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ: ХР. АТМОСФЕРА.

Християнська атмосфера, серед якої дитина зростає, має переважний вплив на її розвій. Тому душпастир повинен звертати бачну увагу на те, щоби християнські родини давали дітям таку християнську атмосферу і повинні всьо робити, що можуть, щоби христ. культуру родини піддержувати і зберігати перед всяким відсуттям. Кожна подробиця може мати й важке значення. Спільні молитви, навіть з пісню, як не можуть бути щодня, то бодай час-до-часу, св. ікони, побожні, сильні читання або щонайменше побожні книжки, — то чисто зовнішні обставини, які однак надають характер хаті та родині. Важніші тут іще такі прикмети, як відсутність всякого прокляну, злословлення і сварні та, по-зможі, спільне припимання св. Тайнств, або й такі церковні Богослужби, як посвячення хати, нарастає за померлих в родині, Служба Б. в якій пам'ятні для родини дії, або

на випадок якоїсь важкої події, словом: Все те, що свідчить про християнські за-сади примінення в житті. На ті всі обставини треба звертати увагу і вірних; нехай знають, що в великій мірі від тих обставин зависить спосіб, як їх діти будуть з ними колись обходитися.

А серед тих обставин справа найважливіша: — християнський світогляд. В тому напрямі повинні батьки уважати, аби не піддавати дітям фальшивих ідеалів. Коли впр. батьки уважають найвищим і одним добром матеріальний добробут, добре платний уряд для дітей, без огляду на рід праці і службу Церкві та батьківщині, тоді такі ідеали поволі вціплюватимуть в душі дітей. Тоді й не много допоможуть ікони та книжки; вони будуть тільки покришкою грубого матеріалізму. — Мудрі батьки повинні свідомо виробляти в дітях вищі ідеали християнської праведності і святости, жертвенної служби Богові і Церкві, щирої та жертвенної любови для батьківщини. Навіть тоді, коли батьки не здобуваються на таку християнську праведність, щоби у всьому здаватися на Божу волю і покладати надію на Б. Провидіння задля дітей і їх будучности, повинні перед дітьми здержуватися від бесід, націхованих низьким матеріалізмом. Повинні здавати собі справу, що така бесіда є просто згіршенням дітей, бо учить злого та виробляє у неї нехристиянський світогляд. Очевидно, в більшій ще мірі мусять батьки стеретися, аби не давати злого прикладу виразними, а то й тяжкими гріхами. При сповіді вірних при кожному більшому грісі треба старанно випитувати, чи не був він злучений зі згіршенням дітей. Це обставина, якої в сповіді не можна опустити. Хай батьки розуміють, що прокляти в присутності дітей є не тільки подвійним гріхом, але гріхом без порівняння тяжчим, ніж ті самі прокляти, не получені зі соблазну дітей. Так само, як душпастир дбайливістю та любов'ю дітей, бере за серце родичів і учить їх тої любови та дбайливости, так само старанням про добро дітей він стисло злучений з добром батьків; він впливає на них і може осягнути те, чого би не осягнув, працюючи безпосередньо над старшими. Нехай досліджує Боже Провидіння, яке через дочасну природну любов веде у надприродну чесноту і дбайливістю про дочасне добро виробляє старання про вищі надприродні добра.

Про те все ми почасти говорили тоді, коли представляли працю над християнською родиною. Подібним способом може й повинен душпастир виробляти христ. чесноти в христ. громаді. Важна річ, щоби по змозі заховував він якнайліпші відносини з тими, що є провідниками в громаді. Між ними учитель, чи взагалі учительське тіло займає перше місце. Їх вплив на громаду, а передусім на шкільну молодець є обставиною, на котру кожний душпастир мусить уважати і через яку може зділати багато добра в парохії.

На другому місці між елементами, що впливають на духовий розвій людини є наука, себто проповідь Божого слова для цілої громади і наука катихизму для молоді. Ми вже звертали на це увагу, що об'явлена наука Божа вже сама собою впливає на людську душу і веде її до праведності. Тому велике значення буде мати і проповідь душпастиря. Зле проповідає душпастир, який при проповіді забуває на уряд пастиря, а тільки учить і дбає про те, щоби Божа правда, ясно представлена, просвічувала уми слухачів.

Ясне представлення правди, ясна наука взята з Божого Об'явлення має сама в собі якусь силу, якої не має ніяка людська наука. Вона освячує душу, бо сама собою має шось, що кожній людині подобається. Провідник однак не повинен вдовольнитися тим одним, що ясно представляє правду; він з природи речі повинен своєю працею причинитися до того, щоби об'явлена правда подобалася. Божому Слову треба торувати дорогу до людських сердець, треба впливати на волю і на почування. Це зависить в великій часті від таланту і прикмет проповідника, зглядно катихита. При добре зорганізованих місцях провідники їх стара-

ються добирати таких проповідників, що своїми прикметами доповняються. Добре дібрані місіонарі так поміж себе розділяють предмети місії, щоби нарівні і просвічувати уми, і порушувати волю, зглядно, щоби пригадувати усі випадки гріхів, якими могли люди образити Бога. Священик, що працює над виробленням в собі прикмет проповідника, чи катихита, особливо молодий священик, — повинен бо- дай через кілька літ працювати усильно над тим виробленням. Він мусить звертати увагу на всі ті сторони проповіді і поволі доповняти те, що йому з природи, може, не достає. Коли хто має дар ясного представлення, а брак йому тепла з представлених, нехай шукає як взірців таких проповідників, що мають ті прикмети, яких йому бракує. Якщо йде про зразок для всіх проповідників, то здається, що св. Іоан Золот. є найідеальнішим таким зразком. Він особливішим способом є, може, зразком щодо тих прикмет проповідника, про які передусім говорю. У кожній проповіді є він виховником для молоді і для старших.

Незрівняний в тих двох ділянках христ. життя, які мають передусім виховну силу, уміє він перш усього ужити всякого доброго впливу одних слухачів на других, виховує апостольського духа, ревність про добро душ, а попри те уміє, як ніхто другий представляти ту христ. атмосферу, про яку ми говорили. Може треба ще сказати, — хоч це само собою розуміється, — що ще вищим учителем є той, котрому св. Іоан Зол. завдячує найбільші свої прикмети, а ним є св. Павло.

Трохи відмінних прикмет треба катихитові, бо він особливішим способом є виховником дітей.

Про всіх людей взагалі можемо сказати, що успішне впливається на них, коли промовляється до їх волі і почування. Особливо-ж має це примінення щодо слов'ян. Переконати розум, то мало значить в порівнанні з тим, що можна назвати „трафити до серця“. Коли це відноситься і до дорослих людей, то оскільки більше мусить відноситися це до дітей! Щоб бути виховником, мусить катихит бути люблений. Коли катихита діти не люблять, то кінечним наслідком є і те, що і релігії не люблять. Тому важною річю для катихитів: уміти з'єднати собі діти. До цього передусім причиниться щира любов, така любов, що потрапить перестерігати перед злом, а навіть й карати. Дивитися через пальці на всі промахи і все прощати, — це не є любов! Чим чистіша любов ближнього, тим вона успішніша у праці виховника. Заразою буде кожна, хоч би найменша змисловість і бажання приподобатися не для освітлення мети виховання, а з людської понуки та слабости. Слово св. Павла: „Коли би я людям хотів подобатися, не був би слугою Христовим“ (Гал. I, 10), — це слово обов'язує у кожній душпастирській праці.

Як третій елемент, з якого складається виховання чоловіка зачислили ми особистий вплив людей, якоїсь перчитаної книжки або якоїсь незвичайної події в житті. Вплив, що його має на вироблення людини один з тих трьох чинників виховання, є того роду, що не можна їх зачислити ні до загалу життєвих відносин, ні до атмосфери, серед яких людина розвивається. Вони займають в житті таке відрубне положення, мають таке значення для чоловіка, що з ним не можна нічого порівняти з тих обставин, які вплинули на життя людини. Щасливий чоловік, хто стрінувся колись в житті з великим Святим, щасливий, додають аскети, хто стрінувся бодай раз в житті зі священиком, що поважно бере своє поклонання. Щасливий, хто якусь побожну книжку або й св. Письмо колись так читав, що в тому читанні промовив Бог до його душі.

Зовнішні події мають звичайно найбільший вплив на розвій людини. Ті події, часом неспостережені людьми, можуть надати напрям цілому житті. Такою подією в житті св. Павла був голос з неба, що задержав його в дорозі до Дамаску, такою подією поклонання Апостолів Христом, такою подією мусила бу-

ти і та хвиля, в котрій Натанаїл „був під смоковницею“. Ту хвилю пригадав йому Христос, пояснюючи тим самим, що вона не була чужою намірам Божого Провидіння.

На ті життєві події, назначені в'ятном Божого Провидіння, звертає увагу дітей добрий виховник, а добрий душпастир увагу вірних, яких виховання, себто розвій духового життя, триває аж до смерті. Ті хвилі Божого Провидіння мають пераз в людському житті зовнішній вид великих нещастя, тяжких хрестів, хоч в дійсності є завжди дуже дорогоцінними діамантами благодаті. Мудрий виховник учить людину визнаватися на вартості і на значінні таких подій, які часом тривають хвилю, а часом розливають смуток на ціле життя.

Такою хвилею благодаті є у християн завжди перша хвиля стрічі з І. Христом, перший погляд лицем в лице, перше слово, зрозуміє і прийняте, — мож сказати: перший релігійний досвід. На це мусить добрий виховник звертати увагу, бо й христ. душа пераз вже в дитинстві приготовляється на ту хвилю і тої хвилі чекає. Велике то нещастя в житті, коли життєва журба і обман багатства зчиняють душу такою тупою, що така хвиля переходить в житті неспостережена. І великий то нерозум зі смутком приймати і оплакувати як нещастя цей найцінніший дар благодаті!

Так то добрий виховник учить так приймати усі обставини життя, щоб вони виробляли душу. Він побільшає в них додатні елементи, усуває від'ємні, а особистий вплив і науки і намови так старається в житті примінати до душі, щоб душа знайшла тоді, коли її треба, все те, що дає її добре виховання. А коли йде про мету тої виховання, то ясна річ, є нею зробити святих, по змозі звершених християн. Чим більше у праці виховника звертається увагу на поодинокі складові часті духової звершености, тим його праця бодай свідоміша.

II.

ОСНОВИ ВСЯКОГО ВИХОВАННЯ.

Очевидна річ, про виховання дітей стільки писали і філософи і св. Отці Церкви, що хоч педагогія є, чи стається, науковою дисципліною щойно в наших часах, то матеріалом її є ціла християнська література. Передусім в об'явлених книгах Ст. і Нов. Завіту є багато Богом даних наук, що їх мусить християнська педагогія уважати основою всякого виховання. Супроти того не є нашим наміром дати Веч. Духовенству педагогічний трактат, а бажасмо передусім заохотити до педагогічних праць, заохотити, щоб зайняти тим предметом. А відтак хочемо пригадати ті принципи, що нам видаються найважливішими з огляду на потреби і безпеки наших часів. А, може, і звернути увагу на те, про що занадто часто люди забувають.

Говорячи про виховання християн, маємо на серці і на думці першаз все те виховання, яке дасть нам кандидатів духовного стану. Не хочемо, очевидно, всіх робити священиками чи монахами, але коли нарід має таких священиків, про яких сам старається і яких сам виховує, то, природна річ, хотіли б ми бачити цілу укр. молодь так виховану, щоби з неї можна вибирати добрих, а то й знаменитих кандидатів духовного стану. Тому з Божою поміччю хочемо представити:

- 1). важність збереження невинности дітей,
- 2). важність вироблювання в них чеснот покори, мужества і жертвенности,
- 3). кінечність виробити в них найкінечніші основи християнської молитви.

а) Збереження невинності у молоді.

Здається, що збереження невинності у молоді є таким природним і важким постулатом, що нема потреби про нього говорити. Ніхто не сумнівається про це, що це перше завдання виховання. Так і є, але замало, може, звертається на це уваги, що збереження невинності молоді є неначе тим завданням виховника, біля якого повинна скупчуватися ціла його праця, як біля осередка.

Страчення невинності є в житті християнина правдивим нещастям, заломанням, під деякими оглядами нещастям не до направи. Так у науках, ескортах чи проповідях, як і в сповідах повторяємо вправді, що є тільки дві дороги до спасіння: дорога невинності і дорога покаяння, але в практиці уважаємо, що число людей, які спасуються дорогою невинності, таке незначне, що їх положення майже не узгаднюється в душастирській праці; трактується всіх як таких, що потребують покаяння, як хорих в шпиталі, а про здорових, які шпиталю не потребують, майже не пам'ятають. З того родиться, може, у християн поняття, яке хочотачи і несвідомо і діти приймають, що не всілі жити, заховуючи невинність хрещення, що унадок у важкий гріх — це доля кожного чоловіка. Без порівняння кориснішим було би і для молоді, і для дорослих таке ставлення питання, що нормальною, звичайною, кожному Богом призначеною дорогою — то дорога невинності, а дорога покаяння внімково тяжка, трудна для тих, що мали нещастя впасти в гріх.

Ненависть до гріха, морального зла, Божої образи, є, очевидно, осередком цілої християнської проповіді і цілої праці виховання для молоді. У виробленні того розположення, що відповідає гріхам, успішнішим є поняття гріха, яко зла, що грозить чоловікові, ніж поняття упадку, через який кожний чоловік мусить переходити. А це передусім тому, що чисті і невинні душі ліпше відчувають зло і розуміють його нещастя: „Блаженні чисті серцем, бо вони бачитимуть Бога“. Чисті і невинні душі бачуть Бога і в тім, що відчувають Божу атмосферу невинності, Божу красу своєї душі, достоїнство Божих дітей, ще непотоптане і неосквернене. Все те видить душа у без порівняння яскравішому світлі, чим більше від гріха віддалена. Хто раз упав у ту кляоку бруду, смороду, глупоти, невірности, невдячности, яким є тяжкий гріх, тому неможливе вже відчуті Божі справи, Боже свінство, Божу красу душі, хіба перейде через довге чистилище уметвлення, покаяння, сокрушеного серця і хіба потоками сліз очистить душу. Але навіть й тоді щось з бруду і смороду кляоки при ньому лишається аж до смерті.

Певна річ, що Бог часом кличе до Своєї служби і великих грішників, яких робить святими. Бог ставляє таких каляників, як зразки покаяння для грішників, яких завжди в церкві буде багато. Але треба признати, що ми, ті навернені грішники, що вказуємо людям дорогу покаяння, мусимо це тим виразніше стверджувати у праці своїй: Загал духовенства повинен складатися з людей невинних, що в житті не знали гріха. Між ними може бути якийсь малий відсоток тих навернених, що кривавими слезами мусять до смерті оплакувати велику трагедію життя.

Для більшости людей збереження невинності хрещення повинно бути такою природною, такою коначною річю, що на ціле християнство дивити б повинні з тої точки погляду. Так представляти християнство, так говорити про гріх погрішні ми всі, коли говоримо до молоді. Вона повинна від дитинства привикати, дивитися на гріх, як на нещастя, яке грозить чоловікові. У всіх сповідах дітей не треба стереттиса дітям прямо сказати, що легкий, повседневний гріх, ті ухиблення, яких не може людина уникнути, не є предметом сповіді і не є правдивим гріхом. В тих ухибленнях злом є тільки те, що приготує і веде до тяжкого гріха, і тому треба їх стереттиса. Бо коли не зважається на них, нехитро дійдеться до такого положення, в якому буде вже запізно.

Те моральне виховання дітей є тим лекше, що воно відповідає фізичному вихованні, сказати б, тресуванні, людини. Бо щоби дитина виховалася на культурного чоловіка, треба передусім того, щоби привикала до охайності і розуміла ріжницю, яка є між тим брудом, якого неможливо устереттиса при роботі і в житті, а тим брудом, з яким не можна людям показатися на очі. Отже в тих самих літах, в яких дитина учиться омивати калабані болота й уважати, щоб не впасти в гроївку, чи кляоку, мусить та сама дитина учиться омивати всею того, що може бути тяжким гріхом. Дитині, що краде мамі яйце, треба сказати, що не є це вправді тяжкий гріх, але що цього не можна робити, бо через те привикне вона красти і буде злодієм, себто стягне на себе Божу кару та безмірний стид перед всіма людьми. Якщо брудкі слова говорять, то і в тім нема тяжкого гріха, але є небезпека, що привикне до таких поганих бесід, які потягнуть за собою гірші ще погані діла.

А передусім треба, щоби вже малими дітьми високо цінили вони свою святу невинність, дорогий дарунок хрещення і миропомазання. Ту науку про святу невинність дітей треба часто повторяти, щоби і родичів навчити про ту невинність. Можна сміло уживати того аргументу, що вже сама присутність невинних дітей, освячених Божою благодаттю і пазначених даром св. Духа, приносить благословенство Боже родині і хаті. Коли б ми мали віру, хоч би таку, як маленьке зеренце гірчиці, могли б ми робити таке, як той святий, що уділенням благословенством гасив великий вогонь, і то так, що на руках держав малу дитину. Нема також найменшого сумніву, що молитви невинних дітей мають перед Богом велику вартість. Тому велике значення може мати звичай казати дітям при молитві додавати намірених за родичів, за село, за Церкву, за батьківщину, за навернення грішників, тощо. Добрий катихит буде без сумніву уживати того аргументу, навчаючи дітей цінити свою невинність і нею дорожити.

Ціла зрештою проповідь Євангелія, звернена до душ чистих і невинних, мусить дуже різнитися від тої самої проповіді, зверненої до навернених грішників. У науці до невинних гріх і Божя кара мусять бути представлені як предмети, що безконачно віддалені від чистої душі, як страшне нещастя, яке могло би грозити неосторожним і неуважним тим, що занедбувалися в малих і дрібних ухибленнях і ступали дорогою, що веде у погибіль. Бог, найліпший Батько, такий добрий для своїх дітей, що дитині й на думку не повинно прийти Його образити. Спокуса до злого може тільки походити від ворога нашого спасіння, що є і ворогом Бога. Перед тою спокусою треба тікати, як перед небезпечною гадюкою, що її укушення приносить смерть і є великим нещастям на ціле життя. Ріжниця між повседневним, а смертним гріхом така, як між іскоркою, а великим пожаром, як між маленьким недомаганням тіла, а смертю, як між мухою, а скаженою собакою. Не можна відігнати від себе кожної мухи, не можна й устереттиса кожного ухиблення. Тому всі ми мусимо уважати себе грішниками і щодня випрошувати у Бога прощення і в Отчезаші прохати про прощення тих щоденних ухиблень. Не можемо говорити: — „в нас нема гріха“, бо тим ошукували би ми себе самих (1. Йо. I, 8). Мусимо стереттиса тих дрібних ухиблень, щоби, не дай Боже, не попасти у великий гріх. То, що є суще в християнському житті — то саме свідомість, невинність, що людина не має тяжкого гріха. І то перша та найпотрібніша наука для дітей.

Також і Причастя без сповіді, — то практика, яка повинна прийнятиса передусім серед дітей.

Для навернених грішників мусить проповідь Євангелія бути хоч трохи відгомом архангельських труб, що кличуть на суд, — проповіддю-громом гніву Божого. Вправді і грішникам треба пригадувати безконачне милосердя Боже, Його любов, Його пресвяту Кров, що Йї пролив для спасіння, але все те має на

меті викликати тим болючішим жалю з приводу образу такого доброго Бога.

Словом: Проповідник мусить засвідно пам'ятати про ту безконечну майже ріжницю, яка заходить між двома родами християн: людьми, що заховавши невинність хрещення, а тим, що її продали для марної роскоші дочасної. І хоч поміж його слухачами може й більше тих других, проповідник не повинен признати такий стан нормальним; повинен взивати, щоби всі захоували невинність хрещення, а коли так не є, то над тим злом треба плакати кривавими сльозами.

Нашим нещастям, нещастям нашого народу, є те, що нема між нами інших, як тільки самі грішники. Бог карає задля гріхів людей, карає в милосерді, щоби повернути, — в любови, щоби спасти, але задля гріхів карає.

Щасливі ті, що можуть жити серед зіпсованого світа з чистим серцем! Щасливі ті, що Бога в молитві оглядають, що до Небесного Вітця можуть промовляти як до батька, без тої думки, що від Нього відступилося блудним сином!

Щасливий той, хто до Христа приступає з тою свідомістю, що пресвятої Його благодаті не потоптав тяжким гріхом! Щасливий той, хто до Преч. Д Марії може зближатися, як щира дитина, що не заповдіяла Її тої болючої кривди, якою для Неї мусить бути образа Христа Спасителя!

б) Пленання покори.

Християнське виховання мусить виробляти в молоді усі християнські чесноти. А між цими чеснотами на першому місці треба поставити покору.

Покора є першою бодай в цьому значенні, що усуває найважнішу перешкоду для Божої благодаті, якою є гордість і та неупорядкована й нехристиянська жадоба вивищування себе. Виробити в дітях покору, це, може, річ трудніша, як могло б здаватися. Очевидно, не може тут йти про зовнішні упокорення, до яких діти мали б привикати; такий спосіб виховування мусів би хіба душам пошкодити. Такі упокорення могли би бути тільки заслуженою карою, і то тільки тоді, коли була би завдавана з такою любов'ю, яка змушувала би до охочого прийняття кари. А що покора є тільки свідомістю правдивого положення людини, то найліпше виробити може покору в слухачах той, хто їх заохотить до любови правди, хто навчас, що не слід себе уважати чимсь іншим, ніж тим, чим хто в дійсності є, а коли у свому положенні спостерігає людина якесь добро; розвинений ум, таланти, прикмети тіла, чи душі, повинна тоді ясно здавати собі справу з того, що все те Божі дари, по словам Апостола: „Що маєш, чого ти не дістав?“

Покора не є нічим іншим, як правдою, приміною до суду про себе самого. Апостол каже: „Хто думає, що є чимось, хоч є нічим, сам себе обманює“ (Гал. VI, 3). А до Римлян пише Ап.: „Говорю кожному з Вас, щоби не думав більше (про себе) як треба думати, але думав тверезо, як уділив Бог кожному в міру віри“ (ХН, 3). Через це то покора є неначе природною консеквенцією правдивого пізнання себе самого. А що християнство дає людині обильне світло до пізнання себе самого, то можна сказати, що воно усіми засобами веде його до тої чесноти. Бо ціла наука християнства, ціле Євангеліє, є наукою про нашу марноту та велич Божої благодаті. Мало розуміє Євангеліє той, хто собі приписує щонебудь значного і доброго! І далеким від правди є той, хто думає, що йому щонебудь належить з тої слави, сили та значення, що його знаходимо у Христі.

Будучи правдою, веде покора до Бога. Бо Бог, то найвища Правда. І тут маємо в покори наче головний принцип, як єднати собі Божу благодать: „Бог противиться гордим, а покірним дає ласки“ (Якова IV, 6).

Та засада є, так часто повторювана, ціле св. Письмо так переповнене прикладами цього, що просто можна сказати, що це есенція, що це провідна думка, що це головна моральна правда, яку пояснюють і примінюють до життя усі книги Старого і Нового Завіту. Тому і Преч. Діва Марія у Своїй благодарственній пісні

приписує благодать і честь Божого материнства Своїй покорі (Лука I, 48): „Бог зглянув на покору Своєї служки, бо се від нині блаженою зватимуть мене всі роди“. Вираді слово „покоря“ в першому значенні означає „низкість, малість“, але ж бо й чеснота не є нічим іншим, як признанням тої низкоти своєї або тою марноту, що її пізнала людина. Могло би здаватися, що забагато вимагається від вихованика, коли жадається, щоби уже в дітях вціпляв ту чесноту. А однак ледве чи можна інакше поняти християнське виховання; любов до правди, вистерігання всякого обману щодо себе самого, бажання пізнати себе таким, яким хто є, страх перед гордістю, непомікованими претенсіями і амбіціями, — все це є такими християнськими почуваннями, до яких треба людині замолоду привикати, що здається немислимою річю виховати чоловіка, не виробляючи в ньому усіх тих прикмет. Що ж зрештою природніше, як піддавати дітям бажання не бути каліками. А рішуче калікою є чоловік, що про себе, про свою велич, про свою честь, про свої прикмети, про свої чесноти і заслуги має пересаді, ложні та обманні поняття! Як зрештою легше навчити дітей дбати про Божу благодать, як коли навчяться їх повторяти перед Причастям слово св. Павла: „з них же я першим“, як коли навчяться їх сповідатися, причащатися, а хоч би й відмовляти „Отче наш“!.. Тому думаю, що кожний виховник мусить собі поставити, як завдання, довести дітей до тої чесноти. Це, може, в наших часах ще потрібніша річ, ніж давню, бо теперішні покоління людей уважають часом важнішими прикметами активність і рішучість волі. Що сила волі є великою прикметою, про те ніхто й не сумнівається. Але коли сила волі злучена з обманною думкою про себе самого, то, очевидна річ, веде чоловіка до дуже тяжких помилок.

Щонебудь людина ділає, повинна передусім здати собі справу зі своєї сили та спроможности. Вожд, який нападає би на противника, несвідомий своєї сили супроти сили противника, міг би наразитися на певне поразення. Не чого іншого, як тільки покори учити та притча Христова, в якій цар, що має йти звести війну з другим царем, сідає вперед і роздумує „чи може з десятима тисячами стати проти того, що йде на нього з двадцятьма тисячами“ (Лука XIV, 31). Того самого учити й приклад про будування вежі (тажже стих 28).

В приміненні до цілого життя покора з тою чеснотою, яка вказує людині усі її браки і усі потреби. Покора учити, що треба беззастанно упоминатися про поміч з неба. Покора пригадує, що самі зі себе нічого доброго не можемо зробити. Покора вказує на небезпеки життя. Покора показує страшні наслідки пристрастей. Покора перестерігає перед упадком. Покора диває після упадку. Покора веде чоловіка в праці над набуванням чеснот. Покора задержує набуту чесноту. Словом: — Покора бачена з точки нашої марноти, це Божа благодать у християнському житті. Покора є тотожною з Божою благодаттю тільки одною її стороною. Її психологією, сказати б, нашим розположенням до божої благодаті, чи в божій благодаті. Цілком правильний цей висказ, що чоловік має стільки благодаті, скільки покори. Цілком правильно можна сказати і таке, що тільки спасіння, скільки покори.

Як же тут, при такому стані справ, не уважати тої чесноти одним із найважливіших бодай предметів християнського виховання?!

в) Пленання мужества.

Виховання повинно даліше вціпляти і виробляти чесноту мужества.

Якщо малообізнані з наукою про чесноти світські люди можуть не розуміти потреби християнської покори, то однак напевно не буде між ними ні одного, хто не бачив би потреби вціплювати шляхом виховування чесноти вітвати то мужества. То чесноти такі конечні в громадянському житті, що одним з головних завдань виховання буде виробляти їх у молоді. В св. Письмі ціле життя христия-

янина представлено як сила, що потрібна до тої боротьби. В листі до Ефесян, себто в тому своєму посланні, в якому Апостол представляє життя християнства у найголовніших відірваних принципах, і в якому не доторкається ніяких питань особистої натури, себто пише до вірних, яких він й не знає і які його не знають, і тому подає їм науку у відірванні від актуальних потреб, чи браків вірних, — у тому посланні знаходимо ось таке представлення: „Будьте мужними, сильними в Господі і в могутності Його сили; одягніться у зброю божу щоб ви могли стати проти загі діавола, бо ми не маємо боротися проти тіла і крові, а проти начальств і властей і проти правителів тьми сього віка, проти небесних духів злови. Дялятого возьміть божу зброю, щоби ви могли опертися в лютий день і, все поклавши, устоятиє” (VI. 10—13). А відтак переходить Апостол усі часті християнської зброї: військовий доас, панцир, обува, щит, шолом, духовний меч. До тої самої гадки вертається Апостол в многих місцях інших своїх посланій. Нпр. „Бог не дав нам духа страху, але сили і любови і тверезости” (II. Тим. I. 7). А трохи далі: „Будь сильним, мій сину, в ласці Христа Ісуса”. (тажже II. I). А до Филип'ян: „Мужно стійте о Господі!”

Християнська мужність, себто мужність, яку дає Божа благодать і св. Дух, полягає в тому, що людина опановує страх серця і журбу про те, чого чоловікові треба, в переконанні, що все те Бог дасть. Яка ж це важна прикмета в таких часах, як наші! Опановувати неспокій серця, задержувати рівновагу і спокій суду і поступовання, не змінити серед труднощів раз вибраної дороги, витривало боротися з труднощами, вірно сповняти обов'язки і мужно відхилити спокуси малодушности і змисловости, — все це прикмети, які можуть зродити героїв. Таких людей треба саме батьківщині на кожному становіщі. А до виховання таких людей треба й ясної дороги християнського життя, ясно определених обов'язків і твердої непохитної волі ті обов'язки будь-що-будь сповнити, навіть зі жертвою свого власного добра. Безперечно, щось з тих прикмет може осантути і нехристиянське виховання; тверде виховання молоді в Спарті виробляло твердих нераз героїв, яких усі подивляля.

Старинний, класичний світ лишив нам прегарні приклади геройських чеснот, Божих чеснот, як їх називали філософи, висказуючи думку, що деякими винятковими актами чеснот може людина знести ся понад свою природу і з'єднати собі наче якусь божу силу. Ті, такі приклади, як і науки класичної Гелляди, помагають нам бодай вчасі розуміти велич християнської праведности. Бо щойно в християнстві може людина піднятися до якоїсь надприродної, чесноти — себто чесноти, що перевищає людську природу і опановує її до того ступеня, що вже в виявах такої чесноти все пеначе є Боже. Так само і спартанське виховання, хоч воно і дійсно виробляло героїв, далеким ще від того християнського виховання, що нпр. в деяких епохах церковної історії видавало численні ряди мучеників. У Лякедемонів товчком героїзму було всетаки не щойшого, як воля аристократичної партії задержати владу над цілим народом, в найліпшому разі любов до тої партії, чи того міста, чи краю, веденого нею. А в християнстві товчком мужества і жертвенности буває і повинна бути любов до Бога, виконувана любов'ю ближнього. Той товчок християнського життя мусить виховник безпастанно пригадувати і молоді, і її батькам. А при тому мусить виховник пригадувати ту безперечно суцїну черту християнського виховання, яку св. Письмо називає карністю. Коли прийдеться означити, на чому саме та карність полягає, треба б, здається сказати, що вона не в зовнішній якійсь строгості, а радше в тому, що син мусить ясно знати, що є такі промахи, яких батько не простить, які рівнялися б цілковитим зірванням зв'язи з батьком і заслугували б на прокляття. Всюди, де це зберігається, там буде карність; де цього нема, де батько все прощає або й на все через пальці дивиться, там карности нема.

Якіж ті провини, яких батько не прощає? Від того зависить чи і яке виховання є християнське. Безперечно, батько мусить наслідувати милосерного Небесного Вітця; мусить прощати не тільки ті промахи, у які і праведний щодня впадає, але й правдиві упадки, й тяжкі гріхи. Але мусить їх прощати так, як Бог, жадаючи і покаяння і задоситьучинення і поправи. Без сумніву, батько, який синові так усьо прощає би, як пересічний сповідник усьо прощає пенітентів, навіть такому, що повторяє упадки, — про такого батька ніхто не скаже, що син виховує в карности.

Але то радше виходить й на критику самого сповідника. Такий сповідник не уміє виховувати молоді в карности і, правдоподібно, тяжко покутуватиме за пересаду і нехристиянську поблажливість. Так, як добрий сповідник, так і розумний батько буде домагатися при повторенні гріха таких знаків покаяння, які давали би йому заперуку, що гріх не повториться.

Батько, чи виховник може і повинен удержувати в карности молодь навіть і в таких речах, в яких сповідникові вільно лишити каянникові цілковиту свободу. Це буде відноситися передусім до всіх випадків, де спостереже пристрасть, яка до гріха ще не доводить, але без сумніву є вже дорогою, що веде до нього. Сповідник не має нагоди спостерігати нпр. пристрасного прив'язання до читання легких книжок або пристраси в спортових змаганнях, або нпр. уподобання в тобаристві, яке хоч ще не виразно але, від'ємно впливає на розвій душі. У всіх подібних випадках буде добрий виховник рішучо домагатися послуху, призначуватиме молодь до карности.

Преважною річю у виховних інституціях — то дуже ясно поставлення справи, коли молодь погано поступає, стараючися підхлібитися настоятелям доносами, а коли є просто в совісті обов'язана під тяжким гріхом оскаржити перед настоятелями всіх, які би гіршили молодь та учили злого. Так, як кожний обов'язаний хоч би задержати чоловіка, що хоче підняти хату, так само кожний обов'язаний всіми способами задержати гіршителя в його діявольській роботі.

Накінець хотів би я звернути увагу на ще одну сторінку виховання. Думаю, що одною з найважливіших справ, то плекання в молоді високих ідеалів. Виховання, яке даємо, повинно виробляти героїв, бодай так, щоби деякі з вихованих церковю молодих ставали великими християнами. Можна і треба плекати різні великі ідеали. Ідеал наукової праці, ідеал витривалості консеквентної і ідейної праці для родини й для народу, як хто хоче стати учителем молоді, виховником, провідником громади, тощо. Але кожному з молодих треба безумовно ідеалу бути добрим, а то і зверхним, великим християнином. До певної міри мусить молодь зрозуміти, що від того зависить усіх в осягненні усіх інших ідеалів. Усі інші ідеали життя, коли не є просвічені світлом християнської віри і Божої благодаті, легко викривляються і стаються висказом не тільки самолюбства, але нераз і грубого матеріального самолюбства. Під плащиком якоїсь ідеї може скриватися просте бажання вигідного і приємного життя. Найвищі і найкращі патріотичні ідеали, коли сам патріотизм не є по-християнськи понятою любов'ю свого народу, може бути тільки матеріальним бажанням робити на патріотизмі якнайліпші інтереси!

г) Плекання молитви.

Для молоді, що виховується в різних інститутах, повинна бути, очевидно, приписана молитва і приступування до св. Тайн, незмушено, а добровільно. А при молитві повинні знайти висказ усі ті вимоги християнського виховання. Не знаю, чи може бути хосенніша установа для християнських виховних інститутів, як часто бажання, піддаване молоді в наймолодших літах у формі прохання, молитви про Божу мудрість, про святість, про жертвенну велику любов батьківщини.

А коли вже говоримо про виховні інституції, з натиском треба пригадати що Церква рішучо протиставляється всякій коєдукації. Вона шкідлива в прилюдних школах, а просто недонустима у виховних інститутах.

III.

МОЛОДЬ ПОВИННА БУТИ ВИХОВУВАНА У ПРАВИЛЬНИХ ПОНЯТТЯХ ПРО ЦЕРКВУ.

В наших часах і серед наших обставин незвичайно важною справою є, щоби молодь вже від дитинства була виховувана в правильних поняттях про Церкву і з'єднання Церков. Того треба з огляду на небезпеку фальшивого і противного віри поняття, будьто би в кожній вірі можна однаково спастися. Від року надто часто стрічалися ми з представниками нашої, себто гр.-кат. інтелігенції, які найівно висказували гадку, що меншість, (себто українці-католики), повинна примінитися до більшості, себто православних і повернутись на православ'я. Інші протиставили праці наших священників на Поліссі, Холмщині і Великій Україні, навіть для наших вірних. Були думки, що ліпше було б, коли б наші священники цілком залишили працю в тих сторонах, які належать неначе до православної церкви. Часто на справу віри і Церкви дивляться вони тільки з боку національного, себто без огляду на віру. По їх думці треба по більшості судити про те, до якої Церкви українці мають належати, без огляду на те, яка Церква чи віра відповідає більше Христовій установі. Тим вони зраджувалися, що не мали ніякого поняття про те, чим є Церква. Бо коли всі ми, так католики, як і православні, віримо в одну, одинокую Христову Церкву, коли, як на долоні, правдою ясною є, що Христос для спасіння людства міг оснувати тільки одну Церкву, то ясно річ, що між двома церквами тільки одна може бути правдивою Христовою Церквою. Уважати кілька церков рівно спасінними і добрими, є, очевидно, заперечуванням тої правди віри, є карикатурою поняття про Церкву.

Католик, байдужий на питання, яка Церква є правдива, або, який думає, що однаково можна спастися у всіх віроісповіданнях, є дальше віддалений від правдивої віри ніж нез'єдинений православний, що уважає своє православ'я зі всіма браками і хибами за одинокую правдиву Церкву, а вселенську Церкву уважає за єретицьку. До такого противного віри поняття може допроваджувати наших патріотів хибне поняття любови батьківщини. Фальшива любов до України каже їм так любити православну віру, як свою. З тієї любови не бачуть, або й не хотять бачити недотач східного нез'єдиненого православ'я і задля тієї любови готові зробити жертву зі своєї віри і навіть відступити від неї, щоби злучитися з більшістю свого народу. Вони подібні до тих патріотів з поміж наших сусідів, що з патріотизму приймали магометанську віру. В радах таких патріотів легко знайдуться й відступники від своєї віри. Можна навіть сказати, що цілковита байдужість супроти своєї віри є вже початковим відступством. Нема сумніву, що такі поняття є доказом дуже основних браків у вихованні людей, що їх висказують.

Очевидна річ, що ні душпастир, ні катихит, ні навіть й батьки не можуть так відповідати за наслідки виховання, яке дають молоді, щоби не було деяких випадків відступства від віри батьків. Але коли таке відступство, хоч би тільки в намірах або думках, перестає бути винятковим сумним випадком, тоді такий прояв є певним засудом на виховників. Вони дали молоді але виховання, не дали їй того, що в християнському вихованні найпотрібніше: не дали їй ясноту і певного поняття про Церкву. Або просто не дали їй християнського виховання.

У християнському вихованні поняття про одинокую Христову Церкву, любов до неї та її знання, є так само суцні, як і знання Христа і любов до Христа.

Уважати християнським таке виховання, яке лучиться з байдужністю супроти науки і установи Христа, то просто фарисейство, обман. Замість здорового корму дає такий виховник молоді трутину і несе невинні душі дітей.

Таким самим нездоровим явищем було би в патріотичному вихованні, коли би вихованки уважали за річ байдужу, чи в житті будуть українцями, поляками, або москалями. Ніхто не скаже, що таке виховання було б в українському дусі, чи в українському патріотизмі; ніхто не скаже, щоби виховник — учитель, катихит чи батько, якого вихованки готові в разі потреби, чи користі признатися до якогонебудь народу, дав їм українське виховання. Може бути, що й зі щиро патріотичної родини виродиться відступник та зрадник свого народу, так, що й ціла родина мусить відректися його, але коли в якійсь родині більшість дітей має такі поняття, тоді ніхто не скаже, що вони були виховані в українському дусі. Щоб устерегти молодь перед такою небезпекою відступства, уважають деякі виховники, що елементом, який є конечний до патріотичного виховання, являється доза ненависти супроти ворогів. Так само здається декому, що до виховання в любові супроти свого віроісповідання треба якоїсь дози ненависти чи бодай неохоти до усіх інших віроісповідань. Так, як у християнському житті, так теж у вихованні треба розрізнити помилкові поняття людей від них самих. Ті хибні поняття, помилки, можна і треба осуджувати та ненавидіти, але людей всюди і все треба лишень любити. Кажу осуджувати, а не радо уживаю слова „ненавидіти“. Бо так, як любов тільки до людей відноситься, а лишень метафорично можна говорити про любов супроти понять, думок чи мертвих річей, так і ненависть, себто заперечення любови, може відноситися в дійності тільки до людей і тільки метафорично можна уживати терміну „ненавидіти поняття чи речі“, — хоча правильно можна і треба говорити про любов до правди і до добра, та про ненависть до лжі і зла, але то тільки тому, що в тій формі предмет любови і ненависти є такою виразною абстракцією і так виразно означає зло, що при тім способі говорення нема небезпеки, щоб хто розумів не як ненависть до людей. Цілкові інша річ, коли той предмет ненависти є так представлений, що можна розуміти і одно і друге, і ненависть до гріха і ненависть до грішних людей.

Ще трудніше уживати таких термінів, коли йде про таке складне поняття, як нпр. православ'я. Воно означає річ саму в собі добру, означає правдиву віру. В такому значенні, в якому уживається того слова, говорячи про нез'єдинених східних, означає воно також річ добру, себто все, що є доброго в їх церкві. Тайни, установи, честь Богородиці і Святих. До цього принагідно тільки долучуються браки, які є правдивим і великим нещастям східних людей і які можна і треба ненавидіти. Тими браками є помилки та обман богословів, навіть єретици і катихизмів, які до правдивої і святої віри православної перших сімох Соборів додають правдиві єресі, та ті єресі представляють як правди віри. По думці таких єретицьких богословів, правдами віри є нпр. що св. Дух не походить від Сина, що примат в Церкві не є установою Христа, що Пала не повинен мати примату судовласти, а що повинен бути рівний усім єпископам. Уважати те все правдами віри, протиставляється православної вірі і є ізвою східних відлучених церков. Кожний правдивий православний повинен бачити, що ті науки не є правдами віри, бо ніколи ніякий Вселенський Собор тих наук не проголосив — а по приписам православної віри тільки те є правдою віри, що як таку правду віри проголосив Вселенський Собор. Є у православних нез'єдинених церквах і інші недотачі, язви та недуги, які можна і треба ненавидіти. Так само і в нашій гр.-кат. Церкві є блуди-помилки та язви, які можна і треба осудити та ненавидіти. Ми тільки в тому щасливому положенні, що ті язви не відносяться до віри. Бо від язв єресей, домішаних до віри, освободжені ми Божою благодаттю через злуку зі Вселенською Церквою.

Через таке складне поняття православ'я чи і гр.-кат. віри, ніяким способом не можна до тих понять примінити слово „ненавидіти”. І в практиці ніяким способом не можна звертати ненависти до віроісповідань, яких добро і зло змішані зі собою. Тоді треба дуже старанно розрізняти любов до людей і ненависть до всього, що є їх нещастям, і злом, які є гріхом. З браку такої дистиנקції здається людям, що годі виробити в душах любови до одного віроісповідання, не виключуючи ненависти до других. Так, як думають також, що не можна виробити в серцях молоді щирого і глибокого патріотизму без ненависти до ворогів. З такої фальшивої преміси — задогмати мусить випливати й фальшиве заключення, що наука Євангелія про любов ворогів зносить любов до батьківщини і веде до якогось мрячного інтернаціоналізму, який мусить шкодити кожному народові. При таких поняттях людина відрікається Євангелія і по вуха поринає в bagno поганства. Добрий виховник мусить саме працювати над тим, щоб молодь doprowadити до християнських понять; якщо це йому не вдасться, тоді й ціле виховання не вдасться. А це передусім відноситься до понять про одну Церкву, до усіх тих язв, ересей, розколів і роздорів, що ранили і псували церковну єдність. Так само мається річ і в відношенні до любови батьківщини, яка, доведена навіть до крайньої жертвенности, цілком годиться з любов'ю ворогів.

Чому виховникам так рідко вдається це досягнути? Чому з наших християнських шкіл виходять погани? Чому зі священничих родин виходять часом нехристияни, а приклонники Перуна, чи якого там іншого божка, або просто люди „імже Бог чрево”? (Фил. III. 19). Це страшне питання, це проблема, над якою треба Духовенству добре застановитися. Це цілком така сама, чи та сама проблема, як коли би з українських родин і шкіл виходили українці — вороги українства! Чи школа, чи система, чи родина, що виховала би зрадників, ворогів народу, могла б уважатись щиро українською школою, чи системою, родиною?!

НАУКУ ЄВАНГЕЛІЯ ПОДАВАЙМО ЯК СВЯТІСТЬ ДУШІ!

Яка ж причина того страшного, грішного явища?

Усіх Вс. Отців цілої АЕпархії звиваю до глибокої застанови над тою лавою нашої Церкви і народу. Звиваю Вас, Всеч. Отці, відповісти на ті питання і відповідно до відповіді, що їй дасте на ті питання, мусите евентуально перемінити цілу систему виховання, яку дасте чи своїм дітям, чи сільській молоді, чи молоді в школах, в яких Ви катихитами. Очевидно, лишень тоді, коли Ви, так як я, зриводу страшних симптомів суспільного життя, доведені будете до осудження власних педагогічних оруддків. Не в намірі накинути Вам свої думки, — бо тисячу разів успішніша і корисніша буде думка, до якої дійдете досвідом власного життя і працею власної думки, — скажу те, що є овочем мого досвіду, те, що я хотів би вірним моєї Епархії передати як уже не розпорядженням останньої волі, — тестаментом, то бодай послідною перед смертю радою, послідним проханням серця:

По моїй думці причиною наших невдач і усіх язв нашого церковного і національного життя, є те, що християнство, науку Євангелія замало відносимо до себе і замало передаємо її як святість душі. Ми, може, в християнському житті і в християнській проповіді надто часто є опортуністами та утилітаристами. Ми за часто представляємо Євангеліє як правду, порядок, систему, що є доброю, потрібною в житті, без якої людина сходить на манівці і нераз пропадає, як життя, в якому людина знаходить повне вдоволення і щастя, як правдиву науку, що нам запевняє Боже благословення і успіх в працях життя. Все те правда. Євангеліє є всім тим, але поза тим і понад те є ще чимсь безконечно вищим. Є Воно ще наукою святости, є дорогою, по якій можемо дійти до приподобання

Всев. Богів, є службою для нашого Пана, котрого ми рабами, який у безконечному своєму милосердю хотів з нас зробити своїх дітей. Євангеліє — то дорога до неба, то життя без плями, без закидів, без пороків, то життя чисте, певинне, святе, в якому смертельна людина зривається до того, щоби суперничати з небесними Ангелами. Євангеліє — то хресна дорога на гору Голгофту. Християнсько життя — то життя, в котрому людина двигає хрест, тернить і йде слідом за І. Христом. Це життя, в якому смертельна людина розп'ята для світа за І. Христом (Гал. VI. 14). Це життя в небі, звідкіля і Спасителя викидаємо, Господа І. Христа, що переобразив тіло нашого пониження, щоб було подібне до тіла Його світлости, силою, що нею може собі і все покорити. (Фил. III. 21). Життя по наукам Євангелія — то надприродне життя Божої благодаті, то життя Божої любови і жертви для Бога, або одним словом: то життя, в якому людина шукає і стремить до святости.

Усі ті ідеали мусить добрий виховник передавати своїм вихованкам. Якщо занедає той обов'язок, буде на старість бачити, як ті вихованки будуть поступати, як вороги Христового хреста, — вороги, „котрим кінець погибель...”, котрі думають (лише) про землю”. (Фил. III. 19). А умираючи, буде говорити, плачучи, що помилився, бо вихованкам не передав цілого Євангелія, щирого, повного Євангелія; що завівся на тих, по яких багато очікував, а не діждався.

По мойому треба дитині від перших літ, як тільки приходить уже до розуму, віддавати думку і молитву до Всевишнього про святість душі. По мойому, — а думаю, що і: „ми маємо ум Христовий” (I. Кор. III. 16). — молодь у всіх виховних інституціях треба учити, щоби до щоденних молитов додавати благання: Зроби нас святими!

З тою радою і порученням звертаюся з особливим способом до всіх інституцій, ведених Церквою, себто монахами, інокіянами, або священниками. Наша земля гине і пропадає від посухи! Треба благодати Всев. Бога про обильні дощі благодаті, після яких зазеленіє і зацвіте земля. Треба Всев. благати про Святих, без яких марно пропадаємо. Тільки цілому поколінні великих Угодників Божих, правдивих Апостолів, може удатися довести наш нарід хочай би тільки до єдності. Руки онадають і чорна і спокуса рознуки пристунає до душі, коли бачиться, як то за марницю наші люди сваряться, — діляться тоді, коли найбільше треба єдності! Я під вражінням оновідання священника, що вернувся зі зах. Німеччини, де й працював в таборі для робітників. В ньому сільська молодь була така розсварена і розділена, що між „мельниківцями” і „бандерівцями” не уставали завзяті спори, насичені взаємною ненавистю. Ненавиділися гірше, ніж представники двох ворожих собі народів. А що сказати про ті численні убивства, яких не вдалося нікому з нас спинити? Щоби такі пороки в народі зникли, треба відді проповідників, душпастирів і виховників без порівняння вищих, ніж ми, що маємо в короткому часі уступити і керму Церкви передати в інші руки.

Про одне мусимо Бога благодати, щоби прости нас за провини, бо не без тяжких провин душпастирів нарід так мало розуміє Євангеліє, як науку любови і жертви.

Писав в день Апостола Филипа Диякона, 24. жовтня н. ст. 1942. р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ПРАВИЛА

до декрету „Про виховання молоді“ читані і прийняті на торжественній сесії Собору, дня 10. грудня 1942. р.

1. Усі Душпастирі нехай пам'ятають, що з природи речі, кожний з них му- сить бути виховником молоді.
2. Хоч катихити є й учителями релігії, важнішим їх завданням є вихову- вати молодь на святих християн і праведних громадян.
3. Виховування є найвищою і наймудрішою проблемою, яку можна людині завдати. Тому АЕп. Собор усильно поручає Духовенству педагогічні студії.
4. Чим більше перепой у сповненні обов'язку виховання молоді, тим більше повинні священники ним займатися.
5. АЕп. Собор поручає Деканам предкладати часто Духовенству на дека- нальних соборчиках питання з педагогії.
6. В проповідях треба часто родичам пригадувати їх святий обов'язок добре виховувати діти і добрим науками і радами помагати їм у сповненні того обо- в'язку.
7. Передусім треба пам'ятати і пригадувати Богом об'явлені принципи ви- ховання.
8. Нехай часто пригадують родичам слово Апостола: „Ви батьки не роз- серджуйте своїх дітей, але виховуйте їх у карності і напаминні Господньому“ (Ефез. VI, 4). Або, як тойже Апостол пише до Кол.: „Не розсерджуйте ваших дітей, щоб не були малодушні“ (III, 21). Є такі провини, яких батьки не повинні терпіти.
9. Передусім своїм родинним життям нехай сповняють приказ Апостола: „У всім подавай сам себе взором добрих діл“ (Тит. II, 7).
10. Родичі мусять знати, що не мають ніякого права силувати дітей до по- дружжа, якого діти не бажають; можуть тільки впливати на їх свободний вибір, однак не руководитися виключно матеріальними зглядами. А діти нехай знають, що до важного подружжа конечна є їх власна свободна воля, однак добре ро- блять, коли не легковажать ради родичів.
11. Дуже рішучо треба картати батьків, що дають згіршення дітям.
12. Мудрий душпастир працею над дітьми здобуває серця родичів.
13. Щирою любов'ю до дітей повинен виховник осягнути й те, щоби діти уміли оцінювати його строгість і кари тоді, коли вони потрібні.
14. Нехай душпастир не викликає і не терпить у молоді нахилу до доно- шництва, нехай однак виразно учить про обов'язки конечно повідомити його про такі провини, які приносять шкоду загалові.
15. Нехай стережеться і найменшої тіні змисловости супроти дітей і нехай тої змисловости у дітей не терпить.
16. Нехай в дітях виробляє передусім почуття обов'язку і волю совісно сповнити своє завдання.
17. Нехай учить дітей зносити без нарікання усі прикроці і болі, що їх приносять життя.
18. Нехай учить їх опановувати і поборювати всяку пристрасть, а переду- сім лінйвства, лакімства, гніву і прокльонів.
19. Нехай часто перестерігає їх перед бридкими бесідами, виробляючи в них обридження до всього, що брудне і нечесне.
20. Катихити в середніх школах нехай стараються впоювати в молодь ось такі обов'язки:
 - а) Ходити на Службу Божу впродовж цілого життя, себто і після укінчен- ня наук,

- б) Сповідатися і причащатися в часі постів,
- в) Кликати вчас священника до хорого і
- г) Високо цінити святість християнської родини.
21. Молодь треба виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви і до Батьківщини.
22. Любов до Церкви повинна опиратися на ясних поняттях єдності Цер- кви і глибокій вірі в ту правду, що поза Вселенською Церквою нема спасіння.
23. Православних, нез'єдинених наших братів, повинна молодь щиро по- християнськи любити, бажаючи їм приєднання до Вселенської Церкви.
24. Треба виховувати молодь в переконанні про болючу і тяжку язву, яку завдає нашому народові роздор Церков.
25. Нехай молодь розуміє, що любов ворогів, яка міститься в заповіді лю- бови ближнього, не противиться любові Батьківщини.
26. Можна ненавидіти кривди, що їх вороги завдають нашому народові, однак людей усе треба любити.
27. Можна і треба свій нарід перед тими кривдами боронити, але осуджу- вати усяку месть і ненависть
28. Богохульством є говорити, що Вселенська Церква як „міжнародна інсти- туція“ шкодить розвоєві поодиноких народів.
29. Недостойний Христа той, хто патріотичні обов'язки ставляє вище ніж обов'язки релігійні — по словам Євангелія: „Хто любить батька або матір більш Мене, не єсть Мене достойний. (Мат. 10. 37).
30. Собор осуджує і поручає духовенству противитися напрямові, що вво- дить научні підручники, з яких усунено ім'я Бога і Церкви.
31. Кожний душпастир повинен перестерігати молодь перед страшними на- слідками онанізму.
32. Собор осуджує і поручає поборювати систему коєдукації дозріваючої молоді.
33. Признаючи вагу тіловиховання, Собор однак поручає християнським виховникам перестерігати молодь перед всякою пересадою в спортивних грах.
34. Собор перестерігає молодь, щоби через спортові змагання не занедбу- вала християнського обов'язку в неділі і свята.
35. Собор кладе на совість і серце всіх священників уживати все цілого сво- го впливу, щоби не допускати безбожників до ніякої учительської посади, ані ради, від якої завиєть яканебудь школа, зглядно їх з тих посад усунути.
36. АЕпар. Собор усильно поручає Духовенству організацію захоронок, садків для дітей, а в містах інституції для немовлят, котрих матері йдуть до праці.
37. Собор кладе як важкий обов'язок совісти священників повідомляти Ор- днаріат про всі прояви антихристиянських і антицерковних напрямів в шкіль- ництві.

ПРАВИЛА

до декрету „Про п'яту заповідь“.

1. АЕп. Собор поручає Духовенству з цілою усильністю братися до ліку- вання жахливих ран завданих організмові нашої Церкви і народа через числен- лі факти чоловіковбивства, якого допустилися наші вірні.
2. Якщо в якій громаді було таких случаїв кілька, треба урядити тор- жественну місію або реколекції з відповідними Богослуженнями задоситьчинен- ня за ті злочини.
3. В проповідях мусять душпастирі і місіонарі працювати над тим, щоби злочинців довести до покаяння, а всіх вірних до оцінювання якслід грізної ваги того злочину.

4. Всі вірні мусять бути доведені до свідомости жакливої церковної кари екскомуніки і задержання і екскомуніки і гріха, що їх Церква накладає за чоловіковбивство.

5. Щоби досягнути обі ті цілі, треба вірним представити евентуальну, або можливу велику небезпеку для цілої громади, яка то небезпека міститься в самому факті меншання в громаді чоловіковбивців.

6. Хоч клятва не вимагає уникання злочинця, вірні можуть і повинні уникати їх в цілі наведення їх до спам'ятання.

7. Тільки солідарна праця цілої громади може спасти від нещастя співжиття зі злочинцями.

8. Всі вірні мусять також зрозуміти, що злочин чоловіковбивства кудя страшніший, коли сповнений родителями на власній дитині, хоч би й ненародженій.

Повинних 8 правил були прочитані і прийняті:

а) на засіданні Передсобор. Комісії, дня 30. XI. 1942,

б) на приготівній сесії Собору, дня 3. грудня 1942.

в) на торжественній сесії Собору, дня 10. грудня 1942.

ЗАРЯДЖЕННЯ І ОПОВІСТКИ

В СПРАВІ ВДОВИЧО-СИРОТИНСЬКОГО ФОНДУ.

Загальні Збори Вдовичо-сиротинського Фонду, що відбулись дня 12. листопада ц. р., рішили підняти наново свою діяльність з днем 1. січня 1943 р. то тим наче, що положення вдів і сиріт по священниках, у цих важких воєнних часах вимагає рішучої і колючої помічі Духовенства. Тому Загальні Збори вирішили **одногосно**, а були вони з нагоди торжественної сесії Архієпарх. Собору, що відбувалась тогож дня, надзвичайно численні, що від дня 1. січня 1943 р. обов'язаний кожний парох і завідагель виплачувати на річ Вдовичо-сиротинського Фонду місячно по 20.— зл., а кожний сотрудник по 10.— зл. До кінця 1942 р. обов'язує розпорядження ч. 3472/К. Арх. Від. 1942. 9—10.

Ці квоти треба пересилати нашими чеками місячно. Якщо хто не був би згідним з цєю ухвалою Загальних Зборів, нехай надішле відповідну заяву на руки касієра фонду Впр. о. Н. Галянта найдалше до 20. грудня ц. р. Ч. 4586/К.

В СПРАВІ ЦЕРКОВНОГО СВІТЛА.

Митрополичий Ординаріат поручає ОО. Душпастирям щадити церковне світло, щоби не наражати церкви на брак свічок при богослуженнях. На цю обставину звертає Митрополичий Ординаріат увагу ОО. Душпастирям вже в році 1940. (гляди Додат. II. Арх. Від.) Щоби привичаїтися до онцадности, поручає Митрополичий Ординаріат збирати всі відпадки й недопалені свічки та передавати за посвідкою до найближчого Повітового Кооперативного Союзу, який доставить ці неужитки до фабрики на перерібку свічок. За зложену скількість відпадків в одному кільограмові, зможе відповідний парохіальний Уряд, за проложенням посвідки, купити в Митрополичій Консисторії 70 дк. свічок. Митрополичий Ординаріат заборонює звертатися з проханням про церковне світло до „Крайсамт-у" і іншої світської влади, бо їх прохання не будуть узгляднені, а непослушні будуть потягані до відповідальности.

Від гр. кат. Митрополичого Ординаріату

У Львові, дня 26. листопада 1942.

В СПРАВІ ЗБІРКОВОЇ АКЦІЇ ДЛЯ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ.

Митрополичий Ординаріат поручає Отцям-Душпастирям поспирати проповідями збірку акцію на допомогу середньошкільній та фаховій молоді та помагати нашим Комітетам при цій акції. Про вислід даної збірки треба тут довести. Акція допомових збірок триває через цілий місяць листопад.

В СПРАВІ КВАЛІФІКАЦІЙ СВЯЩЕНИКІВ

МО. ч. 4988.

Всеч. Уряди Деканальні предклатимуть на будуче Митрополичому Ординаріатові кваліфікації тим священникам, що вносять подання на нові душпастирські посади.

Проханья петентів без таких кваліфікацій не будуть розглядані.

В СПРАВІ ОСОБОВОГО СТАНУ ОО. ДУШПАСТИРІВ І ДЯКІВ.

Ч. 3223/К.

Стверджується, що не всі ОО. Душпастирі виконали поміщені в АЕВ. (ч. 7—8 за липень і серпень 1942) розпорядження в справі зголошення особового стану ОО. Душпастирів і дяків.

Поручається ще раз винувити негайно цей обов'язок і на будуче зголошувати до канцелярії своєчасно кожну зміну в обсаді Духовенства і дяків (— при змінах дяків подавати причину зміни); — в противному разі буде здержана виплата підмоги, а пізніші реклямації не будуть узгляднені.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ АЕВ.

В справі точних адрес Духовенства.

Священники, які не одержують точно АЕВідомостей зприводу хибно поданої адреси, зволють негайно подати до канцелярії МК. свою точну адресу.

ХРОНІКА

Іменування.

о. **Зінкевич Михайло**, парох Радехова, деканом Радехівського деканату (ч. 3289/Л.).

о. **Каштанюк Антін**, завідагель Церкви св. П'ятици у Львові, дійсним Совітником МК. (ч. 5057/Орд.).

Душпастирські посади одержали:

- о. **Пиріг Антін** у Рівні, дек. Рожатівського.
- о. **Сендецький Ігор** у Заднишівці, дек. Скалатського.
- о. **Патрило Михайло** у Староміщині, дек. Скалатського.
- о. **Телішевський Роман** у Красній, дек. Перегіпського.
- о. **Др. Пелліх Володимир** у Довгім, дек. Стрийського.
- о. **Потурляк Степан** у Турівці, дек. Скалатського.
- о. **Масюн Теодор** у Верешні, дек. Янівського.
- о. **Матвій Іван** у Черниці, дек. Підгамненського.
- о. **Баран Василь** у Розадові, дек. Поморянського.
- о. **Дубанович Теодозій** у Стрілянських Ст., дек. Стрілянського.
- о. **Збир Минола** у Тернополі, дек. Тернопільського.

ПОМЕРЛИ

- о. Ямінський Северин, парох у Довгів, дек. Стрийського З. Х. 1942.
 о. Кордуба Омелян, парох у Сарапчуках, дек. Бережанського
 13. X. 1942.
 о. Красицький Роман б. парох у Бортниках, дек. Ходорівського
 3. XII. 1942.
 о. Кочій Лев, парох у Березовиць Вел., дек. Микулинецького
 22. XI. 1942.
 о. Панчишин Григорій, парох у Годогорах, дек. Унівський
 30. XI. 1942.

Їх душі поручається молитвам Духовенства АЕпархії.
 Імена їх вписані в АЕпархіяльний Пом'яник.

Надавець:
 Канцелярія гр. кат. Митр. Орди-
 наріату. — Львів, Пл. св. Юра 5.
 Absender:
 Gr. kath. Metropolitan-Kanzlei,
 Lemberg, Georgsplatz 5.

ДРУК — DRUCKSACHE

До Всеч. гр. кат. Уряду парохіяльного
 An Hochw. gr. kath. Pfarramt

пошта
 Post

(Дистрикт Галичина — Distrikt Galizien)

Видає: Гр. кат. Митроп. Ординаріат у Львові. За редакцію відповідає: о. Петро Дзедзин.
 Митрополітська друкарня „СТУДІОН“, у Львові, Площа Св. Юра 5. Телефон 247-12.

ЛНБ ім. В. С. Стефанива
 АН України

Львівська державна
 наукова бібліотека
 6597

ИП 21593
 P.55 1942 г. 11

6073

ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

РІЧНИК LV.

ЛЬВІВ, ГРУДЕНЬ 1942 р.

Ч. 12.

ПРОМОВА

ВПРЕОСВ. МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ НА ЗАКІНЧЕННЯ АЕП. СОБОРУ 1942 р.

За ласкою Всев. Бога докінчили ми III. АЕп. Собор в літах війни. І за ту Його поміч з неба мусимо зложити Всевишньому найгорячішу подяку. З вдячністю мусимо згадати і про поміч у зовнішніх менше важних справах. Коли з початком року ми запрошували Всеч. Духовенство на Собор, заповіли ми сім торжественних, а 21 приготівних сесій. Щоб серед цих трудних умовин, в яких жисмо, було можливе відбутися тих 28 сесій у заповіджених близько рік наперед днів і годинах, на те треба було помочи Божої. Могло ж зайти стільки труднощів і стільки перепон! Тому майже дивним видається, що Бог поблагословив той Собор і в зовнішніх обставинах. Без порівняння більша вдячність належиться Господеві за те, що допоміг довершити діла, яке, як надіємося, не мине без якоїсь користі для душпастирської праці Духовенства і християнського життя дорогого нашого народу.

Коли Ви, Всеч. Отці, глянете взад поза себе, спостережете і в декретах, і в правилах тих трьох Соборів зв'язь, яка свідчить про це, що поступаємо вперед повільними, але логічно зі собою зв'язаними кроками, що ними бодай старасмося поглиблювати всяку науку Євангелія, що є підставою нашої праці і християнського життя.

В першому Соборі з р. 1940. старалися ми дати вплив тої основної правди християнства, що Всев. Богові належиться не тільки перше, але й виключне місце в нашому житті та нашій праці. Через цілий рік займалися ми виключно Його правами. — Виразно кажу „правами“, а не „законами“, себто тим, що Богові належиться, — не тому, що цього жадає, але зриводу цього, чим є Сам в Собі, задля Його безконечної природи.

Ми займалися правами Всев. Бога в Тройці єдиного, так, як коли б нас на світі й не було. Лишень принагідно, з огляду на конечність хвили, прийшлося нам згадати про дотацію Духовенства і про тих, що поза монастирями хотять жити по принципам євангельських рад. Поза тими двома справами усі соборові сесії були неначе коментарем чудесного вашого возгласу, яким зачинаємо Службу Божу: „Благословенно царство Отця і Сина і св. Духа“. А що собор з р. 1940. (як зрештою і всі прочі) мав бути актом покаяння цілої АЕпархії, тому надали ми зовсім правильно тому виявові покаяння форму акту звершеної любови чи звершеного жалю.

На Соборі з 1941. р. перейшли ми до праці над Божим законом Ціла моральна богословія і ціла софологія є коментарем до того закону й тому не трудно з тих богословських дисциплін вибрати предмети декретів і правил на кілька літ. Очевидно, не йде про повторювання тих наук, про якіс ренетитори

Львівська державна
 наукова бібліотека

ЛНБ ім. В. С. Стефанива
 АН України

Гідно пригадуємо важніші предмети моральної і соціології способом репетиторів, для вигоди Духовенства, але частіше змагаємо до представлення з відповідним релігійним деяким важніших чи найважливіших проблем, над якими треба або бодай корисно Духовенству часто застановлятися. Поступаємо вперед повільним кроком.

На Соборі 1941. р. старалися ми представити три перші заповіді Божі, свідомі того, як дуже ще далекі ми до вичерпання предмету. На Соборі 1942. р. представили ми деякі проблеми, виняті з предмету IV. заповіді, а шойно сьогодні доторкнулися ми V. заповіді, лишаючи ціле її оброблення на Собор, дасть Бог, 1943. р. В дрібних кількох винятках торкнувся Собор з 1941. р. kwestії IV. заповіді, а Собор з 1942. р. вернувся ще на хвилю до предмету з 1941. р.

Представляючи Всеч. Духовенству Божі заповіді, старалися ми давати в ядерних правилах щодо кожного предмету цілість того, про що треба душпастирям пам'ятати в їх праці і проповіді. І так нпр. в 34 правилах про виховання старалися ми дати Духовенству наче малий кодекс християнського виховання. Справа, очевидно, пелетка і ми свідомі, що праця дуже далека ще від звершеності. Сказати в 34 реченнях всьо, що треба сказати про виховання, то, очевидно, річ трудніша, ніж написати довгу розправу. І майже неможливо не паразитися тут на оправдані закиди, що одне пропущене, а друге надто довго представлено. Та мимо тих браків, до яких самі мусимо признатися, така спроба кодексу, надіємося, може бути корисною для душпастирської праці. Можемо і того надіятися, що коли після кількох літ вернемось на єпархіяльних соборах до IV. заповіді, то після цього кількालітнього досвіду буде можна наш кодекс виховання, (— як, може, занадто шумно називаємо марну нашу спробу —) доповнити і поправити і зробити з неї дійсно шось доброго.

Простіть Всеч. Отці, що дозволяю собі на таку критику нашого спільного діла, як коли б воно було мою особистою працею. Метою такої критики є справи хвиби і по змозі стреміти до звершеності.

В трактуванні IV. заповіді порушили ми справи найважливіші. Ми говорили про права і обов'язки родини, про права і обов'язки держави, про обов'язки супроти Церкви. Ми не діткнулися ще обов'язків Церкви, себо ми не говорили про працю Церкви, відкладаючи цілу ту частину на хвилю, коли, може, шойно після кількох літ займатися будемо Таїнством священства. При правах і обов'язках держави зайнялися ми трудними проблемами свободи совісти, свободи культів і лібералізму, так цілком нехристиянського, як і того, що його можна під деякими умовами погодити з об'явленою наукою. Треба ще було, може, більше зайнятися працею Духовенства над християнською державністю. Оправданіям нашим хай будуть технічні труднощі і незмога оголошувати ні декретів, ні правил.

У трактуванні усіх тих проблем, часто мали ми на думці те, що з тих наших пробних майже праць, могли б за Божою благодаттю вийти значні і корисні діла. Так нпр. Отці вибрали сьогодні, на пропозиція приготівної сесії Собору, організаційну комісію для церковного співу. Як Всев. Бог поблагословить те зеренце, кинене в землю, то може з нього вирости велике, могутнє дерево. Комісія церковного співу, якщо буде мудро організована, а, очевидно, сто разів важніша річ, якщо Бог поблагословить, могла би стати могутньою інституцією о рішачою авторитеті у всіх справах церковного співу, не тільки в АЕпархії, але на цілому слов'янському Сході і не тільки на будуче покоління, але на багато таких поколінь Інституція ця могла би рівнятися і суперничати з найбільшими світовими консерваторіями, чи науковими інституціями, що присвячені цьому предметові.

Зачинаючи перед трьома роками перший АЕп. Собор, просили ми Всеч. Духовенство, аби кожної днини до мирної і сугубої екстенії на Службі Божі додавати прошення про св. Духа для праць Собору. Те прохання і сьогодні повторяю,

в переконанні, що молитви всьо значать, бо від них зависить цілий успіх соборних праць. Всім Всеч. Отцям, що брали щирю і чинну участь в працях Собору і, мимо усіх труднощів, численно прибували так на приготівні, як і на торжественні сесії, як також передсоборній комісії та всім її членам, як не менше Всеч. Отцям протопатареві і нотарам, як і секретарям Собору, мушу висказати найщирішу подяку за їх жертвенну працю. З жалем мушу ще згадати про те, що деякі Отці, мимо часто повторюваного мною запрошення, не явилися ані разу на ніякій сесії, пі одного з трьох Соборів воєнної доби. Число підписів при ісповіданні віри, — а є воно числом Отців, що бодай раз в тих трьох літах брали участь бодай в одній соборній сесії, є далеко менше ніж число Всеч. Духовенства Львів. АЕпархії. А коли зважимо, що між учасниками є і монахи, то число Отців, що не явилися ні на одній сесії, покажеться ще більшим. Крім того, що видано кількакратні запрошення на соборні сесії, Львівський Ординаріят доповнив ще в цьому напрямі церковне право, яке постановляє, що священник обов'язаний явитися на АЕпарх. Соборі, зобов'язуючи окремим ординаріятським розпорядком кожного бути присутнім бодай на одній сесії в році, допускаючи, очевидно, змогу її увільнитися від того обов'язку з якоїсь важкої причини. Мимо того деякі Отці злегковажили собі так обов'язок церковного права, як і розпорядок Ординаріату і не явилися ні на одному з трьох Соборів, а неприсутності своєї не оправдали. Супроти такого яскравого занедбання важного обов'язку сповиди прикрій обов'язок і висказую їм прилюдно, торжественну нагану.

Так, як після кожного з наших Соборів, — так й після цього виявимо свою вдячність супроти Г. Бога відспіванням благодарственной пісні „Тебе Бога хвалим“.

Коли перед двома роками кінчили ми Собор цим торжественним спільним виявом вдячності супроти Предоброго Отця Небесного, то тоді, в часі большевицького режиму, ми вдячністю своєю обняли не тільки ласки, одержані в часі Собору і у зв'язку зі Собором, але теж й всі ласки, одержані в цілому році, чи в 15-ти тоді місяцях большевицьких порядків. А мали ми тоді не один ясний і великий доказ опіки Божого Провидіння над нами. Між іншим досвідчили ми, я і всі мешканці дому, такої нпр. чудесної опіки: Гранат облягаючи Львів німецьких батарей ударив в край балкону дому, зі сторони церкви, і розбившись, виліз в коридор, що длучить зовнішні сінні з кімнатами західної частини дому. Гранат упав саме в місці, де вібрані були усі мешканці дому, щоби мене перенести до схоронища в пивниці. Від місця удару гранату були всі ми віддалені найбільше о 3—5 метрів, а однак нікому з нас нічого не сталося: тільки бр. Атаназій був легко ранений в ногу.

За часів большевицького режиму дізнавали ми ще більшої пераз опіки. Два випадки занісую тут для вічної пам'ятки: Кілька днів перед відходом большевиків, вже після вибуху нім.-большевицької війни, чиновники НКВД, переводячи ревізію в Капітулі, випровадили всіх мешканців капітульних будинків і поставили їх на подвір'ю між церквою, а моїм домом під стінами і мали виконати виданий вже приказ усіх арештувати і завести до в'язниці на вул. Лонцького. Тільки випадково, з невиясненої причини, приказу цього не виконано і всім дозволено вернутись додому. В кілька днів пізніше знову розірвалася бомба попад святоюрськими будинками і розсіяла западні стрільна, наче свічки, яких 30 см. довгі, а грубі в промірі 5 см. В одній хвилі повстав пожеж в кількох місцях. Рівночасно зачали горіти каплиця на подвір'ю, перед церквою, ві сівничої сторони, крило капітульного дому на полудне від церкви, конуза церкви і в двох чи трьох місяцях стрих у моєму домі. На городі впало теж таких запальників з кількадесят і усі зачали горіти. Було це около 7. год. ввечір. Ми не мали ні пожежної сторожі, ні одної пожежної помпи, ні навіть потрібних посудин до пошення води. На моїм стриху були купи піску, котрим засипано

і загашено вогонь; каплиця, ціла дерев'яна, згоріла до тла. На конулу церкви не можна було дістатися, а дах над капітульним домом горів з обох сторін церкви. З церкви і з помешкань зачали вносити, хто що міг, а деякі сміливі мешканці дому і кількох добрих сусідів бралися до гашення вогню, зглядно розбираючи в'язань даху. Я сидів у брамі мого дому і бачив, як діти з цілого дому, а було їх десятеро, малими коновками носили воду з водотягу над сходами до пивниці. Та мимо так трудних обставин удалося таки вогонь загасити. На конулі церкви, під дахом, усі в'язання згоріли і грозило завалення склепіння. Мимо того однак, около 10 год. ввечір небезпека проминула. А це треба приписати тільки надзвичайній чудесній опіці Божого Провидіння. То були події, які діялись пізніше після закінчення Собору 1940. р. Але й тоді, при закінченні Собору, кожний з нас мав багато доказів Божої опіки і чимало причин вдячності для Всевишнього.

Вияв нашої вдячності розтягали ми однак не лише на одержані добродійства і благодаті; ми дякували і за всі хрести та терпіння, в переконанні, що найбільша благодать прибирає часом вид терпіння і хреста. І не тільки часом, але таки завжди терпіння є знаком Божої благодаті і даром з неба. Під терпінням скриваються пречудні Божі дари. Хто по-християнськи дивиться на життя, той знає, що Бог, милосерний наш Отець, навіть тоді, коли карає, робить це з любов'ю і з любови. Він же не хоче смерті грішника, але його навернення і життя. Тому і сьогодні, приступаючи до того спільного вияву вдячності цілого Духовенства Архієпархії та співаючи благодарствениу пісню, вдячністю до Бога обнимаємо і дари і терпіння. Дякуємо за те, що миле і хосенне, і за те, що боляче. А в останньому році не щадив нам Бог великих терпінь. Цей четвертий рік війни приносить нашому бідному народові такі stratи і терпіння, що сміло можна сказати: В цілій нашій історії не було ще року таких жахливих страждань. Та мимо цього і за ті страждання най буде Господеві честь і слава. Всі ми віримо і надіємося, — а наша надія непохитна, як гора Сіон; — всі ми віримо, і сильно переконані, що навіть й тоді, коли Бог карає за провини, то не відкидає нас, а карає на те, щоб простити і поблагословити.

Сильно надіємося на Всевишнього, що Він дасть нам перебути той час досвіду і проби та діждатися хвилі благодаті. І так само, як ми, вірять і надіються цілий наш народ. Така надія не може бути пуста.

А тепер прохаю о. Провідника сказати слово до Отців Собору.

Писано 14. грудня 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ДО ТИХ, ЩО ВІЇДЖАЮТЬ НА РОБОТИ ДО РАЙХУ

ДОРОГІ БРАТА І СЕСТРИ!

Віїжджаєте в далекий, чужий і незнаний край, віїжджаєте часом дуже молоді і недосвідчені, віїжджаєте, не знаючи на як довго. Як ваш душпастир, бажаю вас попрощати і по змозі бодай серцем і молитвою бути при вас на чужині. Я рад би до кожного з вас зокрема промовляти і кожному благословити на цю дорогу. А що це неможливе, пишу цей лист. Він дійде до вас мабуть вже тоді, коли будете вже далеко від своїх, коли за ними будете, може, вже й тужити.

Побут на чужині принесе вам в дечому якусь користь і вигоду. Навчитесь чужої мови, пізнаєте світ і людей, наберете життєвого досвіду, набудете багато відомостей, які в житті можуть вам пригодитися. Але й будете наражені на перодну, часом велику небезпеку. Моїм обов'язком, Дорогі, перестерегти Вас пе-

ред труднощами і небезпеками життя. Моїм обов'язком дати вам добрі ради, так дуже потрібні кожній людині в трудних положеннях. А ті ради, які вам даю, не мої, а св. Євангелія, що його проповідаю. Якщо я в тому листі давав би вам ради від себе, міг би я помилитися, а така помилка могла б вам часом і пошкодити. Але коли передаю вам науки і ради св. Євангелія, тоді сповняю уряд душпастиря. І я певний того, що Христос-Спаситель дасть мені Свою благодать, що мої ради і науки будуть певно добрі. І без страху помилки будете могли авсвіді так поступити, як в тому письмі перечитаєте. Поступаючи так, будете йти дорогами, що їх усім нам вказує Христос, наш Спаситель.

Передусім, Дорогі, тримайтеся св. католицької віри і стережіться, як вогню, всякої спокуси відступити від тої віри. Багато з вас житиме серед людей іншого віроісповідання. Стрінете нераз і людей, що цілком не вірять в Ісуса Христа. Будуть до вас приходити люди, які вас просто намовлятимуть до відступства від віри батьків. Нехай Всевишній Бог стереже вас перед тим злочинном. Бо **злочинном**, не тільки гріхом, є відступити від віри батьків, тяжким гріхом проти віри. Не забувайте ніколи, що ваша віра — це віра Вселенської Церкви, — це віра католицька. Вона відзначається тим, що визнає Римського Архієрея зверхником Церкви і намісником І. Христа. Це віра ваших батьків. В тій вірі ви охрещені, в тій вірі й виховані. Це віра ваших батьків і в тому значінні, що це віра ваших і наших дідів і прадітів від самого св. Володимира, що прийняв християнство 950 літ тому назад і довів до хрещення усіх наших предків близько 30 поколінь тому назад.

Св. Володимир прийняв християнство в часах, коли ще не було розділу церков, себто в часах, коли царгородська церква в злуці з римською визнавала вселенську віру. Тому християнство, яке прийняв св. Володимир Великий, є таке саме, а радше те саме, що його ми усі визнаємо. Люди не називалися тоді „гр. католиками“, бо це назва майже нова; називалися „православними“, але в тому значінні, в якому ми тепер ще у Божественній Літургії усіх наших вірних називаємо „православними“. А те значення таке: обряд східний, чи візантійський, а віра вселенська. Або радше треба сказати, віра вселенська і обряд візантійський, бо, очевидно, віра важніша, ніж обряд.

Приходять до вас та намовляють вас до покинення тієї віри, в якій ви охрещені; намовляють вас, щоб ви перейшли на православ'я, теперішнє православ'я, себто те православ'я, що відреклася вселенської віри. До того православ'я належить церква московська і церква українська, яка до того відступства від вселенської віри була присидувана переслідуваннями ще за царі Катерини II і царів Миколая I і Александра II. Ми, за ласкою Всевишнього, задержали вселенську віру, і зв'язь зі всіми християнами світу, що визнають ту вселенську віру.

Багато з вас буде на роботах в краях давньої Австрії, в Баварії, Надрейній, Вестфалії або Альзатії і Льотарингії. Пізнаєте там німецький народ, що держаться католицької, себто вселенської віри. (Слово „католицький“ грецьке слово, що значить — „вселенський“). Треба конечно, щоб ви уміли тим німцям добре пояснити, що і ви, так як вони, теж католики. Між вами, а ними є тільки одна різниця: вони держаться латинського обряду, а ми українського. — обряду, що його називають і грецьким обрядом і візантійським і східним обрядом. Щодо цього обряду, ми такі самі як і православні, що не мають вселенської віри; у нас і у них обряд той самий. Але віра наша повніша, бо вселенська. Вони держаться науки перших сімох Вселенських Соборів. Ми також держимося тої науки, але ми додаємо до сімох перших Соборів науку дальших Вселенських Соборів, що їх такими визнає Вселенська Церква. Їхня віра неповна, тому наша Церква Богом неначе покликана до того, щоб їм передати те доповнення, потрібне першій вірі сімох перших Соборів.

Віра перших сімох Соборів добра, але коли хто у них до тої віри певних Соборів додасть якусь ересь, нема поміж ними тієї влади, що могла б перед ересю перестеретти і боронити правди. Такою владою були перед віками на Сході Вселенські Собори, але тепер східна православна, нез'єднана церква не може скликати Вселенського Собору і тому не може осудити як ересь те, що є ересю. Наслідок цього такий, що проповідники православної, нез'єдненої церкви домішують часом до правд віри людські ересь, а вірні паражені на небезпеку приймати за правду Богом об'явлену людські помилкові вдумки. Про цю вселенську віру, передаю вам важке слово св. Атаназія Великого, одного з найбільших Отців східної Церкви. Перед символом віри так він говорить: „Хто хоче спастися, передусім мусить держатися католицької віри, а коли хто не заховає її цілої і непорочної, без ніякого сумніву згине на віки”. (Ті слова я навів вам з православного Псалтиря виданого в Почасві).

II.

Св. віра, Дорогі, то дуже цінна благодать з неба. Віра, це надприродна сила, що наші душі лучить з небом, це надприродне світло, що нам дає пізнати правди об'явлені самим Богом, це надприродна сила, і чеснота, яка нам дає визнавати правдою все то, що Бог об'явив а св. Вселенська Церква подає до вірненя. Тому віра так дуже коєчна до вічного спасіння.

Але щоб св. католицьку віру заховати цілою і непорочною, треба часом боротися зі спокусами, так, щоб їх поконати, а не є ласка, про яку треба просити. Тому, Дорогі, на другому місці дуже усильно поручаю і раджу вам не занедбувати щоденних християнських молитов. Християнинові, Дорогі, потрібна молитва в житті. Через молитву випрошуємо собі ласку до добрих діл християнського життя, до побіди над спокусами, до заховування душі чистої від смертного гріха. Молитвою можемо випрошувати собі з неба і много інших дарунків духовних, а часто і дочасних дібр. Бо Христос сказав: „Просіть і дається вам, шукайте, а знайдете, стукайте, а отвориться вам”. Тому є річчю ясною; такою, ясною, як білий день, що мудра і чесна людина повинна щодня звертати молитвою серце до Бога. Коли лиш можете, відмовляйте кожного дня рано і ввечір усі християнські молитви, якщо можете співайте їх усі разом. Не знати, в яких умовинах будете там, на Заході, працювати; в неодному місці буде вас, може, більше разом жити. Тоді не стидайтеся християнські молитви разом співати. Такий звичай може тільки збудувати чужинців, серед яких будете жити. Слухаючи співаних молитов, вони навчаться вас цінити і по-християнськи любити і нераз зможуть вам допомогти.

Коди ви в такому положенні, що нема як, і нема коли помолитися, тоді старайтеся, але вже **нонечно**, відмовити бодай три рази Отчешан на день. Очевидно, до молитви треба звичайно і клякнути, і руки на груди зложити, і поважно, побожно, та позові три рази знак хреста на собі зробити. Але коли хто в дорозі, або серед таких відносин, що це все неможливе, той може все і всюди молитися, себто серце і душу підносити до Бога і розмовляти з Богом, Пр. Д. Марією і св. Угодниками Божими. Можна молитися і в ліжку, і в дорозі, і при роботі, і при їді. Бо чоловік молиться тоді, коли про Бога думає, бажає Його помочи, хоче Йому служити або постановляє йти дорогою Божого закону до вічного спасіння. Очевидна річ, що така припадна молитва, тільки вчасі заступає щоденні христ. молитви, що їх кожна розумна і благородна людина привикла відмовляти рано і ввечір. Не заступить і церковної молитви, до якої християнини обов'язаний в неділю і свята.

В вашому положенні дуже часто, дуже багато з вас не буде мати ні нагоди, ні змоги бути в неділю на Службі Божій. Коли це неможливе, або навіть тоді, коли це є дуже трудне і тяжке, ніхто не грішнить, коли того, хоч й як

важного обов'язку не сповняє. Хто однак не може бути на Службі Божій, повинен святити день святий так, як може, нпр. повинен в ту днину більше і ліпше помолитися, пригадувати собі, що це неділя чи свято, а як це можливо, то з іншими товаришами й якусь побожну пісню заспівати, спільно наголос помолитися, а передусім більше, як звичайно, стеретися всякого зла і заховувати Божий закон.

Багато між вами не матиме змоги святкувати свята; будуть змушені навіть у великі свята працювати. Тоді не будете мати гріха за несвятовання святого дня. Тоді старайтеся й при роботі серце до неба піднести та пригадуючи собі свою церкву в селі, своїх батьків, помоліться коротко за них, хоч би і серед роботи.

Такі роботи в святі дні будуть для багатьох з вас прикрим і тяжким хрестом. Але пам'ятайте, що нема ліпшого способу приподобатися Богові, як через терпеливе зношення прикростей і тернів життя. Важке, велике і святе те слово Отчешану: „Нехай буде воля Твоя”. Хто це слово скаже з любови до Бога, той безпечно після смерти піде до нашого доброго Небесного Отця. Серед тернів не забувайте часто повторяти те святе слово; воно дає потіху й силу, а передусім Божу благодать. Коли хто з вас буде в місцевості, де є католицький костел та матиме змогу в неділю, чи свято бути на Службі Божій, хоч не свого а латинського обряду, той нехай не вагається піти на Службу Богу. Через це не тратить він свого обряду і на лат. обряд не переходить, хоч би й в цьому обряді і сповідався і запричащався. Християнини обов'язаний держатися свого обряду і не має права самовільно переходити на обряд латинський, але може в латинському костелі помолитися, вислухати Служби Божої, сповідатися і причащатися. Так само в тяжкій педузі треба св. Маслоєвяти і таїнства умиряючих, Сповідь і Причастя приймати від священника римо-католицького, коли немає свого.

Коди будете пам'ятати про молитву, Бог дасть вам благодать заховувати Божий закон і стеретися тяжкого гріха. Зможете і з'умієте тоді за Божою благодаттю поконати спокуси до злого, до гріха і праведно жити, як повинна жити Божа дитина, християнини, чесна, благородна і добра людина. Будете мати різні спокуси: і до пиянства, і до крадіж, і до розвустн, і до сварні чи роздору. Але не згрішите тяжко проти Г. Бога. А те у вашому положенні важніше ще, ніж колинебудь інде. Бо вам цього дуже треба, щоб люди шанували вас і цінили вашу роботу, чи службу. Пам'ятайте, що ви повинні сповнити обов'язки, чи умови про роботу, чи справедливого наказу старинни. Про це старайтеся; нехай люди знають, що ви люди чесні, побожні, що додержуєте дане слово і умієте сповняти свої обов'язки. Коли вас люди цінитимуть, буде вам легше жити і легше зможете надіятися, що вернетесь домів тоді, коли Бог дасть.

Коди би лучилося, що вам не дадуть або достаточної страви, або платні за роботу, треба упомянутися о свої права. Але робіть це чємно, може разом з іншими. А коли б ваші старання були безуспішні, то пишть так:

1) Коли хто з вас працює в промислових заведеннях, нехай пише до начальника всіх т. зв. *Gauverbindungs männer* укр. обласних зв'язкових (*Berlin, Grünestr. 8—11, Deutsche Arbeitsfront und Zentralbüro*).

2) А коли хто працює як рільний робітник, нехай пише до опікуна в *Gau*. Таких є 10 на Німеччину.

Але, як скаржитесь на недодержання умови супроти вас, добре уважайте, щоб ви писали цілу правду, щоб не пересажували і не додавали неправди. А як і з вашої сторони була якась вина, то отверто признайтесь до неї. Скарга ваша неповна або неправдива, не допоможе вам, а пошкодить іншим. Бо коли покажеться, що ті, які про вас будуть писати і упомянутися, написали не-

правду тому, що вам повірили, тоді всі їх писемка будуть мати менше значення і менший успіх.

Як довго будете в Райху, будете підлягати духовній владі Ап. Адміністра-тора для українців в Райху П. Е. Отця Петра Вергуна. Їх адреса: Dr. Peter Werhun, Ap. Visitator der Ukr. Berlin NW 87 Schleswiger Ufer 6/11. До них можете також сміло удаватися у всіх ваших потребах. Вони видали гарний молитвословець для українців в Райху, а наміряють видати й інші книжочки. Оскільки буде це можливе, постарайтеся про ті молитвослови і книжочки, а як будете мати, то їх, як дасться, читайте наголос для товаришів.

Накінець, Дорогі Мої, ще одна заввага: буває, що наші хлопці є незгідливі та зі собою сваряться, зриводу того, що належать до різних партій. Перед такими роздорами **дуже усильно** вас, Дорогі Мої, дуже усильно мушу вас перестерігти. Ми не маємо про що сваритися і ділитися. Це ж наші від віків нещастя, що задля чогонебудь ділимося і для марніці рідні брати сваряться і ненавидяться. Дуже вас прошу, коли були б де поміж вами такі роздори і сварні, подайте собі руки і перестаньте навіть говорити про дотеперішній предмет сварні. Усіх нас єдине Христос-Спаситель, що за всіх пролив Свою Кров і всіх нас хоче спасти. Старайтеся Його любити, вірно Йому служити, пізнати Його святу науку, держатися Його святого Закону.

Хоч пишу це писемко до Вас перед Христовим Різдом, знаю, що це писемко не може бути випечатане і не дійде до ваших рук так скоро. Може дістанете його шойно на Великдень. Нехай же воно принесе вам і найщиріші святоточні побажання. Хай Вам Бог, Дорогі, благословить! Хай вам дасть жити серед таких обставин і так поступати, щоб ви ліпшими і мудрішими вернулись домів та застали батьків здоровими і щасливими! Сьогодні вони всі за вами тужать за вас моляться і очікують щасливого вашого повороту. Хай Бог вам дасть здорово вертатись, з чистими від гріха руками і чистими душами сялою Христовою благодаті. Амінь.

Писано у Львові, в день Неп. Зач. Преч. Д. М. 22. грудня 1942.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ЩЕ ПРО МІСТИЧНІ ЧИ СПІРИТИСТИЧНІ ПРОЯВИ

Різні дивні прояви в житті дуже побожних пераз людей, а часом і невинних та побожних дітей, є для духовенства нагодою до поважніших богословських студій над християнською містикою.

Ця важна богословська дисципліна, яка повинна бути і предметом викладів у богословських академіях, замало у нас досі знана. А кожний священник, який у своїй душпастирській праці, особливо ж між своїми пенітентами, як сповідник, зустрінеться з подібними проявами, мусить містичну богословію перестудіювати, щоб устерегтися пераз перед великими похибками.

Як довго не маємо бодай перекладів славішних і для містика потрібніших творів всевітньої літератури, мушу зі свого душпастирського обов'язку Всечесному Духовенству дати ті принципи містики, які їм найоконечніші до проводу душ, серед яких спостерігається такі надзвичайні прояви. Обговорення деяких тих принципів може послужити Всеч. Духовенству як вступ до обширніших праць над містичною богословією. Знання містичної богословії є в наших часах і при наших обставинах конечно потрібне для кожного священника. Бо кожний священник може в душпастирській своїй праці мати нагоду ті принципи міст. богословії примінити до поодиноких випадків. Зокрема конечном є знання містич-

ної богословії для сповідників законниць. Даючи судовласть для слухання сповіді інокінь, привик я жадати від сповідника познайомлення бодай з головними творами містичної богословії. Сьогодні мушу всіх Всеч. Отців заохотити до того самого.

Коли містичні прояви є даром з неба, то вони можуть бути великою благодаттю для цілої Церкви. Якщо такі прояви вели би одначе до якогось обману, могли би бути знову великим нещастям для цілої Церкви. То змушує душпастирів до великої осторожності з душами, що їх назвати можна коротко „екстатичними”, себто склонними до екстаз. Душпастир повинен живити супроти тих душ, як зрештою супроти всіх душ, відкуплених Христовою Кров'ю, велику любов і дуже дбайливо досліджувати якінебудь дивні прояви в їхньому психологічному житті. Але ця саме любов вимагає від душпастирів дуже далекойдучої осторожності в приміненні тих явищ за надприродні Божі явища, коли про них їм чи то пенітенти, чи хтонебудь інший оновідає, або коли все те самі в цих душах спостерігають. Така осторожність конечно з огляду на ту правду віри, яку Ап. Павло так висказує: „Сам сатана прикидається ангелом світла”. (II. Кор. XI. 14).

Усі вчителі містичної богословії є тої думки, що вже сама душа, обдарована найвищими і найкращими ласками екстатичного життя, повинна завжди боїтися стати жертвою обману або впасти в яку помилку. А помилкою треба би назвати випадок, цілком природний при найвищих екстазах навіть великих Святих, що твори своєї власної уяви уважає душа за Божі об'явлення і надприродні екстази. Природна уява, думки що дримають у підсвідомості душі, являються її Божим патхненням, якимсь світлом з неба. Щоби уникнути цієї помилки, мусить обдарована душа про себе саму боїтися і з великою простотою віддаватися під провід доброго сповідника. Мусить побоюватися вона не тільки таких помилок, але й значне небезпечніших, а то тоді, коли могла би приписувати Божому об'явленні те, що було би просто підшептом диявола. Не треба здається, пригадувати, що коли диявол пристував до самого Спасителя І. Христа зі своїми представленнями та спокусами, то нема душі такої святої, яка могла би бути забезпечена перед усяким диявольським обманом.

У всіх містичних проявах наших „етиматиків і стигматичок” осторожність тим конечноше, що у всіх тих випадках є поважні причини побоюватися та сумніватися. Не говоримо тут про свідомих псевдопророків, про людей, що хотять обманувати і дурити; говоримо про побожних осіб, а навіть й невинних дітей, у котрих цілком евідентною річчю є, що з їхньої сторони немає ніякого обману та ніякої злої волі.

Містичні прояви, які в них спостерігаємо, називають екстазами, хоч вони більше подібні до спиритистичних трансів, ніж до екстаз.

Треба розрізнити різні способи, якими душа наче виходить з тіла або перестав через змісли уділятися зовнішньому світові. Отже є екстази, які треба би назвати фармацевтичними, себто стани неевідомости і невразливости зміслив, викликані спеціальним фармацевтичним препаратив як: опіюму, гашишу, тощо. Інші екстази — то істеричні, викликані ненормальним побудженням нервових осередків. Є дальше екстази, викликані через ряд урегульованих практик, як це буває у східних монахів, що шукають несотвореного світла Тавору: про них дещо обширніше скажемо пізніше. Можна ще згадати про екстази діалектичні, викликані інтелектуальним підношенням ума від множества до чимпаз то чистішої єдности, як у Пльотина і неоплатонців. Накінець маємо ще містичну або християнську екстазу, що відмінна від інших своїм етичним підкладом і відмінним характером просвіченого розуму та побудженої волі.

Треба ще сказати, що у всіх релігіях Сходу знає є різного роду екстази. В Індії йоги стараються наблизитися і доходити до пірвани за поміччю самоти,

браку руху, чистого воздуха та непорушного погляду, зверненого на один пункт. Подібними дорогами шукають і будиети найвищої форми контемплації, якою є екстаза. І іслам видав учителів, які вказують на різні методи і практики, що підготовляють душу до екстази: пости, неспання, мовчання, цілковита самота, сидження на землі, повторювання слова Аллага, так довго, аж вкінці устає рух язика, а сам звук з уст виходить. В душі зістається тоді тільки образ слова, який також часом зникає, лишаючи тільки в душі поняття. (Так говорить один з великих учителів ісламізму, перс Альгазель, що помер 1118. р.; писання його видані в Ітаї Ш. 57). До суті всіх тих релігійних екстаз належить участь душі і всюди метою такої екстази є якоесь пізнання надприродного, чи Божого світу.

Містична богословія називає екстазою піднесення душі Божим Духом до якихесь надприродних вражень, при відірванні від усякого діяння змислів. В такій екстазі людська душа є наче б відділена від змислів; вона перестає входити в зв'язь зі зовнішнім світом за поміччю змислів. Очі не бачуть, вуха не чують, змисл дотик є невражливий, ціле тіло є нераз штивне і наче мертве, — а душа тоді піднесена якоюсь Божою силою до надприродних небесних дібр. Божа екстаза не полягає на самому завмиранні змислів; те завмирання, та невражливість є тільки зовнішнім проявом, при якому життя душі стається інтензивнішим, глибшим і вищим. Потуги душі, інтелект і воля розвиваються і ділають нераз чудовим способом.

Те, що називають екстазами у наших стигматиків, має цілком інший характер. Тут, як здається, душа цілком відступає від тіла і зовсім не бере участі в екстазі. Її місце заступає якась нова, здається, чужа для неї сила, — сила яка входить в її тіло і того тіла уживає для своїх якихесь ділань. Така екстаза подібна радше до спиритистичних трансів, в яких медіуми відступають своє тіло або частину свого тіла якомусь чужому „духові“, що розвиває своє діяння. В спиритизмі питанням першої ваги є завжди, яка та сила, чим є той „дух“, чи ті „духи“ які промовляють через медіум, чи в медіумі, чи за його поміччю. У наших феноменах та сама трудність.

І неможливо ствердити чим, чи ким є та сила, яка опановує тіло екстатика і через нього промовляє. Та сила називає себе самою ангелом, навіть ангелом Гавриїлом, але з розмови з тим ангелом не можна дійти до переконання, що він називає себе тим самим Гавриїлом-Архангелом, про якого оповідає Євангеліє, описуючи Благовіщення. Виходить положення досить дивне. Коли Пресв. Діва Марія тільки раз у житті розмовляла з Гавриїлом і та розмова рішила про Вочеловічення Божого Слова, то через наших екстатиків кожний хто хоче може з Гавриїлом і кілька разів на тиждень говорити! Вже сам той факт наказує велику осторожність.

В наших екстазах місце ангела займає відтак якась душа померлої людини, себто людська душа. Та душа про себе самою говорить, що є Христом, Богородицею або якимсь Святим. Неможливо вірити на слово і правильно можна, а таки й треба жадати доказів на потвердження цього. Щоправда, голоси ті, приписувані Христу, Богородиці чи Святим говорять речі, як здається, незлі, на кожний спосіб до ніякого зла не намовляють, — а протинно, захвалюють чесноту, покору, молитву та повторяють те, що й побожна душа в такому положенні могла би знайти в своїй підсвідомості.

II.

Передусім треба рішучо задержати при понятті „екстаза“ його християнське значення і перестати називати „екстазами“ ті трансї, які спостерігаємо в многих душах. Значення, що його богословія дає слову „екстаза“ опирається на св. Письмі. А саме маємо дуже докладний опис екстаз, що їх мав св. Ап. Павло. В II посл. до Кор. в XII гл. оповідає про видіння і об'явлення, в яких він був учасником. Такі прояви називає богословія „екстазами“. Суцним в них те,

що учасницею їх є людська душа. Надприродний світ, Божа правда відслонюється перед душею з такою силою, що душа ціла захоплена тим, що бачить; вона наче опускає тіло, або перестає комунікуватися з зовнішнім світом при помочі змислів. Тоді тіло в різних ступенях виглядає наче мертве, невражливе на всякі вражіння змислів. Такою була екстаза св. Павла, у якій „чув невисказані слова, котрих не вільно чоловікові говорити“ (ст. 4). Апостол був несповідний, чи душа була поза тілом, чи в тілі („чи в тілі, не знаю чи без тіла, не знаю“). В часі тої екстази Апостол душею був так просвічений світлом з неба, дістав такі науки, що вони неначе й на ціле його життя лишили йому безконечно обильний і глибокий предмет почування людей. В тій екстазі був просвічений його розум; воля і серце вийшли скріплені, освячені, піднесені, заохочені до праці та жертви зі себе. Без найменшого сумніву відносилася та екстаза до його душі. Душа не тільки, що не тратила в ній природного діяння за поміччю розуму і волі, але те діяння було ще сильніше, інтензивніше, вище, а різнилося тільки тим від буденного діяння її, що не через змисли і не через розумування, а безпосередньо умом пізнавала правду, а волею ту правду обнімала.

Такий самий характер мали і інші екстази св. Павла, про які оповідають Апостольські Діяння. У всіх них екстаза була чимсь в душі, якимсь пізнанням, видженням, діянням душі. Той сам характер має екстаза у всіх уступах, в яких св. Письмо говорить про екстази. Нпр. в 115. пс. Богом натхнений автор так висказується: „Я сказав в моїй екстазі, кожний чоловік ложний“ ст. 2. (В гр. тексті „Ей те екстазей“, в церковному тексті: „во іступленні моєй“). Тут пророк в своїй екстазі говорить, пізнає, душею ділає. Світ надприродний, Божа правда так яскраво являється в його душі, що в порівнянні з ними, всьо, що людське видається йому брехвею.

Не будемо множити прикладів; є це зрештою у містичній богословії неоспорювана нічим правда. Супроти того стан тіла, в якому, як здається, нема душі, або в якому, як твердиться, є якась нова, чужа душа, що до того тіла не належить, — такий стан тіла ніяким способом не можна уважати за екстазу. Це стан, в якому душа не тільки, що не ділає, але просто відсунена від діяння і звичайно навіть цілком несповідома того, що через її тіло хто говорить або ділає. Досліджування такого стану не має нічого спільного з містичною богословією; це радше якийсь медіумістичний транс, що належить до гіпноізму, чи спіритизму, якими богословія не займається. Зрештою сам той факт, що Ап. Павло мав одну екстазу, про яку після 14 літ з Божого натхнення, згадував на те, щоби Коринтянам доказати своє апостольське післаництво і піднести чи піддержати його авторитет, а поміж нашими людьми багато є таких, що мають „екстази“ по кілька разів на тиждень, а часом і на день, і з тих екстаз самі для себе нічого не знають і не пам'ятають, — вже сам той факт, кажемо, мусить звернути нашу увагу на те, що ті трансї не є екстазами і в них нема ніякого „видження і об'явлення Господнього“, ніякої комунікації з небом.

III.

Щоби значення християнської екстази ліше ще підчеркнути, придивімося її характерові, так, як він описаний в оповіданні екстатичних людей, себто людей, що мають дійсні містичні екстази.

Хоч усі екстатичні душі відчували незвичайну трудність, а то й неможливість висказати те, що в екстазі бачили та відчували, хоч предмет екстаз бодай часом, так як у св. Павла, є словами, що їх чоловік не може людською мовою повторити, то всетаки містики старалися дати щось знати про це своє внутрішнє життя, про те, чого в екстазах досвідчали.

Досліджуючи психологічні події екстатичних душ, богослови є думки, що душа входить в екстазу, себто виходить наче зі себе під враженням або незвичайного зворушення любови або зприводу величі подиву для того, що бачить

або зприводу безміру радості. Потуги душі взаємно помагають собі. Ум захопленій видом того, що пориває волю. А воля знаходить таке уподобання в захопленні ума, що обі ті потуги так перенимаються предметом, що його ум бачить, а воля досвідчає, що неначе забуваються і втрачає владу над зміслами. Те, що душі представляється, є таке нове, таке нечуване, що першим враженням є здивування, злучене з неможністю представити чи описати те, що бачить. Наче безкопечна глибіння отвирється перед умом і душа неначе „оміває за подвірами Господа” (пс. 84, 2). Душу обгортає така туга, таке бажання, щоби пізнати щось з тої глибини правди, краси і добра, що „серце людини до Бога живого кричить” (тажже ст. 3). Блаженством видається душі мешкати в Господньому домі і Бога на віки хвалити. (тажже ст. 5). Душа пізнає досвідом те, що з віри знає, себто що в ній живе Христос, Божа благодать, що вона є учасницею Божої природи і так бажає увійти глибше в ту правду і в те життя, що втрачає просто притомність, забувається й не знає де є, і що ділає. Те, що в душі тоді діється, називає містична богословія дотиком Божества в найглибшій глибині душі. Те, що душа відчуває, те, що смакує — то сам Бог. Божество не являється душі з повною ясністю видження блаженних в небі, але уділяється, дається пізнати. Душа в екстазі чується при Бозі, в Бозі самім, вона дотикає Бога, а Бог дотикає її сущності і потуг. Очевидна річ, що змісли не можуть мати ніякої участі в тих невисказаних дотиках. Та і не тільки змісли тіла, але й все то, що можна назвати зміслами душі, себто змісли уяви і внутрішні чи духові змісли духового сства, яким є душа. Все те не може до Бога зблизитися, все те не є дорогою до Нього. Нема ніякої форми, ніякого виду, ніякого смаку, ніякого дотуку і ніякого слова, що може висказати чи описати те вітвення душі з Богом. „Скомуйте і побачите який добрий Господь” (пс. 33). Смакуйте, але не смаком, ніяким смаком, та побачите, але не оком і ніяким зором.

В екстазі душа відчуває і смакує Бога, очевидно, не уявою і не якимсь зміслом, — хоч би й як субтельним зміслом. Тому не диво, що душа не може знайти ніякого слова, щоб висказати те, що досвідчає. Треба би її висказати Бога, а нема ні опису, ні образу, ні виду, ні смаку, ні слова ні форми, ні подоби, яка могла би щось з Бога висказати. Все то душа від себе відкидає. Вона бачить, що зі всього того — ніщо її не відповідає, ніщо її не помагає; не певно безодня без міри і краю. Перед нею океан, перед нею небо! І щоб поєднати те, чого бажає, треба би її ликнути океани і втягнути в себе безмірну велич неба. Тому, природна річ, не має вона слів, не має чуття, не має жадного з тих образчиків, якими звосилася б зі зовнішнім світом. Ум затратив свій людський спосіб розумування, думання чи говорення й не може ужити ніякої уяви та ніякого зміслу; нічого не знає, нічого не пам'ятає. Те одно є певною безкопечною правдою: що вона зіткнула з Богом, — дух з духом, ум з умом, серце зі серцем. Як тільки душа стає в присутності Бога, як тільки відчула ту присутність тим якимсь вудчуттям, якого людина не привикла уживати в буденному житті, як тільки відчула присутність Бога самим почуванням свого духового сства, — тоді душа людини входить в носідання глибокого супкою і напоюється довготривалими ликами живої води Божої мудрости і любови. Не треба тієї небесної води впроваджувати водопроводами думок, образів, чи якихнебудь сотворених форм або уяв. Вода Божої мудрости і любови проливається на душу потоками такого обильного дощу з неба, що душа купається в тих потоках Божої мудрости, неначе в океані живої, цілючої творчої, безкопечно милої і свіжої води. Господь не уділяється душі, як досі, за поміччю розумувань, в яких людина складає і розділяє поняття та слова. Божа правда уділяється душі прямою дорогою зіткнення чистого духа з духом, на тій дорозі нема вже роздумування. Складні функції мислення і роздумування заступив один простий акт видіння. До того акту не мають ніякого приступу ні зовнішні, ні внутрішні духові змісли. Те видження не

є видженням блаженних в небі; є воно тим видженням, яке обіцяє чистим душам. То видження являється уживанням, радістю, любов'ю, посіданням ще не в меті, але в надії, що переповнена любов'ю. То видження є уживанням Бога, участю в Його безкопечній радості і щасті, учасництвом в Його природі. І тому воно невисказане і не може бути висказане. Висказує його один Бог, коли перед всіма віками родить передвічного Сина, Пресвяту Божу Мудрість.

Описуючи стан душі в екстазі, опираються богослови на оповіданнях екстатичних людей. Не можуть, очевидно, припинати всього, що їм оповідають, за безсумнівні факти; вони досліджують віродостойність тих, що оповідають, і, порівнюючи факти одні з другими, доходять до того, як, правдоподібно, екстатична душа в екстазі заховається і чого досвідчає. А що і великі богослови та Отці Церкви були самі піднесені до високого ступення духового видження Божих правд, екстатичних контемплаций, або, як говорять, вливаної Богом в душу контемплаций, то самі, з власного досвіду, могли нам оповісти дещо про стан екстази. Нам не йде сьогодні про наукове досліджування стану екстази; шукаємо радше ясного поняття, чим є екстаза душі, відданої молитві. Тому й лишень принагідно наведемо деяких Отців Церкви: „Світло внутрішнього видження Божих правд розширяє неначе найглибшу суть душі; приміняючися до Бога, вона неначе розтягається і тим самим підноситься понад світи, підноситься і понад себе. А що в Божому світі душа занесена понад себе і у глибині свого сства розширена, то вона розуміє, коли дивиться на себе з того піднесеного становища, яким малим є все те, що в буденному житті вона навіть не могла зрозуміти”. (Григ. Двоєслов: Діалог 2. 35).

Спосіб, яким душа пізнає тоді Божу правду, не є інший від того способу, що є питомий надприродній Божій чесноті віри. Так, як усі християни, так і екстатична душа „видить ще все в дзеркалі і снігматі, ще не лицем в лице” (і. Кор. XIII. 12). Давніші богослови думали, що Мойсей і Павло бачили ясно саму природу Божу видженням блаженних в небі, очевидно, тільки в хвилі екстази; були схильні думати, що Бог ту незвичайну ласку дав і декому з великих Угодників Божих. Більшість однак богословів, особливо в новіших часах, є тої думки, що ні Мойсей, ні Павло не мали того безпосереднього видіння Пресв. Тройці, про яке сказано в Письмі, що не може чоловік видіти Бога і жити. Але душа в екстазі у якомусь вищому та яскравішому світлі бачить і пізнає усі правди віри. Видить так, неначе б вони були просвічені якимсь новим, досі незаним Божим світлом. Так і висказується пророк Давид: „В Твоєму світі бачимо світло” (пс. 35. 10). В тому світі можуть й розуміти те, чого передше не розуміли; перед душею відслонюється тоді великі тайни, досі непоняті. Отвирється тоді погляд у безмірну глибіню кожної тайни. Усі умові поняття і образи, — бо поняття, це образ речі — стаються тоді за поміччю якоїсь особливої Божої помочі тоді звершенишими, яснішими. Ті поняття і елементи, з яких є зложені, взаємно себе доповняють і просвічують. Душа добачує зв'язь поміж поняттями, — зв'язь, якої дотепер не виділа. В душі повстають нові поняття, утворені надприродним діланням Бога в душі. Бог вливає в душу якесь знання, якого вона не мала, а то все розпалює любов Божу, яку, по словам Апостола, св. Дух вливає в душу (Рим. V. 5). Любов, про яку говорить Апостол в тому уступі, то Божа любов до людей, якій відповідає любов душі до Бога. Та любов Божа до людей — то Дух св. що „даний нам”. Той св. Дух, що ним і ми любимо Бога, „заступається за нас невимовними зітхненнями” (Рим. VIII. 26). Душа переживає якесь перетворення в Бога, якусь невисказану злуку, котра дає її розуміти, що „Дух Божий живе в нас” (Рим. VIII. 9). Ясно, що така велич Божого ділання в нас, така Христова повнота (Ефез. IV. 14), така велич і багатство слави Божої благодаті (Ефез. I. 6) не може поміститися в глиняних посудинах, якими є

людські тіла. Відчуваючи цілою істотою своєю, субстанцією свого буття безко-
нечну велич Божого ділання, душа мусить знаходитися неначе о волос від хвилі,
коли ця глиняна посудина розіб'ється. Певна річ, у таких хвилях більше, ніж
колинебудь в житті, душа чує себе духом і ціла собою свідомо присутності і ді-
лання Божого Духа. Те почуття своєї духовности і відчуття присутності іншого
духа, якого то чуття в буденному житті цілком ми позбавлені, мусить яскраво
проявлятися в хвилі, коли в екстатичній молитві душа рветься до Бога. Вона ви-
дить ще все в дзеркалі, в відбитті через заслони, але це дзеркало стається чим-
раз більше яскраве, заслони чимраз більше прозорі. Те все видження віри ще
неясне і в енігматі, але яке неоднакове воно від того, що його душа мала поза
екстазою! Саме пізнання віри піднесене, просвічене і скріплене дарами св. Духа,
а передусім даром мудрости, а вчасті і дарами розуміння, чи знання. Ті дари
дані всім християнам, що мають освячуючу благодать, але екстатичним душам
дані вони і у вищому ступені і з більшою обильністю.

Усі богослови уважають екстазу, чи взагалі вливану Богом у душу контем-
пляцію якимсь особливішим діланням Бога в душі, діланням, при якому душа
більше приймає як зі себе дає, хоч не перестає ділати й не тратить свого ді-
лання. Її положення в екстазі є вправді пасивним відбиранням, припинанням
Божого світла та всетаки є те припинання чимсь в душі, якимсь діланням,
якимсь мовчальним слуханням, якимсь припинанням духового корму, що душу
розширяє.

Зрештою той сам характер має, бодай вчасті, й ціле надприродне життя
чоловіка. Навіть тоді, коли ум при роздумуванні працює над пізнанням правд
віри, а воля силкується актами усіх чеснот здійснювати ідеал християнської пра-
ведности у своєму житті, з умом і волею співділає Бог, себто Божа благодать,
при якій душа має усе ролю пасивну, приймаючу. Ця прикмета цілого надпри-
родного життя розширяється вміру поступу душі. Чим більше душа досвідчає
пізнання Бога, тим більше її ділання стаються припинанням, відчуванням. Осо-
бливішим же способом дар Божої мудрости відноситься до того досвідчального
пізнання Бога. Актом, виявом Божої мудрости, — то той смак Божої доброти,
відчування дотику Божої природи. Св. Василій описує, яке враження на душу
робить пізнання Божої краси. Цілий той уступ пояснює і думку великого учи-
теля про розположення душі в екстазі. Ось слова св. Василя: „А що ж чудесні-
ше від Божої краси? Яка ж гадка миліша від гадки про Божу велич? Чи може
бути у душі пожадання сильніше і глибше від того, яке Бог вкладає в душу, що
очищена з усякого гріха, коли душа правдиво відчуває те, що виражає цим сло-
вом: „Бо я є ранена любов'ю” (Пісня Пісень II. 5)? Дійсно певисказані й не-
вимовні блиски Божої краси! Ніяке слово їх не виразить, ніяке вухо не почує
їх! Скажи, блиск ранньої зорі і ясність місяця і сонця і соняшне світло, все
воно темне у порівнанні з Божою славою, все дальше, більше віддалене від прав-
дивого світла, ніж темна, глибока й сумна, безмісячна ніч від ясного полудневого
сонця. Для очей тіла недоступна ця краса; лиш душа і гадка її досягають. А коли
вона просвітила якого святого, тоді лишала в душі жажду не до знесення; тоді,
вийшовши зі себе й переступивши границі дочасного життя, казали: „Горе мені,
моє вигнання продовжається” (Пс. 119, 5). „Коли ж прийду і явлюся перед Бо-
жим лицем?” (Пс. 41, 3) або повторяли слово Павла: „Маю бажання розв'яза-
тись і бути з Христом, бо це далеко ліпше” (Фил. I. 23). Вмерти, щоби бути з Хри-
стом — річ ліпша від усього, „бо моя душа пожадає Бога, сильного і живого”
(Пс. 41, 3). (Св. Василій В. Правила обширніші 2, 1. — в нашому перекладі
стор. 149).

Св. Василій згадує в цьому уступі про одну з форм екстаз, душевної рани,
заданої любов'ю. Можна би з творів усіх східних аскетів виказувати, як завсідн

екстаза є формою піднесення душі, як вона є неначе діланням душі та полягає на вищому ступені пізнання Бога умом і прив'язання до Нього волею і серцем. Така наука св. Нілі Синаїта в IV. ст., св. Йоана Безмольника з Лаври св. Савви в VI. ст., св. Йоанна Лівственника в VII. ст. і всіх тих безмольників, яких візантійська Церква називала тезигастами. Задержимося хвилину над тим типом монашого життя, що є незвичайно характеристичним у нашій Церкві, бо й дає нам традиційне, християнське поняття містичної екстази.

У всіх східних монастирях знаходилися безмольники, які часто бували і затворниками. Затворниками були ті, що ніколи не опускали своєї келії, навіть щоби піти до церкви, а дотого ще і затвором робили собі вихід з келії фізично неможливим. Вони звичайно були безмольниками т. є до нікого ніколи не промовляли ні слова. Інші заховували таке безоглядне мовчання та не опускали келії лишень у 5 днів тижня. В суботу і неділю брали участь у спільному Богослуженні в церкві і спільній трапезі. Лаври звичайно бували заселені самими безмольниками, але і при кіновіях -общезиттях при візантійських монастирях, як теж і в монастирях жили під властю ігумена і безмольники. Згадує про них св. Василій. Цар Юстиніян подає мале число безмольників в пропорції до монахів киновії, що його вільно було монастиреві прийняти (Новелля...). Вкінці Трульський собор 692. р. приписує їм спосіб життя.

В афонських монастирях від самого початку знаходимо ту інституцію келіотів і безмольників. Зпоміж найліпших монахів обителі вибирали ігумени покликаних до безмольвіа, увільняли їх від обов'язків спільного життя і дбали про те, щоби вони діставали все конечне до життя. Безмольники, хоч менше їх було ніж киновиків, мали звичайно більший вплив на монахів і на світських людей, що в монастирі шукали чи потіхи, чи обнови духа. Пости заховували безмольники дуже строго; весь свій час посвячували молитві і, звичайно, ручній праці. Не багато знаходимо безмольників, що віддавалися науковій праці, але були й такі. Строгий спосіб їхнього життя був причиною, що їх люди уважали звичайно учителями духовного життя і містики. А коли лучилося, що поміж безмольниками закралася якась ересь або якісь блуди, то відгомін тих подій поміж безмольниками розносився широко і далеко в цілому устрою Церкви. Історія візантійської Церкви виказує довголітні дискусії, роздори і ересі, злучені зі самою назвою тезигастів.

Ідеалом життя і метою звершености безмольників була злука з Божеством через контемпліацію, себто через оглядання божих правд. Усі вказували дорогу, якою душа поволі взноситься до того видження Бога. Вона передусім мусить очиститися від всякого порока, а то боротьбою з пристрастями. В міру очищення вливається в душу Боже світло та надприродне пізнання сотвореного світу. На кінець душа входить в злуку з Богом.

З кінцем XIII. і в першій половині XIV. стол. зачалися поміж безмольниками розширяти дивні практики, які мали служити до викликування екстази. Зразу зачав розширяти ту науку якийсь безмольник на острові Крита, іменем Арсеній. Від нього перейняв її Григорій, монах з гори Синайської. Він то навчив усіх афонських монахів усіх тих практик, якими душа доходить до посідання Божого світла. Григорій радить монахам замикатися в малій келії, усунути від себе всяку думку, яка могла би бути причиною розсіяння, відтак, сидячи на землі, здержувати, оскільки це тільки можливе, віддих. Бо віддих мішає ум і пориває за собою гадку до пустих предметів. Очима треба тоді вдивлятися на місце серця або на пупець. Після кількох днів такої прикрої праці відслонюється перед очима затопленого в такій роздумі власне серце в виді Божого тайного світла, що походить прямо від Бога, — того самого світла, яке проявилось Пророкам і Апостолам на Таворській горі. Викликувані такою тілесною вправою екстази були

ним іншим, як тільки якимсь гіпнотичним станом забуття на всі зміслові враження, — були, сказати б гіпнотичними екстазами. Сама теорія тої молитви була грубим і змісловим приміненням доктрин про духове світло Боже, яке просвічує затоплених в молитві людей. Особливим способом можна в тих науках знайти неначе далекий відгомін доктрин про контемпляцію великого містика візантійської церкви Симеона Молодшого, богослова. Поміж ділами Григорія Синаїта (Гр. Патр. Мінія т. 150) знаходимо приписи для безмолвників, в яких описані практики, про які говоримо (кол. 1329—1346). Письма Симеона Молодшого, богослова, знаходяться в 120. т. Г. Патр. Мінія. На увагу заслуговує трактат про любов Божу (кол. 507—602) і про три способи молитви (кол. 701—710).

Науки Григорія Синаїта розширилися в усіх афонських монастирях. Знайшли в короткому часі ідеолога в особі Григорія Палами, який з немалою вервою і талантом почав розширяти науку про те, як доходити до оглядання несотвореного світа Тавору. В 150 т. гр. П. Мінія знаходиться кілька аскетичних праць Палами, призначених безмолвникам, а в 51 т. знаходимо 43 гомілій його. Коли учений світ візантійських богословів усвідомив собі голошені Паламою новості, дуже рішучо виступив проти нього Никифор Грегорас, славний історик і гуманіст Візантії, знаний знаток Гомера і автор 37 книг візантійської історії, (номер 1359 р.). (Його твори в П. Мінія т. 148 і 149, пове видання, доповнене в Парижі у Асуміціоністів, знаходяться в Бібліотеці Студіону). Грегорас закинув Паламі дивну претенсію доходити до тілесного і зміслового відчуження Божества. Удар Грегораса викликав дуже гарячу полеміку в літах 1338—1341. Палама боронив своїх теорій. Крім Никифора рішучо осуджував його теж італіо-грецький монах, осілий в Візантії, Варлаам, тим інтересний, що з рівним завзяттям писав і проти латинників і за ними про з'єднання Церков (умер 1348) (П. Гр. т. 151). Він закидав Паламі не тільки дивачні практики, але й правдиві ересі. Вказував, що Палама приймав річеву різницю поміж Божою природою, чи есенцією, а прикметами. Так само представляв благодать Божу в людських душах як несотворену і безконечну Божу прикмету, передавану душам. Проти Палами скликано Собор один і другий 1341 р. Хоч Варлаама поправ лійний від нього богослов Григорій Акіндінос (П. Гр. т. 151) (кол. 1191—1242 і т. 150, кол. 843—862), то Собор навіть не розглядав роблених ним закидів і увечинив Паламу. Противники Палами осягнули накінець і те, що патріарх Йоан Калекас, на Соборі в Царгороді 1345. р. осудив Паламу і скинув з престолу одного з єпископів, що признавався до його теорій. В короткому часі однак 1347. гарячий прихильник Палами Іван Кантакузен зівстав співвазласвом, скинув патріарха, заступив його прихильником Палами, сам Палама зістав митрополитом солунським і противників своїх поконав на Соборі Влахернським 1351., за попертям царського двора і назначених ним патріархів Іздора, Калікста I. і Філофея, усіх прихильників Палами. Коротко після смерті був Палама Філотеем канонізований і признаний святим учителем церкви, — одним з найбільшніх Отців Церкви, — а його письма представлено яко „непомилне правило християнської віри“. Таким чином письменник, в творах якого знаходяться правдиві ересі проти єдності Божої природи і проти Божої благодаті, стався святим, признаним не тільки візантійською церквою, але і всіма трьома східними патріархами. Сей факт, який безумовно свідчить про великий упалок богословсько-го знання у візантійській і взагалі східній Церкві під кінець XIV. ст., не може однак служити доказом, наче б то візантійська церква дійсно приймала ересі Палами, себто відділяла річево, т. зн. в самому Вози його природу від прикмет і тим способом нищила один з фундаментальних християнських догм. Так само не можна твердити, наче би ціла візант. Церква поділяла ересі Палами і уважала Божу благодать чимсь вічним і несотвореним, а однак чимсь відмін-

ним від Бога, себто приймає якогось роду політеїзм. Церква тільки улягала переможним впливам неуків — безмолвників, приймає на їх слово святість Палами, а замало мала вчених богословів, щоби переважати вплив монахів. Останній, дійсно знаменитий історик і добрий богослов Никифор Грегорас, умираючи 1359. р. після кількатиної в'язниці, бачив пониження візантійської Церкви і науки, спричинене самоволею автократора і кількох неуків, що використовували вплив візантійського монашества на суспільність.

Ціла дискусія з паламітами і ціла історія безмолвників є однак дуже ясным доказом на наше твердження, що екстаза в поняттях візантійської богословії і візантійського монашества, є завсіди діланням душі, якимсь тайним видженням Божих правд.

Писав в вересні 1942. р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

ПРОПАГАНДА ВІДСТУПСТВА

Щоб осягнути національну єдність, пропонує детхо, щоби усі греко-католики зірвали з Вселенською Церквою і прийняли православ'я. По їх думці меншість повинна йти за більшістю.

Уважаю своїм обов'язком прилюдно сказати, що думаю про цю пропозицію.

Передусім мушу пригадати принципи, які обов'язують кожного християнина, коли стає перед питанням зміни віроісповідання: Вільно змінити віроісповідання тільки з релігійного переконання про обов'язок совісті супроти Господа Бога. А не вільно цього робити для якоїнебудь дочасної, матеріальної вигоди, чи з огляду на якунебудь, хоч би й ідейне добро. Церкви, вселенська і православна однаково судять про це. Приналежність до віроісповідання — це справа обов'язків людини супроти Всев. Бога. До тих обов'язків належить передусім ірвати, себто за правду приймати те, що Бог об'явив, а св. Церква подає до вірування. Тому віроісповідання вимагає й послуху для Церкви, до якої хто належить і приймає таїнства по приписам та звичаям тоїж Церкви. Коли людина ясно пізнає, що в совісті може і повинна змінити віроісповідання, коли є свідомо того, що, поступаючи так, не грішить проти віри, що сповняє релігійний обов'язок супроти Г. Бога і робить діло морально добре, Богу миле і згідне зі своїми релігійними переконаннями, тоді може і повинна змінити віроісповідання. Але коли за зміною віроісповідання промовляють тільки погляди, що не мають нічого спільного з обов'язками супроти Бога, себто не погляди релігійні, а політичні, національні чи матеріальної вигоди, тоді зміна віроісповідання є очевидним підпорядкуванням обов'язків супроти Бога під дочасну вигоду. Хто так зміняє віроісповідання, хто робить це без огляду на свої релігійні переконання, показує тим, що ніяких релігійних переконань не має, що йому байдуже питання, до чого він супроти Бога обов'язаний, чи що є гріхом, чи ні. Або, іншими словами, поступає не по-християнськи і через те, або тяжко грішить проти віри, або показує, що ніякої віри не має. Тяжко грішить, коли перед таким відступством має свідомість обов'язків супроти Бога, а показує що віри не має, що не є християнином — коли так поступає без закиду совісті. В одному і другому випадку, змінюючи віроісповідання з оглядів перелігійних, до нового віроісповідання прилучується тільки зовнішньо, без переконання, і страчену віру, в якій його охрестили, не заміняє на другу віру, але, відступаючи від віри, входить в стан невіри, або, що на одно виходить, цілковитої байдужості на всякі правди віри. Хто уважає за річ цілком

для совісті байдужу, до якого віроісповідання належить, той судить про віру і всі релігійні обов'язки супроти Бога і людей по зовнішнім признакам, що не мають нічого спільного з релігією, — судить так, як про літературну вартість якогось твору судить той, що дивиться тільки на краску окладники, в яку книжка оправлена, або як той, що про вартість векселя чи банкноту судить тільки по роді паперу, чорнида чи друку, без ніякого огляду на економічну вартість документу. Словом: Такий судить про християнство як анальфabet.

Людині, яка з ізтриотизму пропагує і проповідає відступство від віри батьків, мушу сказати, як Апостола Павло, що має ревність, але нерозумну, що, проповідуючи відступство від віри, тяжко грішить, стягає на себе кару церковної клятви, нашій Церкві і нашому народові задає тяжкі рани і шкодить справі, якій хотів би служити. Ревність в пропагуванні відступства є нерозумна, бо не рахується з тим, що найважливіше, а радше, що в тій справі одиноким важне, з релігією; намовляючи до поступування проти совісті, не рахується зі совістю народу. Є нерозумна ця ревність ще тому, бо не може осягнути того, чого бажає. Поміж нашими вірними не знайде послуху пропатор відступства; кожний трохи свідомий гр. католик скаже йому, що не годиться для інтересу мінати віру, — що це гріх.

А навіть коли б така пропаганда мала і великий успіх та наклонила й кільканадцять гр. католиків до переходу на православ'я, то такий набуток не мав би для православної церкви вартости, бо до ніякого віроісповідання не належить людина без ніякого релігійного переконання і без віри. Така людина готова, очевидно, кожної хвили, коли покажеться ще більша вигода перейти знову на ще інше віроісповідання, покинути друге віроісповідання, щоб перейти на третє. Ї не може інакше поступити! Бо ніяке переконання не в'яже її зі жадним віроісповіданням; в них усіх шукає тої вигоди, яка склонила його до першої зміни.

II.

Якщо йде про зміну віроісповідання католицького на православне, або навідворот: православного на католицьке, то треба порівняти науку одної і другої церкви, щоб побачити, яку зміну вірування приносить перехід від одної до другої.

Уся православна церква уважає за правди віри всі рішення Вселенських Соборів від I. Нікейського (325. р.) до VII. Царгородського (787. р.). Поза тими правдами православні богослови уважають за суцні православ'я заперечення дефініцій дальших Соборів, що їх кат. Церква уважає вселенськими. Ті всі заперечення не були однак ніколи предметом рішення не тільки всел. Собору, але ніякого часного собору якоїнебудь східної церкви.

Кат. Церква признає правдами віри всі правди перших Всел. Соборів і до тих правд додає правди, проголошені на 13 дальших Соборах, які уважає Вселенськими. З того виходить, що православний, нез'єднаний християнин, який переходить зі свого православного ісповідання до Вселенського ісповідання, не має відкинути ні одної правди, проголошеної Вселенським Собором. Зате католик, переходячи на православ'я, мусить відкинути і заперечити правди, які досі уважав правдами віри, себто правди, проголошені Вселенськими Соборами. З того виходить далі, що перехід першого може легше бути актом релігійним віри, ніж перехід другого.

Православний, що приєднується до Всел. Церкви, не перестає отже вірити у всі правди, які досі уважав як правди віри. Не перестає бути православним; православ'я своє лише доповняє правдами, яких досі не уважав правдами віри. А католик, переходячи на православне віроісповідання, мусить перестати приймати правди, проголошені Вселен. Соборами від VIII. до XX. Те запер-

чення не може бути ніяким способом актом віри. Воно могло би бути актом віри тільки на випадок, коли би якийсь Вселенський Собор узнав ті всі науки ересями. Всі православні богослови признають, що це неможливе. Бо зі св. Теодором Студитом признають, що сама східна церква не може скликати Вселенського Собору.

Православний, стаючись католиком і приймаючи рішення дальших Соборів Вселенської Церкви, відкидає вправді ті заперечення православних богословів, але не відкидає ніякої правди віри. Бо ті заперечення не є правдами віри, не мають за собою ніякого вселенського рішення. Відкинення тих заперечень могло би бути трудностю для православного тільки тоді, коли б ті заперечення уважав правдами віри, а Вселенську Церкву уважав єретицькою. В такому випадку він мав би б; мав би не то по думці католицьких богословів, але по думці самої православної церкви. Коли б однак тої помилки не спостерігав, коли би був в совісті переконаний, що, приймаючи рішення впр. Флорентійського Собору, приймає як правди віри ересь, тоді грішив би, переходячи на католицьку віру і не мав би перед Богом права того робити.

Коли би католик, переходячи на православ'я відкидав рішення того самого Собору, впр. Флорентійського, то щоб це робити актом віри, мусів би не тільки заперечувати ті правди, але робити це на основі якогось обов'язуючого совістю рішення церкви. А чи можливе йому знайти таке рішення? Воно тим більше неможливе, що таке рішення визнавало би єретицькою не тільки западну, але й цілу східну Церкву. Флорентійський Собор є Вселенським Собором в тому самому значенні, в якому Вселенськими були перші 7 Соборів. Приймаючи його рішення як єретицькі, осуджував би сам себе, осуджуючи православну церкву, до котрої хотів би приєднатися. Коли католикові пропонують прийняти православ'я, він по совісті може і повинен сказати, що не може прийняти православ'я, бо держиться його від дитинства та й все вірив і вірить у всі правди сімох Соборів. Коли би жадали від нього, щоб заперечив правди дальших Соборів Вселенських, а особливим способом Флорентійського Собору, мусів би жадати, аби вказано йому, яким Вселенським Собором ті правди признані ересями. Православний, який бажає приєднатися до Вселен. Церкви не може того робити, відрікаючись православ'я. Він не сміє відрікатися православ'я; він може доповнити його, може очистити його з домішок неправославних і просто єретицьких із ошибок, але не може відректися ніякої правди перших сімох Соборів. Українська церква через близько 300 літ приймала добровільно верховну владу російських патріархів, чи відтак синоду. Через цілий час приймала з рук синоду ціле церковне законодавство і всі церковні книги. З петроградським синодом кидала анатему на Мазепу і всіх, що враз із ним бажали самоєїїності України. Зірвати ті всі зв'язи не може навіть рішення якогось собору; таке рішення не змінє положення, що Україна дальше належить до того самого віроісповідання, що патріарх російський. Через бажання статися автокефальною, не стається ще незалежною: Як довго лишається православною в тому самому значенні, в якому російська церква є православною, мусить улягати всім впливам, законам, богословії, переданням російської церкви. Ї не вільно силою православ'я російської церкви зносити анатему, вказаної тою церквою, не може освободитися від ланцюхів передання і тої спільноти віри, що їх всіх лучить в одно віроісповідання. Уніят, як говорять росіяни, переходячи на православ'я, доповняв би діло Катерини II. Николая I. і Александра II. і ішов би дорогою, вказаною уніятим Маркелом Попелем і Йосифом Семашком!

Хто ж бажає вести наш нарід тією дорогою?

Писано у Львові, дня 8. грудня 1942. р.

† АНДРЕЙ, Митрополит.

НАЙМОГУТНІШИЙ ОРУДНИК ДУШПА- СТИРСЬКОЇ ПРАЦІ

В Посланнях св. Ап. Павла є уступки, які трудно зрозуміти. Це правда віри, висказана вже св. Ап. Петром (П. Петра III. 16). Одним, може, з найтрудніших уступів в тих Посланнях то слово, що „Ісус Христос будучи в образі Божім, не уважав посяганням (рабунком - арпагом) бути рівним Богу, але умирив Себе, прийнявши вид слуги” (Фил. II. 6). Цілий той уступ, від 1. до 11. стиха є такою, сказати можна, майже виїмково глибокою і знеслою наукою Павла, що мимо всяких труднощів варто спокуситися на пояснення цього уступу, або бодай на представлення найліпших коментарів цього тексту.

Письмо до Філіп'ян — то зі всіх Послань Ап. Павла найменше офіційне, найбільше віддалене від того, що можна би назвати догматично моральним трактатом. Воно має, так, як письмо до Філімона, вид приватного листу. Після привітання, переходить Апостол вільно від думки до думки і від предмету до предмету без ніякого плану. Те однак, що в нашому уступі говорить, видається наче метою цілого письма. Тим найліпше може пояснити величавіший стиль того уступу в порівнанні з прочими в письмі. Наніпнення, висказане у формі прохання, такого торжественного, що майже сходить на закликання, свідчить, що є в думці Апостола переважна якась, невисказана причина, яка зневолює його так говорити і про це просити. Яка могла бути ця причина, можна тільки догадуватися. Апостол боявся про духову єдність наймилішої його серці громади; тій єдності грозила поважна небезпека. Обставини, серед яких Апостол писав своє Послання: — в'язниця, в якій знаходився від більше ніж двох літ в Римі, була дуже заострена. Час, в якому вільно йому було вільно людей приймати, перебуваючи в наймленому помешканні, хоч під сторожею, як в'язень, проминув. (Діял. XXVIII. 30). Тепер Павло в кошарах преторіанців. Процес його зачався. Апостол має перед судом боронитися (Фил. I. 7, в порівнанні до II. Тим. IV. 16). Положення його не дозволяє йому проповідати Євангелія (Фил. I. 13), однак надіється, що в короткому часі буде увільнений і ще буде міг відвідати дорогу свою громаду. (II. 24).

Це його гірше положення у в'язниці причинилося однак до розширення Євангелія. Апостол оповідає про це дорогим своїм Філіп'янам. У в'язненні в самих кошарах преторіанців, стережений, як це бувало, двома преторіанцями, котрі днем і нічю мінялися при ньому, мусів Апостол знайти між ними людей, що прийняли його проповідь. Дійшло навіть до того, що в самій царській палаті, між службою, були християни.

До громади Філіп'ян промовляє Павло з такою теплою любов'ю та зичливістю, як до жадної іншої громади. Давні і дуже сердечні зв'язкилучили його з нею. Вона ж була першою громадою в Європі, яку оснував Павло. Місто Філіппі було, може, взагалі першим осідком християнської Церкви в Європі. Тільки один Рим міг, може, мати такий самий, чи подібний титул до слави. Бо може бути, що в хвилі, коли Ап. Павло зачав проповідати Філіп'янам, себто в літах між 50. а 52., у Римі також хтось, може св. Петро проповідав Євангеліє і оснував першу християнську громаду. Та про це нічого не знаємо.

Від того часу минуло близько 12 літ. Впродовж цього часу Апостол Павло, може, й два рази був в Філіппах, а Філіп'яни заховували для нього таку честь і любов, як ніяка інша громада. Апостол відплачувався їм дуже сердечною любов'ю. Філіп'яни пераз вже давали йому матеріальну поміч, яку Апостол приймав, тоді, коли від інших громад, як нпр. коринтської, ніколи нічого не хотів прийняти. І в останніх місяцях Філіп'яни, знаючи про те, що

Апостол був в в'язниці в Римі, вислали до нього Епафродита, може єпископа, а на кожний випадок якогось старшого і поважнішого громадянина міста. Ним передали обильнішу жертву на потреби Апостола. Епафродит занедужав в Римі і був уже близький смерті. Та на радість, і Апостола і Філіп'ян, подужав; Бог вирятуював його з тяжкої недуги. Він тепер вертається до Філіппів з посланням Апостола і його подякою.

Те послання є пречудним архитвором душпастирської мудрости Павла, його сердечної любови, дбайливости про основані ним церкви, а при тім й не звичайного, дійсно Богом даного, таланту. Кожну, й найменшу обставину життя, представляє він у ньому в такому яскравому світлі надприродно об'явленої правди та, говорячи наче б, як здається, про буденні справи, кидає таке ярке світло на принагідно порушені правди віри, що неедно слово Апостола дає нам змогу, наче вглядати в найглибші тайни Божества. Таким є і уступ, про який говоримо.

Апостол довідався, може від Епафродита, а може через іншу нагоду, що поміж громадянами Філіппів є якісь глибокі причини і нагоди роздорів. Вістка ця занепокоїла Апостола. Справа мусіла бути дразлива і трудна, коли зовсім інакше обернув її, ніж подібну справу роздорів, якої дотикався в першому письмі до Коринтіян. Там виразно підносить закиди і дає ясні та позитивні науки про єдність Церкви. Тут, у Філіп'ян, бере справу з іншого боку. Може бути, що не хотів робити прямо закидів. Наче не випадало йому дикувати, а при тім картати: успішнішою дорогою було просити. І тією дорогою пішов Апостол.

Дорогих своїх Філіп'ян прямо просить тільки, аби заховали єдність. Але як просить? Оновивши на вступі про положення Євангелія в Римі та про своє воложення і бажання (гл. I.), зачинає торжественно предкладати своє прохання, відкликуючися на всі сердечні відносини, які в'язали його з громадою: „Коли отже є яке потішення во Христі”..... Вище говорив про розположення своє до Філіп'ян і згадував про їх вірність Євангелію та терпіння за віру і боротьбу, в якій вони пішли за його прикладом. Те все наводить його на прохання, яке має предложити. Тому й каже далі: „Коли є яка вірада любови, коли є яка спільність духа, коли є яке сердечне милосердя, то звершіть мою радість, щоби ви однаково думали, маючи одну любов, однудушні, згідливі, нічого не ділаючи зі сварливости або з пустої слави, але в покорі один одного уважаючи за більшого від себе. Нехай кожний не дбає про своє, а на те що других” (ст. 1—4). Немалої покорі вимагає Апостол, коли каже кожному уважати всіх інших за вищих від себе. Причини роздору мусіли бути глибокі і трудні до усунення, коли мусить домагатися аж такого взаємного почитання вірних. Треба тут звернути увагу на слово, яким Апостол називає покору. Це слово утворене ним самим. Воно незнане ні в перекладі Ст. Завіту, ні в александрийській грецькій мові. Поняття тієї чесноти було таке, що Апостолові треба було нового слова. Утворив його з двох слів, які в цілій александрийській літературі тільки раз у Плутарха і раз у псалмах приходять в злучі зі собою: „Та татейна фронон”; — з цього зробив слово „татейнофроніні”. І в Нов. Завіті, крім нього, ніхто не уживав його. Говорячи, про покору, уживають слова „татейнозіє”. Так нпр. переклав св. Лука в благодарственному гимні Богородиці арамейське слово, що виражало цю чесноту: „Зглянув на покору Своєї слуги” (Лука I. 47). Павло був неначе невдоволений цим словом, яке виражало і низькість і водночас признання її чеснотою покорі; хотів нового слова, яким висказував би те розположення душі, що звертається у низькість. То поняття було для нього осередком його аскези, було чимсь таким відрубним, таким своєрідним, таким новим в християнстві, що для висказання того поняття треба

було немов зірвати з лінгвістичними переданнями спільної грецько-александрійської мови.

Прохаючи, звернене до вірних, щоби перенялися тим новим чимсь, поширає, відкидаючи на приклад Христа. Варто при тому й зауважити, що ця новість у мові вводить Павло щойно після довгих літ апостольської праці. Перший раз ужив того слова, здається, в своїй мові у Мілеті, яку наводить св. Лука в Діяннях Ап. (Діян. XX. 19), себто кілька місяців перед ув'язненням. В давніших писемках ще не уживає цього слова; починає уживати його щойно в писемках, писаних з в'язниці (Еф. IV. 2). Кол. II. 23 і до Фил. II. 3). В тому слові можемо немов вхопити поступ в думках Апостола, а в нашому уступі знайти джерело того поступу, думки, які його напровадили на те нове поняття.

Але тут починаються й богословські труднощі. Відкинувшись на приклад Христа, назвав покору Христа „кенозою” і це слово мучить богословів від майже 2000 літ і сталося темою обильної богословської літератури, в якій пролягають найбільше суперечливі способи пояснення. Про Христа Апостол й каже: „Бо такі повинні бути ваші думки...” Нову чесноту Павло представляє передусім як думки, в грецькому тексті „фронейс то ен тимін” — той сам корінь, що входить в назву „тапейнофрозині” і далі: „...як і в Христі Ісусі, котрий, будучи в образі Божім, не уважав посяганням (рабунком, крадіжкою) бути рівним Богу, але умалив Себе, прийнявши вид слуги (ст. 6, 7). Те слово „не уважав крадіжкою” до розлуки доводить всіх коментаторів. Навіть св. Іоанн Золотоустий не знає що з ним зробити. Як о скалу розбиваються марненькі уми людей, щоб зрозуміти те, чи Апостол говорить про Ісуса Христа-Бога, чи як про чоловіка. Бо як же Богові принеувати покору, тим більше, що по традиційним поняттям, покура є признанням своєї низькості, своєї марноти, а це хіба ніяк не можна примінити до Божої премудрості! Цієї труднощі не усуває те, що Апостол говорить про Христа, оскільки Він був в образі Божім; в оригіналі „ен морфі теу” — „ін форма”. Тому здається, що конечно треба упокорення признати Христу, як Богові, але як же тоді зрозуміти: „умалив Себе” — „екенозе геавтон”, (дослівно — опорожнив Себе). Можна би сказати: „скинув зі себе”, коли б слово „екенозе” не висказувало якраз зовнішнього наче позбавлення одягу, а внутрішнього якогось позбавлення всього того, що є субстанцією душі, єством.

Ця трудність получити ті два бігуни і противенства кидає богословів в найдивачніші комбінації. Ми, богослови Вселенської Церкви, які маємо ясні поняття про дефініцію Ефеського і Халькедонського Соборів, розуміємо, що друга Особа Бога, ставшись чоловіком, не покинула Божества, не відреклася Його, зістала як перед всіма віками в посіданні повноти Божої природи. Протестанти, які легковажать схоластичні і філософічні поняття, умалення Христа при прийнятті виду слуги, себто при Воплощенні, толкують так, що цілком розбивають єдність Божої і людської природи в Особі Божого Слова. Не вдаючися в ті, очевидно фальшиві, пояснення, пригляньмося текстові Апостола. Христос є в Божій подобі. Ця подоба полягає в цьому, що Він рівний Богові. Ту рівність з Богом не уважає Христос крадіжкою і приймає вид слуги. В грецькому тексті одним словом „морфі” висказана і Божя і людська природа — „морфі теу — морфі дулю”. Може краще було в перекладах на словянську і українську мову заховати ту однозвучність і сказати „подоба Бога” і „подоба слуги”. Перекладачі не сміли сказати „вид Бога” бо не беа причини здавалося, що в Бозі трудно розрізнити щонебудь від природи; Божий вид всетаки буде Його природою. І як висказати, і як повнати те щось, чого Христос відрікається, відає, зі Себе скидає, чи Себе опорожнює з того, що належить до Божества? А передусім, що може значити „не уважав за крадіж”. Бо „гарпагмос” значить виключно —

рабунок, крадіж. Деякі коментаторі хотять в слові „гарпагмос” бачити якесь первісне значення, якого не були свідомі навіть ті Отці, що по-грецьки писали; думають, що воно мусіло значити щось, чого людина не держалася витривало, як якогось новонабутого скарбу. З того перейшло значення на воєнну добычу. Хоч у лінгвістичних дослідях не можна знайти сліду такого первісного значення, здається, що треба тому слову надати таке значення, що Христос не так держався буття рівно Богові, як привикли держатися воєнної добычі, чи новонабутого скарбу. Є вискази, які позваляють на таке пояснення, нпр. в добрій класичній мові „тон керон гарпадзеїн” значить „вхопити нагоду”. І хоч й нема сліду, щоби хтонебудь, чи в класичній, чи в александрійській мові уживав слова „гарпагмос” чи „гарпагма” чи „гарпагі” в такому значенні „входження чогось”, то св. Павло міг ужити такого незвичайного способу вислову хоч би тільки тому, щоби змусити до глибокої застанови над безконечною глибиною того Христового умалення і упокорення. Це ж була гадка, яка в Ньому вироблялася довгими літами; довгими молитовними подвигами здобував він поняття про ту покору Божої Премудрості. Тому, коли про те говорять, говорять з таким ентузіазмом, з такою незрівняною поетичною силою! А те, що говорять, дає нам бодай щось розуміти в тих безконечних безоднях Божої правди, якими є все то, що відноситься до Божих Осіб і до способу їх брання і судження про велич Божої природи. Коли Апостол мав віделаняти щось з тих тайн над всіма тайнами, то не диво, що мова корчилася в його устах, виходили силіозми, які мусять нас вправляти в клопіт. Боже Слово є правдивим Богом: текст Апостола дуже знаменито доказує єдинство Божої Особи в Божій і людській природі.

Як же це Слово Боже відноситься до Божої природи? Павло відповідає: Христос не уважав, що конечно мусить тої Божої природи так держатися, щоб її ніяким способом не покинути, її не відректися, з неї жертву зробити. І що жертву робить, те понижєння на Себе приймає і бере на Себе вид раба. А що не міг, будучи Богом, зректися Божої природи, зрікається всього того, що лиш зректися може. Ідучи дорогою жертви, упокорення, умалення, відречення, не може покидати Божої природи, але може покидати Божу славу в небі і ставатись чоловіком. А що напрям того Вочоловічення з найглибшої глибини існування Божого Слова веде у жертву, прийнявши раз вид раба, „ставши подібним людям і уподобившись чоловікові, позивив Себе, ставши послухним аж до смерті, а смерті хресної”. (ст. 7—8). Його, Предвічного Божого слова, голод жертви і упокорення був такий, що невдоволений видом слуги, в виді слуги не перестає шукати жертви, умалятися, всього відрікатися, упокорятися; стається послухним аж до хресної смерті, себто на дорозі покори йде так далеко, як тільки це можливе і мислиме. Тим то і розіоложення покори, якого Апостол домагається від вірних то, не звичайна яканебудь покура, але життєвий напрям, що сягає аж до дна душі і випорожнює душу зі всього самолюбства, винищує її, змушує до жертви, до відречення себе самої; не дає її спочати, змушує йти так далеко, як далеко тільки можна йти.

І Пресв. Евхаристія є продовженням і доповненням тої жертви, того умалення Божої Премудрості. Христос вичерпав усі безконечні скарби Свого Божого масстату, щоби і після хресної смерті продовжати і повторяти Свою жертву. Вичерпав Божу всемогутність, — більше не міг зробити; вичерпав багатство, — більше не мав що дати; вичерпав Премудрість, — щось більше неможливо було й подумати. Будучи предвічним Богом, стається кусником хліба і вином на корм і напйток грішних людей. Дальше умалення немислиме. Під видами Пресв. Евхаристії зносить кожної днини усі зневаги, які грішники на

Канонічне право: 1) Правні причини відмови хр. похорону.
2) Узаконення незаконного потомства.

Пасторальна: 1) Значення церковних брацтв у душпастирстві.
2) Як повинен виглядати деканальний соборчик?

Літургіка: 1) Які зміни ввели Ви при відправлюванні св. Літургії на основі за-
ряджень М. Ординаріату з д. 9. I. ст. ст. 1942. (АЕВід. з 1942. р.
Ч. I. стор. 9.) і з д. 26. V. п. ст. 1942. р. АЕВід. з 1942. р. Ч. 6.
стор. 100)?

2) Подати символіку літургійних одерж.

Катихитика: 1) Подати засоби як практично виконати друге правило Провінц.
Синоду з д. 10. XII. 1942. р. декрету: „Про виховання молоді”:
Завданням катихита й учителя релігії є виховати молодь на свя-
тих християн і праведних громадян.

2) Випрацювати катихизу для середніх ступенів (III. або IV. кл.)
на 18. правило того ж декрету: „Катихит нехай повчить поборю-
вати та оновувати всяку пристрасть, а передусім пристрасть
лакiмства, лінивства, гніву та прокльонів”.

В СПРАВІ ЄВХАРИСТІЙНОГО ТИЖНЯ.

МО. ч. 112.

Митрополічий Ординаріат пригадує, що з днем Поклоу св. Кайдамам
св. Ап. Петра починається Євхаристійний Тиждень унійних молитов. Всеч. ОО.
Душпастирі перечитають вірним одно з многих писем з минулих літ про З'еди-
нення церков і заклик Конгрегації з 14. XI. 1942. („АЕв. Від.” ч. I).

В СПРАВІ РІЧНИЦІ КОРОНАЦІЇ ПАПИ.

МО. ч. 113.

Митрополічий Ординаріат пригадує, що дня 12. III. припадає річниця
коронації Папи. Тому що, правдоподібно, не будемо в змозі завчасу видати
більшого писма, поручасмо перечитати вірним одно з наших писем, виданих
перед війною, про церковну єдність і в день річниця відправити, як звичайно
Богослуження, з написаними молитвами та проповіддю.

Від Митрополічого Ординаріату дня 20. XII. 1942.

В справі метрин і метрикальних копій.

I.

МО. ч. 5135

Парох. Уряди, які не переслали ще до М. Консistorії метрикальних копій
з 1939. р., а метрикальні книги не відібрано зі Заксу, обов'язані на основі прото-
колів зладити бракуючий річник актів уродин і хрещення, вінчання та померших
1939. р. та копії переслати до М. Консistorії.

ОО. Декани допилюють виконання цього рішення.

II.

Всі парохіяльні Уряди, які досі не переслали до М. Консistorії метрикаль-
них копій за рр. 1939, 40, 41., як також ті, що досі не предложили виказу віді-
браних зі Заксу метрикальних книг, виконують цей обов'язок негайно. Коли б
хто з ОО. Душпастирів не виконав цього розпорядку, то виконують його Уряди
Деканальні на кошт винного. Крім цього дотичному Душпастирєві здержана
буде платня і провинна виготована буде у його кваліфікаційну табелю.

ЗАМІНА ПАРОХІЇ.

Парохія Задвіря, Глинянського декапату до заміни за рівнорядну паро-
хію в здоровій околиці, — недалеко залізниці.
Зголошення слати до гр. кат. Уряду парохіяльного в Задвірю (п. в місці).

ХРОНІКА

ДУШПАСТИРСЬКІ ПОСАДИ ОДЕРЖАЛИ.

- о. Герета Петро, завід. у Березовиці Вел. дек. Микулинецького.
- о. Др. Богонюк Василь, завід. у Лубяні, дек. Щирецького.
- о. Павлюк Роман, завід. у Протесах, дек. Журавенського.
- о. Проскурницький Мир., завід. у Леївці, дек. Перегінського.
- о. Дацишин Мих., неопр. зах. у Брязі, дек. Болехівського.
- о. Онуфрив Григ., неопр. сотр. у Перегінську, дек. Перегінського.
- о. Дацишин Василь, неопр. зав. у Розгірчу, дек. Любінського.
- о. Яновський Адам, неопр. зав. у Ходачкові Вел., дек. Кізівського.
- о. Пропопович Любомир, неопр. сотр. у Русатичах, дек. Стрілського.
- о. Паснак Микола, неопр. зав. у Вівсю, дек. Зарваніці.
- о. Зубаль Микола, зав. у Застіночїм, дек. Теробовельського.

ПОМЕРЛИ

- о. Дянон Григорій, парох. у Кропивнику, дек. Калуського 22. XII. 1942.
- о. Охримович Богдан, парох. у Завадові, дек. Стрийського 24. XII. 1942.

Їх душі поручається молитвам Духовенства АЕпархії.
Грєна їх вписані в АЕпархіяльний Пом'яник.

Кінець — Богу слава!